

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE

Cu titlu de manuscris:
CZU 343.357(043.3)

POPENCO ADRIAN

ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE
ALE INFRAȚIUNII DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU

Teză de doctor în drept

Specialitatea: 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autor: _____ Popenco Adrian

Conducător de doctorat: _____ Eșanu Adriana, doctor în drept,
conferențiar universitar

Comisia de îndrumare: _____ Cușnir Valeriu, doctor habilitat în
drept, profesor universitar

_____ Vidaicu Mihaela, doctor în drept,
conferențiar universitar

_____ Hadîrca Igor, doctor în drept,
conferențiar universitar

CHIȘINĂU, 2020

© POPENCO ADRIAN, 2020

CUPRINSUL

ADNOTARE.....	4
LISTA ABREVIERILOR.....	7
INTRODUCERE.....	8
 CAPITOLUL 1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN MATERIA RĂSPUNDERII PENALE PENTRU INFRAȚIUNILE DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU.....	 19
1.1. Cercetarea lucrărilor științifice în materie publicate în Republica Moldova.....	19
1.2. Analiza materialelor științifice la tema lucrării publicate în alte state.....	32
1.3. Concluzii la Capitolul 1.....	45
 CAPITOLUL 2. SEMNELE OBIECTIVE ALE INFRAȚIUNILOR DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU.....	 48
2.1. Obiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM.....	48
2.1.1. Obiectul juridic.....	48
2.1.2. Obiectul material și victima infracțiunii.....	66
2.2. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM.....	73
2.2.1. Fapta prejudiciabilă.....	74
2.2.2. Urmarea prejudiciabilă.....	98
2.2.3. Legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă.....	142
2.3. Concluzii la Capitolul 2.....	148
 CAPITOLUL 3. SEMNELE SUBIECTIVE ALE INFRAȚIUNILOR DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU.....	 151
3.1. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM.....	151
3.2. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM.....	166
3.3. Concluzii la Capitolul 3.....	194
 CAPITOLUL 4. DELIMITAREA NEGLIJENȚEI ÎN SERVICIU DE UNELE FAPTE PENALE CONEXE.....	 198
4.1. Disocierea neglijenței în serviciu de unele fapte penale amplasate în Capitolul XV din Partea specială a Codului penal.....	198
4.2. Delimitarea neglijenței în serviciu de alte fapte penale asemănătoare.....	207
4.3. Concluzii la Capitolul 4.....	222
 CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	 225
BIBLIOGRAFIE.....	229
DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	248
CV-UL AUTORULUI.....	249

ADNOTARE

Popenco Adrian, „Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de neglijență în serviciu”. Teză de doctor în drept. Școala doctorală Științe Juridice a Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2020.

Structura lucrării: Introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 370 titluri, 228 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 12 lucrări.

Cuvinte-cheie: infracțiune de serviciu, imprudență, atribuții de serviciu, persoană publică, atitudine neconștiincioasă sau neglijență, delimitare, studiu comparat, practică judiciară etc.

Domeniul de studiu: Drept penal. Partea specială.

Scopul și obiectivele lucrării: scopul lucrării constă în efectuarea unei investigații teoretico-normative solide în materia ce vizează infracțiunile de neglijență în serviciu, în depistarea și clarificarea problemelor practice cu care se confruntă persoanele abilitate cu aplicarea legii penale, *in concreto* – a normelor înscrise la art.329 CP RM, precum și în identificarea carențelor de care suferă respectivele norme, cu formularea unor propuneri legislative apte să îmbunătățească cadrul legal actual în materie. Drept *obiective* au fost trasate: abordarea teoretico-normativă a elementelor componentelor de infracțiune consacrate juridic la art.329 CP RM; identificarea coraportului dintre normele prevăzute la art.329 CP RM și cele cuprinse în actele normative de referință; analiza critică a tehnicii legislative de construcție a normelor înscrise la art.329 CP RM; cercetarea practicii judiciare în materia infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM; depistarea carențelor legislative ce îngreunează aplicabilitatea normelor incriminatoare prevăzute la art.329 CP RM; formularea propunerilor *de lege ferenda* apte să îmbunătățească conținutul normelor ce incriminează faptele de neglijență în serviciu.

Noutatea și originalitatea științifică își găsește exprimare în faptul că sunt identificate varii probleme teoretico-practice de ultimă oră la care s-a încercat a fi aduse soluții potrivite.

Noutatea științifică a lucrării elaborate consistă și în: a) punctarea manierei de identificare a conținutului obiectului juridic secundar al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM prin raportarea acestuia la tipul urmărilor prejudiciabile survenite; b) stabilirea entităților ce nu pot apărea în postura de victime ale infracțiunilor de neglijență în serviciu; c) evidențierea coraportului dintre normele incomplete prevăzute la art.329 CP RM și cele completatoare din actele normative de referință; d) argumentarea plenară a conținutului celor două modalități normative de exprimare a faptei prejudiciabile prin prisma practicii judiciare în materie; e) relevarea exactă a conținutului urmărilor prejudiciabile consemnate în art.329 CP RM; f) demonstrarea, prin raționamente, a imposibilității evoluării venitului ratat în calitate de formă a daunelor în proporții mari; g) identificarea argumentată a liniilor de demarcație între infracțiunile de neglijență în serviciu și alte fapte penale conexe etc.

Semnificația teoretică: lucrarea reprezintă o sursă științifico-metodologică necesară doctrinei autohtone, și nu doar, contribuind la dezvoltarea continuă a științei dreptului penal.

Valoarea aplicativă: lucrarea poate fi utilă persoanelor abilitate cu aplicarea legii penale cazurilor practice concrete. Studiul comportă importante valențe teoretico-practice, analizei fiind supuse peste 85 de hotărâri judecătorești, care au și servit drept bază empirică la elaborarea acestui demers științific. În rezultatul cercetării întreprinse sunt formulate recomandări practice, precum și propuse diverse soluții de calificare pentru anumite situații problematice.

АННОТАЦИЯ

Попенко Адриан, «Теоретические и практические аспекты преступления в виде служебной халатности». Диссертация на соискание ученой степени доктора права. Докторальная школа юридических наук Государственного университета Молдовы. Кишинэу, 2020

Структура диссертации: введение, четыре главы, выводы и рекомендации, библиография из 370 названий; 228 страниц составляют основную часть диссертации. Достиженные результаты опубликованы в 12 научных работах. **Ключевые слова:** служебное преступление, неосторожность, служебные обязанности, публичное лицо, недобросовестное и небрежное/халатное отношение, разграничение, сравнительный анализ, судебная практика и др. **Предмет исследования:** Уголовное право. Особенная часть.

Цель и задачи исследования. Цель исследования заключается в проведении углубленного нормативно-теоретического анализа преступлений в виде служебной халатности, в выявлении проблем, с которыми сталкиваются на практике профессионалы, применяющие уголовный закон, в частности – нормы, закрепленные в ст.329 УК РМ, а также в выделении недостатков, допущенных в этих нормах, и в предложении поправок, которые могут способствовать усовершенствованию действующего законодательства. Были определены следующие задачи: нормативно-теоретический анализ признаков состава уголовно наказуемых преступлений предусмотренных в ст.329 УК РМ; выявление соотношения между положениями ст.329 УК РМ и положениями, содержащимися в нормативных актах в данной отрасли; критический анализ законодательной техники, используемой при составлении норм, закрепленных в ст.329 УК РМ; изучение судебной практики по преступлениям, предусмотренным в ст.329 УК РМ; выделение законодательных недостатков, затрудняющих применение инкриминирующих положений ст.329 УК РМ; внесение предложений *de lege ferenda*, направленных на усовершенствование содержания норм, устанавливающих уголовную ответственность за деяния в виде служебной халатности.

Научная новизна и оригинальность исследования выражается в том, что были обозначены и раскрыты различные теоретические и практические проблемы, которым была предпринята попытка предложить адекватные решения. Научная новизна работы состоит: а) в детальном изложении методики раскрытия содержания вторичного правового предмета преступлений, предусмотренных в ст.329 УК РМ, исходя из формы проявления пагубных последствий; б) в определении лиц, которые не могут предстать перед судом в качестве потерпевших по преступлениям в виде служебной халатности; в) в выделении соотношения между неполными положениями ст.329 УК РМ и дополняющими положениями, содержащимися в нормативных актах в данной отрасли; г) в полноценной аргументации содержания двух используемых нормативных способов выражения деяния, исходя из судебной практики в данной области; е) в точном раскрытии содержания пагубных последствий, обозначенных в ст.329 УК РМ; ф) в изложении рассуждений, доказывающих невозможность оценивать упущенную выгоду, как одну из форм нанесения ущерба в крупных размерах; г) в аргументированном определении демаркационных линий между преступлениями в виде служебной халатности и другими смежными уголовными деяниями. **Теоретическое значение.** Работа представляет собой научно-методологический источник, необходимый национальной доктрине (и не только), и способствующий непрерывному научному развитию отрасли уголовного права.

Прикладное значение. Данный труд может быть полезным профессионалам при применении уголовного закона и разрешении конкретных дел. Исследование имеет не только существенное теоретическое значение, но и практическое: изучено более 85 судебных решений, которые стали эмпирической основой для данной научной работы. Проведенные исследования позволили автору предложить ряд рекомендаций и решений относительно квалификации в сложных ситуациях.

ANNOTATION

Popenco Adrian “Theoretical and Practical Aspects of the Negligence in Performance of Duties Offence”. PhD Thesis. Doctoral School of Legal Studies from Moldova State University. Chisinau, 2020

Thesis structure: Introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 370 titles, 228 pages basic text. The fundamental ideas and scientific results are exposed and published in 12 scientific papers.

Key-words: offence in public position, imprudence, professional duties, public person, unconscious or negligent attitude, delimitation, comparative study, judicial practice etc.

The domain of study: This thesis belongs to the criminal law, the Special Part.

The purpose and objectives of the study: the purpose of the paper is to carry out a solid theoretical-normative investigation in the matter of the negligence in performance of duties offences, in detecting and clarifying the practical problems faced by the persons empowered with the application of the criminal law when applying *in concreto* the norms registered in the art.329 CC RM , as well as in identifying the deficiencies of the respective norms, with the formulation of legislative proposals able to improve the current legal framework in this matter. The *objectives* are: the theoretical-normative approach of the elements of the criminal components legally enshrined in art.329 CC RM; identification of the correlation between the norms stipulated in art.329 CC RM and those included in the normative acts of reference; critical analysis of the legislative technique of construction of the norms registered in art.329 CC RM; the research of the judicial practice in the matter of the offences provided in art.329 CC RM; the detection of the legislative deficiencies that mark the incriminating norms provided in art.329 CC RM; formulation of the *de lege ferenda* proposals able to improve the content of norms that incriminate the acts of negligence in performance of duties.

The scientific novelty and originality: find expression in the fact that various last-minute theoretical-practical problems have been identified where appropriate solutions were tried. The scientific novelty of this work also consists of: a) pointing out the manner of the content identification of the secondary legal object of the crimes, provided in art.329 CC RM by referring it to the type of harmful consequences that occurred; b) establishing the entities that cannot be victims of the offences of negligence in performance of duties; c) highlighting the correlation between the incomplete norms provided in art.329 CC RM and the complementary ones from reference normative acts; d) comprehensive argumentation of the content of the two normative ways of expressing the prejudicial fact through the prism of the judicial practice in the matter; e) accurate detection of the content of the harmful consequences recorded in art.329 CC RM; f) proving, by reasoning, the impossibility of developing the missed income as a form of damages in large-scale and especially large-scale; g) the argued identification of the limits between the offences of negligence in performance of duties and other related criminal acts, etc.

The theoretical importance: the paper represents a scientific-methodological source necessary for the local doctrine, and not only, a necessity for the continuous development of the science of criminal law. **Practical value:** the work can be useful for persons empowered with the application of criminal law to concrete practical cases. The paper carries important theoretical-practical significance, analyzing over 85 court decisions, which also served as the empirical basis of this study. As a result of the undertaken research, practical recommendations were formulated as well as various qualification solutions proposed for certain problematic situations.

LISTA ABREVIERILOR

alin. – alineat

art. – articol

C.contr. RM – Codul contravențional al Republicii Moldova

CP FR – Codul penal al Federației Ruse

CP RM – Codul penal al Republicii Moldova în redacția din 18.04.2002

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017 – Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017

Hotărârea Curții Constituționale nr.24/2019 – Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin.(3) lit.f), 307 alin.(2) lit.c), 327 alin.(2) lit.c), 329 alin.(1) și alin.(2) lit.b) și din articolul 335 alin.(1¹) din Codul penal, nr.24 din 17.10.2019

Legea RM nr.245/2011 – Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.245 din 02.12.2011

lit. – literă

pct. – punct

ONU – Organizația Națiunilor Unite

vol. – volumul

Introducere

Actualitatea și importanța temei abordate. Din prevederile de la lit.f) alin.(2) art.45 din Legea integrității, nr.82 din 25.05.2017,¹ se desprinde că infracțiunile de neglijență în serviciu sunt acte conexe corupției. Ținând cont de lupta acerbă dusă la etapa actuală cu fenomenul corupției conchidem că infracțiunile de neglijență în serviciu trebuie considerate ca fiind în aceeași măsură dăunătoare societății ca și celelalte fapte conexe corupției (abuzul de putere sau abuzul de serviciu, falsul în acte publice etc.). Iar așa cum se subliniază în Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Strategiei naționale de integritate și anticorupție pentru anii 2017-2020, nr.56 din 30.03.2017,² „[o]rice act de corupție, indiferent ce formă îmbracă – mituire, neglijență, exces sau abuz, implică și încălcări ale drepturilor omului”.

Datele statistice atestă că la ziua de astăzi infracțiunile de neglijență în serviciu sunt puțin în scădere în raport cu anii precedenți. De exemplu, potrivit Raportului de activitate al Centrului Național Anticorupție pe anul 2016,³ ponderea infracțiunilor de neglijență în serviciu în structura infracțiunilor de corupție și a celor conexe corupției depistate de organele competente constituie 3,1%. Totodată, în raport cu anul 2015 numărul infracțiunilor de neglijență în serviciu a scăzut cu 4%. De asemenea, conform Raportului de activitate al Centrului Național Anticorupție pe anul 2017,⁴ ponderea infracțiunilor de neglijență în serviciu în structura infracțiunilor de corupție și a celor conexe corupției depistate de organele competente reprezintă 2%. În același timp, în raport cu anul 2016 se observă o diminuare cu 27% a numărului de infracțiuni săvârșite și depistate de organele competente. Mai exact, dacă în anul 2016 au fost înregistrate 22 cazuri de neglijență în serviciu, atunci în anul 2017 numărul acestora s-a redus la 16.

La fel, potrivit Raportului de activitate al Centrului Național Anticorupție pe anul 2018,⁵ din numărul total de 714 cauze penale pornite de către ofițerii de urmărire penală doar 11 au constituit infracțiuni de neglijență în serviciu. Iar potrivit Raportului de activitate al Centrului Național Anticorupție pe anul 2019,⁶ din numărul total de 640 cauze penale pornite de către ofițerii de urmărire penală doar 7 au constituit infracțiuni de neglijență în serviciu.

¹ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.229-243.

² În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.216-228.

³ Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție pe anul 2016. Disponibil: file:///C:/Users/Alina/Downloads/public_publications_1479143_md_raportul_de_ac.pdf

⁴ Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție pe anul 2017. Disponibil: file:///C:/Users/Alina/Downloads/public_publications_1823143_md_raport_cna_201.pdf

⁵ Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție pe anul 2018. Disponibil: https://cna.md/public/files/Raport_de_activitate_CNA_2018_.pdf

⁶ Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție pe anul 2019. Disponibil: https://cna.md/public/files/Raport_CNA_2019_ro_engl.pdf

În pofida faptului că infracțiunile de neglijență în serviciu ocupă o pondere relativ mică în structura infracțiunilor conexe corupției, precum și a faptului că în ultima perioadă numitele infracțiuni înregistrează o dinamică negativă, însăși existența acestor fapte în societate trezește totuși îngrijorare, întrucât sunt săvârșite de persoane publice, înzestrate cu drepturi și obligații specifice, și care, în mod normal, ar trebui să acționeze spre binele societății *per ansamblu*, nu însă în detrimentul acesteia.

Existența unor astfel de fapte în societate creează impresia că unor persoane publice le lipsește competența și profesionalismul necesar pentru îndeplinirea atribuțiilor în sfera publică, ceea ce, implicit, determină formarea opiniei publice cu privire la realizarea în ansamblu de către persoanele publice a sarcinilor ce le-au fost atribuite de către stat. În calitate de reprezentanți ai statului, persoanele publice, persoanele cu funcție de demnitate publică trebuie să dea dovadă de diligență, prudență, conștiinciozitate etc. în realizarea atribuțiilor de serviciu.

Actualitatea tematicii abordate are la bază și alte rațiuni:

1) Studiul practicii judiciare în materia infracțiunilor de neglijență în serviciu demonstrează că cei abilitați cu aplicarea legii penale se confruntă cu diverse probleme de calificare a celor comise în tiparul art.329 CP RM;

2) De asemenea, se observă interesul practicienilor, inclusiv al avocaților și al judecătorilor, manifestat în ultimul timp față de semnele estimative utilizate de legiuitorul moldav la descrierea elementelor componentelor de infracțiune consacrate în Partea Specială a Codului penal. În special, se remarcă reacția, în cele mai dese cazuri negativă, a persoanelor sus-indicate față de aceste semne care, de altfel, nu sunt străine cadrului incriminator consacrat la art.329 CP RM;

3) Tot mai des și mai des este sesizată necesitatea stabilirii clare a liniilor de demarcație între infracțiunile de neglijență în serviciu și alte fapte penale conexe.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. La nivel internațional, tendința acută exprimată în lupta cu infracțiunile conexe corupției, inclusiv cu faptele de neglijență în serviciu, este dedusă implicit din analiza următoarelor instrumente juridice internaționale și regionale: Convenția ONU împotriva corupției, adoptată la New York la 31 octombrie 2003,⁷ ratificată prin Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, nr.158 din 06.07.2007⁸; Convenția penală a Consiliului Europei privind corupția,

⁷ Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției. Disponibil: <http://www.cdep.ro/proiecte/2004/400/40/5/conv445.pdf>

⁸ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.103-106.

adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999,⁹ ratificată prin Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției penale privind corupția, nr.428 din 30.10.2003.¹⁰

Încadrarea temei în context inter- și transdisciplinar. Rezultatele investigației, concluziile formulate în lucrare pot contribui la dezvoltarea altor științe – atât juridice, cât și non-juridice: teoria generală a dreptului, criminologia, penologia, criminalistica, procedura penală, sociologia, politologia etc. În special, pot fi furnizate concepții și orientări importante în delimitarea infracțiunilor de neglijență în serviciu de alte fapte similare, inclusiv abateri disciplinare (categorii juridice inerente normelor de dreptul muncii).

Toate acestea au determinat atenția noastră spre o nouă investigare a infracțiunilor de neglijență în serviciu din perspectivă teoretică, empirică și comparativă.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei constă în efectuarea unei investigații teoretico-normative solide în materia ce vizează infracțiunile de neglijență în serviciu, în depistarea și clarificarea problemelor practice cu care se confruntă persoanele abilitate cu aplicarea legii penale, *in concreto* – a normelor înscrise la art.329 CP RM, precum și în identificarea curenților de care suferă respectivele norme, cu formularea unor propuneri legislative apte să îmbunătățească cadrul legal actual în materie.

În vederea atingerii scopului enunțat, au fost trasate următoarele *obiective*:

- analiza accepțiunilor și tezelor doctrinare evocate de oamenii de știință din Republica Moldova, precum și de cei din alte state, pe marginea infracțiunilor de neglijență în serviciu;
- abordarea teoretico-normativă a elementelor componentelor de infracțiune consacrate juridic la art.329 CP RM;
- determinarea particularităților definitorii ale victimei infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM;
- aprecierea conținutului urmărilor prejudiciabile consemnate la art.329 CP RM;
- stabilirea coraportului dintre normele prevăzute la art.329 CP RM și cele cuprinse în actele normative de referință;
- analiza critică a tehnicii legislative de construcție a normelor înscrise la art.329 CP RM;
- cercetarea practicii judiciare în materia infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM;
- disocierea infracțiunilor consemnate la art.329 CP RM de unele fapte conexe amplasate în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal, precum și de alte fapte penale asemănătoare localizate în alte capitole din aceeași parte a Codului penal;

⁹ *Convenția penală a Consiliului Europei privind corupția*. Disponibil: https://cna.md/public/files/legislatie/conventia_penala_privind_coruptia_.pdf

¹⁰ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.229.

- realizarea studiului comparativ în materia ce vizează infracțiunile de neglijență în serviciu în raport cu reglementările din legislațiile penale ale unor state străine;
- depistarea curenților legislative ce îngreunează aplicabilitatea normelor incriminatoare prevăzute la art.329 CP RM;
- formularea propunerilor *de lege ferenda* apte să îmbunătățească conținutul normelor ce incriminează faptele de neglijență în serviciu.

Ipoteza cercetării este bazată pe presupunerea, conform căreia:

- în procesul calificării neglijenței în serviciu, neinvocarea normelor completatoare (de referință) sau invocarea *in abstracto* a acestora are drept consecință inaplicabilitatea normelor de incriminare incomplete înscrise la art.329 CP RM;
- în sensul art.329 CP RM, este inacceptabil ca urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari cauzate intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (ca rezultat al neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu) să fi determinat, la rândul lor, în mod progresiv, cauzarea altor urmări grave;
- forma prelungită a infracțiunii este incompatibilă cu infracțiunile de neglijență în serviciu, întrucât, sub aspect subiectiv, infracțiunea prelungită se caracterizează prin prezența intenției și a scopului, ceea ce este străin infracțiunilor de neglijență în serviciu;
- încălcarea din imprudență a obligațiilor pur profesionale nu poate antrena răspunderea penală în baza art.329 CP RM, nefiind exclus, însă, ca asemenea comportamente să cadă sub incidența altor norme de incriminare.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. În calitate de metode aplicate la realizarea scopului și obiectivelor propuse au servit: metoda logică, metoda istorică, sistematică, inducția, deducția etc. De menționat metoda comparativă, prin a cărei aplicare au fost analizate legislațiile penale ale statelor străine având norme corespondente celor de la art.329 CP RM, ca: Azerbaidjan, Kârgâzstan, Armenia, Belarus, Kazahstan, Tadjikistan, Uzbekistan, Turkmenistan, Federația Rusă, Lituania, Letonia, România, Danemarca, Muntenegru, Cehia, Bosnia și Herțegovina, Norvegia, Suedia, Bulgaria, Croația, Finlanda, Serbia, Slovenia, Polonia, Slovacia, Elveția, Islanda, Mongolia, Vietnam, China, Filipine.

O parte din studiu a fost axată pe analiza practicii judiciare în materia infracțiunilor de neglijență în serviciu, cercetării fiind supuse peste 85 de hotărâri judecătorești.

Descrierea situației în domeniul de cercetare

Lucrări științifice destinate în exclusivitate analizei aspectelor juridico-penale ale infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM au fost publicate într-un număr relativ redus (cu excepția celor semnate relativ recent de I.Serbinov).

Astfel, printre cele mai relevante se înscriu lucrările elaborate de următorii autori consacrați: S.Brînză, V.Cușnir, L.Gîrla, I.Macari, R.Popov, T.Popovici, Ig.Serbinov, V.Stati, Iu.Tabarcea, I.Țurcan (*Republica Moldova*); T.Basova, V.N. Borkov, Iu.S. Rubțova, S.A. Eliseev, A.V. Ivancin, S.V. Izosimov, M.N. Kaplin, V.A. Kocerga, V.V. Losev, V.A. Merzleakova, M.A. Tîneanaia, E.V. Țariov, Ia.Iu. Vasilieva, B.V. Voljenkin (*Federația Rusă*); A.Iu. Rîjankov (*Republica Belarus*); D.Buda, C.Duvac, Gh.Diaconescu (*România*), care au și fost luate în atenție de către autor.

Totuși, în doctrina de specialitate, precum și în activitatea practică a celor abilitați cu aplicarea legii penale au rămas neelucidate diverse aspecte care merită a fi luate în vizor, inclusiv dileme în ce privește aplicarea normelor de incriminare abordate în prezentul demers științific. Toate acestea potențează necesitatea și actualitatea unei cercetări complexe axate în exclusivitate pe analiza normelor de incriminare consemnate la art.329 CP RM în vederea soluționării problemelor teoretico-practice existente. Mai mult, în prezenta lucrare se încearcă abordarea unor aspecte de pe noi poziții teoretico-practice.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute își găsește exprimare în faptul că sunt identificate varii probleme teoretico-practice de ultimă oră la care s-a încercat a fi aduse soluții potrivite.

Noutatea științifică a lucrării elaborate consistă și în: 1) punctarea manierei de identificare a conținutului obiectului juridic secundar al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM prin raportarea acestuia la tipul urmărilor prejudiciabile survenite; 2) statuarea detaliată asupra particularităților definitorii ale obiectului material și ale victimei infracțiunilor de neglijență în serviciu; 3) stabilirea entităților ce nu pot apărea în postura de victime ale infracțiunilor de neglijență în serviciu; 4) evidențierea coraportului dintre normele incomplete prevăzute la art.329 CP RM și cele completatoare din actele normative de referință; 5) argumentarea plenară a conținutului celor două modalități normative de exprimare a faptei prejudiciabile prin prisma practicii judiciare în materie; 6) raționarea, din perspectiva principiului „*ultima ratio*”, asupra poziției legiuitorului moldav de a include urmarea prejudiciabilă și, respectiv, legătura de cauzalitate dintre faptă și urmare pe post de semne constitutive ale infracțiunilor de neglijență în serviciu; 7) relevarea exactă a conținutului urmărilor prejudiciabile consemnate în art.329 CP RM; 8) demonstrarea, prin raționamente, a imposibilității evoluării venitului ratat în calitate de formă a daunelor în proporții mari și deosebit de mari; 9) evidențierea practicii judiciare

neuniforme în materia infracțiunilor de neglijență în serviciu în ceea ce privește stabilirea conținutului semnului „alte urmări grave”, neuniformitate condiționată de caracterul evaziv, neclar și ambiguu al respectivului semn, motiv pentru care prin Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin.(3) lit.f), 307 alin.(2) lit.c), 327 alin.(2) lit.c), 329 alin.(1) și alin.(2) lit.b) și din articolul 335 alin.(1¹) din Codul penal, nr.24 din 17.10.2019 (în continuare – Hotărârea Curții Constituționale, nr.24/2019)¹¹ a și fost declarat neconstituțional textul „alte urmări grave” înscris în conținutul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM; 10) reliefaarea specificului legăturii cauzale în componentele de infracțiune înscrise la art.329 CP RM; 11) identificarea aspectelor problematice ce vizează subiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM; 12) determinarea formei vinovăției, precum și a modalităților acesteia cu care acționează făptuitorul la comiterea infracțiunilor specificate la art.329 CP RM; 13) abordarea teoretico-practică a faptelor prevăzute la art.329 CP RM din perspectiva posibilității evoluării acestora în calitate de infracțiuni prelungite, continue sau săvârșite în participație; 14) identificarea argumentată a liniilor de demarcație între infracțiunile de neglijență în serviciu și alte fapte penale conexe; 15) analiza comparativă a reglementărilor penale din legislațiile unor state străine în materia infracțiunilor de neglijență în serviciu etc.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere: demonstrarea imposibilității evoluării în postura de victimă a infracțiunilor de neglijență în serviciu a autorităților publice, inclusiv ale administrației centrale de specialitate, precum și a organelor administrației publice locale; evocarea concluziei, potrivit căreia săvârșirea faptei prejudiciabile în lipsa atribuțiilor de serviciu care au condiționat comiterea acesteia nu permite angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM; argumentarea tezei în acord cu care neinvocarea normelor completatoare în procesul calificării neglijenței în serviciu are drept consecință inaplicabilitatea normelor de incriminare incomplete înscrise la art.329 CP RM; statuarea argumentată a faptului că urmarea prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM poate avea, în exclusivitate, caracter patrimonial; argumentarea faptului că formula „neglijența în serviciu” din titulatura art.329 CP RM are, în opinia noastră, menirea de a caracteriza, în special, latura obiectivă a infracțiunilor consemnate la art.329 CP RM, nu însă cea subiectivă, deși se pare că intenția legiuitorului a fost alta.

În scopul îmbunătățirii legislației în materia infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, au fost înaintate următoarele propuneri *de lege ferenda*:

¹¹ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr.338-343.

1) Modificarea denumirii art.329 CP RM din „Neglijența în serviciu” în „Încălcarea din imprudență a obligațiilor de serviciu”;

2) Stipularea expresă în dispoziția normelor înscrise la art.329 CP RM a imprudenței drept formă a vinovăției cu care trebuie să acționeze făptuitorul la săvârșirea ilicitului penal;

3) Excluderea expresiei „ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele” din textul alin.(1) art.329 CP RM;

4) Înlocuirea locuțiunii „Aceleași acțiuni care au provocat” de la alin.(2) art.329 CP RM cu expresia „Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare din imprudență de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu dacă aceasta a cauzat...”. Aceeași modificare urmează a fi operată la alin.(1¹) art.329 CP RM;

5) Specificarea, la alin.(1) art.329 CP RM, a vătămării medii a sănătății persoanei în calitate de urmare prejudiciabilă cu caracter alternativ;

6) Instituirea, în cadrul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, a urmăririi prejudiciabile concretizate în „vătămarea gravă a sănătății persoanei”;

7) Introducerea unui nou alineat (1¹) care să incrimineze neglijența în serviciu concretizată în cauzarea unor daune în proporții deosebit de mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice;

8) Introducerea circumstanței agravante „decesul a două sau mai multor persoane” în cadrul unui nou alineat (3).

Problema științifică importantă de cercetare constă în elaborarea unui cadru conceptual complex cu referire la infracțiunile de neglijență în serviciu în corespundere cu cadrul teoretico-normativ actual, ceea ce a permis identificarea imperfecțiunilor de care suferă normele de incriminare supuse analizei și, corespunzător, înaintarea unui șir de propuneri menite să îmbunătățească textul incriminator examinat în vederea facilitării activității practicienilor în ce privește aplicarea corectă a normelor înscrise la art.329 CP RM.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Fără tăgadă, teza de doctorat elaborată prezintă valoare pentru: a) teoreticieni; b) practicieni; c) legiuitor; d) tinerii studioși.

Din punct de vedere teoretic, teza constituie o lucrare în care sunt cercetate temeinic și multiaspectual elementele constitutive ale infracțiunilor de neglijență în serviciu, inclusiv prin analiza practicii judiciare. Alături de teza elaborată relativ recent de I.Serbinov, prezenta lucrare se înscrie în rândul primelor încercări întreprinse pe terenul doctrinar moldav de a efectua o analiză multilaterală a infracțiunilor nominalizate. Considerent din care suntem ferm convinși că respectiva lucrare poate constitui un suport științifico-metodologic solid pentru literatura de specialitate, în special pentru dezvoltarea în continuare a științei dreptului penal.

Din punct de vedere practic, investigația va înlesni, cu siguranță, activitatea celor îndrituiți cu aplicarea legii penale, reprezentând un veritabil suport științifico-practic. Mai mult, lucrarea comportă importante valențe teoretico-practice, analizei fiind supuse peste 85 de hotărâri judecătorești, care au și servit drept bază empirică la elaborarea acestui studiu. În rezultatul cercetării întreprinse sunt formulate recomandări practice, precum și propuse diverse soluții de calificare pentru anumite situații problematice.

De asemenea, importanța lucrării rezidă în posibilitatea de a contribui la perfecționarea cadrului incriminator de la art.329 CP RM, în acest sens fiind înaintate recomandări *de lege ferenda* menite să înlăture deficiențele care îngreunează aplicabilitatea normelor de incriminare analizate.

Nu în ultimul rând, considerăm utile rezultatele cercetării noastre și pentru procesul de instruire a studenților și masteranzilor de la facultățile de drept din instituțiile de învățământ superior, precum și a audiențelor din cadrul Institutului Național al Justiției.

Aprobarea rezultatelor. Concluziile principale ale lucrării sunt formulate în 12 publicații științifice. Unele viziuni reflectate în teză au fost expuse în cadrul: Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 09-10 noiembrie 2017); Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, (Chișinău, 08-09 noiembrie 2018); Conferinței științifice aniversare cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național” (Chișinău, 01-02 octombrie 2019); Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, (Chișinău, 07-08 noiembrie 2019).

Sumarul compartimentelor tezei

În **Capitolul 1 – Analiza situației în materia răspunderii penale pentru infracțiunile de neglijență în serviciu** – este efectuată analiza materialelor științifice axate pe tema tezei publicate în Republica Moldova, precum și în alte state. Analiza a fost efectuată în succesiune cronologică. Astfel, au fost investigate lucrările următorilor autori: S.Brînză, V.Cușnir, L.Gîrla, I.Macari, R.Popov, T.Popovici, I.Serbinov, V.Stati, Iu.Tabarcea, I.Țurcan (*Republica Moldova*); T.Basova, V.N. Borkov, Iu.S. Rubțova, S.A. Eliseev, A.V. Ivancin, S.V. Izosimov, M.N. Kaplin, V.A. Kocerga, V.V. Losev, V.A. Merzleakova, M.A. Tîneanaia, E.V. Țariov, Ia.Iu. Vasilieva, B.V. Voljenkin (*Federația Rusă*); A.Iu. Rîjankov (*Republica Belarus*); D.Buda, C.Duvac, Gh.Diaconescu (*România*). În rezultatul cercetării mai multor accepțiuni doctrinare evocate în legătură cu infracțiunile de neglijență în serviciu au fost reflectate diverse probleme teoretico-practice, precum și remarcate multiple puncte nevralgice care marchează normele ce

incriminează faptele de neglijență în serviciu. La toate acestea s-a încercat a se găsi soluții potrivite.

În **Capitolul 2 – Semnele obiective ale infracțiunilor de neglijență în serviciu** – sunt scoase în evidență particularitățile obiectului și ale laturii obiective a infracțiunilor consemnate la art.329 CP RM. S-a arătat că relațiile sociale cu privire la activitatea normală de serviciu, desfășurată de alte entități decât de cele specificate la art.123 și 123¹ CP RM, nu sunt protejate prin normele incriminatoare amplasate în Capitolul XV al Părții Speciale a Codului penal. S-a demonstrat că conținutul obiectului juridic secundar al infracțiunilor de neglijență în serviciu se află în strictă concordanță de conținutul urmărilor prejudiciabile reflectate în art.329 CP RM. S-a punctat că în cazul neglijenței în serviciu obiectul material nu constituie semn secundar obligatoriu, ci unul facultativ. S-a argumentat că nu pot fi privite drept victime ale infracțiunilor de neglijență în serviciu autoritățile publice, inclusiv ale administrației centrale de specialitate, precum și nici organele administrației publice locale.

La analiza laturii obiective au fost utilizate un șir de hotărâri judecătorești. Tot în acest context s-a mai consemnat că săvârșirea faptei prejudiciabile în lipsa atribuțiilor de serviciu care au condiționat comiterea acesteia nu permite angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM. În procesul calificării neglijenței în serviciu neinvocarea normelor completatoare are drept consecință inaplicabilitatea normelor de incriminare incomplete înscrise la art.329 CP RM. S-a demonstrat că din perspectiva principiului „*ultima ratio*” pare a fi întemeiată poziția legiuitorului moldav de a include urmarea prejudiciabilă și, respectiv, legătura de cauzalitate dintre faptă și urmare pe post de semne constitutive ale infracțiunilor de neglijență în serviciu.

În ce privește urmările prejudiciabile ale infracțiunilor de neglijență în serviciu, s-a subliniat că urmarea prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM poate avea, în exclusivitate, caracter patrimonial, constatare ce derivă din interpretarea sistematică a respectivei norme în raport cu cea specificată la alin.(1) art.126 CP RM. În condițiile legislative actuale, art.329 CP RM este inaplicabil în ipoteza cauzării unor daune cu caracter nepatrimonial. La stabilirea prejudiciului patrimonial sub forma daunelor în proporții mari și, respectiv, a celor în proporții deosebit de mari se va ține cont doar de prejudiciul efectiv cauzat, nu și de venitul ratat. Practica judiciară în materia infracțiunilor de neglijență în serviciu este neuniformă în ceea ce privește stabilirea conținutului semnelui „alte urmări grave”, neuniformitate condiționată de caracterul evaziv, neclar și ambiguu al respectivului semn, motiv pentru care prin hotărârea Curții Constituționale nr.24/2019 a și fost declarat neconstituțional textul „alte urmări grave” înscris în conținutul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM.

În **Capitolul 3 – Semnele subiective ale infracțiunilor de neglijență în serviciu** – este efectuată analiza subiectului și a laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM.

În planul subiectului infracțiunii s-a demonstrat că întreprinzătorul individual, salariatul unei societăți comerciale, inclusiv persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală (reprezentând sectorul privat), nu pot fi subiecți ai infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, întrucât normele enunțate stabilesc răspunderea penală pentru conduita imprudentă în sectorul public. Încălcarea din imprudență a obligațiilor pur profesionale nu poate antrena răspunderea penală în baza art.329 CP RM, nefiind exclus însă ca asemenea comportamente să cadă sub incidența altor norme de incriminare. În cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu nu este posibilă participația penală. În lipsa participației penale, fiecare dintre subiecți care se face vinovat de comiterea neglijenței în serviciu și care a cooperat cu celălalt la săvârșirea faptei infracționale urmează a fi tras la răspundere penală în baza art.329 CP RM în mod de sine stătător.

Cu referire la latura subiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu, s-a evidențiat că la descrierea infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM legiuitorul nu a prevăzut explicit forma vinovăției cu care acționează făptuitorul la comiterea faptei prejudiciabile, precum și nici atitudinea psihică a acestuia față de urmările prejudiciabile cauzate, motiv din care în literatura de specialitate nu există unanimitate de păreri în ce privește forma vinovăției avută în vedere de legiuitor la adoptarea textului normelor de incriminare supuse analizei. Interpretând sistematic normele înscrise la art.329 CP RM în raport cu cele specificate la art.327 CP RM se ajunge la concluzia că infracțiunile de neglijență în serviciu nu pot fi comise intenționat, ci doar din imprudență. S-a argumentat că infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM nu pot fi considerate ca fiind săvârșite cu două forme de vinovăție. S-a punctat că motivul infracțiunii nu constituie semn obligatoriu al faptelor penale consemnate la art.329 CP RM, fiind însă prezent în conținutul respectivelor componente de infracțiune. În contrast, scopul infracțiunii nu este prezent, în niciun mod, în structura laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, nici pe post de semn facultativ, întrucât este incompatibil cu infracțiunile săvârșite din imprudență.

S-a demonstrat că forma prelungită (continuată) a infracțiunii este incompatibilă cu infracțiunile de neglijență în serviciu, întrucât sub aspect subiectiv infracțiunea prelungită se caracterizează prin prezența intenției și a scopului. Infracțiunilor de neglijență în serviciu le sunt străine cele două particularități.

În **Capitolul 4 – Delimitarea neglijenței în serviciu de unele fapte penale conexe** – este realizată cercetarea comparativă a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM în raport cu unele

fapte penale amplasate în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal, precum și cu alte fapte penale asemănătoare localizate în alte capitole din aceeași parte a Codului penal.

La concret, se relevă că, comparativ cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu, infracțiunile consemnate la art.329 CP RM implică manifestarea de către persoana publică a unui comportament concretizat în îndeplinirea defectuoasă a obligațiilor sale de serviciu, ceea ce nu poate fi afirmat în legătură cu infracțiunile prevăzute la art.327 CP RM care, în esență, nu presupun exercitarea atribuțiilor de serviciu în mod defectuos, ci prin abuz. Cu privire la aceste infracțiuni s-a demonstrat că atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă comisă și, respectiv, față de urmările prejudiciabile survenite constituie criteriul hotărâtor de delimitare a neglijenței în serviciu de abuzul de putere sau abuzul de serviciu.

A fost scos în relief faptul că subiectului infracțiunilor de neglijență în serviciu îi sunt inerente obligații de serviciu, pe când subiectului infracțiunii stipulate la art.213 CP RM – obligații profesionale.

Subiect al neglijenței în serviciu poate fi: a) medicul sau lucrătorul medical care, în cadrul unei instituții medico-sanitare publice, îndeplinește acțiuni de ordin organizatorico-economic, administrativ de dispoziție sau funcții ale autorității publice, adică care are calitatea de persoană cu funcție de răspundere *ori* b) medicul sau lucrătorul medical din cadrul instituției medico-sanitare publice care, deși nu are calitatea de persoană cu funcție de răspundere, realizează acțiuni/inacțiuni relevante sub aspect juridic, adică acțiuni/inacțiuni producătoare de efecte juridice.

Normele de la art.329 CP RM se pot afla în raport de concurență cu alte norme incriminatoire. Pe de o parte, normele de la art.329 CP RM pot apărea pe post de norme speciale în raport cu alte norme, iar, pe de altă parte, acestea pot constitui norme generale față de alte norme. Norma de la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM reprezintă normă specială în raport cu cea specificată la art.149 CP RM. Normele de la art.183 CP RM sunt speciale în raport cu cele înscrise la art.329 CP RM, aceasta deoarece stabilesc răspunderea penală pentru neglijența în serviciu manifestată în cadrul unei sfere speciale.

CAPITOLUL 1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN MATERIA RĂSPUNDERII PENALE PENTRU INFRAȚIUNILE DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU

1.1. Cercetarea lucrărilor științifice în materie publicate în Republica Moldova

În secțiunea ce urmează vom supune examinării materialele științifice ce cuprind reflecții, accepțiuni, viziuni doctrinare publicate în Republica Moldova. Vom debuta cu lucrarea ce aparține lui *I. Macari*,¹² ieșită de sub tipar în anul 2003. În special, interesează studiul realizat de autor al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM.

I. Macari relevă că obiectul infracțiunii îl formează activitatea normală a aparatului de stat, la fel drepturile și interesele ocrotite de lege ale cetățenilor. Sunt definite cele două forme de exprimare a faptei prejudiciabile. Se susține că îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu presupune că persoana își îndeplinește formal obligațiile sale, fără străduință. Merită atenție următoarea constatare a autorului: „[N]eîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor poate fi de o singură dată (nu transferă o sumă mare de bani în bugetul statului) sau sistematică (contabilul șef nu controlează dările de seamă ale persoanelor material responsabile)”.¹³

Delimitând infracțiunile prevăzute la art.327 și la 329 CP RM, I. Macari enunță că în cazul abuzului de putere vinovatul folosește funcția sa în interese materiale sau personale, în timp ce neglijența în serviciu constă în neîndeplinirea sau în îndeplinirea necorespunzătoare a funcțiilor de serviciu. Remarcăm că teza enunțată a fost valabilă până la adoptarea Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.60 din 07.04.2016,¹⁴ care a exclus interesul material ori cel personal din categoria semnelor constitutive ale infracțiunii de abuz de putere sau abuz de serviciu în varianta-tip prevăzută la alin.(1) art.327 CP RM. Actualmente, motivele nominalizate reprezintă circumstanțe agravante ale infracțiunii consemnate la alin.(1) art.327 CP RM.

În ce privește subiectul infracțiunilor investigate, autorul menționează că acesta îl reprezintă persoana cu funcție de răspundere care a atins vârsta de 14 sau de 16 ani. Nu suntem de acord că pe post de subiect al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM poate fi persoana care a împlinit vârsta de 14 ani. Lista infracțiunilor pentru săvârșirea cărora este angajată răspunderea penală începând cu vârsta de 14 ani este stabilită expres la alin.(2) art.21 CP RM. În respectiva listă nu sunt incluse infracțiunile de neglijență în serviciu.

¹² Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*. Chișinău: CE USM, 2003.

¹³ *Ibidem*, p.397.

¹⁴ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.123-127.

În aceeași ordine de idei, vom supune cercetării segmentul din publicația științifică ai cărei autori sunt *A.Barbăneagră, V.Berliba, M.Bârgău și alții*, ce datează din același an 2003.¹⁵ Interes prezintă viziunile doctrinare expuse pe marginea art.329 CP RM. Comentariul acestui articol este realizat de T.Popovici. Sunt caracterizate elementele constitutive ale infracțiunilor de neglijență în serviciu. Se arată, cu drept cuvânt, că obiectul juridic nemijlocit (*a se citi – special – n.a.*) al infracțiunilor de neglijență în serviciu îl constituie buna desfășurare a activității de serviciu care presupune îndeplinirea corectă și conștiincioasă de către persoana cu funcție de răspundere a obligațiilor de serviciu. Observăm că autorul identifică doar obiectul juridic special principal. În același timp, lasă sub tăcere obiectul juridic secundar. De asemenea, sesizăm că T.Popovici scoate în evidență conținutul obiectului juridic special al infracțiunilor de neglijență în serviciu reieșind din vechea titulatură a Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal, precum și din calitatea specială a subiectului acestor infracțiuni.

La fel, sunt definite obligațiile de serviciu de a căror încălcare se face vinovat făptuitorul. În fine, autorul relevă trăsăturile subiectului și ale laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Se opinează, temeinic, că latura subiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu se caracterizează prin vinovăție sub formă de imprudență.

În continuare, vom supune analizei segmentul din lucrarea științifică ai cărei autori sunt *A.Barbăneagră, V.Berliba, C.Gurschi și alții*,¹⁶ apărută în anul 2005, segment destinat analizei infracțiunilor consemnate la art.329 CP RM. Autorul acestei secțiuni, ca și în cazul materialului de mai sus, este T.Popovici. În cea mai mare parte, ideile acestui autor expuse în cele două materiale coincid. Cu titlu suplimentar, sunt invocate două cauze din practica judiciară a Republicii Moldova.

În cele ce urmează ne vom concentra efortul asupra analizei lucrării elaborate în același an, 2005, de către *S.Brînza, X.Ulianovschi, V.Stati și alții*.¹⁷ Pentru cercetarea noastră utile sunt tezele din cadrul secțiunii dedicate analizei infracțiunilor săvârșite de persoane cu funcție de răspundere (actualmente – infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică). În special, prezintă interes studiul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, efectuat de I.Țurcan. Deși lucrarea conține abordări doctrinare în unison cu vechea reglementare (cea care reflecta persoana cu funcție de răspundere în calitate de subiect al infracțiunilor amplasate în cadrul Capitolului XV din Partea Specială a Codului penal), totuși majoritatea acestora nu pot fi neglijate.

¹⁵ Barbăneagră A. et al. *Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2003.

¹⁶ Barbăneagră A. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005.

¹⁷ Brînza S. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Cartier, 2005.

Comparativ cu alți autori (pe care nu-i susținem), I.Țurcan relevă că caracterul infracțional al comportamentului făptuitorului se poate exprima la săvârșirea infracțiunilor date atât prin inacțiune (neîndeplinirea obligațiilor de serviciu), cât și prin acțiune (îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu). Se arată că infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM implică răspunderea penală numai în cazul survenirii urmărilor prejudiciabile indicate în dispozițiile acestui articol, adică sunt infracțiuni materiale.

Este de apreciat următoarea teză doctrinară: „[N]eîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu din cauza lipsei de experiență, lipsei de calificare, cunoștințelor în domeniu, în cazul absenței atitudinii neglijente sau neconștiincioase față de neîndeplinirea obligațiilor de serviciu, nu poate fi calificată drept neglijență în serviciu, în sensul art.329 CP RM”.¹⁸ De asemenea, sunt meritorii următoarele afirmații: „[N]eglijența în serviciu se exprimă, de regulă, în neexecutarea sau în îndeplinirea necorespunzătoare nu numai a unei singure obligații, ci a unui șir întreg de obligații de serviciu. În asemenea cazuri, ne vom afla în prezența unei infracțiuni unice, care urmează a fi calificată, în prezența condițiilor respective, doar în baza art. 329 CP RM”.¹⁹ Important e ca neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a tuturor obligațiilor să se afle în legătură de cauzalitate cu una și aceeași urmare prejudiciabilă.

În fine, I.Țurcan remarcă că nu pot fi considerate persoane cu funcție de răspundere lucrătorii întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, indiferent de forma de proprietate, care exercită funcții pur profesionale sau tehnice. Considerăm de maximă importanță acest aspect, în special pentru delimitarea infracțiunilor de neglijență în serviciu de unele fapte penale care implică neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor profesionale, considerent din care în prezenta lucrare am și statuat suficient de detaliat asupra numitului segment din cercetare.

Din anul 2009 datează lucrarea elaborată de *A.Barbăneagră, Gh.Alecu, V.Berliba și alții*.²⁰ Pentru studiul de față interes prezintă comentariul art.329 CP RM realizat de V.Cușnir.

Autorul identifică obiectul juridic special al infracțiunilor de neglijență în serviciu. Se arată că, de regulă, infracțiunile examinate nu au obiect material și doar în anumite cazuri pe post de obiect material pot apărea bunurile și corpul uman.

V.Cușnir remarcă că neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către funcționari a îndatoririlor ce le revin poate să vizeze o anumită obligație concretă sau un cerc de obligații,

¹⁸ Brînză S. et al. *Drept penal. Partea Specială*, p.638.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Barbăneagră A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009.

care, la rândul lor, determină un lanț de inacțiuni sau acțiuni interdependente care se înscriu în rezoluția infracțională unică a neglijenței în serviciu.

Consemnabilă este următoarea precizare: „[T]ragerea făptuitorului la răspundere penală pentru săvârșirea acestor infracțiuni presupune identificarea clară a normei juridice concrete din cadrul actelor normative, în care se prescriu obligațiile de serviciu”.²¹

Se mai notează, just, că neglijența în serviciu a persoanei cu funcție de răspundere se consideră a fi săvârșită numai în cadrul exercitării atribuțiilor funcționale.

Meritorie este teza, potrivit căreia neglijența în serviciu, fiind o infracțiune de imprudență, exclude participația. Într-adevăr, în cadrul segmentului din lucrare destinat elucidării particularităților subiectului infracțiunii am demonstrat că faptele de neglijență în serviciu sunt incompatibile cu instituția participației penale.

Următoarea lucrare la care vom face referință este cea semnată de L.G. Gîrla și Iu.M. Tabarcea, apărută în anul 2010.²² Pentru studiul de față interes prezintă partea din lucrare în care autorii realizează o radiografie juridico-penală a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Sunt caracterizate elementele componentelor de infracțiune. L.G. Gîrla și Iu.M. Tabarcea enunță că obiectul juridic generic al acestor infracțiuni îl formează relațiile sociale ce asigură activitatea normală a organelor puterii de stat, a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor de stat, precum și interesele serviciului de stat.

Din perspectiva conținutului urmărilor prejudiciabile specificate la alin.(1) art.329 CP RM, L.G. Gîrla și Iu.M. Tabarcea observă, pe bună dreptate, că interpretarea *ad litteram* a textului art.329 CP RM, în redacția actuală, demonstrează că legiuitorul a redus substanțial cercul faptelor infracționale recunoscute de legea penală drept neglijență în serviciu. O asemenea poziție legislativă, notează autorii, este neîntemeiată, întrucât urmările prejudiciabile în cazul neglijenței în serviciu pot avea atât caracter material, cât și nematerial.

Se subliniază, pe bună dreptate, că neglijența în serviciu care nu a cauzat daunele indicate în lege trebuie recunoscută drept abatere disciplinară. Totuși, precizăm că o asemenea faptă a persoanei publice poate constitui abatere disciplinară doar în cazul în care acest lucru este prevăzut de normele cu caracter extrapenal, adică de normele care reglementează activitatea unei persoane publice concrete. Nu este exclus ca un atare comportament să nu reprezinte abatere disciplinară.

²¹ Barbăneagră A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*, p.725.

²² Гырла Л.Г. и Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная, том II*. Кишинэу: Cartdidact, 2010.

De asemenea, autorii încearcă să delimiteze infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM de cele ce implică îndeplinirea unor obligații profesionale. În fine, sunt specificate normele cu care art.329 CP RM se află în raport de concurență.

Următoarea publicație științifică în materie, supusă analizei, datează din anul 2011, ai cărei autori sunt *S.Brînza și V.Stati*.²³ Pentru cercetarea de față utilitate prezintă accepțiunile autorilor evocate în legătură cu caracterizarea juridico-penală a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Autorii realizează o incursiune în materia ce vizează oportunitatea incriminării faptelor de neglijență în serviciu. Se remarcă că în cazul infracțiunii specificate la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM, în plan secundar, se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la viața persoanei, în timp ce relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei ori la substanța, integritatea și potențialul de utilizare a bunurilor sunt cele care suferă vătămare în plan secundar (în ipoteza infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM).

Autorii accentuează că infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM au victimă. La concret, se menționează că persoana fizică sau juridică ale cărei drepturi sau interese ocrotite de lege suferă daune în proporții mari apare pe post de victimă a neglijenței în serviciu. Este adevărat. Precizăm doar că entitățile sus-indicate apar în postura de victime nu doar în ipoteza cauzării unor daune în proporții mari drepturilor și intereselor acestora ocrotite de lege, ci și în situația în care sunt cauzate urmările prejudiciabile consemnate la alin.(2) art.329 CP RM (decesul persoanei sau alte urmări grave).

Importanță practică comportă următoarele aserțiuni: „[D]e regulă, mecanismul săvârșirii infracțiunii specificate la art.329 CP RM se caracterizează prin realizarea unui sistem de acțiuni (inacțiuni). Totuși, nu se exclude ipoteza unei manifestări singulare de neîndeplinire sau de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu”.²⁴

Se menționează că expresiile „atitudine neconștiincioasă” și „atitudine neglijentă” semnifică cauzele subiective ale neîndeplinirii sau ale îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu.

În ce privește subiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, S.Brînza și V.Stati consemnează că atitudinea neglijentă a șefului în plan militar sau a unei alte persoane cu funcție de răspundere față de serviciul militar, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari, atrage răspundere nu în baza art.329 CP RM, dar conform art.378 CP RM.

²³ Brînza S. și Stati V. *Drept penal. Partea Specială*, vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011.

²⁴ *Ibidem*, p.875.

Demne de reținut sunt materialele științifice elaborate de R.Popov în perioada anilor 2012-2015.²⁵ Respectiv, publicațiile au drept obiect analiza subiecților infracțiunilor amplasate în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal. Pentru studiul de față interesează, în special, abordările autorului referitoare la subiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Lucrările enunțate comportă semnificație deosebită pentru cercetarea de față, întrucât: a) sunt printre puținele de așa anvergură publicate în Republica Moldova care să dezvolte enorm de mult particularitățile subiecților infracțiunilor cuprinse în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal, inclusiv a celor prevăzute la art.329 CP RM; b) explicațiile doctrinare oferite sunt în unison cu modificările operate în 2011 (în vigoare din 2012) în partea ce vizează subiectul infracțiunii, atunci când noțiunea „persoană cu funcție de răspundere” din denumirea Capitolului XV din Partea Specială a Codului penal, inclusiv din conținutul art.329 CP RM, a fost substituit cu noțiunea „persoană publică”. În context, R.Popov explică că între noțiunile „persoană cu funcție de răspundere” și „persoană publică” se atestă un raport de tipul parte-întreg. Autorul analizează și coraportul dintre noțiunile „persoană cu funcție de demnitate publică” și „persoană publică”, ajungând la concluzia că și între acestea se atestă un raport de tipul parte-întreg.

De menționat o altă accepție a autorului: „[N]u poate fi producătoare de efecte juridice (adică, nu poate da naștere, modifica sau stinge raporturi juridice) exercitarea de funcții pur profesionale de către medici, pedagogi, casieri sau alte asemenea persoane. Executând obligațiile de natură profesională, astfel de persoane nu au cum să apară în postura de persoană publică”.²⁶

Memorabile sunt următoarele idei ale lui R.Popov expuse în legătură cu delimitarea infracțiunilor de serviciu de cele ce implică îndeplinirea unor obligații profesionale: „[N]umai în cazul în care, în prezența anumitor circumstanțe, medicii, pedagogii, casierii sau alte asemenea persoane ajung să exercite funcții producătoare de efecte juridice (de exemplu, să acorde drepturi sau să elibereze de obligații), activitatea „sub-administrativă” a medicilor, pedagogilor, casierilor etc. se poate transforma într-o activitate administrativă, presupunând exercitarea unor atribuții de dispunere a persoanelor, de hotărâre (decidere) a viitorului acestora, de ordonare a persoanelor, de utilizare a acestora în anumite scopuri. În acest caz, medicii, pedagogii, casierii etc. pot evolua în calitate de subiecți ai infracțiunilor prevăzute la art.324, 327-329 și 332 CP RM”;²⁷

²⁵ Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*. Chișinău: CEP USM, 2012; Popov R. *Unele controverse legate de statutul persoanei publice privită ca subiect special al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal*. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.6; Popov R. *Aplicarea art.256 și 324 din Codul penal pentru infracțiunile comise de către cei din personalul instituțiilor medicale-sanitare sau cei din personalul instituțiilor de învățământ*. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr.10.

²⁶ Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*, p.174.

²⁷ Ibidem, p.174-175; Popov R. *Aplicarea art.256 și 324 din Codul penal pentru infracțiunile comise de către cei din personalul instituțiilor medicale-sanitare sau cei din personalul instituțiilor de învățământ*, p.23; Popov R.

„[P]ersonalul instituțiilor medico-sanitare pasibil de răspundere penală potrivit normelor ce incriminează faptele prejudiciabile săvârșite în sfera publică se clasifică în două categorii: a) cei ce exercită acțiuni administrative de dispoziție sau organizatorico-economice ori funcții ale autorității publice și b) cei ce realizează acțiuni relevante sub aspect juridic, însă care nu exercită nici acțiuni administrative de dispoziție sau organizatorico-economice, nici funcții ale autorității publice”;²⁸ „o persoană publică poate să nu exercite nici acțiuni administrative de dispoziție sau organizatorico-economice, nici funcții ale autorității publice; însă, este obligatoriu ca o persoană publică să realizeze acțiuni relevante sub aspect juridic”.²⁹

O altă lucrare care trebuie luată în vizor este cea ieșită de sub tipar sub coordonarea lui M.Poalelungi, ce datează din anul 2013.³⁰ În special, interesează segmentul din lucrare destinat relevării aspectelor juridico-penale ale infracțiunilor de neglijență în serviciu semnat de R.Popov și V.Stati. Autorii punctează, pe bună dreptate, că în art.329 CP RM – sub aceeași denumire de neglijență în serviciu – sunt reunite doar variante-tip de infracțiuni, nu însă o variantă-tip de infracțiune și una agravată. Este printre primele lucrări în care se arată că la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este prevăzută răspunderea penală pentru săvârșirea unei infracțiuni distincte. Într-adevăr, așa cum vom vedea *infra*, la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM nu este inserată o circumstanță agravantă în raport cu infracțiunea de la alin.(1), ci o infracțiune în varianta-tip.

Se evidențiază că obiectul material al infracțiunilor specificate la art.329 CP RM îl reprezintă corpul persoanei sau bunurile mobile ori imobile. Precizăm, însă, că infracțiunile de neglijență în serviciu posedă obiect material doar atunci când presupun exercitarea unei influențe infracționale asupra unei entități materiale și nu atunci când nu implică o atare influență.

Consemnabile sunt următoarele teze ale autorilor: „[În procesul de calificare a faptei, întâi de toate urmează de stabilit – în baza legilor, altor acte normative, ordinelor, instrucțiunilor etc. – obligațiile care îi reveneau făptuitorului, sarcinile concrete pe care urma să le îndeplinească acesta. În niciun caz nu pot fi considerate suficiente afirmațiile abstracte privind o oarecare neexecutare de către făptuitor a obligațiilor de serviciu, privind lipsa unui control adecvat din partea acestuia asupra comportamentului altor persoane, privind lipsa de atenție, diligență, prudență, vigilență etc. din partea făptuitorului”. Într-adevăr, specificarea *in abstracto* a

Unele controverse legate de statutul persoanei publice privită ca subiect special al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal, p.66.

²⁸ Popov R. *Aplicarea art.256 și 324 din Codul penal pentru infracțiunile comise de către cei din personalul instituțiilor medicale-sanitare sau cei din personalul instituțiilor de învățământ*, p.20.

²⁹ *Ibidem*, p.22.

³⁰ Popov R. și Stati V. *Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică. Neglijența în serviciu* / coord. ed. M.Poalelungi. Manualul judecătorului pentru cauze penale. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013.

obligațiilor de serviciu neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător ori nespecificarea, în genere, a acestora trebuie considerat viciu de calificare potrivit art.329 CP RM.

În planul laturii subiective se notează că nu poate fi aplicată răspunderea conform alin.(1) art.329 CP RM, dacă făptuitorul nu-și dă seama de caracterul prejudiciabil al neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor sale de serviciu, nu prevede posibilitatea survenirii daunelor în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice și, conform circumstanțelor cauzei, nici nu trebuia sau nu putea să prevadă producerea acestor urmări prejudiciabile.

Tot cu anul 2013 datează un alt material științific elaborat de *A.Airapetean, D.Ioniță, S.Prodan și alții*.³¹ Ca și în cele de mai sus, aici evidențiem teze doctrinare expuse pe marginea elementelor componentelor de infracțiune înscrise la art.329 CP RM. Se relevă că latura obiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu presupune încălcarea unei obligațiuni de serviciu prin neîndeplinirea sau prin îndeplinirea defectuoasă a acesteia, încălcare care a produs urmările prevăzute în lege. Se susține că obligațiunile de serviciu ale făptuitorului se regăsesc în legi, hotărâri ale guvernului, regulamente de serviciu, instrucțiuni etc.

Cât privește latura subiectivă, se opinează că aceasta presupune vinovăția făptuitorului sub formă de imprudență. Făptuitorul nu prevede consecințele faptei, însă ar fi putut și trebuia să le prevadă sau prevedea posibilitatea survenirii urmărilor, dar credea, fără temei, că acestea nu se vor produce.

Cu anul 2013 datează și lucrarea semnată de *V.Cușnir*.³² Materialul științific cuprinde idei, viziuni expuse pe marginea tuturor infracțiunilor comise de persoane cu funcție de răspundere. Pentru cercetarea de față interesează cele evocate în legătură cu infracțiunile de neglijență în serviciu.

Principalele idei ale autorului sunt: infracțiunile de neglijență în serviciu sunt de rezultat; neglijența în serviciu este pasibilă de săvârșire doar din culpă; infracțiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul sunt lipsite, de regulă, de un obiect material. Totuși, în unele cazuri, când acțiunea incriminată este exercitată direct asupra unui bun sau asupra corpului unei persoane există și un asemenea obiect. Astfel, de exemplu, în cazul abuzului sau al neglijenței în serviciu, dacă îndeplinirea greșită a îndatoririlor de serviciu privește direct anumite bunuri, acele bunuri constituie obiectul material al infracțiunii; neglijența în serviciu constituie infracțiune cu subiect calificat, existența acesteia fiind condiționată de calitatea specială a făptuitorului, care trebuie să

³¹ Airapetean A. *et al. Drept penal. Partea Specială: Note de curs. (Ciclul I)*. Chișinău. 2013. Disponibil: [http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041 - 054 - Drept penal Partea speciala I, II.pdf](http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041_-_054_-_Drept_penal_Partea_speciala_I,_II.pdf)

³² Cușnir V. *Specificul calificării infracțiunilor comise de persoanele cu funcție de răspundere*. Chișinău, 2013.

fie persoană cu funcție de răspundere sau persoană cu înaltă funcție de răspundere; în cazul infracțiunilor de serviciu trebuie stabilită întotdeauna sfera atribuțiilor de serviciu ale celui vinovat de săvârșirea faptei, pe baza actelor normative care reglementează activitatea serviciului respectiv.

În altă ordine de idei, prezintă interes lucrarea semnată de S.Brînza și V.Stati, ieșită de sub tipar în anul 2015.³³ Pentru teza de față comportă interes segmentul din lucrare în care autorii caracterizează infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM.

Este abordată problema privind concurența normelor înscrise la art.329 CP RM în raport cu altele ce cuprind fapte infracționale similare neglijenței în serviciu. De exemplu, în ce privește coraportul dintre alin.(1) art.329 și alin.(1) art.183 CP RM, autorii sugerează că soluția concursului dintre infracțiunile indicate este justificată numai în cazul în care, în afară de încălcarea tehnicii securității, a igienei industriale sau a altor reguli de protecție a muncii, făptuitorul ar fi omis să îndeplinească corespunzător alte obligații de serviciu, ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștientioase față de ele.

Consemnabilă este concluzia autorilor, potrivit căreia la stabilirea mărimii daunelor cauzate prin infracțiunea specificată la alin.(1) art.329 CP RM pot fi luați în considerare doar parametrii valorici enunțați la alin.(1) art.126 CP RM.

În perimetrul subiectului infracțiunii, S.Brînza și V.Stati scot în evidență unele criterii de delimitare a faptelor penale prevăzute la art.329 CP RM de alte infracțiuni similare, în special de cele ce implică realizarea unor obligații profesionale.

În viziunea autorilor citați, în sensul dispoziției de la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (actualmente abrogată), prin „alte urmări grave” se înțelege, după caz: 1) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; 2) daunele materiale în proporții deosebit de mari; 3) săvârșirea de către o altă persoană a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave. Potrivit aceluiași autori, față de aceste urmări prejudiciabile, care se află în legătură cauzală cu fapta de neîndeplinire sau de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, făptuitorul manifestă imprudență.

Cea din urmă accepție scoate în relief următoarele concluzii importante (chiar dacă în raport cu norma înscrisă la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM): a) la alin.(2) art.329 CP RM este inserată o variantă-tip de infracțiune, nu însă o circumstanță agravantă, considerent din care urmarea prejudiciabilă prevăzută la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM trebuie să se afle în legătură cauzală cu fapta prejudiciabilă stipulată la alin.(1) art.329 CP RM; b) infracțiunea de neglijență

³³ Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015.

în serviciu în varianta-tip de la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM (ca, de altfel, și cea specificată la alin.(1) art.329 CP RM) pot fi comise, în exclusivitate, din imprudență. În principiu, concluziile sus-enunțate erau valabile și în cazul normei înscrise anterior la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (neglijența în serviciu care a provocat alte urmări grave).

O altă lucrare asupra căreia ne vom pronunța este articolul științific ieșit de sub tipar în anul 2016, al cărui autor este V.Stati.³⁴ În el autorul se expune, într-o manieră critică, asupra unor explicații din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017³⁵ ((pe atunci proiect) în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017). Autorul sugerează detalierea aspectului ce vizează colaboratorul organelor apărării în postura de subiect al infracțiunilor prevăzute la art.327-329 CP RM. Consemnabile sunt argumentele aduse de V.Stati în vederea fundamentării tezei, potrivit căreia la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este prevăzută răspunderea penală pentru o infracțiune în variantă-tip: „[n]u există o componentă „de bază” de neglijență în serviciu, componentă care: 1) s-ar exprima doar în neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele și 2) nu ar presupune producerea anumitor urmări prejudiciabile. De aceea, decesul unei persoane sau alte urmări grave (adică, urmările prejudiciabile consemnate la lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM) se află în legătură cauzală nu cu daunele în proporții mari cauzate intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (adică, urmările prejudiciabile consemnate la alin.(1) art.329 CP RM). Decesul unei persoane sau alte urmări grave se află în legătură cauzală cu fapta prejudiciabilă exprimată în neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele”.³⁶ Evident, teza sus-enunțată vizează, inclusiv, vechile urmări prejudiciabile consemnate la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (actualmente abrogate).

³⁴ Stati V. *Proiectul hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea art.327-329 din Codul penal al Republicii Moldova: observații și sugestii*. În: «Актуальные научные исследования в современном мире», Переяслав-Хмельницкий, Декабрь 2016, Выпуск 12(20), ч.3.

³⁵ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216

³⁶ Stati V. *Proiectul hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea art.327-329 din Codul penal al Republicii Moldova: observații și sugestii*, p.84.

Cercetarea materialelor la tema tezei publicate în Republica Moldova o vom continua cu cele semnate de I.Serbinov.³⁷ Sunt mai multe lucrări ale acestui autor publicate în anii 2017-2018 și consacrate problemelor teoretico-practice de aplicare a normelor înscrise la art.329 CP RM. Numitele lucrări sunt printre puținele publicate în Republica Moldova, destinate în exclusivitate analizei componentelor de infracțiune consemnate la art.329 CP RM, motiv din care respectivele publicații sunt de o valoare imensă pentru studiul de față, servind drept piloni de bază în fundamentarea științifică a unor teze expuse în contextul unor sau altor segmente din cadrul investigației noastre.

Materialele științifice indicate reflectă elementele componentelor de infracțiune consacrate juridic la art.329 CP RM. În partea ce vizează obiectul infracțiunii I.Serbinov supune analizei obiectul juridic generic și cel special al faptelor de neglijență în serviciu. Se enunță că sfera publică (în sensul denumirii Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova) înglobează: a) ansamblul entităților publice enumerate în art.3 al Legii integrității, nr.82 din 25.05.2017, cu excepția societăților pe acțiuni în care statul deține pachetul majoritar de acțiuni; b) entitățile în care își desfășoară activitatea: persoanele autorizate sau investite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public; persoanele publice străine și funcționarii internaționali. La fel, autorul demonstrează că obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM nu-l poate forma interesele publice sau drepturile și interesele ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Autorul supune analizei sintagmele „intereselor publice” și „drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice”, drept obiect al daunelor cauzate prin infracțiune. Se ajunge la concluzia că noțiunea „interes legitim” („interes ocrotit de lege”) este generică în raport cu noțiunile „interes public” și „interes privat legitim” („interes ocrotit de lege al persoanei fizice sau juridice”). *A priori*, doar interesul legitim (interesul ocrotit de lege) este susceptibil de protecție legală. Drept urmare, autorul consideră inutilă specificarea obiectului urmărilor prejudiciabile în dispoziția art.329 CP RM, motiv pentru care propune substituirea sintagmei „daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice” prin sintagma „daune în proporții mari”. Se arată că

³⁷ Serbinov I. *Unele considerații privind obiectul juridic al infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 Cod penal)*. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.7; Serbinov I. *Subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 Codul penal), partea I*. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.9; Serbinov I. *Subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 Codul penal), partea II*. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.10; Serbinov I. *Latura subiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 din Codul penal)*. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.11; Serbinov I. *Urmările prejudiciabile în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM)*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, 2017, nr.8(108); Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2018.

obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM este simplu, în timp ce obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM este complex.

În planul laturii obiective I.Serbinov punctează că prin „îndeplinirea necorespunzătoare” trebuie de înțeles „îndeplinirea prin încălcarea legii”, prin termenul „lege” avându-se în vedere inclusiv o reglementare secundară emisă de Guvern, de altă autoritate a administrației publice centrale sau locale etc., care vine să detalieze o lege propriu-zisă. În consecință, autorul este de părere că în situația în care actele de reglementare secundară (de exemplu, fișa postului), care stabilesc conținutul obligațiilor de serviciu ale făptuitorului, forma sau întinderea îndeplinirii acestor obligații, momentul efectuării lor, condițiile de efectuare etc., au un caracter autonom (adică, nu sunt adoptate/emise în limitele și potrivit normelor unei legi) – lipsește temeiul aplicării art.329 CP RM. Într-o astfel de ipoteză, dacă, din imprudență, se provoacă decesul persoanei ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, urmează a fi aplicat art.149 sau art.157 CP RM. În cazul în care respectiva faptă nu implică asemenea urmări, se va aplica răspunderea extrapenală. Se mai evocă că sintagma „neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu” din dispoziția art.329 CP RM este complinită prin normele din actele normative extrapenale care stabilesc obligațiile ce revin făptuitorului. Articolul 329 CP RM nu poate fi aplicat în cazul în care sursele obligațiilor neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător de către făptuitor: 1) nu satisfac exigențele stabilite pentru un act normativ sau 2) satisfac aceste exigențe, însă nu au fost aduse la cunoștința făptuitorului prin publicare sau pe altă cale stabilită de lege.

În perimetrul urmărilor prejudiciabile autorul evocă că aplicarea art.329 CP RM nu exclude aplicarea pentru aceeași faptă a sancțiunii disciplinare, cu condiția ca în asemenea caz sancțiunea disciplinară să nu posede un „caracter penal”. Se mai accentuează că nu venitul ratat, ci prejudiciul efectiv (inclusiv neobținerea bunurilor datorate) formează conținutul prejudiciului material cauzat prin infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM. Din perspectiva tehnicii legislative de reflectare a urmărilor prejudiciabile în textul art.329 CP RM, I.Serbinov observă, corect, că la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este stipulată o variantă-tip de infracțiune. Dânsul notează că dacă la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM ar fi fost prevăzută o circumstanță agravantă, ar însemna că decesul persoanei ar trebui să se afle în legătură cauzală nu doar cu fapta prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, dar și cu urmările prejudiciabile prevăzute de această normă; de aici ar reieși că lit.a) alin.(2) art.329 CP RM va fi aplicată numai dacă se cauzează daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Cu privire la subiectul infracțiunilor investigate, I.Serbinov precizează că persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală nu poate fi subiect

al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Se argumentează că organizația comercială (în sensul art.124 CP RM), în care cota statului este de 100%, nu poate fi echivalată cu întreprinderea de stat (în sensul alin.(2) art.123 CP RM). La fel, autorul argumentează că membrul unui organ colegial poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Se mai relevă că administratorul special poate fi considerat persoană investită de stat să îndeplinească activități de interes public în sensul alin.(2) art.123 CP RM.

Provoacă interes propunerea *de lege ferenda* înaintată de autor, în corespundere cu care se face oportună completarea Capitolului XVI al Părții Speciale a Codului penal cu un articol în care ar fi incriminate faptele de neglijență în serviciu, al căror subiect ar fi persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație.

Sunt oferite soluții de calificare pentru situația în care persoana publică străină sau funcționarul internațional nu-și îndeplinește sau își îndeplinește necorespunzător obligațiile sale de serviciu. Remarcabilă este concluzia autorului: „[N]u oricare persoană publică este o persoană cu funcție de răspundere. În schimb, oricare persoană cu funcție de răspundere este o persoană publică. În concluzie, oricare persoană cu funcție de răspundere poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM”.³⁸

În ce privește latura subiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu, autorul scoate în relief următoarele teze: „[a]titudinea psihică a făptuitorului în raport cu urmările prejudiciabile nu poate fi considerată un criteriu suficient pentru a delimita infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM de cele prevăzute la art.327 CP RM”;³⁹ „[n]u este oportună comasarea într-un singur articol al legii penale a neglijenței în serviciu și a abuzului de putere sau a abuzului de serviciu”;⁴⁰ „[i]nfracțiunile prevăzute la art.329 CP RM nu pot fi infracțiuni prelungite. Însă ele pot fi infracțiuni continue”;⁴¹ „[c]oncursul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM este posibil în cazul în care sunt întrunite următoarele două condiții: a) lipsa unui rezultat infracțional unic; b) concursul de vinovății sub formă de imprudență”.⁴²

Analiza doctrinară a materialelor științifice la tema lucrării publicate în Republica Moldova o vom încheia cu articolul semnat de V.Stati în anul 2018.⁴³ *Inter alia*, autorul consideră necesar, pe bună dreptate, instituirea daunelor cu caracter nepatrimonial pe post de

³⁸ Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu*, p.175.

³⁹ *Ibidem*, p.241.

⁴⁰ *Ibidem*, p.242.

⁴¹ *Ibidem*, p.235.

⁴² Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu*, p.242.

⁴³ Stati V.A. *Hotărârile Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.22/2017 și nr.33/2017: efectele preconizate asupra legii penale*. În: «Актуальные научные исследования в современном мире», Переяслав-Хмельницкий, Февраль 2018, Выпуск 2(34), ч.7.

urmare prejudiciabilă a infracțiunilor de neglijență în serviciu. În acest sens, V.Stati propune modificarea dispoziției alin.(1) art.329 CP RM, astfel încât să fie introdus, în calitate de urmare prejudiciabilă, suprimarea drepturilor sau libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului. Dânsul aduce următoarele argumente în favoarea acestei modificări a alin.(1) art.329 CP RM: „[r]espectiva formulare este preluată din alin.(1) art.54 al Constituției, deci își are suportul chiar în Legea Fundamentală. Lista de drepturi și libertăți fundamentale este enunțată exhaustiv în art.24-53 ale Constituției. Liste similare sunt prezentate în anumite acte internaționale la care Republica Moldova este parte (de exemplu, în art.2-14 din Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale). În pofida polemicilor doctrinare privind întinderea noțiunii „drepturi sau libertăți fundamentale ale omului și cetățeanului”, contează că există o listă exhaustivă a unor asemenea drepturi. Dar, ceea, ce este mai important, ea este o listă normativă. Deci, nu poate fi extinsă discreționar. Nu poate fi inventat un drept sau libertate fundamentală care să nu aibă un suport normativ. Astfel, în condiții de claritate și previzibilitate, va deveni posibilă delimitarea precisă a noțiunii „drepturi sau libertăți fundamentale ale omului și cetățeanului” de noțiunile apropiate. Ceea ce nu este cu puțință în condițiile legii penale în vigoare”.⁴⁴

1.2. Analiza materialelor științifice la tema lucrării publicate în alte state

În cadrul prezentului segment din cercetare ne vom opri asupra opticilor oamenilor de știință din alte state expuse pe marginea infracțiunilor corespondente celor consemnate la art.329 CP RM. În special, în vizor vor fi luate materialele științifice de ultimă oră publicate peste hotarele Republicii Moldova.

Vom iniția cercetarea cu articolul științific al cărui autor este *D.Buda*, ieșit de sub tipar în anul 1999.⁴⁵ În el sunt analizate infracțiunile de serviciu și cele aflate în legătură cu serviciul. *Inter alia*, se susține că infracțiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul sunt susceptibile de acte preparatorii, precum și de tentativă. Afirmatia respectivă pare a fi prea categorică, deoarece infracțiunile imprudente, în general, precum și infracțiunile de neglijență în serviciu, în special, nu sunt susceptibile de acte preparatorii. La fel, este imposibilă tentativa la asemenea fapte infracționale.

De asemenea, *D.Buda* enunță că sub aspectul desfășurării activității infracționale infracțiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul pot fi săvârșite și în formă continuată. Și de

⁴⁴ Stati V.A. *Hotărârile Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.22/2017 și nr.33/2017: efectele preconizate asupra legii penale*, p.48.

⁴⁵ Buda D. *Infracțiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul*. În: Revista transilvană de științe administrative, 1999, nr.1(2).

această dată observăm că autorul generalizează. Infracțiunile de neglijență în serviciu, ca de altfel și celelalte infracțiuni săvârșite din imprudență, nu pot îmbrăca forma unității infracționale prelungite, întrucât scopul și unitatea intenției sunt trăsături caracteristice infracțiunii unice prelungite, dar străine infracțiunilor de neglijență în serviciu.

Vrednică de a fi luată în seama este monografia semnată de *B.V. Voljenkin*, ieșită de sub tipar în anul 2000.⁴⁶ Autorul supune analizei toate infracțiunile de serviciu. Pentru investigația noastră interes provoacă, mai cu seamă, aserțiunile doctrinare exprimate pe marginea infracțiunilor de neglijență în serviciu. B.V. Voljenkin menționează că obiectul juridic special al neglijenței în serviciu nu se deosebește cu nimic de conținutul obiectului juridic special al infracțiunilor de abuz de putere sau abuz de serviciu. Nu putem îmbrățișa asemenea viziuni. Chiar dacă infracțiunile de abuz de putere sau abuz de serviciu comportă anumite similitudini cu infracțiunile de neglijență în serviciu, acestea posedă obiect juridic special diferit.

În planul laturii obiective, B.V. Voljenkin etalează următoarele modalități faptice de exprimare a elementului material: atitudinea neglijentă față de primirea și predarea valorilor materiale, rezultate cu anumite lipsuri enorme; controlul și ținerea evidenței necorespunzătoare a cheltuielilor, precum și păstrarea defectuoasă a valorilor materiale; atitudinea neglijentă față de păstrarea averii, încălcarea condițiilor de păstrare, ceea ce a determinat pierderea acesteia; atitudinea neconștiincioasă, sine încrezătoare la ținerea evidenței documentelor; îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de menținere a disciplinei în cadrul unităților militare etc. Accentuăm că, în corespundere cu legislația Republicii Moldova, cea din urmă faptă (soldată cu daune în proporții mari ori cu urmări grave sau săvârșită pe timp de război ori în condiții de luptă), de regulă, cade sub incidența uneia dintre normele de incriminare prevăzute la art.378 CP RM (atitudinea neglijentă față de serviciul militar), acestea evoluând, de regulă, pe post de norme speciale în raport cu cele consemnate la art.329 CP RM. Nu se exclude și ipoteza în care funcțional să devină art.329 CP RM.

De asemenea, autorul observă că în practica de urmărire penală și în cea judiciară au fost fixate mai multe cazuri de tragere la răspundere penală a unor persoane cu funcție de răspundere pentru neîndeplinirea unor acțiuni anumite, ca ulterior să se constate că îndeplinirea unor asemenea acțiuni nu intră în sfera atribuțiilor lor. La fel, merită atenție următorul punct de vedere exprimat de autor: „[S]implele afirmații despre neîndeplinirea obligațiilor de serviciu, despre lipsa controlului corespunzător din partea persoanei, neatenția și, în general, îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, fără a concretiza prin ce anume s-au manifestat

⁴⁶ Волженкин Б.В. *Служебные преступления*. Москва: Юрист, 2000.

aceste încălcări, nu este suficient pentru a învinui pe cineva de comiterea neglijenței în serviciu”.⁴⁷

Convingătoare sunt argumentele aduse de B.V. Voljenkin în planul disocierii personalului auxiliar și a celui tehnic ce desfășoară activitate în cadrul persoanelor juridice de drept public de personalul care îndeplinește obligații de serviciu: „[C]riteriul fundamental pentru atribuirea salariilor întreprinderilor de stat și ai celor municipale la categoria persoanelor cu funcție de răspundere îl constituie posedarea de către persoană a dreptului de a realiza, în virtutea funcției, acțiuni producătoare de efecte juridice, susceptibile să nască, să modifice și să înceteze raporturi juridice. Corespunzător, persoană cu funcție de răspundere trebuie recunoscută persoana care posedă dreptul de a elibera din numele întreprinderilor de stat sau al celor municipale documente oficiale ce confirmă fapte juridice concrete și, implicit, dreptul de a organiza și regla conduita altor persoane pentru care aceste documente au forță juridică”.⁴⁸

Următoarea lucrare luată în vizor aparține autoarei *T.Basova*, publicată în anul 2004.⁴⁹ Interes prezintă unele poziții ale autoarei expuse pe marginea urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor de neglijență în serviciu.

În disonanță cu opinia noastră, T.Basova este de părere că în contextul infracțiunilor analizate daunele cu caracter patrimonial înglobează venitul ratat. Suntem pe poziția că reținerea venitului ratat la stabilirea prejudiciului patrimonial contravine principiului legalității incriminării sub aspectul cerinței privind claritatea și, în special, previzibilitatea textului normei de incriminare. În atare situație persoana publică, în calitate de destinatar al legii penale, se află în imposibilitate de a putea prevedea eventualul venit ratat cauzat în rezultatul neîndeplinirii sau al îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor sale de serviciu. În orice caz, acest segment din cercetare îl considerăm de maximă importanță, ceea ce a și determinat intenția noastră de a dezvolta numitul aspect.

De asemenea, autoarea relevă că comportamentul persoanelor cu funcție de răspundere vinovate în comiterea neglijenței în serviciu atrage după sine nu doar daune materiale, ci și morale, care suscită probleme la apreciere. Desprindem, așadar, că T.Basova sugerează că daunele morale urmează a fi incluse în conținutul urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor analizate. Și de această dată exprimăm dezacordul nostru. În principiu, argumentele de mai sus (ce vizează venitul ratat) sunt valabile și pentru cea din urmă teză a autoarei.

⁴⁷ Волженкин Б.В. *Служебные преступления*, p.186.

⁴⁸ *Ibidem*, p.117-118.

⁴⁹ Басова Т. *Новації в законодавчому установленні уголовної відповідальності за халатність*. În: *Уголовное право*, 2004, №4.

Demn de reținut este articolul științific elaborat de S.V. Izosimov și E.V. Țariov, ieșit de sub tipar în anul 2008.⁵⁰ În cuprinsul publicației autorii se expun, într-o manieră critică, cu privire la forma vinovăției cu care acționează făptuitorul la săvârșirea neglijenței în serviciu. Mai exact, vin cu argumente dezaprobatore față de punctul de vedere întâlnit în literatura de specialitate, în corespundere cu care infracțiunile examinate pot fi comise cu intenție.

Se indică, cu drept cuvânt, că unele obligații de serviciu pot fi neîndeplinite intenționat sau în rezultatul unei gafe (uitării, distragerii, delegării obligațiilor de serviciu unei alte persoane etc.). Totuși, susțin autorii, în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu este exclusă ipoteza manifestării unei atitudini conștiente față de cauzarea urmărilor socialmente periculoase.

S.V. Izosimov și E.V. Țariov mai menționează: „[D]acă persoana cu funcție de răspundere, din cauza lipsei de experiență, calificării insuficiente sau neinstruirii în sfera atribuțiilor și obligațiilor sale de serviciu, a admis o scăpare în activitatea sa, ceea ce a determinat survenirea urmărilor prejudiciabile prevăzute în textul normei, aceasta nu trebuie să răspundă penal pentru neglijență în serviciu grație lipsei vinovăției”.⁵¹

Un alt material demn de reținut este rezumatul tezei de doctorat susținute în anul 2009 de către E.V. Țariov.⁵² Autorul supune analizei normele ce cuprind faptele de neglijență în serviciu. De asemenea, este efectuat un studiu comparat din perspectiva evoluției legislației penale, precum și prin raportare la legislațiile penale ale unor state străine.

E.V. Țariov enunță că pentru angajarea răspunderii penale pentru neglijență în serviciu trebuie de stabilit ce obligații concrete au fost atribuite făptuitorului și, implicit, care anume obligații nu au fost îndeplinite sau îndeplinite necorespunzător. Dânsul susține că modul de descriere legislativă a normelor care stabilesc răspunderea penală pentru neglijență în serviciu nu permite a trage o concluzie certă privind conținutul laturii subiective. Se argumentează că dacă făptuitorul manifestă o atitudine neglijentă față de obligațiile de serviciu, atunci față de urmările prejudiciabile dovedește imprudență concretizată sub formă de neglijență. Dacă însă făptuitorul manifestă o atitudine neconștiincioasă față de obligațiile sale de serviciu, atunci față de urmările prejudiciabile dovedește fie încredere exagerată, fie neglijență.

Studiul critic efectuat a determinat autorul să formuleze un șir de propuneri *de lege ferenda*, printre care și propunerea de a fi introdusă răspunderea penală pentru neglijență în serviciu admisă în sectorul privat.

⁵⁰ Изосимов С.В. и Царев Е.В. *Возможна ли умышленная халатность?* În: Пробелы в российском законодательстве, 2008, №1.

⁵¹ *Ibidem*, p.232.

⁵² Царев Е.В. *Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2009.

Un alt material asupra căruia ne vom opri este monografia semnată de V.V. Losev în anul 2010.⁵³ În lucrare sunt analizate toate infracțiunile de serviciu. În ce privește infracțiunile de neglijență în serviciu, consemnăm că o parte din studiu este dedicat examinării coraportului dintre normele incriminatoare și cele ce cuprind obligațiile de serviciu ale făptuitorului. Astfel, se arată că la calificare trebuie reținută norma exactă din actul legislativ și/sau normativ de referință (actul cu caracter extrapenal) ce cuprinde obligația concretă de a cărei neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare se face vinovat făptuitorul. În context, autorul demonstrează că analiza competenței persoanei cu funcție de răspundere nu trebuie efectuată la general, dar cu referire la un caz concret, prin extragerea din cercul larg al obligațiilor de serviciu doar a celor care au tangență cu infracțiunea examinată.

Pentru a facilita procesul de încadrare în tiparul normelor ce incriminează neglijența în serviciu, V.V. Losev sugerează: „[d]eterminarea listei totale a surselor normative aplicabile comportamentului persoanei cu funcție de răspundere; construcția unei ierarhii de acte normative în funcție de forța juridică și gradul de subordonare a acestora; analiza fiecărui act normativ ales; compararea textelor respectivelor acte normative în vederea identificării lacunelor și eliminării contradicțiilor”.⁵⁴

Memorabile sunt și următoarele aserțiuni ale autorului: prin urmare prejudiciabilă cu caracter material sub forma prejudiciului patrimonial se înțelege reducerea activului sau neprimirea bunurilor cuvenite; cauză a urmărilor prejudiciabile poate fi acțiunea sau inacțiunea mai multor persoane cu funcție de răspundere, inclusiv a celor care se află în relații de subordonare, ipoteză care, însă, trebuie deosebită de participația penală; nivelul competenței persoanei cu funcție de răspundere contează la delimitarea neglijenței infracționale de cauzarea nevinovată a urmărilor prejudiciabile, atunci când răspunderea penală este exclusă.

Nu putem trece cu vederea nici manualul elaborat în coautorat de către Gh.Diaconescu și C.Duvac în anul 2009.⁵⁵

Remarcabile sunt următoarele idei utile cercetării noastre și de care am ținut cont la fundamentarea unor concluzii: „[c]oautoratul nu este posibil atunci când poziția subiectivă a ambilor autori s-a caracterizat prin culpă și pentru faptul că nu există coautorat nici în cazul în care una dintre persoanele care au săvârșit fapta prevăzută de legea penală a acționat din culpă, iar alta cu intenție, după cum – în mod necontestat – nu există nici instigare și complicitate din

⁵³ Losev V.B. *Преступления против интересов службы: юридический анализ и правила квалификации*. Минск: Амалфея, 2010.

⁵⁴ *Ibidem*, p.32-33.

⁵⁵ Diaconescu Gh. și Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009.

culpă la infracțiunile neintenționate”;⁵⁶ „[În cazul unui concurs de infracțiuni, la caracterizarea juridică a faptelor este necesar să se țină seama de urmările pe care le-a avut fiecare faptă în parte, nefiind posibil ca încadrarea să se facă în raport de suma prejudiciilor produse prin întreaga activitate infracțională a inculpatului;⁵⁷ „[c]uantumul pagubei prevăzute în dispoziția explicativă se referă numai la prejudiciul cert și efectiv cauzat prin activitatea culpabilă a subiectului activ la data săvârșirii faptei nu și la folosul de care a fost lipsită partea civilă prin pricinuirea pagubei, aspect de care se va ține seama la stabilirea despăgubirilor civile”.⁵⁸

În alt registru, autorii susțin, cu drept cuvânt, că în cazul neglijenței în serviciu nu este posibilă: a) forma continuată (prelungită) a infracțiunii; b) tentativa și pregătirea de infracțiune.

Următoarea lucrare asupra căreia ne vom opri este articolul științific semnat de S.A. Eliseev și M.A. Tîneanaia în anul 2012.⁵⁹ În cadrul publicației autorii supun cercetării urmările prejudiciabile ale infracțiunilor de neglijență în serviciu. Așadar, S.A. Eliseev și M.A. Tîneanaia susțin că daunele în proporții mari reprezintă prejudiciu cu caracter patrimonial. De asemenea, se enunță că în contextul infracțiunilor de neglijență în serviciu daunele materiale se exprimă nu doar în cauzarea unui prejudiciu real, dar și în neprimirea celor cuvenite, atunci când proprietarul sau subiectul îndrituit cu drepturile corespunzătoare pierde o parte din venit în rezultatul netransmiterii de către făptuitor a bunurilor datorate în virtutea legii sau a contractului. Se mai adaugă, just, că venitul ratat nu intră în noțiunea „daune în proporții mari”. Studiul practicii judiciare în materia infracțiunilor de neglijență în serviciu demonstrează și o altă viziune. Mai exact, venitul ratat este apreciat drept parte a prejudiciului patrimonial efectiv (opinie cu care nu suntem de acord).

Din același an 2012 datează un alt articol științific, de data aceasta elaborat de E.V. Tariov.⁶⁰ Principalele repere ale autorului desprinse din lecturarea lucrării rezidă în: argumentarea faptului că neglijența în serviciu se exprimă atât sub forma acțiunii – îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, cât și sub forma inacțiunii – neîndeplinirea obligațiilor de serviciu; relevarea lipsei de importanță a scopului infracțiunii în procesul încadrării juridico-penale potrivit normelor ce incriminează neglijența în serviciu și punctarea pe relevanța acestuia la stabilirea vinovăției și la individualizarea pedepsei penale.

⁵⁶ Diaconescu Gh. și Duvac C., *op. cit.*, p.419.

⁵⁷ *Ibidem*, p.423.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ Елисеев С.А. и Тыняная М.А. *Общественно опасные последствия халатности: понятие и виды*. În: Вестник Томского государственного университета, 2012, №359.

⁶⁰ Царев Е.В. *Перспективы развития нормы предусматривающей ответственность за халатность*. În: Юридическая техника, 2012, №6.

În raport cu cea din urmă teză precizăm că scopul infracțiunii și neglijența în serviciu sunt noțiuni aflate în diferite câmpuri semantice. Mai exact, scopul infracțiunii este o noțiune străină cazurilor de săvârșire a unor infracțiuni imprudente, motiv pentru care acesta nu poate fi determinat în procesul investigării unor atare fapte. Aceasta deoarece scopul nici nu poate exista atunci când făptuitorul săvârșește o infracțiune din imprudență.

În vizor trebuie luate și alte materiale științifice semnate de M.A. Tîneanaia în perioada 2011-2016.⁶¹ Printre punctele forte ale materialelor publicate evidențiem următoarele teze: obiectul juridic special al infracțiunilor de neglijență în serviciu este complex, fiind format din mai multe relații sociale interdependente; obiectul material constituie semn facultativ al obiectului infracțiunilor de neglijență în serviciu; sintagmele „atitudine neglijentă” și „atitudine neconștiincioasă” nu presupun atitudinea psihică a făptuitorului față de faptă și urmarea prejudiciabilă survenită, ci semnifică cauza neîndeplinirii sau a îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu; neîndeplinirea de către făptuitor a obligațiilor sale de completare corespunzătoare a documentelor oficiale, fapt ce a condus la provocarea din imprudență a urmărilor prejudiciabile prevăzute la art.293 CP FR (articol similar celui supus examinării), trebuie apreciată drept neglijență în serviciu.

În contrast, dezaprobam viziunile autoarei reliefate în legătură cu unele aspecte. De exemplu, nu susținem opinia ei, potrivit căreia „în calitate de obiect material al neglijenței în serviciu pot apărea interesele materiale (patrimoniale) și nemateriale (libertatea persoanei, securitatea publică, ordinea de activitate a organelor puterii de stat și a celor ale administrației publice locale”.⁶² Observăm că autoarea suprapune neîntemeiat obiectul juridic cu cel material. Libertatea persoanei, securitatea publică etc. constituie valori sociale. Acestea nu pot avea o altă

⁶¹ Тыняная М.А. *Объект халатности*. În: Сибирский юридический вестник, 2011, №3 (54); Тыняная М.А. *Проблемы уголовно-правовой оценки субъективных признаков в составе халатности*. În: Вестник Томского государственного университета, 2011; Тыняная М.А. *Ограничение халатности от иных преступлений, связанных с неисполнением лицом своих профессиональных обязанностей*. În: Российское правоведение: трибуна молодого ученого: сб. статей / отв. ред. В.А. Уткин. Томск: Изд-во Том. ун-та, 2011, Вып. 11; Тыняная М.А. *Проблемы законодательного определения признаков объективной стороны халатности*. În: Вестник Омского университета. Серия «Право», 2012, №1 (30); Тыняная М.А. *К вопросу о характере связи между бездействием к общественно опасными последствиями в составе халатности*. În: Вестник Томского государственного университета, 2013, №3 (9); Тыняная М.А. *Уголовно-правовая характеристика халатности* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Томск, 2013; Тыняная М.А. *Ограничение халатности от злоупотребления должностными полномочиями и превышения должностных полномочий*. În: Правовые проблемы укрепления российской государственности, Часть 62, 2014; Тыняная М.А. *Ненадлежащее исполнение должностным лицом своих обязанностей как признак объективной стороны халатности*. În: Правовые проблемы укрепления российской государственности. Сборник статей Томского Государственного университета, 2015; Тыняная М.А. *Ограничение халатности от других должностных преступлений*. În: Вестник Томского государственного университета. Право, 2016, №1 (19).

⁶² Тыняная М.А. *Уголовно-правовая характеристика халатности* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук, p.17; Тыняная М.А. *Объект халатности*, p.93.

natură juridică în cadrul obiectului infracțiunii. Prin urmare, nu pot fi privite în postura de obiect material și nici de obiect imaterial.

La fel, nu suntem de acord cu ideea că neglijența în serviciu poate lua doar forma inacțiunii. M.A. Tîneanaia susține că neglijența în serviciu este o infracțiune omisivă chiar și atunci când fapta prejudiciabilă ia forma îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. În calitate de argument dânsa evocă: „[L]a aprecierea juridico-penală a comportamentului persoanei cu funcție de răspundere nu are relevanță dacă aceasta a realizat unele acțiuni în exercitarea obligațiilor de serviciu. Pentru calificare are importanță că persoana nu a realizat acele acțiuni pe care trebuia să le realizeze. Obligația executată parțial trebuie catalogată drept obligație neexecutată”.⁶³ În cadrul segmentului din lucrare destinat analizei faptei prejudiciabile vom veni cu argumente în acest sens.

De asemenea, autoarea relevă că în componența neglijenței în serviciu lipsește legătura cauzală, în sensul în care aceasta este înțeleasă în dreptul penal. Suntem de părere că în structura laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă are un specific aparte. Aceasta însă nu lipsește, întrucât componentele de infracțiune analizate sunt materiale.

În continuare vom etala unele teze, cu relevanță pentru studiul nostru, din materialul științific semnat de *A.V. Ivancin și M.N. Kaplin* în anul 2013.⁶⁴

Autorii scot în relief următoarele: „[P]entru a trage la răspundere penală persoana pentru comiterea neglijenței în serviciu trebuie de stabilit: 1) obligațiile concrete ce au fost atribuite persoanei cu funcție de răspundere; 2) obligațiile concrete neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător; 3) dacă au determinat acestea survenirea urmărilor socialmente periculoase; 4) dacă dispunea persoana cu funcție de răspundere de posibilitatea reală (obiectiv și subiectiv) de a îndeplini corespunzător obligațiile de serviciu și de a nu admite cauzarea unor urmări negative”.⁶⁵ Se mai notează că la investigarea oricărei infracțiuni de serviciu este important de a efectua o analiză atentă a actelor de referință în vederea determinării exacte a competenței de serviciu a făptuitorului. Ținând cont de această particularitate, autorii constată că articolele din Partea Specială a Codului penal care incriminează faptele infracțiionale comise de persoane cu funcție de răspundere conțin dispoziții de blanchetă, a căror aplicare este posibilă doar în unitate sistemică cu actele sus-indicate.

⁶³ Тыняная М.А. *Ненадлежащее исполнение должностным лицом своих обязанностей как признак объективной стороны халатности*, р.47; Тыняная М.А. *Проблемы законодательного определения признаков объективной стороны халатности*, р.140.

⁶⁴ Иванчин А.В. și Каплин М.Н. *Служебные преступления*. Учебное пособие. Ярославль: ЯрГУ, 2013.

⁶⁵ *Ibidem*, р.60.

Un alt articol care va fi luat în vizor este elaborat de V.N. Borkov, ieșit de sub tipar în anul 2014.⁶⁶ Autorul scoate în evidență trăsăturile de bază ale neglijenței în serviciu. Se arată că legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă comportă un anumit specific. Aceasta, de regulă, este mediată de comportamentul altor persoane, de forțele naturii sau de fenomene cu caracter tehnologic.

Un segment din lucrare este destinat relevării criteriilor de delimitare a infracțiunilor de neglijență în serviciu de alte fapte similare, în special de cele de abuz de putere sau abuz de serviciu. V.N. Borkov punctează că în cazul neglijenței în serviciu persoana cu funcție de răspundere nu-și îndeplinește obligațiile de serviciu din cauza trecerii cu vederea, neatenției sau din lipsa unei pregătiri corespunzătoare, nu însă intenționat, fapt caracteristic abuzului de serviciu sau abuzului de putere. Autorul mai remarcă că neglijența în serviciu nu poate fi săvârșită din interes material, dar nu sunt excluse alte motive în baza cărora făptuitorul poate acționa (de exemplu: nedorința de a munci, lenevia, atitudinea indiferentă față de sarcina cu care a fost învestită persoana).

Din anul 2014 datează articolul științific al cărui autor este V.A. Merzliakova.⁶⁷ Întregul material are ca obiect trasarea particularităților laturii subiective a infracțiunilor de neglijență în serviciu. Se arată că ipoteza manifestării unei atitudini conștiente față de cauzarea urmărilor socialmente periculoase este exclusă deloc întâmplător, deoarece recunoașterea formei intenționate a vinovăției față de urmările prejudiciabile ar atrage după sine un șir de contradicții serioase.

De asemenea, V.A. Merzliakova susține că, întrucât legea penală trebuie interpretată *ad litteram* și ținând cont de faptul că în dispoziția normei de incriminare analizate nu se pomeneste nimic despre încredere exagerată, ar trebui de considerat că infracțiunile în cauză pot fi comise, în exclusivitate, din neglijență.⁶⁸ Nu putem îmbrățișa punctul de vedere exprimat de V.A. Merzliakova, care îngustează sfera de aplicare a normelor examinate la ipoteza manifestării de către făptuitor a neglijenței. O asemenea poziție ar fi în stare să scoată de sub incidența legii penale cazurile în care persoana publică ar manifesta intenție față de fapta de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, iar față de urmările prejudiciabile – imprudență. Or, tocmai această ipoteză se pretează cazului de comitere a neglijenței în serviciu cu încredere exagerată.

⁶⁶ Бorkов В.Н. *Основные признаки должностной халатности (ст.293 УК РФ)*. În: Вестник Омского университета, 2014, №1 (38).

⁶⁷ Мерзлякова В.А. *Некоторые особенности субъективных признаков халатности*. În: Вестник МГОУ. Серия «Юриспруденция», 2014, №3.

⁶⁸ *Ibidem*, p.30.

Un alt material care necesită atenție este cel elaborat de *Ia.Iu. Vasilieva*, publicat în anul 2015.⁶⁹ În opinia autoarei, obiectul juridic principal al infracțiunilor de neglijență în serviciu coincide cu obiectul juridic generic al acestor infracțiuni. Suntem în dezacord cu această optică. Fiind o parte a obiectului juridic generic, este inadmisibil ca obiectul juridic special să se suprapună cu primul. Conținutul obiectului juridic special derivă din conținutul obiectului juridic generic, dar nu coincide cu acesta. În caz contrar, s-ar pierde importanța ierarhizării obiectului juridic în: generic și special.

În altă privință, se susține că fapta prejudiciabilă a neglijenței în serviciu poate îmbrăca, în exclusivitate, forma inacțiunii. Nu susținem acest punct de vedere care, de altfel, este agreat de M.A. Tîneanaia.

Tot în contextul elementului material *Ia.Iu. Vasilieva* menționează că inacțiunea poate fi pedepsită penal doar în cazul în care persoana fiind obligată să acționeze într-un anumit mod nu a acționat, deși a fost în stare să acționeze. Cu alte cuvinte, pentru a fi responsabil de comiterea neglijenței în serviciu este ineluctabil ca făptuitorului nu doar să-i fie incubată obligația de a acționa. Acesta trebuie să aibă posibilitatea de a acționa în maniera cerută. Autoarea evocă că prezența posibilității reale de a acționa semnifică faptul că persoana putea să-și îndeplinească obligațiile în anumite condiții, având pentru aceasta posibilitate subiectivă, adică deținea un nivel necesar de pregătire profesională, experiență etc.

De asemenea, *Ia.Iu. Vasilieva* precizează, corect, că lipsa unei specificări asupra obligației concrete neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător reprezintă o eroare tipică în practica judiciară în cauzele cu privire la neglijența în serviciu. În acest sens, dânsa notează din perspectivă practică că obligațiile de serviciu neîndeplinite trebuie reflectate în cel mai corect mod în materialele cauzei.

În fine, cu referire la cauzele neîndeplinirii sau ale îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu *Ia.Iu. Vasilieva* menționează că formularea unei liste exhaustive a respectivelor cauze exclude sau cel puțin pune sub semnul întrebării posibilitatea tragerii la răspundere penală, de exemplu, a unei persoane care și-a îndeplinit necorespunzător obligațiile de serviciu din cauza lipsei de experiență, lipsei unui nivel suficient de educație sau din cauza altor circumstanțe. Corectă observație. Este adevărat că cel abilitat cu aplicarea legii penale este limitat în aplicarea art.329 CP RM de cele două cauze. În lipsa acestora, art.329 CP RM devine inaplicabil.

⁶⁹ Васильева Я.Ю. *Некоторые проблемы квалификации халатности и легализации преступных доходов по уголовному законодательству России*. În: Сибирский юридический вестник, 2015, №3(70).

Din 2016 datează articolul științific semnat de *S.A. Eliseev și M.A. Tîneanaia*.⁷⁰ În cea mai mare parte, autorii semnalează soluțiile de calificare în ipoteza concurenței dintre normele ce incriminează neglijența în serviciu și alte norme similare. Deoarece în cadrul prezentei lucrări intenționăm să disociem infracțiunile de neglijență în serviciu de alte fapte penale conexe, considerăm necesară luarea în vizor a unor asemenea tematici științifice.

În plan delimitativ, autorii relevă că în unele articole din Partea Specială a Codului penal este prevăzută răspunderea penală pentru neîndeplinirea obligațiilor de serviciu de către o persoană cu funcție de răspundere ce a cauzat din imprudență apariția unor urmări socialmente periculoase, dar într-o sferă specială a activității persoanei cu funcție de răspundere.

La fel, se mai enunță că în ipoteza în care este încălcată tehnica securității, igiena industrială sau alte reguli de protecție a muncii de către o persoană cu funcție de răspundere, atunci când în postura de victimă apare o altă persoană decât cea de salariat, în lipsa normei speciale, cele comise trebuie încadrate potrivit normei generale, adică potrivit art.329 CP RM.

În fine, autorii abordează concurența dintre normele ce prevăd răspunderea penală pentru săvârșirea infracțiunilor de neglijență în serviciu și unele norme din sfera militară.

În același an 2016 a fost publicat articolul științific semnat de autorul bielorus *A.Iu. Rîjankov*.⁷¹ *Inter alia*, se subliniază că persoanei cu funcție de răspundere nu i se poate imputa neîndeplinirea unor obligații care nu intră în cercul atribuțiilor sale de serviciu. Se mai enunță că identificarea concretă a obligațiilor de serviciu neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător poate conta în planul delimitării neglijenței în serviciu de alte fapte penale conexe.

Cu referire la infracțiunile de neglijență în serviciu, autorul afirmă că persoana cu funcție de răspundere poate să răspundă pentru cauzarea urmărilor prejudiciabile doar în cazurile în care acțiunile (inacțiunile) sale de serviciu au precedat survenirea urmării, fiind cauza nemijlocită și principală în producerea acesteia.

În ce privește forma de manifestare a ilicitului penal, observăm o părere separată a autorului. Acesta susține că neglijența în serviciu poate fi comisă atât prin inacțiune, cât și prin acțiune: neîndeplinirea obligațiilor de serviciu se săvârșește doar prin inacțiune, în timp ce îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu – atât prin acțiune, cât și prin inacțiune. Nu suntem de acord cu această viziune, întrucât pare a fi total deplasată.

⁷⁰ Елисеев С.А. и Тыняная М.А. *Квалификация бездействия должностных лиц при конкуренции уголовно-правовых норм*. În: Сибирский юридический вестник, 2016, №4(75).

⁷¹ Рыжанков А.Ю. *Незаконное привлечение к уголовной ответственности за служебную халатность как нарушение права человека на правосудие*. În: Полоцкий государственный университет, 2016.

În continuare, atenția noastră va fi direcționată spre analiza materialelor științifice semnate de *Iu.S. Rubțova* în anii 2016 și 2017.⁷² Este efectuată analiza juridico-penală a infracțiunilor de neglijență în serviciu din perspectiva săvârșirii acestora de către un subiect special: de ofițerul de urmărire penală. Ca și M.A. Tîneanaia, *Iu.S. Rubțova* este de părere că neglijența în serviciu poate lua, în exclusivitate, forma inacțiunii. Nu putem adera la un atare punct de vedere. Argumentele de rigoare vor fi reliefate *infra*, în cadrul segmentului din lucrare destinat cercetării laturii obiective.

Se mai enunță, just, că, fiind componente materiale, în lipsa urmării prejudiciabile conduita imprudentă a persoanei publice trebuie considerată abatere disciplinară.

Trezește semne de întrebare următoarea afirmație a autoarei: „[N]eglijența în serviciu este comisă cu vinovăție mixtă, întrucât față de fapta prejudiciabilă făptuitorul manifestă intenție, iar față de urmarea prejudiciabilă – imprudență. Dar, în general, neglijența în serviciu este o infracțiune imprudentă”.⁷³ Nu putem agreea un asemenea punct de vedere. Observăm o contradicție clară. E cu neputință ca infracțiunile de neglijență în serviciu să fie considerate în același timp fapte susceptibile de săvârșire cu vinovăție mixtă și din imprudență. Mai mult, potrivit regulii fixate la art.19 CP RM, infracțiunile săvârșite cu două forme de vinovăție se consideră infracțiuni intenționate. În aceste condiții, nu este clar cum infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM pot fi considerate, concomitent, infracțiuni intenționate și infracțiuni imprudente.

De asemenea, provoacă nedumerire opinia autoarei, în corespundere cu care, „[l]a săvârșirea neglijenței în serviciu făptuitorul, colaborator de poliție, poate urmări, *inter alia*, următoarele finalități: de a îmbunătăți statistica; de a rămâne în funcția deținută etc.”⁷⁴ Suntem de părere că scopul infracțiunii nu este prezent, în niciun mod, în structura laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Scopul nu apare nici pe post de semn facultativ, întrucât este incompatibil cu infracțiunile săvârșite din imprudență.

⁷² Рубцова Ю.С. Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания. În: Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России, 2016, №4(72); Рубцова Ю.С. Должностная халатность при производстве предварительного расследования в форме дознания (уголовно-правовые и криминологические вопросы) / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2017.

⁷³ Рубцова Ю.С. Должностная халатность при производстве предварительного расследования в форме дознания (уголовно-правовые и криминологические вопросы), р.17; Рубцова Ю.С. Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания, р.100.

⁷⁴ Рубцова Ю.С. Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания, р.100.

În continuare vom lua în atenție materialele științifice elaborate de V.A. Kocerga în anii 2016, 2017.⁷⁵ În demersurile științifice ale autorului sunt examinate semnele constitutive ale infracțiunilor de neglijență în serviciu. De asemenea, este realizat un studiu comparativ al legislațiilor penale ale unor state străine în materia infracțiunilor de neglijență în serviciu. La fel, sunt trasate liniile de demarcație dintre neglijența în serviciu și alte infracțiuni similare, inclusiv infracțiunile cu care se atestă un raport de concurență.

V.A. Kocerga accentuează că componența neglijenței în serviciu este pluriobiectuală. În opinia numitului autor, pe post de obiect juridic secundar al neglijenței în serviciu pot evolua interesele patrimoniale sau alte interese legitime ale cetățenilor, organizațiilor, societății și statului, relațiile sociale din sfera asigurării siguranței în sănătate, precum și cele cu privire la viața persoanei. Precizăm că interesul nu poate fi privit în calitate de obiect al protecției penale. Acesta constituie parte componentă a relației sociale.

În planul laturii obiective autorul stabilește că acțiunile îndeplinite în procesul realizării obligațiilor profesionale, chiar dacă duc la cauzarea urmărilor prejudiciabile cerute de lege, nu pot fi catalogate drept neglijență în serviciu. Sub alt aspect, V.A. Kocerga menționează că fapta ilicită poate îmbrăca forma activă și cea pasivă de exprimare a ilicitului penal. În același timp, notează că cele două forme de exprimare a faptei prejudiciabile pot fi combinate.

V.A. Kocerga punctează că în sensul infracțiunilor de neglijență în serviciu prin inacțiune ca formă a faptei prejudiciabile nu se are în vedere inactivitatea absolută a subiectului, ci reținerea acestuia de la săvârșirea anumitor acțiuni, care erau așteptate a fi realizate de el și pe care acesta era obligat să le realizeze. Se mai enunță că răspunderea penală pentru neglijență în serviciu poate fi antrenată doar în cazul în care persoana publică a avut posibilitatea de a acționa în direcția îndeplinirii obligațiilor sale de serviciu.

În alt registru, V.A. Kocerga semnalează că urmarea socialmente periculoasă, survenită în rezultatul neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana cu funcție de răspundere a obligațiilor sale de serviciu, determină esența infracțiunii analizate, în urmare reflectându-se gradul de pericol social al faptei. Comparând conținutul urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor de abuz de putere sau abuz de serviciu cu al celor de neglijență în serviciu, autorul menționează, just, că urmările prejudiciabile ale infracțiunilor din imprudență trebuie să fie mult mai semnificative decât ale celor intenționate. Pe o undă similară cu V.N. Borkov și în

⁷⁵ Кочерга В.А. *Последствия халатности: уголовно-правовой анализ*. În: Теория и практика общественного развития, 2016, №5; Кочерга В.А. *Формы деяния в составе халатности: дискуссионные аспекты*. În: Общество: политика, экономика, право, 2016, №3; Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2017.

unison cu a noastră se situează V.A. Kocerga subliniind că legătura de cauzalitate este semn obligatoriu în cadrul componentelor de neglijență în serviciu, însă aceasta are un alt conținut decât cel tradițional.

Cu referire la latura subiectivă, autorul evidențiază că întrucât art.329 CP RM nu conține vreo specificare a formei vinovăției, corespunzător, se poate de presupus că aceste fapte pot fi comise nu doar din imprudență, ci și cu intenție. Se mai evocă că motivul infracțiunii reprezintă semn facultativ al laturii subiective, neavând relevanță la calificare, dar de care se va ține cont la alegerea tipului și mărimii pedepsei.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

În urma analizei viziunilor oamenilor de știință expuse pe marginea materialelor științifice publicate la tema tezei atât în țară, cât și peste hotare, conturăm următoarele **concluzii**:

1) Un rol deosebit la soluționarea problemelor profilate în legătură cu cercetarea infracțiunilor de neglijență în serviciu comportă lucrările semnate de: S.Brînza, V.Cușnir, L.Gîrla, I.Macari, R.Popov, T.Popovici, I.Serbinov, V.Stati, Iu.Tabarcea, I.Țurcan (*Republica Moldova*); T.Basova, V.N. Borkov, Iu.S. Rubțova, S.A. Eliseev, A.V. Ivancin, S.V. Izosimov, M.N. Kaplin, V.A. Kocerga, V.V. Losev, V.A. Merzliakova, M.A. Tîneanaia, E.V. Țariov, Ia.Iu. Vasilieva, B.V. Voljenkin (*Federația Rusă*); A.Iu. Rîjankov (*Republica Belarus*); D.Buda, C.Duvac, Gh.Diaconescu (*România*).

2) În rezultatul cercetării mai multor accepțiuni doctrinare evocate în legătură cu infracțiunile de neglijență în serviciu au fost reflectate diverse probleme teoretico-practice, precum și remarcate multiple puncte nevralgice care marchează normele ce incriminează faptele de neglijență în serviciu. La toate acestea s-a încercat a fi găsite soluții potrivite.

3) Prin tezele doctrinare examinate este facilitat procesul de interpretare și aplicare a normelor consemnate la art.329 CP RM. În special, analiza abordărilor doctrinare în materia răspunderii penale pentru infracțiunile de neglijență în serviciu a permis constatarea următoarelor aspecte definitorii relevante prezentului studiu, care au contribuit la formarea propriului punct de vedere: conținutul obiectului juridic secundar al infracțiunilor de neglijență în serviciu se află în strictă dependență de conținutul urmărilor prejudiciabile reflectate în textul art.329 CP RM; săvârșirea faptei prejudiciabile în lipsa atribuțiilor de serviciu care au condiționat comiterea acesteia nu permite angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM; în procesul calificării neglijenței în serviciu neinvocarea normelor completatoare are drept consecință inaplicabilitatea normelor de incriminare incomplete înscrise la art.329 CP RM; la stabilirea prejudiciului patrimonial sub forma daunelor în proporții mari și, respectiv, a celor în proporții deosebit de

mari se va ține cont doar de prejudiciul efectiv cauzat, nu și de venitul ratat; încălcarea din imprudență a obligațiilor pur profesionale nu poate antrena răspunderea penală în baza art.329 CP RM, nefiind exclus, însă, ca asemenea comportamente să cadă sub incidența altor norme de incriminare etc.

4) Patrimoniul doctrinar în materia infracțiunilor de neglijență în serviciu este relativ suficient. Totuși, polemici științifice referitoare la anumite subiecte legate de infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM continuă să existe. Unele aspecte sunt insuficient tratate, în timp ce altele – evitate, fapt ce ne-a determinat să ne direcționăm atenția spre lichidarea lacunelor științifice depistate prin acoperirea acestora cu viziuni proprii. În special, insuficient au fost abordate problemele ce vizează determinarea liniilor de demarcație a infracțiunilor de neglijență în serviciu de alte fapte penale asemănătoare; nu a fost elucidată pe deplin semnificația denumirii art.329 CP RM; sumar a fost caracterizată victima infracțiunilor de neglijență în serviciu etc.

Toate acestea au determinat formularea scopului prezentei teze, care constă în efectuarea unei investigații teoretico-normative solide în materia ce vizează infracțiunile de neglijență în serviciu, în depistarea și clarificarea problemelor practice cu care se confruntă persoanele abilitate cu aplicarea legii penale, *in concreto* – a normelor înscrise la art.329 CP RM, precum și în identificarea carențelor normative de care suferă respectivele norme, cu formularea unor propuneri *de lege ferenda* apte să îmbunătățească cadrul legal actual în materie.

În vederea atingerii scopului enunțat, au fost trasate următoarele *obiective*:

- analiza accepțiunilor și tezelor doctrinare evocate de oamenii de știință din Republica Moldova, precum și de cei din alte state, pe marginea infracțiunilor de neglijență în serviciu;
- abordarea teoretico-normativă a elementelor componentelor de infracțiune consacrate juridic la art.329 CP RM;
- determinarea particularităților definitorii ale victimei infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM;
- aprecierea conținutului urmărilor prejudiciabile consemnate la art.329 CP RM;
- stabilirea coraportului dintre normele prevăzute la art.329 CP RM și cele cuprinse în actele normative de referință;
- analiza critică a tehnicii legislative de construcție a normelor înscrise la art.329 CP RM;
- cercetarea practicii judiciare în materia infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM;
- disocierea infracțiunilor consemnate la art.329 CP RM de unele fapte conexe amplasate în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal, precum și de alte fapte penale asemănătoare localizate în alte capitole din aceeași parte a Codului penal;

- realizarea studiului comparativ în materia ce vizează infracțiunile de neglijență în serviciu în raport cu reglementările din legislațiile penale ale unor state străine;
- depistarea carențelor legislative ce îngreunează aplicabilitatea normelor incriminatoare prevăzute la art.329 CP RM;
- formularea propunerilor *de lege ferenda* apte să îmbunătățească conținutul normelor ce incriminează faptele de neglijență în serviciu.

5) ***Problema științifică importantă de cercetare*** constă în elaborarea unui cadru conceptual complex cu referire la infracțiunile de neglijență în serviciu în corespundere cu cadrul teoretico-normativ actual, ceea ce ne-a permis să identificăm imperfecțiunile de care suferă normele de incriminare supuse analizei și, corespunzător, să înaintăm un șir de propuneri menite să îmbunătățească textul incriminator examinat în vederea facilitării activității practicienilor în ce privește aplicarea corectă a normelor înscrisă la art.329 CP RM.

6) ***Direcțiile de soluționare a problemei științifice importante de cercetare***, pe lângă cele mai sus statuate, constau în: determinarea conținutului exact al urmărilor prejudiciabile consemnate la art.329 CP RM; stabilirea coraportului dintre actele normative ce conțin norme completatoare și normele incriminatoare incomplete înscrise la art.329 CP RM; precizarea conținutului laturii subiective a infracțiunilor supuse analizei; clarificarea aspectelor problematice ce vizează subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu; realizarea unui studiu comparativ pe verticală și orizontală a normelor prevăzute la art.329 CP RM etc.

CAPITOLUL 2. SEMNELE OBIECTIVE ALE INFRAȚIUNILOR DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU

2.1. Obiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM

2.1.1. Obiectul juridic

Obiectul infracțiunii este elementul componente de infracțiune care trebuie identificat în mod primordial în procesul calificării faptelor socialmente periculoase, aceasta pentru a-l orienta pe cel abilitat cu aplicarea legii penale spre determinarea corectă a conținutului celorlalte elemente ale componente de infracțiune și, în definitivă, spre constatarea corespunderii exacte a semnelor faptei prejudiciabile comise cu cele ale semnelor componente de infracțiune înscrise în textul normei incriminatoare.

Corespunzător, pentru aprecierea juridico-penală exactă a faptelor de neglijență în serviciu, în vederea încadrării acestora în tiparul art.329 CP RM, este ineluctabil de a stabili conținutul obiectului atentării.

Într-o accepție generală, obiectul infracțiunii îl reprezintă relațiile sociale cărora, în rezultatul săvârșirii infracțiunii, li se cauzează daune sau apare pericolul cauzării acestora.⁷⁶

Pornind de la ierarhia valorilor sociale și, implicit, a relațiilor sociale protejate de legea penală, legiuitorul moldav sugerează, în mod explicit, prezența unei structuri formate din trei grade ale obiectului protecției penale: obiectul juridic general, obiectul juridic generic și obiectul juridic special. O asemenea configurație a obiectului juridic are la bază tehnica legiuitorului de a structura normele incriminatoare în textul Părții Speciale a Codului penal.

În cele ce urmează, în corespundere cu structura sus-indicată, vom supune analizei fiecare din cele trei tipuri ale obiectului protecției penale.

Obiectul juridic general este identic pentru toate infracțiunile. În doctrină se subliniază: „[O]biectul general al componente de infracțiunii îl constituie totalitatea de valori sociale ocrotite de normele legii penale. Deoarece orice faptă prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, întotdeauna cauzează o anumită daună valorilor sociale, obiectul general este unic pentru toate infracțiunile”.⁷⁷ Identificarea obiectului juridic general nu comportă o semnificație deosebită în procesul calificării infracțiunilor, în general, și a celor de neglijență în serviciu, în special. Unii autori susțin că obiectul juridic general nu are mare importanță la calificarea infracțiunilor, decât în măsura în care, la etapa inițială a urmăririi penale, permite delimitarea infracțiunilor de alte

⁷⁶ Плехова О.А. Проблема понятия объекта должностных преступлений. În: Гуманитарные и социальные науки, 2008, №2, p.76.

⁷⁷ Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Generală*. Chișinău: CE USM, 2002, p.93.

încălcări de lege, în special de faptele contravenționale.⁷⁸ În conjunctura neglijenței în serviciu identificarea obiectului juridic general ar putea contribui, deși într-o măsură redusă, la disocierea ilicitului penal de cel disciplinar. Așa cum se va vedea *infra* (în cadrul segmentului din cercetare destinat analizei urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor consemnate la art.329 CP RM), urmarea prejudiciabilă este semnul constitutiv definitoriu ce permite delimitarea faptei penale de neglijență în serviciu de abaterea disciplinară cu aceeași denumire.

După reliefarea obiectului juridice general al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM vom încerca să determinăm obiectul juridic generic al numitelor fapte penale. În doctrină se susține că „**[o]biectul juridic generic** al infracțiunii cuprinde un fascicul determinat de valori sociale și relații sociale – identice sau omogene, care, datorită acestei identități sau omogenități, sunt ocrotite de un grup determinat de norme penale ce se află în relații strânse de reciprocitate și care se completează reciproc”.⁷⁹

Comparativ cu obiectul juridic general, obiectul juridic generic prezintă o mai mare importanță în procesul calificării infracțiunilor. *In concreto*, așa cum se menționează în doctrină, „[a]cesta permite gruparea infracțiunilor pe anumite categorii și determină deducerea obiectului juridic special”.⁸⁰ Într-adevăr, legiuitorul moldav structurează Partea Specială a Codului penal în mai multe capitole. Fiecare capitol conține mai multe norme incriminatoare. Toate faptele infracționale amplasate în cadrul unui capitol atentează la aceleași valori sociale fundamentale. Prin urmare, gruparea capitolelor Părții Speciale a Codului penal se face în funcție de obiectul atentării. Conținutul obiectului juridic generic al unei infracțiuni îl desprindem din denumirea Capitolului Părții Speciale a Codului penal în care este amplasată respectiva infracțiune.

Până la identificarea propriu-zisă a valorii sociale fundamentale lezate prin săvârșirea neglijenței în serviciu, vom consemna că opiniile oamenilor de știință cu privire la conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor respective diferă. De exemplu, T.B. Basova susține că „[o]biectul juridic generic al neglijenței în serviciu îl reprezintă activitatea normală, reglementată de lege și corespunzătoare dezvoltării intereselor societății, a aparatului puterii de stat”.⁸¹ În concepția lui F.S. Volkov, „[o]biectul juridic generic al infracțiunilor examinate îl formează interesele puterii de stat, ale serviciului de stat, precum și ale serviciului în cadrul organelor

⁷⁸ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.113.

⁷⁹ Brînză S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p.119.

⁸⁰ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.113.

⁸¹ Басова Т.Б. *Уголовная ответственность за должностные преступления: Проблемы правотворчества и правоприменения в условиях административной реформы Российской Федерации* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Владивосток, 2005, p.27-28.

administrației publice locale”.⁸² După E.V. Țariov, „[o]biectul juridic generic al infracțiunilor analizate îl constituie relațiile sociale ce asigură protecția puterii de stat, precum și interesele serviciului de stat și municipal”.⁸³ M.A. Țineanaia subliniază: „[A]ctivitatea persoanelor cu funcție de răspundere concretizată în îndeplinirea obligațiilor sale, în limitele competenței lor, reprezintă conținutul relațiilor sociale apărute în legătură cu realizarea serviciului de stat sau a celui în cadrul organelor administrației publice locale. La rândul lor, aceste relații sociale formează obiectul asupra căruia atentează infracțiunile prevăzute în Capitolul XXX din Partea Specială a Codului penal al Federației Ruse (capitol similar celui în care este înscris art.329 CP RM – *n.a.*)”.⁸⁴ V.A. Kocerga opinează că „[o]biectul juridic generic al infracțiunilor comise de persoane cu funcție de răspundere, inclusiv al neglijenței în serviciu, îl formează totalitatea relațiilor sociale din sfera asigurării funcționării corespunzătoare a aparatului de conducere și a realizării serviciului în cadrul organelor puterii de stat și al celor de conducere, precum și în cadrul întreprinderilor municipale, corporațiilor de stat, companiilor de stat, întreprinderilor unitare de stat și municipale, societăților pe acțiuni, al căror pachet de control este deținut de stat”.⁸⁵

Observăm că punctele de vedere reliefate *supra* sunt expuse în acord cu legislația penală a Federației Ruse. În context, subliniem: a) tehnica legiuitorului rus, comparativ cu cea a celui moldav, de a structura în patru, nu însă în trei niveluri obiectul protecției penale; b) conținutul diferit al obiectului juridic generic al infracțiunilor de neglijență în serviciu dictat de titulatura diferită a segmentului Părții Speciale a Codului penal în care se regăsesc numitele fapte prejudiciabile.

În ceea ce privește legislația penală a Republicii Moldova, I.Țurcan consemnează (deși în contextul infracțiunilor prevăzute la art.324 CP RM): „[D]ezvăluirea conținutului obiectului coruperii pasive trebuie începută cu stabilirea locului său în sistemul valorilor și relațiilor sociale protejate de Codul penal – Capitolul XV al Părții Speciale. Aceste valori și relații sociale constituie obiectul juridic generic al infracțiunii specificate la art.324 CP RM. Ele iau naștere, se dezvoltă și încetează în sfera exercitării puterii de stat, intereselor serviciului public și ale serviciului în organele administrației publice locale”.⁸⁶ Alți autori susțin: „[În Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova sunt incriminate infracțiunile săvârșite de

⁸² Волков Ф.С. *Объект преступлений главы 30 УК РФ*. În: Вестник Омского университета, 2008, №2 (15), p.128.

⁸³ Царев Е.В. *Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития*, p.20.

⁸⁴ Тыняная М.А. *Объект халатности*, p.91.

⁸⁵ Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты*, p.16.

⁸⁶ Țurcan I. *Răspunderea penală pentru coruperea pasivă*. Chișinău: CEP USM, 2011, p.50.

persoane cu funcție de răspundere. El include nouă componente de infracțiuni care atentează la un singur obiect juridic generic: relațiile sociale cu privire la activitatea legală a organelor administrației publice, precum și a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor de stat”.⁸⁷ Într-o altă opinie, „[o]biectul juridic generic al infracțiunilor analizate îl constituie relațiile sociale cu privire la activitatea de serviciu într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor”.⁸⁸ În fine, L.G. Gîrla și Iu.M. Tabarcea enunță că „[o]biectul juridic generic al acestor infracțiuni îl formează relațiile sociale ce asigură activitatea normală a organelor puterii de stat, a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor de stat, precum și interesele serviciului de stat”.⁸⁹

Notabil este faptul că cele din urmă poziții doctrinare sunt în unison cu vechiul cadru incriminator, precum și de referință cu normele de la art.329 CP RM. La concret, surprindem că acestea definesc obiectul juridic generic prin referire la vechea titulatură a Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal. Precizăm că anterior Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal era intitulat „Infracțiuni comise de persoane cu funcție de răspundere”. Prin „[i]nfracțiune comisă de către o persoană cu funcție de răspundere se înțelegea fapta prejudiciabilă (acțiune sau inacțiune) săvârșită de către o persoană, datorită funcției de serviciu ocupate și împotriva intereselor de serviciu, în stare să prejudicieze considerabil activitatea normală a autorităților publice, precum și a întreprinderilor, instituțiilor sau a organizațiilor de stat, sau să creeze pericolul real de prejudiciere a unor astfel de interese”.⁹⁰ Dispoziția normelor de incriminare înscrise în respectivul capitol făcea trimitere la persoana cu funcție de răspundere și la persoana cu înaltă funcție de răspundere, drept subiecți ai infracțiunii, nu însă la persoana publică și, respectiv, la persoana cu funcție de demnitate publică. De consemnat că, din perspectivă comparativă, actualmente, Capitolul XXX din Codul penal al Kârgâzstanului⁹¹ poartă o denumire identică – „Infracțiuni comise de persoane cu funcție de răspundere”.

În rezultatul amendamentelor operate prin Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.245 din 02.12.2011 (în continuare – Legea RM nr.245/2011),⁹² titulatura Capitolului XV din Partea Specială a Codului penal a fost redenumită din „Infracțiuni comise de persoane cu funcție de răspundere” în „Infracțiuni contra bunei

⁸⁷ Brînză S. *et al. Drept penal. Partea Specială*, p.615.

⁸⁸ Airapetean A. *et al, op. cit.*, p.275.

⁸⁹ Гырла Л.Г. и Табарча Ю.М. *op. cit.*, p.316.

⁹⁰ Moraru V. *Infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul: concept și particularități*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, 2009, nr.8(28), p.149.

⁹¹ Уголовный кодекс Кыргызской Республики. Disponibil: http://www.ibc.kg/ru/legislation/codes/427_ugolovnyi_kodeks_kyrgyzskoi_respubliki

⁹² În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.25-28.

desfășurări a activității în sfera publică”. Pe cale de consecință, în majoritatea dispozițiilor normelor de incriminare amplasate în cadrul capitolului nominalizat noțiunea „persoană cu funcție de răspundere” a fost substituită cu noțiunea „persoană publică”. *In concreto*, „[m]odificările au vizat normele ce incriminează infracțiunile de corupție, precum și unele infracțiuni conexe corupției (abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, neglijența în serviciu)”.⁹³ Susținem poziția legiuitorului național de a modifica titulatura Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal. Aceasta corespunde ideii, potrivit căreia denumirea capitolului trebuie să reflecte obiectul protecției penale. Anterior, acest lucru nu se putea afirma foarte tranșant.

Actualmente, ținând cont de titulatura Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal și avându-se în vedere tehnica legiuitorului de grupare a infracțiunilor pe categorii în funcție de valoarea socială fundamentală lezată, *conchidem că obiectul juridic generic al infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM) îl formează relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității în sfera publică*.

În plan practic, obiectul juridic generic al infracțiunilor analizate a fost evidențiat în următoarea speță: „[i]nculpații C.P. și M.T. au atentat la relațiile ce țin de buna organizare și desfășurare a activității autorității publice..”.⁹⁴

Dezvoltând conținutul obiectului juridic generic, precizăm că prin „activitate în sfera publică”, în sensul infracțiunilor amplasate în cadrul Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal, în general, și al infracțiunilor de neglijență în serviciu, în special, trebuie de înțeles, așa cum punctează C.Timofei, „[a]ctivitatea desfășurată de persoanele publice, persoanele cu funcție de demnitate publică, persoanele publice străine și funcționarii internaționali, în sensul art.123 și 123¹ CP RM”.⁹⁵ Potrivit aceluiași autor: „[Î]n niciun caz nu este vorba de activitatea desfășurată de persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. O asemenea activitate reprezintă valoarea socială fundamentală apărută împotriva infracțiunilor specificate în Capitolul XVI „Infracțiuni de corupție în sectorul privat” al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova”.⁹⁶

Într-adevăr, toate infracțiunile prevăzute în Capitolul XV al Părții Speciale a Codului penal atentează la relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității în *sfera publică*. În opoziție, relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității în sfera privată formează

⁹³ Copețchi S. și Talmaci R. *Considerații generale asupra răspunderii executorului judecătoresc în materie penală*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale, 2018, nr.3(113), p.64.

⁹⁴ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 23 mai 2017. Dosarul nr.1ra-760/2017*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8823

⁹⁵ Timofei C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012, p.153.

⁹⁶ *Ibidem*.

obiectul juridic generic al infracțiunilor amplasate în Capitolul XVI al Părții Speciale a Codului penal „Infracțiuni de corupție în sectorul privat”. De altfel, Convenția ONU împotriva corupției distinge infracțiunile de corupție în: cele din sectorul public (art.7 din Convenție) și cele din sectorul privat (art.12 din Convenție).

Din rațiunile evidențiate mai sus nu putem împărtăși punctul de vedere aparținând lui A.Grigorovici, în corespundere cu care „[o]biectul juridic generic al infracțiunilor de neglijență în serviciu îl constituie relațiile sociale cu privire la buna și normala desfășurare a activității organizațiilor de stat și a celor *obștești* [evid. ns.]”.⁹⁷ Relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de către asociațiile obștești sunt apărute în mod prioritar prin incriminarea faptelor înscrise în Capitolul XVI „Infracțiuni de corupție în sectorul privat” al Părții Speciale a Codului penal.

Interpretând sistematic titulatura Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal și raportând-o la dispozițiile art.123 și 123¹ CP RM concluzionăm că, la ziua de astăzi, în categoria sferei publice intră activitatea desfășurată de: 1) persoana publică: a) funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare); b) angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; c) angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; d) persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public; 2) persoana cu funcție de demnitate publică: a) persoana al cărei mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova; b) persoana care este investită în funcție, prin numire sau prin alegere, de către Parlament, Președintele Republicii Moldova sau Guvern; c) altă persoană cu funcție de demnitate publică stabilită prin lege; d) persoana căreia persoana cu funcție de demnitate publică i-a delegat împuternicirile sale; 3) persoana publică străină: a) orice persoană, numită sau aleasă, care deține un mandat legislativ, executiv, administrativ sau judiciar al unui stat străin; b) persoana care exercită o funcție publică pentru un stat străin, inclusiv pentru un organ public sau o întreprindere publică străină; c) persoana care exercită funcția de jurat în cadrul sistemului judiciar al unui stat străin; 4) funcționarul internațional: a) funcționarul unei organizații publice internaționale ori supranaționale sau orice persoană autorizată de o astfel de organizație să acționeze în numele ei; b) membrul unei adunări parlamentare a unei organizații

⁹⁷ Grigorovici A. *Infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, p.58.

internaționale ori supranaționale; c) orice persoană care exercită funcții judiciare în cadrul unei curți internaționale, inclusiv persoana cu atribuții de grefă.

Relațiile sociale cu privire la activitatea normală de serviciu desfășurată de alte entități decât cele indicate *supra* nu sunt protejate prin normele incriminatoare amplasate în cadrul Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal.

Din perspectivă evolutivă, surprindem că odată cu modificarea titlaturii Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal a fost lărgita paleta activităților din sfera publică. Spre exemplu, astăzi intră exclusiv în sfera publică activitatea realizată de către persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public (activitatea realizată de notar, avocat etc.). Anterior, unele dintre relațiile sociale cu privire la desfășurarea normală a activității de către numitele entități apăreau pe post de obiect juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI din Partea Specială a Codului penal.

În plan comparat, infracțiunile corespondente celor de la art.329 CP RM sunt localizate în felul următor: în Codul penal al Uzbekistanului⁹⁸ acestea se regăsesc în cadrul Secțiunii V „Infracțiuni împotriva ordinii de funcționare a organelor puterii de stat, organelor de administrare și asociațiilor publice”; în Codul penal al Armeniei⁹⁹ infracțiunile de neglijență în serviciu sunt prevăzute în Capitolul XXIX „Infracțiuni împotriva serviciului de stat” din Secțiunea XI „Infracțiuni împotriva puterii de stat”; în Codul penal al Azerbaidjanului¹⁰⁰ – în Capitolul XXXIII „Infracțiuni de corupție și alte infracțiuni împotriva intereselor de serviciu” din Secțiunea XI „Infracțiuni împotriva puterii de stat”; în Codul penal al Tadjikistanului¹⁰¹ – în Capitolul XXX „Infracțiuni împotriva puterii de stat, intereselor serviciului de stat” din Secțiunea XIII „Infracțiuni împotriva puterii de stat”; în Codul penal al Kazahstanului¹⁰² – în Capitolul XV „Infracțiuni de corupție și alte încălcări penale împotriva intereselor serviciului de stat și a administrației de stat”; în Codul penal al Turkmenistanului¹⁰³ – în Capitolul XXIII „Infracțiuni împotriva intereselor serviciului de stat” din Secțiunea X „Infracțiuni împotriva

⁹⁸ Уголовный кодекс Республики Узбекистан. Disponibil: http://www.lex.uz/pages/getact.aspx?lact_id=111457

⁹⁹ Уголовный кодекс Республики Армения. Disponibil:
<http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show#11a>

¹⁰⁰ Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. Disponibil:
https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30420353

¹⁰¹ Уголовный кодекс Республики Таджикистан. Disponibil:
http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=237375#_Toc435091939

¹⁰² Уголовный кодекс Республики Казахстан. Disponibil:
https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252#pos=4172;-90

¹⁰³ Уголовный Кодекс Туркменистана. Disponibil:
https://www.unodc.org/tldb/pdf/TurkmenistanCriminalCode_Russian.pdf

ordinii de funcționare a organelor puterii de stat și de conducere”; în Codul penal al Lituaniei¹⁰⁴ – în Capitolul XXXIII „Infrațiuni și încălcări împotriva serviciului civil și interesului public”.

În Codul penal al Letoniei¹⁰⁵ neglijența în serviciu este amplasată în Capitolul XXIV „Fapte infracționale în cadrul serviciului în structurile de stat”, iar în Codul penal al Poloniei¹⁰⁶ – în cadrul Capitolului XXIX „Infrațiuni împotriva funcționării instituțiilor de stat și locale”. Observăm că în legiunile respective pe post de obiect juridic generic apar relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în cadrul organelor puterii de stat, precum și ale administrației publice locale. Legiuitorul moldav, însă a mers pe calea lărgirii cercului relațiilor sociale *sui generis* protejate prin norme de incriminare amplasate în cadrul Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal, incluzând în această categorie, așa cum am punctat *supra*, nu doar relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității în cadrul organelor puterii de stat centrale și locale, dar și a celor care nu implică serviciul în cadrul organelor puterii de stat și al celor locale, însă care vizează sfera publică (activitatea desfășurată în cadrul întreprinderilor de stat, municipale, instituțiilor publice, de persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public, activitatea desfășurată de persoanele publice străine și de funcționarii internaționali etc.).

Considerăm întemeiată poziția legiuitorului autohton. Suntem de părere că Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal trebuie să cuprindă totalitatea incriminărilor menite să lezeze buna desfășurare a activității în întreaga sferă publică, nu însă doar în cea care privește organele puterii de stat, precum și organele administrației publice locale. Mai mult, aceasta este în consonanță cu prevederile Convenției ONU împotriva corupției. Pe o poziție oarecum similară se află și alți legiuitori străini. Bunăoară, în Codul penal al Muntenegrului,¹⁰⁷ al Croației¹⁰⁸ și în cel al Serbiei¹⁰⁹ infracțiunile de neglijență în serviciu sunt amplasate în cadrul secțiunii dedicate protecției relațiilor sociale cu privire la desfășurarea normală a serviciului public. De asemenea,

¹⁰⁴ *Criminal Code of Lithuania*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/7723/file/Lithuania_CC_2000_am2015_en.pdf

¹⁰⁵ *Criminal Law of the Republic of Latvia*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/4795/file/Latvia_CC_am2013_en.pdf

¹⁰⁶ *Criminal Code of the Republic Poland*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/7354/file/Poland_CC_1997_en.pdf

¹⁰⁷ *Criminal Code of Montenegro*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6411/file/Montenegro_CC_am2011_en.pdf

¹⁰⁸ *Criminal Code of the Republic of Croatia*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/7896/file/Croatia_Criminal_Code_2011_en.pdf

¹⁰⁹ *Criminal Code of the Republic of Serbia*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/5480/file/Serbia_CC_am2012_en.pdf

în Codul penal al Sloveniei¹¹⁰ faptele corespondente celor înscrise la art.329 CP RM se regăsesc în cadrul Capitolului XXVI „Infracțiuni împotriva serviciilor publice și autorizațiilor publice”; în Codul penal al Bosniei și Herțegovinei¹¹¹ – în Capitolul XIX „Infracțiuni de corupție și infracțiuni împotriva serviciilor publice, precum și a altor servicii care implică responsabilitate”; în Codul penal al Norvegiei¹¹² – în Capitolul XXXIII „Misdemeanors în cadrul serviciului public”; în Codul penal al Elveției¹¹³ – în Titlul XVIII „Infracțiuni împotriva serviciului public și al celui profesional” etc.

În Codul penal al Slovaciei¹¹⁴ faptele de neglijență în serviciu sunt amplasate în cadrul Capitolul VIII „Infracțiuni împotriva ordinii publice” din Titlul II „Infracțiuni comise de către persoane publice”, iar în Codul penal al Cehiei¹¹⁵ – în Capitolul X „Infracțiuni împotriva ordinii în sfera publică” din Secțiunea II „Infracțiuni comise de persoane publice”. Nu susținem o atare poziție legislativă. Suntem de părere că nu relațiile sociale cu privire la ordinea în sfera publică, ci cele care reies din buna desfășurare a activității în sfera publică trebuie să evolueze în postura de obiect juridic generic atât al infracțiunilor reunite sub denumirea de neglijență în serviciu, cât și al celorlalte infracțiuni comise în legătură cu activitatea de serviciu în sectorul public. În opinia noastră, ordinea publică ca și valoare socială fundamentală este imposibil de a fi lezată, cel puțin în plan principal, prin săvârșirea neglijenței în serviciu.

În alt registru, în Codul penal al Mongoliei¹¹⁶ faptele de neglijență în serviciu sunt inserate în Capitolul XXVIII „Infracțiuni de abuz”, iar în Codul penal al Vietnamului¹¹⁷ acestea sunt prevăzute în Capitolul XXIII „Infracțiuni în legătură cu abuzul de putere” din Secțiunea II „Alte infracțiuni în legătură cu abuzul de putere”. În mod similar, în Codul penal al statului Filipine¹¹⁸ răspunderea penală pentru neglijența în serviciu este prevăzută în Secțiunea I „Neglijarea

¹¹⁰ *Criminal Code of the Republic of Slovenia*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/3773/file/Slovenia_CC_2008_en.pdf

¹¹¹ *Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6260/file/FedBiH_CC_2003_amended2016_loc.pdf

¹¹² *Criminal Code of the Kingdom of Norway*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/3523/file/Norway_General_Civil_Penal_Code_1902_amended_2005-eng.pdf

¹¹³ *Criminal Code of the Swiss Confederation*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/7397/file/Swiss_CC_1937_am2017_en.pdf

¹¹⁴ *Criminal Code of the Slovak Republic*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/3763/file/Slovakia_CC_2005_en.pdf

¹¹⁵ *Criminal Code of the Czech Republic*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6370/file/Czech%20Republic_CC_2009_am2011_en.pdf

¹¹⁶ *Criminal Code of Mongolia*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/4179/file/Mongolia_CC_2002_en.pdf

¹¹⁷ *Criminal Code of Socialist Republic of Vietnam*. Disponibil:

<http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/vn/vn086en.pdf>

¹¹⁸ *Penal Code of the Philippines*. Disponibil:

http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/PHL_revised_penal_code.pdf

obligațiilor” al Capitolului II „Abuzuri în serviciu” din Titlul VII „Infrațiuni comise de funcționari publici”.

Evocăm și de această dată anumite rezerve față de optica legiuitorilor de a grupa infracțiunile pe categorii. *In concreto*, din categorisirea efectuată de legiuitorii sus-nominalizați transpare ideea (pe care nu o susținem), precum că faptele de neglijență în serviciu trebuie considerate infracțiuni de abuz. Însă, așa cum se va vedea *infra* (în cadrul compartimentului dedicat analizei laturii subiective), neglijența în serviciu este o infracțiune comisă din imprudență. În contrast, faptele penale ce implică un abuz sunt comise intenționat, ceea ce rezultă, cel puțin, din interpretarea uzuală a termenului „abuz”. Din aceste motive, nu susținem poziția legiuitorilor care au decis să înscrie faptele de neglijență în serviciu în cadrul segmentului Părții Speciale a Codului penal dedicat incriminării faptelor de abuz. Este adevărat că infracțiunile de neglijență în serviciu și infracțiunile de abuz comportă multiple asemănări. Totuși, acestea se intersectează, dar nu se suprapun. Neglijența în serviciu nu constituie un caz special al abuzului de putere sau de serviciu. Prin urmare, pare a fi mai întemeiat punctul de vedere al legiuitorului suedez care a decis să denumească Capitolul XX din Partea Specială a Codului penal (capitol în care este amplasată, *inter alia*, infracțiunea de neglijență în serviciu) „Despre abuzul de serviciu și altele”. Din titulatura enunțată rezultă fără echivoc că segmentul respectiv din Partea Specială a Codului penal sancționează infracțiunile de abuz în serviciu, precum și alte fapte similare. În cea din urmă categorie se înscrie, pe bună dreptate, și infracțiunea de neglijență în serviciu.

În altă privință, remarcăm că în Codul penal al Georgiei¹¹⁹ și în cel al Finlandei¹²⁰ infracțiunile de neglijență în serviciu sunt localizate în cadrul Capitolului din Partea Specială a Codului penal denumit „Infrațiuni de serviciu”. Să fie oare oportună o atare denumire și pentru Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova? Considerăm că nu. Aceasta deoarece nu ar reflecta în totalitate cercul infracțiunilor incluse în acest capitol, în cazul unor infracțiuni atestându-se o necorespondență între obiectul juridic generic și obiectul juridic special (este cazul corupției active care nu constituie o infracțiune de serviciu, dar care este o infracțiune ce atentează la relațiile sociale aflate în derivație organică cu relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității în sfera publică). În opoziție, în Codul penal al Ucrainei¹²¹ faptele de neglijență în serviciu sunt consemnate în Secțiunea XVII „Infrațiuni

¹¹⁹ Уголовный кодекс Грузии. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426>

¹²⁰ Criminal Code of the Republic of Finland. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6375/file/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf

¹²¹ Кримінальний кодекс України. În: Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26.

împotriva activității de serviciu”; în Codul penal al Islandei¹²² neglijența în serviciu este incriminată în Capitolul XIV „Infrațiuni în legătură cu funcția publică”, iar în Codul penal al Danemarcei¹²³ respectivele infrațiuni sunt situate în Capitolul XVI „Infrațiuni săvârșite în timpul exercitării funcției publice”. Observăm că titulatura secțiunilor sus-indicate implică prezența unei sfere mai largi a faptelor infracționale pasibile a fi înscrise sub egida acestora, inclusiv a celor care nu presupun săvârșirea infracțiunii prin folosirea situației de serviciu, dar care reprezintă abateri de la buna desfășurare a activității în sfera publică (spre exemplu: coruperea activă etc.). Același lucru îl desprindem din prevederile Codului penal al României¹²⁴ unde neglijența în serviciu este prevăzută în Capitolul II „Infrațiuni de serviciu” din Titlul V „Infrațiuni de corupție și de serviciu”.

Totuși, și în cazul acestor legislații observăm deficiența de a reuni în cadrul unuiu și aceluiași segment din Partea Specială a Codului penal toate infracțiunile de serviciu, inclusiv cele din sfera privată. Legiuitorul moldav a mers, însă, pe calea instituirii unor segmente separate: Capitolul XV „Infrațiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică” și Capitolul XVI „Infrațiuni de corupție în sectorul privat”. Susținem o asemenea poziție legislativă de defalcare a infracțiunilor de serviciu și a celor săvârșite în legătură cu serviciul (inclusiv a celor de corupție) în: infracțiuni săvârșite în sfera publică și infracțiuni săvârșite în sfera privată. O asemenea categorisire corespunde întru totul prevederilor înscrise în cuprinsul unor acte juridice internaționale, printre care și Convenția ONU împotriva corupției.

În fine, remarcăm că în corespundere cu legile penale ale unor state străine se atestă atât neglijența în serviciu în sfera publică, cât și neglijența în serviciu în sfera privată.¹²⁵

În continuare, după identificarea obiectului juridic generic vom încerca să stabilim **obiectul juridic special** al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. V.Draghici punctează că „[o]biectul juridic special este cuprins în mod explicit sau implicit în conținutul descrierii din norma de incriminare sub forma unei referiri anume la valorile sociale ocrotite prin norma respectivă”.¹²⁶ Obiectul juridic special îl constituie valoarea socială concretă lezată sau pusă în pericol prin săvârșirea unei fapte infracționale concrete.

¹²² *General penal Code of Iceland*. Disponibil:

<https://www.legislationonline.org/download/action/download/id/6159/file/General%20Penal%20Code%20of%20Iceland%201940,%20amended%202015.pdf>

¹²³ *Criminal Code of Denmark*. Disponibil:

https://www.legislationonline.org/download/action/download/id/6372/file/Denmark_Criminal_Code_am2005_en.pdf

¹²⁴ În: Monitorul Oficial al României, 2009, nr.510.

¹²⁵ Popenco A. *Neglijența în serviciu (art.329 CP RM): aspecte comparative pe orizontală*. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 09-10 noiembrie 2017). Seria „Științe juridice”. Chișinău: CEP USM, 2017, p.88.

¹²⁶ Draghici V. *Obiectul juridic al infracțiunii*. București: Lumina Lex, 2004, p.69.

De remarcat că la art.329 CP RM este stabilită răspunderea penală pentru două infracțiuni, nu însă pentru o singură infracțiune. Mai exact, din punctul de vedere al tehnicii legislative, la art.329 CP RM sunt reunite două infracțiuni în varianta-tip. Consemnabile sunt argumentele aduse de S.Brînza și V.Stati: „[n]u există o componentă „de bază” de neglijență în serviciu, componentă care: 1) s-ar exprima doar în neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele și 2) nu ar presupune producerea anumitor urmări prejudiciabile. De aceea, decesul unei persoane (adică, urmarea prejudiciabilă consemnată la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM) se află în legătură cauzală nu cu daunele în proporții mari cauzate drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (adică, urmările prejudiciabile consemnate la alin.(1) art.329 CP RM). Decesul unei persoane se află în legătură cauzală cu fapta prejudiciabilă exprimată în neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele”.¹²⁷

Din aceste considerente, apare necesitatea identificării obiectului juridic special al tuturor infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM.

Ab initio, judecând după structura laturii obiective a infracțiunilor respective, consemnăm că **obiectul juridic special** este **complex**. De altfel, V.A. Kocerga accentuează că componenta neglijenței în serviciu este pluriobiectuală.¹²⁸ Tot așa și M.A. Tîneanaia susține că obiectul juridic special al infracțiunilor de neglijență în serviciu este complex, fiind format din mai multe relații sociale interdependente.¹²⁹ În context, S.Brînza menționează: „[E]xistă infracțiuni cu pluralitate de obiecte, așa cum sunt, de exemplu, infracțiunile complexe și infracțiunile cu obiect juridic multiplu necomplex, la care obiectul apărării penale este complex (sau, respectiv, multiplu), fiind alcătuit din două sau mai multe valori sociale, fiecare cu relațiile sociale aferente”.¹³⁰ Potrivit aceluiași autor, „[Î]n conformitate cu un criteriu subsidiar de așezare pe categorii a obiectelor infracțiunii – criteriul legăturii cu obiectul juridic generic al infracțiunii – acestea se împart în obiect juridic principal al infracțiunii și obiect juridic secundar (adiacent) al infracțiunii”.¹³¹ Așadar, desprindem că infracțiunile de neglijență în serviciu posedă un obiect juridic principal și unul sau mai multe obiecte juridice secundare.

¹²⁷ Stati V. *Proiectul hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea art.327-329 din Codul penal al Republicii Moldova: observații și sugestii*, p.84.

¹²⁸ Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты*, p.16.

¹²⁹ Тыняная М.А. *Объект халатности*, p.92.

¹³⁰ Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*, p.125.

¹³¹ *Ibidem*, p.126.

Vom începe cu determinarea **obiectului juridic principal** al infracțiunilor examinate. Preliminar, subliniem că cele două infracțiuni înscrise la art.329 CP RM posedă obiecte juridice speciale diferite. În același timp, obiectul juridic principal al acestor infracțiuni este identic. Diferite sunt obiectele juridice secundare, ceea ce și determină distinctivitatea obiectului juridic special al numitelor infracțiuni.¹³²

După această digresiune, vom puncta că pentru determinarea *in concreto* a conținutului obiectului juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM trebuie să ținem cont de postulatul semnalat de S.Brînză: „...[o]biectul juridic principal al infracțiunii reprezintă acea valoare socială (și, implicit, relațiile sociale aferente), pe care legiuitorul, la momentul creării normei incriminatoare, a dorit în mod primordial să o pună sub protecția legii penale”.

Care sunt relațiile sociale protejate în mod prioritar prin incriminarea neglijenței în serviciu?

În opinia unor autori (la care nu subscriem), obiectul juridic principal al infracțiunilor de neglijență în serviciu coincide cu obiectul juridic generic al acestor infracțiuni.¹³³ Dezacordul nostru este susținut și de N.M. Kovaliova.¹³⁴ Corect se menționează în doctrină că obiectul juridic special reprezintă o parte din obiectul juridic generic, între acestea existând un raport de subordonare.¹³⁵ Fiind o parte a obiectului juridic generic, este inadmisibil ca obiectul juridic special să se suprapună cu primul. Conținutul obiectului juridic special derivă din conținutul obiectului juridic generic, dar nu coincide cu acesta. În caz contrar, s-ar pierde importanța ierarhizării obiectului juridic în: generic și special.

În altă privință, în doctrină se opinează că obiectul juridic principal al neglijenței în serviciu se suprapune cu obiectul juridic special al celorlalte infracțiuni amplasate în același capitol cu neglijența în serviciu.¹³⁶ Într-o manieră similară, B.V. Voljenkin menționează că „[o]biectul juridic special al neglijenței în serviciu nu se deosebește cu nimic de conținutul obiectului juridic special al infracțiunilor de abuz de putere sau de abuz de serviciu”.¹³⁷

Nu putem îmbrățișa asemenea viziuni. Chiar dacă unele dintre faptele penale consacrate în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal comportă anumite similitudini cu infracțiunile

¹³² Popenco A. *Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.329 din Codul penal al Republicii Moldova*. În: Revista Procuraturii Republicii Moldova, 2019, nr.3, p.53.

¹³³ Васильева Я.Ю. *Некоторые проблемы квалификации халатности и легализации преступных доходов по уголовному законодательству России*, p.57; Тыняная М.А. *Объект халатности*, p.92; Гырла Л.Г. și Табарча Ю.М. *op. cit.*, p.350.

¹³⁴ Ковалёва Н.М. *Должностное лицо и должностное преступление в уголовном праве России* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2004, p.8.

¹³⁵ Corețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.114.

¹³⁶ *Уголовное право. Особенная часть* / Под ред. Л.Д. Гаухмана и С.В. Максимова. Москва: ЭКСМО, 2005. p.588.

¹³⁷ Волженкин Б.В. *Служебные преступления*, p.185.

de neglijență în serviciu, acestea posedă obiect juridic special diferit. Achiesăm la punctul de vedere aparținând lui V.I. Dineka: „[În cazul fiecărei infracțiuni concrete obiectul juridic este diferit. Obiectul juridic special nu poate fi identic pentru mai multe infracțiuni din aceeași categorie, întrucât, în sfera infracțiunilor de serviciu, componența structurală a relațiilor sociale ca și obiect al atentării infracționale comportă particularitățile sale individuale, care pot fi exprimate doar în cazul săvârșirii unei infracțiuni concrete”.¹³⁸ În context, S.Brînza relevă, just, că „[o]biectul juridic special (specific) al infracțiunii servește la determinarea individualității unei infracțiuni în cadrul unui grup de infracțiuni de același gen”.¹³⁹ De asemenea, se subliniază că obiectul fiecărei infracțiuni determină întregul caracter al infracțiunii date, îi conferă o fizionomie deosebită, care o disociază de alte fapte infracționale.¹⁴⁰ Pentru a permite delimitarea infracțiunilor de neglijență în serviciu de alte fapte penale, inclusiv de cele conexe, apare necesitatea identificării relațiilor sociale concrete pasibile de lezare doar prin comiterea infracțiunilor de neglijență în serviciu, nu însă prin săvârșirea altor fapte penale asemănătoare.

În alt registru, F.S. Volkov susține că „[o]biectul juridic principal al infracțiunilor de neglijență în serviciu îl reprezintă *interesele* [evid. ns.] puterii de stat...”.¹⁴¹ O poziție analogică întâlnim la I.Macari.¹⁴² De asemenea, M.A. Tîneanaia consideră că interesul poate apărea în calitate de obiect al infracțiunii.¹⁴³ E.V. Lvovici este de părere că în postura de obiect al atentatului infracțional pot evolua atât relațiile sociale, cât și interesele cărora li se cauzează o daună în rezultatul săvârșirii infracțiunii.¹⁴⁴

Obiectăm catalogarea interesului pe post de obiect al protecției penale. A.G. Hlebușkin ajunge la concluzia (pe care o susținem), potrivit căreia interesul constituie obiectul relațiilor sociale.¹⁴⁵ De aici desprindem că interesul reprezintă doar un element al relațiilor sociale, nu însă relația socială propriu-zisă. Respectiva constatare este îmbrățișată și de V.I. Dineka, care punctează că interesele de serviciu trebuie privite ca parte componentă a relațiilor sociale.¹⁴⁶ Pe aceeași undă se situează S.Brînza care menționează: „...[i]nterесul legitim individual sau,

¹³⁸ Динека В.И. *Ответственность за должностные преступления по уголовному праву России: Уголовно-правовой и криминологический аспект* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Москва, 2000, p.34-35.

¹³⁹ Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*, p.121.

¹⁴⁰ *Ibidem*, p.122.

¹⁴¹ Волков Ф.С. *Объект преступлений главы 30 УК РФ*, p.128.

¹⁴² Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*, p.397.

¹⁴³ Тыняная М.А. *Объект халатности*, p.89.

¹⁴⁴ Львович Е.В. *Должностное злоупотребление: Проблемы криминализации, квалификации и отграничения от правонарушений, не являющихся преступными* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Саратов, 2004, p.8.

¹⁴⁵ Хлебушкин А.Г. *Интерес как предмет конституционно-правовых отношений, охраняемых нормами главы 29 УК РФ*. În: Вестник Калининградского филиала Санкт-Петербургского Университета МВД России, 2012, №3 (29), p.60.

¹⁴⁶ Динека В.И. *Ответственность за должностные преступления по уголовному праву России*, p.37.

brevitatis causa, interesul nu constituie obiectul apărării penale, ci un element structural al acestuia”;¹⁴⁷ „...[i]nteresul nu este decât conținutul relației sociale, deci, doar unul dintre elementele structurale ale relației sociale. Conținutul relației sociale formează, împreună cu subiectele relației sociale și obiectul relației sociale, sistemul relației sociale. De aceea, ar fi illogic să afirmăm că „interesul” și „relația socială” sunt una și aceeași”;¹⁴⁸ „[i]nteresul, ca componentă a sistemului relației sociale, fiind extras din acest sistem, nu poate în mod automat să reflecte la justa valoare esența relației sociale ca sistem”.¹⁴⁹ Din raționamentele evocate *supra* nu putem susține poziția legiuitorului belarus de a denumi Capitolul XXXV din Partea Specială a Codului penal¹⁵⁰ (capitol în care sunt localizate și faptele de neglijență în serviciu) în „Infrațiuni împotriva intereselor de serviciu”.

În concluzie, nu interesele, ci relațiile sociale formează conținutul obiectului juridic special al infracțiunilor de neglijență în serviciu.

După această abatere necesară, relevăm că Gh.Diaconescu și C.Duvac consideră că „[o]biectul juridic principal al neglijenței în serviciu îl formează relațiile sociale referitoare la interesele generale a căror normală formare, desfășurare și dezvoltare nu ar fi posibile fără asigurarea bunului mers al activității persoanelor juridice de drept public sau de drept privat prin exercitarea cu corectitudine și atenție a atribuțiilor de serviciu de către funcționarii publici sau funcționari și fără apărarea intereselor legale ale persoanelor împotriva abuzurilor funcționarilor publici sau ale funcționarilor”.¹⁵¹ Alți autori sunt de părere că „[o]biectul juridic principal îl formează relațiile sociale cu privire la activitatea legală a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor de stat sau administrației publice locale”.¹⁵² Precizăm că cea din urmă reflecție este emisă în raport cu cadrul legal de până la adoptarea Legii RM nr.245/2011, când a fost modificată titulatura Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal, conținutul art.123 CP RM și, respectiv, subiectul infracțiunilor consemnate în cadrul capitolului enunțat. Așa cum am afirmat *supra*, a fost lărgit cercul relațiilor sociale *sui generis* protejate prin incriminarea faptelor amplasate în cadrul acestui capitol. Corespunzător, a fost extins și cercul relațiilor sociale concrete (individuale) ocrotite prin incriminarea faptelor de neglijență în serviciu. Or, reiterăm că obiectul juridic special se află în derivație organică cu obiectul juridic generic.

În context, nu putem îmbrățișa pe deplin părerea autoarei A.Grigorovici care enunță că „[o]biectul juridic special al neglijenței în serviciu îl reprezintă acele relații de serviciu a căror

¹⁴⁷ Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*, p.81.

¹⁴⁸ *Ibidem*, p.79.

¹⁴⁹ *Ibidem*, p.78.

¹⁵⁰ *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. Disponibil: <http://xn----ctbcgfviccvibf9bq8k.xn--90ais/statya-428>

¹⁵¹ Diaconescu Gh. și Duvac C. *op. cit.*, p.418.

¹⁵² Brînza S. *et al. Drept penal. Partea Specială*, p.637.

desfășurare normală reclamă o riguroasă respectare a *disciplinei muncii* [evid. ns.] în așa fel încât fiecare sarcină de serviciu să fie adusă la îndeplinire de către întregul personal, cu respectarea dispozițiilor legale, cu chibzuință și luciditate, cu spirit de răspundere față de importante valori sociale...”.¹⁵³ Nu doar relațiile sociale rezultate din activitatea de muncă a salariatului în cadrul autorităților publice centrale și locale formează obiectul juridic special al infracțiunilor examinate. Acesta este constituit și din relațiile sociale cu privire la desfășurarea unei activități normale de către alți subiecți decât de către salariați (de exemplu: avocat, notar, executor judecătoresc, mediator etc.).¹⁵⁴

Revenind la problema conținutului obiectului juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, consemnăm că în opinia lui V.Cușnir acesta îl constituie „[r]elațiile sociale privind asigurarea realizării în mod ireproșabil a atribuțiilor de serviciu de către funcționarii publici”.¹⁵⁵ După V.A. Kocerga „[o]biectul juridic principal al infracțiunilor de neglijență în serviciu îl formează relațiile sociale din sfera realizării procedurii stabilite pentru îndeplinirea de către persoanele cu funcție de răspundere din cadrul organelor puterii de stat a atribuțiilor incluse în competența lor de serviciu, exercitate într-un anumit domeniu al conducerii de stat sau municipale”.¹⁵⁶ În accepțiunea lui M.T. Ozdоеv, „[o]biectul juridic principal al infracțiunilor examinate îl constituie totalitatea relațiilor sociale ce asigură activitatea normală și legală a organelor puterii de stat și al celor ce formează administrația publică locală”.¹⁵⁷ În viziunea lui M.Udroiu, „[o]biectul juridic principal al neglijenței în serviciu îl constituie relațiile sociale referitoare la asigurarea desfășurării în condiții optime a activității persoanelor juridice (publice sau private) sau la protecția intereselor legitime ale persoanelor împotriva abuzurilor săvârșite, chiar din culpă, de funcționari”.¹⁵⁸ După alți autori, „[o]biectul juridic principal al acestor infracțiuni îl reprezintă relațiile sociale conținutul cărora este format din activitatea normală al organelor de stat sau ale administrației publice locale”.¹⁵⁹

Constatăm că punctele de vedere exprimate mai sus comportă un caracter mult prea generalist, fiind valabile pentru toate infracțiunile săvârșite în legătură cu activitatea de serviciu în sfera publică. Mai aproape de esența neglijenței în serviciu sunt accepțiunile autorilor Iu.S.

¹⁵³ Grigorovici A. *Infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul*, p.58.

¹⁵⁴ Popenco A. *Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.329 din Codul penal al Republicii Moldova*. În: Revista Procuraturii Republicii Moldova, 2019, nr.3, p.55.

¹⁵⁵ Cușnir V. *Specificul calificării infracțiunilor comise de persoanele cu funcție de răspundere*, p.75.

¹⁵⁶ Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты*, p.16

¹⁵⁷ Оздоев М.Т. *Должностные преступления: уголовно-правовой анализ и предупреждение* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2005, p.13.

¹⁵⁸ Udroiu M. *Fișe de drept penal. Partea Specială*, ed. a III-a, revăzută și adăugită. București: Universul Juridic, 2016, p.414.

¹⁵⁹ *Особенная часть Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий, судебная практика, статистика* / Под ред. В.М. Лебедева и А.В. Галахова. Москва: Городец, 2009, p.897.

Rubțova și E.V. Țariov, în corespundere cu care „[o]biectul juridic principal al acestor infracțiuni îl formează relațiile sociale ce asigură îndeplinirea corespunzătoare de către persoanele cu funcție de răspundere a obligațiilor lor de serviciu”.¹⁶⁰ Și mai evoluată este concepția autorilor S.Brînza, V.Stati și R.Popov, potrivit cărora „[o]biectul juridic special al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care presupune îndeplinirea corespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor sale de serviciu”.¹⁶¹ Constatăre ce concordă cu titulatura Capitolului XV din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova și răspunde postulatului precum că obiectul juridic special derivă din obiectul juridic generic și nu se suprapune cu acesta. Plus la aceasta, scoate în evidență faptul lezării relațiilor sociale tocmai prin încălcarea preceptului penal consacrat la art.329 CP RM. Din aceste raționamente, nu putem susține următoarea statuare a instanței de judecată desprinsă din conținutul unui act aplicativ: „...[p]rin comportamentul neglijent al persoanei publice au fost afectate relațiile sociale, care ocrotesc starea economică a Republicii Moldova, precum și imaginea autorităților vamale ale Republicii Moldova în corelație cu alți agenți economici”.¹⁶² Respectiv relațiile sociale nu se află în derivație organică cu relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică. Acestea derivă din alte relații sociale fundamentale (de exemplu: din relațiile sociale cu privire la economia națională etc.). În orice caz, ele nu sunt protejate prin incriminarea faptelor de neglijență în serviciu.

Sintetizând opiniile doctrinare sus-enunțate, avându-se în vedere conținutul obiectului juridic generic și ținând cont de regula, potrivit căreia obiectul juridic principal se află în legătură directă cu obiectul juridic generic (de la care și derivă), conchidem că *obiectul juridic principal al infracțiunilor reunite sub denumirea de neglijență în serviciu îl formează relațiile sociale cu privire la buna desfășurare de către persoana publică a activității sale de serviciu în sfera publică exprimată în îndeplinirea adecvată a obligațiilor de serviciu stabilite în competența sa.*

Schimbând vectorul investigației, vom supune analizei **obiectul juridic secundar** al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Specific pentru infracțiunile de neglijență în serviciu este faptul că acesta este desprins din conținutul urmărilor prejudiciabile. Cu privire la acest aspect, în doctrină se menționează că urmarea prejudiciabilă apare ca o noțiune care este legată

¹⁶⁰ Рубцова Ю.С. Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания, р.98; Царев Е.В. Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития, р.20.

¹⁶¹ Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, p.911; Popov R. și Stati V. *op. cit.*, p.990.

¹⁶² *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Râșcani) din 21 martie 2017. Dosarul nr. I-116/2017.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

indisolubil de conceptul obiectului juridic special al infracțiunii.¹⁶³ La rândul lor, S.Copețchi și I.Hadîrca opinează, cu drept cuvânt, că „[l]atura obiectivă, în general, și urmarea prejudiciabilă, în special, sunt strâns legate de obiectul atentării, deoarece urmările prejudiciabile, după esența lor, reprezintă nu altceva decât dauna cauzată obiectului ocrotit de legea penală”.¹⁶⁴

B.V. Voljenkin evidențiază patrimoniul persoanei, precum și alte valori sociale inerente persoanei în calitate de obiect juridic secundar al infracțiunilor de neglijență în serviciu.¹⁶⁵ Autorii români Gh.Diaconescu și C.Duvac afirmă că „[p]rin aceste incriminări sunt ocrotite și relațiile sociale referitoare la patrimoniul persoanelor juridice de drept public sau privat”.¹⁶⁶ Alți autori punctează că viața și sănătatea victimelor, libertatea acestora, proprietatea, relațiile sociale cu privire la drepturile constituționale ale cetățeanului, interesele societății și ale statului pot fi privite pe post de obiect juridic secundar al infracțiunilor examinate.¹⁶⁷ După V.A. Kocerga și E.V. Țariov, pe post de obiect juridic suplimentar al neglijenței în serviciu pot evolua *interesele patrimoniale sau alte interese legitime* [evid. ns.] ale cetățenilor, organizațiilor, societății și statului, relațiile sociale din sfera asigurării siguranței în sănătate, precum și cele cu privire la viața persoanei.¹⁶⁸ Opinie similară au expus și alți autori.¹⁶⁹

Reiterăm că interesul nu poate fi privit în calitate de obiect al protecției penale. Asupra acestui aspect am și statuat mai sus, în legătură cu investigarea obiectului juridic generic al infracțiunilor de neglijență în serviciu.

Într-o altă opinie, „[î]n calitate de obiect juridic secundar poate apărea viața și sănătatea persoanei, *drepturile* [evid. ns.] și interesele legitime ale cetățeanului sau ale organizației”.¹⁷⁰ Nu putem susține ideea, potrivit căreia dreptul subiectiv constituie obiect al infracțiunii. Contrariul a și fost demonstrat cu iscusință de către S.Brînză. Mai exact, dânsul menționează că dreptul subiectiv reprezintă unul dintre subelementele raportului juridic.¹⁷¹ În definitivă, autorul enunțat ajunge la următoarea concluzie: „[U]n drept subiectiv nu se pierde în lipsa exercitării lui. Pe de

¹⁶³ Brînză S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*, p.123.

¹⁶⁴ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.137.

¹⁶⁵ Волженкин Б.В. *Служебные преступления*, p.99.

¹⁶⁶ Diaconescu Gh. și Duvac C. *op. cit.*, p.418.

¹⁶⁷ Иванчин А.В. și Каплин М.Н. *op. cit.*, p.35.

¹⁶⁸ Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты*, p.16; Царев Е.В. *Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития*, p.20-21.

¹⁶⁹ Васильева Я.Ю. *Некоторые проблемы квалификации халатности и легализации преступных доходов по уголовному законодательству России*, p.57.

¹⁷⁰ *Уголовное право России. Особенная часть* / Под ред. Ф.Р. Сундукова и М.В. Талана. Москва: Статут, 2012, p.737.

¹⁷¹ Brînză S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*, p.69.

altă parte, relațiile sociale sunt primare, iar un drept subiectiv este derivat. De aceea, relațiile sociale (iar nu dreptul subiectiv) constituie substanța la care atentează infracțiunea”.¹⁷²

Rezumând cele evocate de S.Brînza accentuăm că nu dreptul subiectiv, dar relațiile sociale cu privire la realizarea respectivului drept pot apărea în postura de obiect al infracțiunii, în general, și al celor consemnate la art.329 CP RM, în special.

Reieșind din conținutul urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor înscrise la art.329 CP RM, subliniem că pe post de obiect juridic secundar al infracțiunilor de neglijență în serviciu pot apărea următoarele valori sociale și relații sociale aferente acestora: a) relațiile sociale cu privire la patrimoniul persoanei fizice, juridice, al statului sau al unităților administrativ-teritoriale; relațiile sociale cu privire la substanța, integritatea și potențialul de utilizare a bunurilor aparținând entităților sus-indicate (în cazul neglijenței în serviciu prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM); b) relațiile sociale cu privire la viața persoanei (în cazul neglijenței în serviciu prevăzute la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM).

Consemnăm că până la excluderea lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (normă care stabilea răspunderea penală pentru neglijența în serviciu care a provocat urmări grave) pe post de obiect juridic secundar al neglijenței în serviciu puteau apărea următoarele valori și relații sociale: relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei; relațiile sociale cu privire la patrimoniul persoanei fizice, juridice, al statului sau al unităților administrativ-teritoriale (în cazul neglijenței în serviciu soldate cu daune în proporții deosebit de mari, ca formă de exprimare a urmărilor grave).

De asemenea, subliniem că în contextul acelei norme valorile sociale secundare aveau caracter alternativ, fiind suficient lezarea uneia dintre ele în vederea reținerii la încadrare a normei înscrise la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM.

2.1.2. Obiectul material și victima infracțiunii

Schimbând direcția de cercetare, vom puncta că în funcție de natura materială sau nematerială obiectul infracțiunii se divide în: obiect juridic și **obiect material**.

În doctrină, obiectul material al infracțiunii este definit ca fiind „[b]unul material (obiect, bani, act scris, animal etc.) sau *persoana fizică* [evid. ns.] asupra căruia se îndreaptă, se realizează ori se răsfrânge materialitatea infracțiunii”.¹⁷³ Atenționăm că persoana nu poate fi privită în postura de obiect material. Persoana poate evolua doar pe post de victimă a infracțiunii. Despre persoană, ca și victimă a infracțiunilor de neglijență în serviciu, vom puncta *infra*. În

¹⁷² Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*, p.69.

¹⁷³ Popa N.-D. *Obiectul material al infracțiunii*. București: Universul Juridic, 2010, p.34.

cadrul acestui perimetru de cercetare, însă, accentuăm că obiectul material nu trebuie confundat cu victima infracțiunii. *Grosso modo*, obiectul material reprezintă entitatea corporală sau incorporală care întrușipează valoarea socială lezată prin săvârșirea faptei infracționale. Nu persoana, ci corpul acesteia reprezintă acea entitate materială în care este întrușipată viața, sănătatea etc. a persoanei.

Fără a face o divagație mult prea mare, menționăm că în literatura de specialitate se enunță: „[O]biectul juridic există în cazul oricărei infracțiuni, indiferent dacă există sau nu expresia materială a valorii sociale din cadrul obiectului respectiv. Însă, nu toate infracțiunile au obiect material; el există numai în cazul în care valoarea socială ocrotită, asupra căreia atentează făptuitorul, se proiectează într-o entitate materială, astfel încât relațiile sociale sunt vătămate sau amenințate prin intermediul acestei entități”.¹⁷⁴

Așadar, obiectul material constituie semn secundar al obiectului infracțiunii. Să constituie oare acesta semn secundar obligatoriu al infracțiunilor de neglijență în serviciu? M.A. Tîneanaia și V.A. Kocerga răspund negativ la întrebarea formulată.¹⁷⁵ După V.Cușnir, „[i]nfracțiunile analizate, de regulă, nu au obiect material, dar dacă prin neglijență sunt afectate, deteriorate sau distruse anumite bunuri, atunci acestea reprezintă obiectul material al infracțiunii”.¹⁷⁶ Același autor adaugă că în ipoteza neglijenței în serviciu prevăzute la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM pe post de obiect material apare corpul uman.¹⁷⁷ Într-o manieră apropiată, M.Udroiu afirmă că neglijența în serviciu obiect material în principiu nu are, însă, ca excepție, dacă fapta tipică este îndreptată împotriva unor bunuri ori asupra corpului unei persoane, acestea pot constitui obiect material al infracțiunii.¹⁷⁸ În același făgaș, Gh.Diaconescu și C.Duvac susțin: „[O]biectul material la infracțiunea de neglijență în serviciu, de regulă, lipsește. Dacă însă acțiunea care constituie elementul material s-a exercitat asupra unui lucru, de ex: redactarea defectuoasă a unui înscris, neglijența în întreținerea unor bunuri (aparate, mașini, animale etc.), în astfel de situații există un obiect material al infracțiunii”.¹⁷⁹

Semnalăm că toate opiniile doctrinare reliefate *supra* converg spre ideea, potrivit căreia infracțiunile de neglijență în serviciu posedă obiect material doar atunci când presupun exercitarea unei influențe infracționale asupra unei entități materiale și nu au atunci când nu implică o atare influență. Pornind de la acest raționament și reieșind din specificul laturii

¹⁷⁴ Brînză S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*, p.101.

¹⁷⁵ Тыняная М.А. *Объект халатности*, p.93; Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты*, p.16.

¹⁷⁶ Cușnir V. *op. cit.*, p.75.

¹⁷⁷ Barbăneagră A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*, p.724.

¹⁷⁸ Udroiu M. *op. cit.*, p.414.

¹⁷⁹ Diaconescu Gh. și Duvac C. *op. cit.*, p.418.

obiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, concluzionăm că în cazul neglijenței în serviciu obiectul material nu constituie semn secundar obligatoriu, ci unul facultativ; or, nu întotdeauna faptele infracționale specificate la art.329 CP RM presupun atentarea la valori sociale prin exercitarea unei influențe infracționale asupra unor entități materiale. Chiar și în cazul neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei nu de fiecare dată atestăm o asemenea influență.

După această constatare urmează să elucidăm *in concreto* entitățile materiale susceptibile să evolueze pe post de obiect material al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Potrivit autorilor S.Brînza, V.Stati și R.Popov, „[o]biectul material al infracțiunii specificate la alin.(1) art.329 CP RM îl reprezintă corpul persoanei sau bunurile mobile ori imobile”.¹⁸⁰ Precizăm că corpul persoanei poate apărea în postura de obiect material al infracțiunii de neglijență în serviciu prevăzute la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM, nu și al celei specificate la alin.(1) art.329 CP RM. Valorile și relațiile sociale secundare protejate prin incriminarea neglijenței în serviciu în varianta-tip de la alin.(1) art.329 CP RM nu pot fi întruchipate în corpul persoanei. În cazul acestei infracțiuni doar bunurile mobile și imobile pot fi privite în calitate de obiect material.

În același registru, surprindem că în practica persoanelor abilitate cu calificarea infracțiunilor nu de fiecare dată este stabilit cu exactitate obiectul material al infracțiunilor de neglijență în serviciu. Uneori acesta este confundat cu urmarea prejudiciabilă. De exemplu, într-o speță practică, în motivarea apelului, procurorul a indicat că „[i]nfracțiunilor de neglijență în serviciu, de regulă, le lipsește obiectul material, însă în cauza penală dată pe post de obiect material apar banii în sumă totală de 82 656,30 lei”. În fapt, s-a reținut următoarele: „[i]nculpatul S.C., în calitate de șef al Oficiului poștal B., nu a întocmit corect dărilor de seamă, mijloacele bănești încasate nefiind în casa Oficiului poștal, prin ce s-a produs un neajuns în sumă de 82656,30 lei”.¹⁸¹ Sesizăm greșita apreciere de către procuror a sumei de bani formate ca neajuns în rezultatul comportamentului neglijent al făptuitorului. Respectiva sumă de bani nu poate constitui obiect material al infracțiunii de neglijență în serviciu, întrucât conduita imprudentă a făptuitorului nu implică exercitarea unei influențe infracționale directe asupra acesteia. Totodată, ea formează conținutul urmăririi prejudiciabile cauzate în rezultatul conduitei inculpatului.

În altă privință, în opinia autoarei M.A. Tîneanaia, „[î]n calitate de obiect material al neglijenței în serviciu pot fi interesele materiale (patrimoniale) și nemateriale (libertatea persoanei, securitatea publică, ordinea de activitate a organelor puterii de stat și a celor ale

¹⁸⁰ Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, p.911; Popov R. și Stati V. *op. cit.*, p.990.

¹⁸¹ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 03 noiembrie 2011. Dosarul nr.1a-314/11.* Disponibil: https://cab.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

administrației publice locale”.¹⁸² Suntem în dezacord cu această afirmație. Autoarea suprapune neîntemeiat obiectul juridic cu cel material. Libertatea persoanei, securitatea publică etc. constituie valori sociale. Acestea nu pot avea o altă natură juridică în cadrul obiectului infracțiunii. Prin urmare, nu pot fi privite în postura de obiect material și nici de obiect imaterial.

În fine, vom încheia analiza obiectului faptelor de neglijență în serviciu cu **victima infracțiunii**. În doctrină, în sens juridico-penal, prin victimă a infracțiunii se are în vedere persoana ale cărei drepturi sau interese legitime sunt încălcate prin săvârșirea infracțiunii.¹⁸³ Ca și în cazul obiectului material, victima infracțiunii constituie semn secundar al obiectului infracțiunii. Comparativ cu obiectul material, victima infracțiunilor de neglijență în serviciu reprezintă semn obligatoriu; or, așa cum se desprinde din conținutul urmărilor prejudiciabile inserate la art.329 CP RM, de fiecare dată atestăm o persoană ale cărei drepturi sau interese să fi fost lezate prin săvârșirea neglijenței în serviciu.

Victima infracțiunii nu constituia semn obligatoriu în cazul neglijenței în serviciu ce a provocat urmări grave (actualmente abrogată).

În alt registru, evidențiem că așa cum rezultă din prevederile art.329 CP RM, în calitate de victimă a infracțiunilor de neglijență în serviciu pot apărea: a) persoana fizică; b) persoana juridică. Această constatare este subliniată și în literatura de specialitate.¹⁸⁴

În doctrină se menționează că „[p]ersoana fizică sau juridică ale cărei drepturi sau interese ocrotite de lege suferă daune în proporții mari apare pe post de victimă a neglijenței în serviciu”.¹⁸⁵ Este adevărat. Precizăm doar că persoana fizică poate apărea în postura de victimă nu doar în ipoteza cauzării unor daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege, ci și în situația în care este cauzată urmarea prejudiciabilă consemnată la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM (decesul persoanei).

Cu privire la faptul instituirii persoanei fizice și a celei juridice pe post de victime ale infracțiunilor de neglijență în serviciu, în teoria dreptului penal se observă că prin aceasta se urmărește respectarea principiului egalității în ce privește protejarea proprietății publice și

¹⁸² Тыняная М.А. Уголовно-правовая характеристика халатности, p.17; Тыняная М.А. Объект халатности, p.93.

¹⁸³ Дедюхина И.Ф. Проблемы установления и реализации уголовной ответственности с учетом признаков потерпевшего / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2008, p.12.

¹⁸⁴ Brînză S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.911; Popov R. și Stati V. *op. cit.*, p.990; Streteanu F. și Moroșanu R. *Instituții și infracțiuni în Noul Cod penal. Manual pentru uzul formatorilor SNG*. București, 2010, p.341.

¹⁸⁵ Brînză S. și Stati V. *Drept penal. Partea Specială*, vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p.874.

private și, implicit, a interesului public și privat, conform dispozițiilor constituționale acestea bucurându-se de un regim de protecție similar.¹⁸⁶

În următorul caz din practica judiciară, pe post de victimă a neglijenței în serviciu a fost identificată persoana juridică: „[i]nculpatul R.M., contrar atribuțiilor și obligațiilor de serviciu, contrar prevederilor de la lit.e) alin.(2) și de la alin.(1) art.25 din Codul de executare, nu a aplicat sechestrul pe conturile SRL „T” și nu a interzis BC „GH” SA să vireze sume bănești pe conturile debitorului, cauzând creditorului SRL „AS” un prejudiciu în sumă de 312 756 lei”.¹⁸⁷ Aceeași entitate a fost reținută pe post de victimă a neglijenței în serviciu și în alte cauze penale.¹⁸⁸ În contrast, în alte cauze penale a fost reținută persoana fizică în calitate de entitate ale cărei drepturi și interese ocrotite de lege au fost lezate prin săvârșirea neglijenței în serviciu.¹⁸⁹

De consemnat că cele două entități au caracter alternativ. Prin urmare, este suficientă lezarea drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale unei singure entități ca cele comise să se încadreze în tiparul art.329 CP RM. În același timp, nu este exclus ca prin săvârșirea unei singure fapte de neglijență în serviciu să fi fost vătămate drepturile și interesele ocrotite de lege ale ambelor entități. Totodată, studiind practica judiciară în materie, surprindem că în unele cazuri cei abilitați cu aplicarea legii penale rețin la calificare, în mod neîntemeiat, ambele entități (atât persoana fizică, cât și cea juridică), deși doar una din ele a avut de suferit de pe urma săvârșirii infracțiunii. De exemplu, într-un caz practic instanța a reținut la încadrare atât persoana fizică, cât și cea juridică în calitate de victime ale infracțiunii, deși realmente doar persoana juridică a avut de suferit. În fapt, s-a stabilit că „[p]rin acțiunile registratorului X din cadrul Oficiului cadastral teritorial Y, exprimate în îndeplinirea necorespunzătoare a atribuțiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente și neconștiincioase față de ele, SA „XX” i-a fost cauzat un prejudiciu material în proporții deosebit de mari prin faptul că a fost lipsită ilegal de dreptul de

¹⁸⁶ Mihalache C.-M. *Răspunderea penală a funcționarului public*. București: Hamangiu, 2011, p.144.

¹⁸⁷ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 19 octombrie 2016. Dosarul nr.1ra-1221/2016*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7460

¹⁸⁸ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02 decembrie 2015. Dosarul nr.1ra-1047/2015*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5356 ; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 16 aprilie 2014. Dosarul nr.1ra-376/2014*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2038 ; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 24 iulie 2014. Dosarul nr.1ra-134/2014*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2835 ; *Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 15 aprilie 2015. Dosarul nr.1-162/2015*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

¹⁸⁹ *Sentința Judecătoriei Criuleni (sediul central) din 01 decembrie 2011. Dosarul nr.1-160/2011*. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php ; *Sentința Judecătoriei Edineț (sediul Dondușeni) din 28 iunie 2013. Dosarul nr.1-13/2013*. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php ; *Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul central) din 26 aprilie 2011. Dosarul nr.1-288/11*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

proprietate asupra bunului imobil.¹⁹⁰ Potrivit aprecierii instanței de judecată, prin comportamentul său, inculpatul X ar fi cauzat urmări grave intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice. În ce ne privește, considerăm că în speța respectivă persoana juridică apare pe post de victimă a infracțiunii. Corespunzător, urmările grave sub forma daunelor materiale în proporții deosebit de mari sunt aduse persoanei juridice SA „XX”, nu însă proprietarului acesteia. Or, potrivit legislației în vigoare, persoana juridică constituie subiect distinct al raporturilor juridice. Respectiva entitate trebuie deosebită de cei ce apar pe post de fondatori. Chiar dacă în postura de fondatori ai persoanei juridice pot apărea persoane fizice, acestea din urmă nu pot fi considerate victime ale neglijenței în serviciu atât timp cât influența infracțională este îndreptată nemijlocit spre persoana juridică. În speță, tocmai persoana juridică SA „XX” a avut de suferit, avându-se în vedere faptul că imobilul de care a fost deposedată ilegal aparținerea în exclusivitate acesteia. Soluții similare învederăm și în cazul altor situații din practica judiciară națională.¹⁹¹ În contrast, într-o altă cauză penală instanța a reținut ambele entități pe post de victime, deși *de facto* doar persoana fizică a avut de suferit.¹⁹² Subliniem că asemenea soluții de calificare trebuie considerate a fi în exces. Iar potrivit literaturii de specialitate, calificarea în exces este catalogată drept subcategorie a calificării incorecte.¹⁹³ În consecință, actele aplicative care cuprind asemenea încadrări eronate sunt pasibile de casare.

În același registru, în literatura de specialitate română se relevă că „[s]ubiectul pasiv (*a se citi* – victima infracțiunii – *n.a.*) al infracțiunilor de neglijență în serviciu poate fi unul general (statul) și unul special (persoana fizică sau juridică)”.¹⁹⁴ La fel, și în doctrina rusă unii autori sunt de părere că în sens juridico-penal termenul „victimă” include în sine nu doar persoanele fizice și cele juridice, dar și societatea și statul.¹⁹⁵

Nu putem adera la opiniile doctrinare enunțate. În ce ne privește, considerăm că statul nu poate fi privit în calitate de victimă a infracțiunii, în general, și a neglijenței în serviciu, în special. Convingătoare sunt argumentele aduse de I.Selevestru: „[S]tatul este cel care apară ordinea de drept împotriva infracțiunilor. Această concluzie reiese din alin.(1) art.2 CP RM. Ar fi impropriu ca, din postura de victimă a infracțiunii, statul să-și exercite calitatea de apărător al

¹⁹⁰ Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 07 aprilie 2017. Dosarul nr.1-369/2015. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

¹⁹¹ Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 07 aprilie 2017. Dosarul nr.1-369/16. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

¹⁹² Sentința Judecătorei Ungheni din 15 iunie 2016. Dosarul nr.1-26/2016. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

¹⁹³ Copețchi S. și Ojoga A. *Modalitățile și principiile calificării infracțiunilor*. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2015, nr.1(32), p.24.

¹⁹⁴ Udriș M. *op. cit.*, p.416.

¹⁹⁵ Мартыненко Н.Э. *Потерпевший от преступления: уголовно-правовое или уголовно-процессуальное понятие?* În: Вестник Нижегородского университета им Н.И. Лобачевского, 2013, №3(2), p.141.

ordinii de drept. Un stat care evoluează în această postură este un stat care se declară incapabil de a-și apăra cetățenii împotriva infracțiunilor. Este un stat ca și cum inexistent”.¹⁹⁶

S-ar părea că, anterior, statul putea evolua pe post de victimă a neglijenței în serviciu, avându-se în vedere faptul indicării în textul art.329 CP RM a „intereselor publice” drept sferă ce putea fi lezată prin săvârșirea infracțiunii de neglijență în serviciu.

În context, subliniem că prin aceeași hotărâre a Curții Constituționale nr.24/2019 a fost declarat neconstituțional textul „intereselor publice sau” înscris la alin.(1) art.329 CP RM. În context, precizăm că anterior, în cadrul unui demers științific, am adus suficiente argumente în favoarea excluderii sintagmei sus-indicate din textul art.329 CP RM.¹⁹⁷

Chiar și așa, suntem de părere că și în ipoteza vechii reglementări statul nu putea apărea în postura de victimă a neglijenței în serviciu. Deși interesele publice reprezintă statul, totuși acesta rămâne a fi garantul protecției valorilor sociale fundamentale, nu însă titularul valorilor sociale lezate.

Luându-se în calcul cele sus-evocate, nu puteau fi considerate victime ale infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM nici unitățile administrativ-teritoriale. Pe cale de consecință, nu puteau fi privite drept victime ale infracțiunilor de neglijență în serviciu autoritățile publice, inclusiv ale administrației centrale de specialitate, precum și nici organele administrației publice locale.¹⁹⁸

Pe o poziție diferită s-a situat instanța de judecată într-un caz din practica judiciară constatând Agenția pentru silvicultură „Moldsilva” în calitate de victimă a neglijenței în serviciu.¹⁹⁹ Reiterăm că o autoritate publică nu poate să apară pe post de victimă a neglijenței în serviciu. Agenția pentru silvicultură „Moldsilva” reprezintă statul. Iar statul nu poate evolua în postura de victimă a infracțiunii, decât în cazul unor infracțiuni cu caracter internațional. De aceea, nu Agenția pentru silvicultură „Moldsilva”, ci interesele publice au de suferit de pe urma săvârșirii neglijenței în serviciu. În practica judiciară, pe post de victime ale infracțiunilor de neglijență în serviciu au mai fost reținute (în opinia noastră, neîntemeiat): Ministerul Sănătății;²⁰⁰

¹⁹⁶ Selevestru I. *Răspunderea penală pentru delapidarea averii străine*. Chișinău: CEP USM, 2015, p.112.

¹⁹⁷ Popenco A. *Urmarea prejudiciabilă a infracțiunii de neglijență în serviciu prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, partea II*. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2018, nr.4(47), p.37.

¹⁹⁸ Popenco A. *Victima infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM)*. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, (Chișinău, 07-08 noiembrie 2019). Seria „Științe juridice și economice”. Chișinău: CEP USM, 2019, p.224.

¹⁹⁹ *Sentința Judecătorei Edineț (sediul Dondușeni) din 31 martie 2015. Dosarul nr.1-56/2015*. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁰⁰ *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Centru) din 10 martie 2015. Dosarul nr.1-95/2014*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

Casa Națională de Asigurări Sociale;²⁰¹ Direcția Generală Arhitectură, Urbanism și Relații Funciare a Consiliului mun. Chișinău;²⁰² administrația publică locală a com.T.²⁰³

Într-un alt caz din practica judiciară, instanța a constatat că în rezultatul comportamentului neglijent al inculpatului bugetului primăriei i-au fost cauzate daune materiale, reflectând în calificarea efectuată faptul „[c]auzării unor daune în proporții deosebit de mari intereselor ocrotite de lege ale persoanelor juridice”.²⁰⁴ Ne exprimăm dezacordul în raport cu aprecierea instanței. Primăria nu poate fi catalogată în calitate de persoană juridică și, mai ales, privită în postura de victimă a infracțiunilor de neglijență în serviciu. Or, din textul art.1 al Legii Republicii Moldova privind administrația publică locală, nr.436 din 28.12.2006,²⁰⁵ reiese teza, potrivit căreia „[p]rimăria constituie structură funcțională care asistă primarul în exercitarea atribuțiilor sale legale, aceasta neavând personalitate juridică și, implicit, nefiind subiect de drept”.

2.2. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM

Potrivit doctrinei, latura obiectivă reprezintă unul dintre cele patru elemente ale componenței infracțiunii și constă în totalitatea condițiilor cerute de norma de incriminare privitoare la actul de conduită pentru existența infracțiunii.²⁰⁶ Din textul art.329 CP RM rezultă că latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM este formată din următoarele semne obligatorii: a) fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de îndeplinire necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu sau în inacțiunea de neîndeplinire a obligațiilor de serviciu; b) urmarea prejudiciabilă sub forma daunelor în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice; c) legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă.

La rândul său, infracțiunea de neglijență în serviciu specificată la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM are următoarea structură a laturii obiective: a) fapta prejudiciabilă concretizată în acțiunea de îndeplinire necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu sau în inacțiunea de neîndeplinire a obligațiilor de serviciu; b) urmarea prejudiciabilă sub forma decesului unei persoane; c) legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă.

²⁰¹ *Sentința Judecătoriei Căușeni (sediul Ștefan Vodă) din 22 aprilie 2016. Dosarul nr.1-82/2014.* Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁰² *Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Centru) din 26 februarie 2016. Dosarul nr.1-49/2016.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁰³ *Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 27 octombrie 2015. Dosarul nr.1-82/2015.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁰⁴ *Sentința Judecătoriei Ungheni din 15 martie 2011. Dosarul nr.1-74/2011.* Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁰⁵ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.32-35.

²⁰⁶ Grama M. et al. *Drept penal. Partea Generală*, vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p.185.

Cu acest prilej, accentuăm dezacordul nostru față de statuarea instanței de judecată, desprinsă dintr-un caz din practica judiciară a Republicii Moldova, în partea ce vizează structura laturii obiective a infracțiunii de neglijență în serviciu prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM: „[P]entru ca în cazul dat să existe componenta infracțiunii este necesar să fie latura obiectivă a infracțiunii care este formată din: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiunea sau inacțiunea de folosire a situației de serviciu; 2) urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și juridice; 3) legătura causală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile”.²⁰⁷ Nu putem să nu observăm că cele reliefate de instanță corespund conținutului laturii obiective a abuzului de putere sau abuzului de serviciu prevăzut la lit.c) alin.(2) art.327 CP RM, nu însă neglijenței în serviciu consemnate la alin.(1) art.329 CP RM.

În continuare, vom supune analizei cele trei semne care formează conținutul comportamentului exteriorizat al făptuitorului. Vom iniția cercetarea cu fapta prejudiciabilă (*alias* – elementul material al infracțiunii). Totodată, în conjunctura infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.329 CP RM vor fi scoase în evidență, în cea mai mare parte, particularitățile urmării prejudiciabile ca semn constitutiv, avându-se în vedere conținutul aproape identic al celorlalte două semne, analiza cărora va fi efectuată cu prilejul examinării neglijenței în serviciu prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM.

2.2.1. Fapta prejudiciabilă

La descrierea faptei prejudiciabile a infracțiunilor specificate la art.329 CP RM legiuitorul a mers pe calea stipulării explicite a modalităților normative de exprimare a acesteia.

Sub tiparul art.329 CP RM sunt consemnate următoarele două modalități normative:

a) îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor sale de serviciu;

b) neîndeplinirea de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu.

Ab initio, subliniem că fapta prejudiciabilă înscrisă la art.329 CP RM poate lua forma unui comportament activ, precum și a unui pasiv. Mai exact, îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu implică manifestarea unui comportament activ. În opoziție, neîndeplinirea de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu presupune adoptarea unei conduite pasive. Cu alte cuvinte, fapta prejudiciabilă se poate concretiza în comisiune și în omisiune. Bunăoară, în opinia lui S.Brînza și V.Stati, „[f]apta prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329

²⁰⁷ Sentința Judecătorei Edineț (sediul central) din 06 aprilie 2012. Dosarul nr.1-20/2012. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

CP RM se particularizează prin aceea că făptuitorul fie nu realizează în genere ceea ce-i revine potrivit competenței de serviciu, fie își îndeplinește obligațiile de serviciu de o manieră necorespunzătoare”.²⁰⁸ Remarcăm că explicația evocată își are suportul în textul normei de incriminare înscrise la alin.(1) art.329 CP RM. *In concreto*, posibilitatea manifestării ambelor forme ale conduitei infracționale se desprinde din expresia „neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare”.

Această poziție nu este susținută în unanimitate în literatura de specialitate. De exemplu, M.A. Tîneanaia este de părere că neglijența în serviciu poate lua doar forma inacțiunii.²⁰⁹ Iu.S. Rubțova menționează: „[D]in punctul de vedere al laturii obiective, neglijența în serviciu se săvârșește prin inacțiune. Îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu constituie formă a inacțiunii”.²¹⁰ Pe o poziție oarecum similară se situează I.G. Minakova care relevă: „[A]tât în cazul neîndeplinirii, cât și în cel al îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, persoana cu funcție de răspundere – subiect al infracțiunii – nu îndeplinește careva dispoziții. Iar diferența dintre neîndeplinirea și îndeplinirea necorespunzătoare constă doar în „gradul de neîndeplinire a obligațiilor” care nu are vreo importanță pentru calificarea infracțiunii”.²¹¹ Implicit, această optică este împărtășită și de Ia.Iu. Vasilieva.²¹²

În același context, unii autori consideră că infracțiunile de neglijență în serviciu trebuie atribuite la categoria infracțiunilor comise prin inacțiune mixtă.²¹³ De exemplu, Iu.S. Rubțova relevă că îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu reprezintă o formă a inacțiunii – inacțiune mixtă.²¹⁴ Potrivit doctrinei, „[i]nacțiunea mixtă este inacțiunea care, potrivit legii penale, pe de o parte, este însoțită de careva acțiuni, iar, pe de altă parte, poate duce la cauzarea unor urmări prejudiciabile”.²¹⁵ I.Macari notează că „[î]n caz de inacțiune mixtă persoana își

²⁰⁸ Brînză S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială, vol. II*, p.911; Brînză S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială, vol. II*, p.874.

²⁰⁹ Тыняная М.А. *Отграничение халатности от других должностных преступлений*, p.47; Тыняная М.А. *Проблемы законодательного определения признаков объективной стороны халатности*, p.140; Тыняная М.А. *К вопросу о характере связи между бездействием и общественно опасными последствиями в составе халатности*, p.77.

²¹⁰ Рубцова Ю.С. *Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания*, p.98.

²¹¹ Минакова И.Г. *Халатность: уголовно-правовые и криминологические аспекты* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2008, p.84-85.

²¹² Васильева Я.Ю. *Некоторые проблемы квалификации халатности и легализации преступных доходов по уголовному законодательству России*, p.58.

²¹³ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.132; Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Generală*, p.115; Рубцова Ю.С. *Должностная халатность при производстве предварительного расследования в форме дознания (уголовно-правовые и криминологические вопросы)*, p.16.

²¹⁴ Рубцова Ю.С. *Должностная халатность при производстве предварительного расследования в форме дознания (уголовно-правовые и криминологические вопросы)*, p.16.

²¹⁵ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.132.

îndeplinește obligațiile, însă incomplet, parțial, în mod incompetent, manifestând o atitudine neconștiințioasă față de ele (art.329 CP RM „Neglijența în serviciu”).²¹⁶

În contrast, E.V. Țariov opinează că „[n]eglijența în serviciu se exprimă sub forma acțiunii – îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, sau sub forma inacțiunii – neîndeplinirea obligațiilor de serviciu”.²¹⁷ De aceeași părere sunt și alți autori.²¹⁸ Bunăoară, S.Kahane menționează că „[e]lementul material al infracțiunii de neglijență în serviciu constă alternativ fie într-o inacțiune (omisiune), fie într-o acțiune (comisiune)”.²¹⁹ În același făgaș, S.Brînza, V.Stati și R.Popov consemnează că „[i]nfracțiunea specificată la alin.(1) art.329 CP RM poate fi comisă pe calea inacțiunii (neîndeplinirea obligațiilor de serviciu) sau acțiunii (îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu)”.²²⁰ Remarcăm că același lucru e valabil pentru infracțiunea prevăzută la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM. La rândul său, A.I. Boiko punctează că latura obiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu este formată din inacțiunea completă (neîndeplinirea) și acțiunea parțială (îndeplinirea necorespunzătoare).²²¹

Subscriem opiniei avansate de către cei din urmă autori. Suntem de părere că infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM pot îmbrăca ambele forme ale faptei prejudiciabile: acțiunea și inacțiunea. Nu putem îmbrățișa poziția autorilor care susțin că infracțiunile de neglijență în serviciu se pot exprima doar în inacțiune sau în inacțiune mixtă. *Grosso modo*, neîndeplinirea obligațiilor de serviciu de către persoana publică presupune manifestarea unui comportament

²¹⁶ Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Generală*, p.115.

²¹⁷ Царев Е.В. *Перспективы развития нормы предусматривающей ответственность за халатность*, p.604; Царев Е.В. *Уголовное законодательство об ответственности за халатность: история, современность, перспективы развития*, p.20-21.

²¹⁸ Кочерга В.А. *Формы деяния в составе халатности: дискуссионные аспекты*, p.149; *Курс российского уголовного права. Особенная часть* / Под ред. В.Н. Кудрявцева și А.В. Наумова. Москва: Спарк, 2002, p.870; *Уголовное право. Особенная часть* / Под ред. И.Я. Козаченко et al. Москва: НОРМА-ИНФРА, 2001, p.762; Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială, vol. II*, p.911; Гырла Л.Г. și Табарча Ю.М. *op. cit.*, p.351; Рубачева Е.Л. și Матлашевская О.М. *Некоторые проблемы в понимании халатности*. În: *Общество и право*, 2016, №1 (55), p.73; Иванчин А.В. și Каплин М.Н. *op. cit.*, p.35; Лосев В.В. *op. cit.*, p.104; Cușnir V. *op. cit.*, p.29; *Российское уголовное право. Особенная часть* / Под ред. В.С. Комиссарова. Питер, 2008, p.604; *Российское уголовное право. Особенная часть* / Под ред. А.В. Наумова. Москва: Юридическая литература, 2005, p.651; *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть. Учебник* / Под ред. Л.В. Иногамовой-Хегай, А.И. Рапога, А.И. Чучаева. Москва: ИНФРА-М, 2008, p.639; Diaconescu Gh. și Duvac S. *op. cit.*, p.421; Vasiliu T. et al. *Codul penal al Republicii Socialiste România. Comentat și adnotat. Partea Specială, vol. II*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1977, p.73; Волженкин Б.В. *op. cit.*, p.185; Оздоев М.Т. *Должностные преступления: уголовно-правовой анализ и предупреждение* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2005, p.14; Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты*, p.17; Кочерга В.А. *Формы деяния в составе халатности: дискуссионные аспекты*, p.149.

²¹⁹ Dongoroz V. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea Specială, vol. IV*. București: ALL Beck, 2003, p.91.

²²⁰ Brînza S. și Stati V. *Drept penal. Partea Specială, vol. II*, p.874; Popov R. și Stati V. *op. cit.*, p.990; Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială, vol. II*, p.912.

²²¹ Бойко А.И. *Преступное бездействие*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p.194.

pasiv (omisiune), în timp ce îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu implică exprimarea unui comportament activ în procesul realizării activității de serviciu (comisiune).

Pe o poziție diferită se situează M.A. Tîneanaia, în opinia căreia neglijența în serviciu este o infracțiune omisivă chiar și atunci când fapta prejudiciabilă ia forma îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu.²²² În calitate de argument autorul evocă: „[L]a aprecierea juridico-penală a comportamentului persoanei cu funcție de răspundere nu are relevanță dacă aceasta a realizat unele acțiuni în exercitarea obligațiilor de serviciu. Pentru calificare are importanță că persoana nu a realizat acele acțiuni pe care trebuia să le realizeze. Obligația executată parțial trebuie catalogată drept obligație neexecutată”.²²³ Nu susținem argumentul adus de M.A. Tîneanaia. Acesta nu este în stare să demonstreze că îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu presupune forma pasivă de manifestare a conduitei infracționale. Într-adevăr, prin îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu trebuie de înțeles executarea insuficientă, necalitativă a acestora sau peste termenul stabilit etc. Deci, făptuitorul acționează, dar într-un mod deficient, insuficient etc. Or, dacă ar fi acționat într-un mod suficient, calitativ etc., comportamentul acestuia nu ar fi constituit infracțiune. Indubitabil, obligația executată parțial, deficitar etc. nu poate fi considerată ca fiind o obligație executată. Această circumstanță stabilește limita dintre ilicitul penal și non-ilicit, însă nu determină forma de exteriorizare a faptei prejudiciabile comise – acțiune sau inacțiune. Mai mult, în sensul său obișnuit, cuvântul „a îndeplini” semnifică acțiunea de a face, a înfăptui, a realiza ceva.²²⁴ Așadar, respectivul termen nu poate avea o altă conotație decât de comportament activ. Totuși, o obligație de serviciu executată în atare condiții (necorespunzător) trebuie apreciată ca fiind neexecutată. Deci, ca efect, neîndeplinirea și îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu sunt modalități normative asemănătoare (și într-un caz și în altul este vorba de obligații neexecutate). Diferența constă în faptul că în cazul neîndeplinirii făptuitorul omite în general să-și îndeplinească obligațiile de serviciu, pe când în ipoteza îndeplinirii necorespunzătoare făptuitorul recurge la acte de executare a obligațiilor de serviciu, dar într-un volum insuficient, necalitativ, peste termen etc., deci acționează, dar insuficient, defectuos etc.²²⁵

În context, ca replică față de punctul de vedere exprimat de M.A. Tîneanaia se profilează următoarele întrebări logice: de ce legiuitorul moldav (și nu doar) a mers pe calea stabilirii îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu drept modalitate distinctă de exprimare a

²²² Тыняная М.А. Ненадлежащее исполнение должностным лицом своих обязанностей как признак объективной стороны халатности, p.47.

²²³ Ibidem.

²²⁴ Dicționar explicativ ilustrat al limbii române / Coord. ed. Dima E. Chișinău: ARC: Gunivas, 2007, p.967.

²²⁵ Popenco A. Neglijența în serviciu (art.329 CP RM): delimitarea de unele fapte penale similare, partea I. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2017, nr.2(41), p.21.

faptei prejudiciabile, avându-se în vedere că orice îndeplinire insuficientă, deficitară a obligațiilor de serviciu se echivalează cu neîndeplinirea acestora? De ce legiuitorul nu s-a rezumat să specifice neîndeplinirea obligațiilor de serviciu în calitate de unică modalitate normativă de exprimare a faptei prejudiciabile? Răspunsul pare a fi unul evident. Este clar că legiuitorul a vrut să distingă cele două modalități de exprimare a ilicitului penal nu după efect (deoarece acesta este același pentru ambele modalități), ci după forma activă și pasivă de manifestare a comportamentului infracțional.

O opinie separată întâlnim la autorul bielorus A.Iu. Rîjankov, care susține că neglijența în serviciu poate fi comisă atât prin inacțiune, cât și prin acțiune: neîndeplinirea obligațiilor de serviciu se săvârșește doar prin inacțiune, în timp ce îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu – atât prin acțiune, cât și prin inacțiune.²²⁶ Un atare punct de vedere pare a fi cu totul deplasat. Nu înțelegem, cum una și aceeași faptă prejudiciabilă concretizată în îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu poate lua o dublă formă: activă și pasivă? În aceste condiții, dispare rațiunea de a menține în textul legii penale neîndeplinirea obligațiilor de serviciu în calitate de modalitate normativă alternativă de exprimare a faptei prejudiciabile.

În concluzie, fapta prejudiciabilă din conținutul art.329 CP RM poate lua forma acțiunii și inacțiunii. Îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu se manifestă prin acțiune, în timp ce neîndeplinirea obligațiilor de serviciu – prin inacțiune.

Acest lucru îl confirmă și practica judiciară a Republicii Moldova.²²⁷ De exemplu, în următoarele spețe instanța a reținut comportamentul activ de exprimare a ilicitului penal consemnat la art.329 CP RM:

– „[C].A., fiind angajat în baza ordinului nr. 68p din 13.03.2008 în funcția de inginer în Biroul Înmatriculare a Transportului nr.2, mun.Chișinău, al Direcției Principale Înregistrare a Transportului și Calificare a Conducătorilor Auto a ÎS „CRIS „Registru”, îndeplinindu-și necorespunzător obligațiile de serviciu, în corespundere cu care acesta trebuia să verifice informațiile parvenite de la birourile teritoriale, ca rezultat al atitudinii sale neglijente *a permis înmatricularea* [evid. ns.] automobilului „AudiQ7” cu numărul caroseriei AUZZZ4F58N050128,

²²⁶ Рыжанков А.Ю. *op. cit.*, p.186.

²²⁷ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 19 octombrie 2016. Dosarul nr.1ra-1221/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7460; Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 03 noiembrie 2011. Dosarul nr.1a-314/11. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 07 iulie 2017. Dosarul nr.1-520/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02 decembrie 2015. Dosarul nr.1ra-1047/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5356

cauzând un prejudiciu în proporții deosebit de mari – în sumă de 177 566,40 lei, deoarece pentru acest mijloc de transport nu au fost achitate taxele de import”;²²⁸

– „[M].I., fiind persoană publică, activând în calitate de inginer-inspector în cadrul Inspectoratului Supraveghere Tehnică de Stat „Intehagro”, filiala Cahul, în rezultatul atitudinii neglijente și neconștiincioase față de obligațiile de serviciu, fără a verifica datele agregatelor, a *perfectat actele* [evid. ns.] tractorului de model „T-150 K” cu nî CH-B 440, anul fabricării 1990, care aparținea lui B.P. În baza contractului de vânzare-cumpărare a unității de transport a eliberat certificatul tehnic de înmatriculare cu Seria AB nr. 109883 pe numele lui C.I., cu date despre seria și numărul motorului, care, de fapt, nu corespund cu datele tractorului menționat, acordând acestuia dreptul să-l vîndă Primăriei orașului Cahul, la un preț de 147 500 lei, cauzând astfel daune în proporții mari intereselor publice”;²²⁹

– „[B].S., deținând funcția de secretar al consiliului sătesc H., r-nul Cantemir, la data de 09 iulie 2012, fără a verifica conținutul real al deciziei și al procesului-verbal al ședinței consiliului sătesc H., r-nul Cantemir, a *contrasemnat și a eliberat extrasul* [evid. ns.] din decizia acestui consiliu nr.2/8-XXIV „Cu privire la repartizarea unui lot de teren, cu suprafața de 0,12 ha, pentru construcția casei individuale de locuit cet. D.G.” care conținea date necorespunzătoare celor decise de consiliul sătesc”;²³⁰.

Surprindem, deci, existența mai multor modalități faptice de exprimare a acțiunii de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. Pe lângă cele reliefate *supra*, evidențiem și alte tipuri de modalități faptice întâlnite în practica judiciară a Republicii Moldova: „[a]precierea greșită a destinației terenului transmis în proprietate privată în baza contractului de vânzare-cumpărare”;²³¹ „[a]plicarea incorectă a tarifului pentru calcularea prețului normativ al pământului pentru o unitate grad hectar”;²³² „[e]fectuarea superficială a controlului documentar”;²³³ „[e]xaminarea necorespunzătoare a documentelor”;²³⁴ „[e]xaminarea

²²⁸ Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 26 februarie 2016. Dosarul nr.1-173/16. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²²⁹ Sentința Judecătoriei Cahul (sediul central) din 25 februarie 2014. Dosarul nr.1-513/13. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²³⁰ Sentința Judecătoriei Cahul (sediul Cantemir) din 11 decembrie 2015. Dosarul nr.1-196/2014. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²³¹ Sentința Judecătoriei Ungheni (sediul ventral) din 15 martie 2011. Dosarul nr.1-74/2011. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²³² Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 iulie 2017. Dosarul nr.1ra-912/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9247; Sentința Judecătoriei Anenii Noi (sediul Central) din 11 mai 2016. Dosarul nr.1-11/15. Disponibil:

https://jan.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²³³ Sentința Judecătoriei Edineț (sediul Dondușeni) din 28 iunie 2013. Dosarul nr.1-13/2013. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a Republicii Moldova din 28 noiembrie 2017. Dosarul nr.1ra-985/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9926; Sentința Judecătoriei Căușeni (sediul Ștefan

incompletă a cererii potrivit cerințelor legale și contrar intereselor de serviciu”;²³⁵ „[n]everificarea minuțioasă a corespunderii datelor indicate în documentele de declarare a mărfii cu datele faptice”;²³⁶ „[e]liberarea unui certificat necompletat privind primirea la evidență a conturilor bancare”;²³⁷ „[s]emnarea titlurilor de teren fără verificarea corectitudinii și autenticității acestora”;²³⁸ „[p]erfectarea declarațiilor vamale de tranzit fără efectuarea controlului fizic al mărfurilor”;²³⁹ „[î]ntocmirea incorectă a dărilor de seamă”;²⁴⁰ „[î]ncălcarea regulilor de întocmire a declarației pe TVA”;²⁴¹ „[n]everificarea minuțioasă a identității deținutului”;²⁴² „[a]plicarea ștampilei contrar ordinii stabilite de intrare a corespondenței, precum și înscrierea eronată a numerelor de intrare pe unele acte judecătorești”;²⁴³ „[s]emnarea proceselor-verbale de recepție a lucrărilor fără a fi verificată valoarea și volumul lucrărilor real executate”;²⁴⁴ „[n]everificarea titlurilor de autentificare a drepturilor deținătorilor de teren”.²⁴⁵

Per a contrario, drept exemple de inacțiune prejudiciabilă (*alias* – neîndeplinire a obligațiilor de serviciu) putem evoca următoarele:

Vodă) din 22 aprilie 2016. Dosarul nr.1-82/2014. Disponibil:

https://jcs.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 28 noiembrie 2017. Dosarul nr.1ra-985/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9926

²³⁴ Sentința Judecătorei Soroca (sediul Florești) din 06 iunie 2017. Dosarul nr.1-144/2016. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătorei Soroca (sediul Central) din 21 august 2017. Dosarul nr.1-383/2017. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²³⁵ Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Râșcani) din 21 martie 2017. Dosarul nr.1-116/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătorei Drochia (sediul Râșcani) din 28 decembrie 2016. Dosarul nr.1-344/2016. Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²³⁶ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 07 martie 2012. Dosarul nr.1a-5/2012. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²³⁷ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 iulie 2017. Dosarul nr.1ra-872/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9250

²³⁸ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 14 iunie 2017. Dosarul nr.1ra-689/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9070

²³⁹ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02 februarie 2016. Dosarul nr.1ra-8/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5704

²⁴⁰ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 03 noiembrie 2011. Dosarul nr.1a-314/11. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁴¹ Приговор Суда Тараклия (офис Тараклия) от 22 ноября 2010. Дело №1-95/2010. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Приговор Суда Тараклия (офис Тараклия) от 28 июня 2010. Дело №1-73/2010. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁴² Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Centru) din 05 octombrie 2017. Dosarul nr.1-377/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁴³ Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Centru) din 26 februarie 2016. Dosarul nr.1-49/2016. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁴⁴ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 25 februarie 2014. Dosarul nr.1ra-58/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1672

²⁴⁵ Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 30 martie 2016. Dosarul nr.1-385/15. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

– „[i]nculpatul X, îndeplinind atribuțiile de autoritate tutelară a minorului I.V., având în sarcină activitatea de asistență, promovare și apărare a drepturilor copilului, *nu a întreprins măsurile necesare* [evid. ns.] pentru organizarea externării minorului I.V. din Instituția medico-sanitară de psihiatrie „Codru”, fapt ce a condiționat prelungirea administrării tratamentului psihiatric și deținerea acestuia în plasament în cadrul respectivei instituții psihiatrice pe o perioadă prelungită de 144 zile”;²⁴⁶

– „[R].I., activând în calitate de inspector vamal al Biroului vamal Briceni, contrar prevederilor de la lit.a) alin.(1) art.15 din Legea serviciului în organele vamale, nr.1150 din 20.07.2000, ale fișei de post din 15.03.2010 aprobate de directorul general al Serviciului Vamal la data de 16.02.2011, aflându-se la locul de serviciu – postul de control vamal „Grimăncăuți – Vașkivți”, *nu a efectuat controlul fizic* [evid. ns.] al mărfurilor și al mijlocului de transport de model „Mercedes D312” cu n/î XXX, condus de G.F., care se deplasa în direcția – intrare în Republica Moldova”;²⁴⁷

– „[P].G., exercitând funcția de președinte al raionului Dubăsari, nu a asigurat organizarea și ținerea evidenței contabile, în conformitate cu actele normative, a costului foilor de odihnă pentru copii în sumă de 499,6 mii lei; în lipsa documentelor justificative a admis efectuarea cheltuielilor în sumă de 494,6 mii lei pentru desfășurarea ședințelor de lucru, zilelor de comemorare, zilelor profesionale și altor sărbători”.²⁴⁸

Practica instanțelor de judecată autohtone identifică suplimentar următoarele modalități faptice de exprimare a inacțiunii infracționale prevăzute la art.329 CP RM: „[n]ecompletarea declarațiilor vamale de import, precum și necalcularea drepturilor de import”;²⁴⁹ „[n]einspectarea teritoriului deservit, omisiunea de a da indicațiile de rigoare subalternilor, pentru inspectare”;²⁵⁰ „[n]everificarea veridicității datelor indicate în titlul de autentificare a dreptului deținătorului de teren”;²⁵¹ „[n]easigurarea organizării și ținerii evidenței contabile în conformitate cu actele normative”;²⁵² „[n]eluarea măsurilor legate de rezilierea contractelor de locațiune”;²⁵³

²⁴⁶ Sentința Judecătoriei Ungheni (sediul Nisporeni) din 15 iunie 2016. Dosarul nr.1-26/2016. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁴⁷ Sentința Judecătoriei Edineț (sediul Briceni) din 17 septembrie 2013. Dosarul nr.1-71/2013. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁴⁸ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 04 aprilie 2017. Dosarul nr.1ra-586/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8595

²⁴⁹ Sentința Judecătoriei Criuleni (sediul Central) din 28 mai 2013. Dosarul nr.1-8/2013. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁵⁰ Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 07 iulie 2017. Dosarul nr.1-520/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁵¹ Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 27 octombrie 2015. Dosarul nr.1-82/2015. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁵² Sentința Judecătoriei Criuleni (sediul Central) din 30 martie 2016. Dosarul nr.1-16/2016. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

„[n]everificarea conținutului real al deciziei și al procesului-verbal ale ședinței consiliului sătesc”;²⁵⁴ „[n]easigurarea verificării eficiente a arborilor amplasați pe teritoriul deservit în ce privește pericolul de prăbușire sau rupere a acestora și necesitatea de a fi defrișați sau curățați”;²⁵⁵ „[o]miterea controlului și supravegherii lucrărilor de montare la timp și corect a contorului la conectarea la apeduct a persoanei juridice”;²⁵⁶ „[n]eexpedierea către Direcția Principală Înregistrare a Transportului și Calificare a Conducătorilor Auto a Ministerului Dezvoltării Informaționale a interdicției de înstrăinare a mijloacelor de transport ale debitorului SRL „T””;²⁵⁷ „[n]eluarea măsurilor prompte în vederea organizării deplasării la locul incidentului a grupului de urmărire penală”.²⁵⁸

Și doctrina de specialitate evidențiază diverse modalități faptice de exprimare a faptei prejudiciabile consemnate la art.329 CP RM. De pildă, B.V. Voljenkin exemplifică următoarele modalități: atitudinea neglijentă față de primirea și predarea valorilor materiale, rezultate cu anumite lipsuri enorme; controlul și ținerea evidenței necorespunzătoare a cheltuielilor, precum și păstrarea defectuoasă a valorilor materiale; atitudinea neglijentă față de păstrarea averii, încălcarea condițiilor de păstrare, ceea ce a determinat pierderea acesteia; atitudinea neconștiincioasă, sine încrezătoare față de ținerea evidenței documentelor; îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de menținere a disciplinei în cadrul unităților militare etc.²⁵⁹ Accentuăm că, în corespundere cu legislația Republicii Moldova, cea din urmă faptă (soldată cu daune în proporții mari ori cu urmări grave sau săvârșită pe timp de război sau în condiții de luptă), de regulă, cade sub incidența uneia dintre normele de incriminare prevăzute la art.378 CP RM (atitudinea neglijentă față de serviciul militar), acestea evoluând, de regulă, pe post de norme speciale în raport cu cele consemnate la art.329 CP RM.

²⁵³ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 27 iunie 2017. Dosarul nr.1ra-531/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9212

²⁵⁴ Sentința Judecătoreiei Cahul (sediul Cantemir) din 11 decembrie 2015. Dosarul nr.1-196/2014. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁵⁵ Sentința Judecătoreiei Chișinău (sediul Buiucani) din 07 iulie 2017. Dosarul nr.1-520/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁵⁶ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 25 iunie 2014. Dosarul nr.1ra-1098/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2544

²⁵⁷ Sentința Judecătoreiei Chișinău (sediul Buiucani) din 15 aprilie 2015. Dosarul nr.1-162/2015. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁵⁸ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 09 martie 2016. Dosarul nr.1ra-537/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6037; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 11 august 2015. Dosarul nr.1ra-866/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4750

²⁵⁹ Волженкин Б.В. *op. cit.*, p.185.

Referindu-se la modalitățile faptice, V.Cușnir precizează că acestea diferă de la caz la caz, în funcție de ramură, domeniu sau profilul organizației, instituției, precum și de caracterul activității persoanei cu funcție de răspundere.²⁶⁰

În altă privință, menționăm că cele două modalități normative de exprimare a faptei prejudiciabile comportă un caracter alternativ. Nu de fiecare dată se ține cont de acest lucru în practica judiciară în procesul calificării faptelor de neglijență în serviciu. Se observă cum unele persoane abilitate cu aplicarea legii penale (în speță, procurori, judecători) rețin la calificare în mod automat (cel mai probabil, din inerție) ambele modalități normative de exprimare a ilicitului penal consemnat la art.329 CP RM. Ilustrativă este următoarea reflecție de încadrare a instanței de judecată: „...[e]valuând în ansamblu probele administrate, instanța de judecată constată vinovăția lui C.S. și încadrează acțiunile acestuia în dispozițiile lit.b) alin.(2) art.329 CP RM după semnele: neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu...”.²⁶¹ Soluții similare de calificare au fost date și în alte cazuri din practica judiciară.²⁶² Surprinzător e faptul că instanța de judecată a decis să reflecte în mod echivoc cele două modalități normative de exprimare a faptei prejudiciabile. Or, în textul de calificare acestea sunt dispersate prin conjuncția „sau”. O asemenea calificare este inexactă. Aceasta demonstrează că instanța de judecată nu a determinat cu exactitate conținutul faptei prejudiciabile prezente în cazul dedus judecării. Este cu neputință o atare încadrare, limitată la simpla preluare a textului normei de incriminare și transpunere a acestuia în actul aplicativ emis, fără o individualizare a conținutului normei aplicabile la semnele faptei penale concrete.²⁶³

De asemenea, nu trebuie confundate nici cele două modalități normative de exprimare a faptei prejudiciabile. *Supra* am punctat că neîndeplinirea obligațiilor de serviciu implică manifestarea unui comportament pasiv. În contrast, îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu constituie forma activă de exprimare a ilicitului penal. E inadmisibil să se opereze la calificare, de exemplu, cu termeni ce desemnează comportamentul activ al persoanei, în timp ce

²⁶⁰ Barbăneagră A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*, p.725.

²⁶¹ *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 27 octombrie 2015. Dosarul nr.1-82/2015.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁶² *Sentința Judecătorei Drochia (sediul Central) din 19 mai 2015. Dosarul nr.1-71/2015.* Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Sentința Judecătorei Hâncești (sediul Ialoveni) din 16 aprilie 2015. Dosarul nr.1-58/2015.* Disponibil: <https://jhn.instante.justice.md/>; *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Centru) din 10 martie 2015. Dosarul nr.1-95/2014.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Central) din 23 iunie 2014. Dosarul nr.1-287/2012.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁶³ Popenco A. *Examen teoretico-practic privind fapta prejudiciabilă a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM).* În: *Materialele Conferinței științifice aniversare cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național” (Chișinău, 01-02 octombrie 2019).* Chișinău: CEP USM, 2020, p.319.

cele constatate de instanța de judecată să se încadreze în tiparul unei omisiuni infracționale. Ilustrativă este următoarea abordare jurisprudențială ce atestă o necorespondere între cele constatate și încadrarea efectuată: „[i]nculpatul C.M., deținând funcția de director al Î.M. „Apă-Canal” Edineț, *îndeplinind necorespunzător* [evid. ns.] obligațiile de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente și neconștiincioase față de acestea, în perioada lunilor mai 2009 – septembrie 2009 *a omis controlul și supravegherea* [evid. ns.] subalternilor săi și a angajaților întreprinderii municipale în ce privește respectarea prevederilor instrucțiunii de conectare a persoanei juridice SRL „CA” la sistemul apeductului central, precum și *a omis controlul și supravegherea* [evid. ns.] lucrărilor de montare la timp...”.²⁶⁴ Observăm o inadvertență clară în cele subliniate de instanța de judecată. Pe de o parte, se reține faptul omisiunii îndeplinirii unor obligații de serviciu, iar, pe de altă parte, instanța conchide asupra îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. Precizăm că cele două constatări sunt incompatibile. Îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu poate îmbrăca doar forma activă de exprimare a ilicitului penal. În speță, conduita făptuitorului a luat o formă pasivă de realizare a faptei prejudiciabile. Așadar, omisiunea efectuării unui control constituie modalitate faptică a neîndeplinirii, nu însă a îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. O asemenea problemă de apreciere juridico-penală a mai fost reținută în practica judiciară.²⁶⁵

O altă problemă de evaluare juridico-penală și, corespunzător, de calificare a celor comise în tiparul art.329 CP RM vizează metamorfozarea eronată a termenului „necorespunzător” și atribuirea acestuia faptei prejudiciabile comise. Pentru mai multă claritate venim cu următoarea statuare a părții acuzării reținută în actul de învinuire: „[n]eîndeplinirea corespunzătoare de către o persoană cu funcție de răspundere a obligațiilor de serviciu, ca rezultat al unei atitudini neglijente față de ele, fapt ce a cauzat bugetului public daune în proporții mari”.²⁶⁶ O apreciere similară identificăm și în practica instanțelor de judecată.²⁶⁷

În ceea ce privește formularea reținută de partea acuzării (sus-indicată), din aceasta ar rezulta că făptuitorul a manifestat un comportament pasiv. Nu este exclusă și ipoteza inversării de către acuzatorul de stat a expresiilor „îndeplinirea necorespunzătoare” cu „neîndeplinirea corespunzătoare”. La prima vedere, cele două expresii sunt identice. Poate. Constatăm însă că acestea sunt echipolente după efect, nu și după conținut. Or, îndeplinirea necorespunzătoare

²⁶⁴ Sentința Judecătoreiei Edineț (sediul Central) din 06 aprilie 2012. Dosarul nr.1-20/2012. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁶⁵ Sentința Judecătoreiei Criuleni (sediul central) din 01 decembrie 2011. Dosarul nr.1-160/2011. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁶⁶ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 28 octombrie 2014. Dosarul nr.1ra-1303/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3177

²⁶⁷ Sentința Judecătoreiei Anenii Noi (sediul central) din 11 aprilie 2012. Dosarul nr.1-19/12. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

presupune manifestarea unui comportament activ, în timp ce neîndeplinirea corespunzătoare se concretizează în abținere de la realizarea unei acțiuni (omisiune). În concluzie, cele două formule nu trebuie confundate, iar la desemnarea conduitei active susceptibile de încadrare conform art.329 CP RM cel abilitat cu aplicarea legii penale trebuie să folosească expresia „îndeplinirea necorespunzătoare”. În contrast, la caracterizarea conduitei pasive acesta trebuie să utilizeze în exclusivitate termenul „neîndeplinirea” fără adjectivul „corespunzătoare”. Alte statuări juridico-penale sunt inacceptabile, fiind contrare literei legii.

După clarificarea acestui aspect, urmează să identificăm conținutul propriu-zis al celor două modalități normative de exprimare a faptei prejudiciabile.

Vom debuta cu acțiunea de *îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu*. Gh.Diaconescu și C.Duvac opinează că prin „îndeplinire defectuoasă” a unei îndatoriri de serviciu se înțelege îndeplinirea altfel decât se cuvenea să fie efectuată, iar aceasta poate privi conținutul, forma sau întinderea îndatoririi, momentul efectuării, condițiile de efectuare etc.²⁶⁸

Potrivit pct.6.1. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, „[î]ndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu” presupune săvârșirea de către persoana publică a unor activități pentru a îndeplini obligațiile sale de serviciu, însă în mod defectuos, altfel decât se cuvine să fie îndeplinite, putând viza momentul îndeplinirii (la momentul nepotrivit, cu întârziere); întinderea obligației (în volum incomplet); conținutul obligației (în mod necalitativ) etc.”.

Precizăm că la descrierea comportamentului activ al făptuitorului legiuitorul folosește termenul *necorespunzător*, nu însă alte formule. În acest sens, trezește semne de întrebare următoarea formulare regăsită într-un caz din practica judiciară: „... [i]nculpatul se face vinovat de *exercitarea neconștiincioasă* [evid. ns.] a atribuțiilor de serviciu”.²⁶⁹ Constatăm că sintagma „exercitarea neconștiincioasă” desemnează atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă săvârșită. Mai exact, aceasta indică asupra cauzelor subiective alternative ale neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. În speță, puțin probabil s-a dorit să se puncteze pe aspectul subiectiv al infracțiunii imputate făptuitorului. Credem că s-a operat cu această expresie pentru a releva conținutul faptei prejudiciabile comise. Cel puțin acest lucru rezultă din spiritul celor reținute de instanța de judecată la elaborarea actului aplicativ. Considerăm că cei îndrituiți cu aplicarea art.329 CP RM cazurilor practice concrete nu trebuie să folosească la descrierea laturii obiective termeni ce caracterizează latura subiectivă a infracțiunii, și viceversa. Îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu nu

²⁶⁸ Diaconescu Gh. și Duvac C. *op. cit.*, p.422.

²⁶⁹ *Sentința Judecătorei Criuleni (sediul central) din 28 mai 2013. Dosarul nr.1-8/2013.* Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

trebuie echivalată cu exercitarea neconștiincioasă a acestora. În niciun caz termenul „neconștiincios” nu este sinonim cu cuvântul „necorespunzător”. Primul ține de sfera lăuntrică a faptei infracționale comise, în timp ce ultimul redă esența conduitei criminale.

Dar ce înțelegem prin *neîndeplinirea obligațiilor de serviciu*? Reiterăm că această formă a faptei prejudiciabile implică manifestarea unui comportament pasiv. Prin urmare, constituie o inacțiune infracțională. *Generaliter*, inacțiunea constituie actul exterior de conduită al persoanei exprimat în încălcarea obligației de a realiza o acțiune concretă stabilită de lege.²⁷⁰

V.A. Kocerga punctează că în sensul infracțiunilor de neglijență în serviciu prin inacțiune ca formă a faptei prejudiciabile nu se are în vedere inactivitatea absolută a subiectului, ci reținerea acestuia de la săvârșirea anumitor acțiuni, care erau așteptate a fi realizate de el și pe care acesta era obligat să le realizeze.²⁷¹ Alți autori susțin că aceasta semnifică omisiunea persoanei publice în prezența obligației de a acționa, de a realiza anumite funcții ce derivă din atribuțiile de serviciu.²⁷²

O definiție a acestei modalități normative o regăsim și în pct.6.1. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, prin care se înțelege omisiunea persoanei publice de a realiza unele activități ce intră în obligațiile sale de serviciu, pe care aceasta putea și trebuia să le îndeplinească, în virtutea serviciului în exercițiul căruia se afla. De asemenea, o abordare oficială a numitei modalități întâlnim în practica judiciară a statului vecin – România, în acord cu care neîndeplinirea unei îndatoriri înseamnă omiterea, neefectuarea unui act care trebuia să fie îndeplinit ori rămânerea făptuitorului în stare de pasivitate.²⁷³

A.I. Boiko menționează că în cazul inacțiunii infracționale trebuie să existe obligația legală de a acționa.²⁷⁴ Tot așa și D.-I. Lămășanu relevă că „[p]entru ca atitudinea negativă (pasivă), adică omisiunea, să poată constitui elementul material al unei infracțiuni, este necesar să existe o obligație legală a agentului de a acționa, de a nu rămâne în pasivitate, de a nu se abține să intervină în vederea împiedicării altor forțe să producă rezultatul pe care legiuitorul urmărea să-l evite”.²⁷⁵ Prin urmare, persoana publică este pasibilă de răspundere penală în baza art.329 CP

²⁷⁰ Брынза Л. *О причинно-следственной связи в уголовно-правовом контексте*. În: Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe sociale”, 2014, nr.3(73), p.165; Малинин В.Б. și Парфенов А.Ф. *Объективная сторона преступления*. Санкт-Петербург: Издательство Юридического института (Санкт-Петербург), 2004, p.60.

²⁷¹ Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты*, p.98.

²⁷² *Особенная часть Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий, судебная практика, статистика* / Под ред. В.М. Лебедева и А.В. Галахова. Москва: Городец, 2009, p.897.

²⁷³ Decizia Secției Penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție din 06 iunie 2017. Dosarul nr.227/RC/2017.

Disponibil: <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=140095>

²⁷⁴ Бойко А.И. *op. cit.*, p.199.

²⁷⁵ Lămășanu D.-I. *Elementul material al conținutului generic obiectiv al infracțiunii*. București: Lumina Lex, 2006, p.74.

RM pentru săvârșirea omisiunii infracționale doar în cazul în care aceasta nu și-a îndeplinit obligațiile de serviciu, în pofda obligației de a acționa. În lipsa obligației de a acționa, conduita pasivă a persoanei publice nu poate cădea sub incidența art.329 CP RM. De altfel, în aceste condiții, omisiunea persoanei publice nici nu poate determina cauzarea unor urmări prejudiciabile, inclusiv a celor consemnate la art.329 CP RM.

Tot în contextul celei de-a doua modalități normative de exprimare a faptei prejudiciabile Ia.Iu. Vasilieva susține că inacțiunea poate fi pedepsită penal doar în cazul în care persoana fiind obligată să acționeze într-un anumit mod a fost în stare să acționeze.²⁷⁶ Cu alte cuvinte, pentru a fi responsabil de comiterea neglijenței în serviciu este ineluctabil ca făptuitorului nu doar să-i fie incubată obligația de a acționa. Acesta trebuie să aibă posibilitatea de a acționa în maniera cerută. În doctrină se evocă că prezența posibilității reale de a acționa semnifică faptul că persoana putea să-și îndeplinească obligațiile în anumite condiții, având pentru aceasta posibilitate subiectivă, adică, deținea un nivel necesar de pregătire profesională, experiență etc.²⁷⁷

În alt registru, subliniem că, în viziunea unor autori, neîndeplinirea poate fi totală sau parțială, poate privi unul sau mai multe acte, una sau mai multe îndatoriri de serviciu.²⁷⁸ Se mai opinează că în cazul neîndeplinirii îndatoririlor de serviciu infractorul dă dovadă de pasivitate, nu are grija necesară și omite, din culpă, să îndeplinească una sau mai multe îndatoriri de serviciu, în totalitate sau în parte.²⁷⁹

Nu putem susține alegațiile doctrinare enunțate în partea ce privește prezența omisiunii infracționale în ipoteza neîndeplinirii parțiale a îndatoririlor de serviciu. Considerăm că neîndeplinirea parțială a obligațiilor de serviciu constituie una dintre formele (modalitățile) îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. Or, așa cum este statuat, pe bună dreptate, în pct.6.1. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, îndeplinirea obligațiilor în volum incomplet reprezintă una dintre exprimările îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu.

Concluzionăm că în conjunctura infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM *neîndeplinirea obligațiilor de serviciu presupune comportamentul exteriorizat al persoanei publice în procesul exercitării atribuțiilor de serviciu concretizat în abținerea (omisiunea) acesteia de la realizarea îndatoririlor sale, în prezența obligației și posibilității de a acționa.*

²⁷⁶ Васильева Я.Ю. *op. cit.*, p.58.

²⁷⁷ *Ibidem.*

²⁷⁸ Diaconescu Gh. și Duvac C. *op. cit.*, p.422.

²⁷⁹ Vasiliu T. *et al, op. cit.*, p.73.

În altă ordine de idei, consemnăm că de esența infracțiunilor de neglijență în serviciu ține săvârșirea acestora de către făptuitor în legătură cu statutul său de persoană publică. Prin urmare, ambele modalități normative presupun săvârșirea unor ilegalități în legătură cu atribuțiile de serviciu cu care este înzestrată persoana publică. Această constatare derivă foarte clar chiar din textul art.329 CP RM, acolo unde legiuitorul folosește sintagma „obligații de serviciu”. Meritorii sunt explicațiile oferite de Plenul CSJ pe marginea acestui aspect: „[I]nfracțiunea de neglijență în serviciu (art.329 CP RM) este dependentă de existența prealabilă a unui serviciu, în care persoana publică își desfășoară activitatea și în competențele căreia intră săvârșirea unor fapte de natura celor care ocazionează neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu împotriva intereselor publice ori private. Astfel, pentru reținerea la încadrare a art.329 CP RM, persoana publică trebuie să încalce o obligație de serviciu, respectiv, să nesocotească sau să nu respecte o sarcină ce derivă din obligațiile de serviciu” (pct.6 din Hotărârea Plenumului CSJ nr.7/2017). De asemenea, în literatura de specialitate română se susține că cerința esențială pentru antrenarea răspunderii penale pentru neglijența în serviciu constă în aceea ca făptuitorul să comită fapta în exercitarea atribuțiilor de serviciu.²⁸⁰ Opinând în contextul tuturor infracțiunilor comise de persoane cu funcție de răspundere, T.B. Basova menționează, cu drept cuvânt, că făptuitorul poate comite o infracțiune de serviciu doar în procesul realizării atribuțiilor sale de serviciu.²⁸¹

Așadar, săvârșirea faptei prejudiciabile în lipsa atribuțiilor de serviciu care a condiționat comiterea acesteia nu permite angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM. Or, nu poți pretinde unei persoane (alteia decât celei publice) să realizeze obligații de serviciu caracteristice unei persoane publice. La fel, e inadmisibil să ceri unei persoane publice să îndeplinească corespunzător obligațiile de serviciu care nu intră în sfera sa de atribuții. Pentru cele din urmă ipoteze nu este exclusă sancționarea făptuitorului în baza altor norme incriminatoire.

B.V. Voljenkin observă că în practica de urmărire penală și în cea judiciară au fost fixate mai multe cazuri de tragere la răspundere penală a unor persoane cu funcție de răspundere pentru neîndeplinirea unor acțiuni anumite, ca ulterior să se constate că îndeplinirea unor asemenea acțiuni nu intrau în sfera atribuțiilor lor.²⁸² Corect se subliniază în doctrină că persoanei cu funcție de răspundere nu i se poate imputa neîndeplinirea unor obligații care nu intră în cercul atribuțiilor sale de serviciu.²⁸³

²⁸⁰ Udriou M. *op. cit.*, p.416; Diaconescu Gh. și Duvac C. *op. cit.*, p.422.

²⁸¹ Басова Т.Б. *Уголовная ответственность за должностные преступления: Проблемы правотворчества и правоприменения в условиях административной реформы Российской Федерации*, p.29.

²⁸² Волженкин Б.В. *op. cit.*, p.186.

²⁸³ Рыжанков А.Ю. *op. cit.*, p.187.

De asemenea, constatarea lipsei, *de facto*, a obligațiilor de serviciu a căror neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare i se impută făptuitorului echivalează cu lipsa neglijenței în serviciu. De altfel, într-un caz din practica judiciară, instanța a achitat inculpatul, *inter alia*, din motivul neidentificării obligațiilor de serviciu care ar fi fost neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător.²⁸⁴ Într-o altă speță, instanța a stabilit: „[Î]n respectivul caz, lipsește latura obiectivă a infracțiunii de neglijență în serviciu; de altfel, inculpatul a îndeplinit atribuțiile sale de serviciu strict în baza fișei de post; ...asigurarea securității deținuților, verificarea teritoriului zonei locative, verificarea încăperilor locative, precum și asigurarea supravegherii deținuților și respectarea de către ei a regimului de detenție în penitenciar nu se includ în sarcinile inculpatului”.²⁸⁵ Într-un alt caz, instanța a observat, corect, lipsa obligațiilor de serviciu, indicând drept motiv de achitare „[n]econcretizarea de către partea acuzării a faptului dacă inculpații au avut obligațiunile de serviciu respective (punctele din instrucțiuni, regulamente de serviciu, hotărâri ale guvernului etc.), ca ulterior să nu le îndeplinească sau să le îndeplinească defectuos”.²⁸⁶ Prin urmare, corect precizează unii autori că lipsa unei specificări asupra obligației concrete neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător reprezintă o eroare tipică în practica judiciară în cauzele cu privire la neglijența în serviciu.²⁸⁷

În concluzie, neidentificarea obligațiilor de serviciu (în pofida existenței acestora, care nu au fost îndeplinite sau au fost îndeplinite necorespunzător) echivalează cu lipsa acestora și, în consecință, nu poate determina angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM.

În altă ordine de idei, merită atenție punctul de vedere exprimat de autorul rus B.V. Voljenkin: „[S]implele afirmații despre neîndeplinirea obligațiilor de serviciu, despre lipsa controlului corespunzător din partea persoanei, neatenția și, în general, îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, fără a concretiza prin ce anume s-au manifestat aceste încălcări, nu este suficient pentru a învinui pe cineva de comiterea neglijenței în serviciu”.²⁸⁸ Mai exact, așa cum observă V.I. Dineka, la pronunțarea sentințelor de condamnare instanțele de judecată se limitează la specificarea în textul hotărârilor emise a unor formulări generaliste de tipul: „în rezultatul neglijenței admise în serviciu”, „atitudine neglijentă față de

²⁸⁴ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 21 ianuarie 2014. Dosarul nr.1ra-73/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1405

²⁸⁵ Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Râșcani) din 04 mai 2017. Dosarul nr.1-187/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁸⁶ Sentința Judecătoriei Edineț (sediul central) din 06 aprilie 2012. Dosarul nr.1-20/2012. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁸⁷ Уголовное право России. Особенная часть / Под ред. Ф.П. Сундукова, М.В. Талана. Москва: Статут, 2012, p.738; Васильева Я.Ю. *op. cit.*, p.59.

²⁸⁸ Волженкин Б.В. *op. cit.*, p.186.

obligațiile de serviciu, care a determinat urmări grave” etc.²⁸⁹ Specificarea *in abstracto* a obligațiilor de serviciu neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător ori nespecificarea, în genere, a acestora trebuie considerat viciu de calificare potrivit art.329 CP RM.

În practica organelor de drept autohtone desprindem respectiva problemă de calificare. Bunăoară, într-o speță instanța a reliefat în sentință următoarele: „...[p]rin acțiunile sale neglijente față de obligațiunile sale de serviciu inculpatul a admis în mod tacit dispariția bunurilor”.²⁹⁰ Precizăm că instanța de judecată nu a indicat în textul sentinței emise prin ce anume s-a exprimat comportamentul neglijent al persoanei publice, precum și nici obligațiile concrete care au fost ignorate de aceasta în procesul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu. În acest sens, în alt caz din practica judiciară, instanța ierarhic superioară a punctat într-un mod critic: „...[î]n niciun caz nu pot fi considerate suficiente afirmațiile abstracte privind o oarecare neexecutare de către făptuitor a obligațiilor de serviciu, privind lipsa unui control adecvat din partea acestuia asupra comportamentului altor persoane, privind lipsa de atenție, diligență, prudență, vigilență etc. din partea făptuitorului”.²⁹¹

În alt registru, S.Brînza și V.Stati menționează: „...[î]n procesul de calificare a faptei întâi de toate urmează a fi stabilite – în baza legilor, altor acte normative, ordinelor, instrucțiunilor etc. – obligațiile care îi reveneau făptuitorului, sarcinile concrete pe care urma să le îndeplinească acesta”.²⁹² La rândul său, B.V. Voljenkin scoate în relief următoarele: „[P]entru a trage la răspundere penală persoana pentru comiterea neglijenței în serviciu trebuie de stabilit: 1) obligațiile concrete ce au fost atribuite persoanei cu funcție de răspundere; 2) obligațiile concrete neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător; 3) dacă acestea au determinat survenirea urmărilor socialmente periculoase; 4) dacă dispunea persoana cu funcție de răspundere de posibilitatea reală (obiectiv și subiectiv) de a îndeplini corespunzător obligațiile de serviciu și de a nu admite cauzarea unor urmări negative”.²⁹³ Aceeași idee este punctată de A.V. Ivancin și M.N. Kaplin.²⁹⁴ De asemenea, E.V. Țariov enunță că „[p]entru angajarea răspunderii penale pentru neglijență în serviciu trebuie de stabilit care anume obligații au fost atribuite făptuitorului și, implicit, care anume obligații nu au fost îndeplinite sau au fost îndeplinite necorespunzător”.²⁹⁵ În același

²⁸⁹ Динька В.И. *op. cit.*, p.51.

²⁹⁰ *Sentința Judecătoreiei Edineț (sediul Dondușeni) din 31 martie 2015. Dosarul nr.1-56/2015.* Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

²⁹¹ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 19 octombrie 2016. Dosarul nr.1ra-1221/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7460

²⁹² Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.911-912.

²⁹³ Волженкин Б.В. *op. cit.*, p.185.

²⁹⁴ Иванчин А.В. și Каплин М.Н. *op. cit.*, p.60.

²⁹⁵ Царев Е.В. *Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития*, p.21.

făgaș, V.V. Losev susține că „[a]naliza competenței persoanei cu funcție de răspundere nu trebuie efectuată la general, dar pentru un caz concret, prin extragerea din cercul larg al obligațiilor de serviciu doar a celor care au tangență cu infracțiunea examinată”.²⁹⁶ Acest lucru este necesar, subliniază A.Iu. Rîjankov, pentru calificarea exactă a infracțiunilor de neglijență în serviciu, pentru delimitarea acestora de alte componente de infracțiune, precum și de alte fapte.²⁹⁷ Din acest punct de vedere, accentuează autorul, „[s]tabilirea cercului și caracterului atribuțiilor de serviciu constituie obligația primordială a organelor de aplicare a normelor de drept și a instanței de judecată în procesul desfășurării urmăririi penale și cercetării judecătorești pe cauzele de neglijență în serviciu”.²⁹⁸

Așadar, conchidem că cel abilitat cu aplicarea legii penale, în procesul încadrării juridico-penale în tiparul art.329 CP RM, necesarmente urmează să stabilească: a) cercul obligațiilor de serviciu impuse spre executare persoanei publice; b) obligațiile concrete care nu au fost îndeplinite sau au fost îndeplinite necorespunzător și dacă acestea vizau sfera sa de atribuții; c) dacă urmările prejudiciabile survenite, indicate în dispoziția normelor înscrise la art.329 CP RM, se află în raport de cauzalitate cu fapta persoanei publice exprimată în încălcarea obligațiilor sale de serviciu, stabilite *in concreto*, prin neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a acestora.

În opinia lui T.Popovici, „[p]rin *obligațiune de serviciu* se înțelege toate obligațiunile care cad în sarcina unei persoane cu funcție de răspundere potrivit normelor legale și subordonate legii ce reglementează serviciul respectiv”.²⁹⁹

Precizăm că expresia „obligații de serviciu” nu trebuie redusă la accepțiunea *stricto sensu* de obligații rezultate dintr-un raport de muncă, ci la accepțiunea *lato sensu*, desprinsă implicit din textul alin.(2) art.123 CP RM, care înglobează, inclusiv, dar fără a se limita, obligațiile avocatului, ale notarului, ale executorului judecătoresc, precum și ale oricărei alte persoane autorizate sau investite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public.³⁰⁰

O definiție elocventă, cu statut de explicație oficială cazuală, dată sintagmei „obligații de serviciu” întâlnim în pct.6.2. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, în corespundere cu care acestea „[r]eprezintă îndatoriri, care cad în sarcina unei persoane publice, potrivit normelor ce

²⁹⁶ Лосев В.В. *op. cit.*, p.33.

²⁹⁷ Рыжанков А.Ю. *op. cit.*, p.186.

²⁹⁸ *Ibidem*.

²⁹⁹ Barbăneagră A. *et al. Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova*, p.704.

³⁰⁰ Popenco A. *Examen teoretico-practic privind fapta prejudiciabilă a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM)*. În: Materialele Conferinței științifice aniversare cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național” (Chișinău, 01-02 octombrie 2019). Chișinău: CEP USM, 2020, p.322.

reglementează serviciul respectiv ori care sunt inerente naturii acelui serviciu”. În același punct din hotărâre se relevă: „[N]ormele ce reglementează obligațiile de serviciu sunt variate, fiind cuprinse în legi și acte normative subordonate legii, unele dintre care stabilesc îndatoriri cu caracter general (care trebuie îndeplinite de către toate persoanele publice), iar altele stabilesc îndatoriri specifice fiecărei categorii de persoane publice, în parte. Astfel, instanțele de judecată vor examina, cu prudență, în fiecare caz aparte, în baza materialului probator, având în vedere actele normative care reglementează serviciul, în exercițiul căruia se afla inculpatul, dacă ultimul a avut sau nu îndatorirea, a cărei încălcare i se impută”.

Ia.Iu. Vasilieva notează din perspectivă practică că obligațiile de serviciu neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător trebuie reflectate în materialele cauzei în cel mai corect mod.³⁰¹ Totodată, V.Cușnir remarcă, cu drept cuvânt, că „[î]n cazul infracțiunilor de serviciu trebuie stabilită întotdeauna sfera atribuțiilor de serviciu ale celui vinovat de săvârșirea faptei, pe baza actelor normative care reglementează activitatea serviciului respectiv”.³⁰² Același autor adaugă că „[t]ragerea făptuitorului la răspundere penală pentru săvârșirea acestor infracțiuni presupune identificarea clară a normei juridice concrete din cadrul actelor normative, în care se prescriu obligațiile de serviciu”.³⁰³

Cu alte cuvinte, sfera obligațiilor de serviciu impuse persoanei publice, inclusiv cercul îndatoririlor de serviciu concrete neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător, sunt determinate de multitudinea normelor cu caracter extrapenal. În context, precizăm că, din perspectiva tehnicii legislative, normele înscrise la art.329 CP RM sunt *norme incomplete*. Potrivit regulii generale, normele incomplete nu pot fi aplicate de sine stătătoare. Acestea trebuie aplicate în cumul cu alte norme. *In concreto*, ele trebuie însoțite de norme completatoare. Cele din urmă norme conferă viabilitate normelor incomplete. În sensul legii penale, normele completatoare conferă ilegalitate faptei stipulate în textul normei incomplete (normei penale). Pe cale de consecință, lipsa normei completatoare duce la inaplicabilitatea normei de incriminare incomplete.³⁰⁴

Cu privire la acest aspect sunt relevante statuările instanței de contencios constituțional a României expuse în Decizia referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.248 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.392 din 6 iunie 2017:

³⁰¹ Васильева Я.Ю. *op. cit.*, p.59.

³⁰² Cușnir V. *op. cit.*, p.29.

³⁰³ Barbăneagră A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*, p.725.

³⁰⁴ Popenco A. *Examen teoretico-practic privind fapta prejudiciabilă a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM)*. În: Materialele Conferinței științifice aniversare cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național” (Chișinău, 01-02 octombrie 2019). Chișinău: CEP USM, 2020, p.323.

„[E]fectul dispoziției de trimitere constă în încorporarea ideală a prevederilor la care se face trimiterea în conținutul normei care face trimitere. Se produce astfel o împlinire a conținutului ideal al normei care face trimiterea cu prescripțiile celui alt text. În lipsa unei atari operații, legiuitorul ar fi încadrat, evident, acest text în forma scrisă a textului care face trimitere”.³⁰⁵

A.V. Ivancin și M.N. Kaplin notează: „[L]a investigarea oricărei infracțiuni comise de persoane cu funcție de răspundere este importantă sarcina analizei atente a actelor de referință în vederea determinării exacte a competenței de serviciu a făptuitorului. Ținând cont de această particularitate, trebuie de constatat că articolele din Partea Specială a Codului penal care incriminează infracțiunile comise de persoane cu funcție de răspundere conțin dispoziții de blanchetă, aplicarea cărora este posibilă doar în unitate sistemică cu actele sus-indicate”.³⁰⁶

Studiul practicii judiciare în partea ce vizează infracțiunile de neglijență în serviciu, din perspectiva respectării regulii de calificare sus-indicate, demonstrează prezența mai multor abordări jurisprudențiale.

Într-o primă orientare, se observă că în unele acte aplicative nu se indică, în general, vreun act legislativ/normativ care ar conține obligațiile de serviciu concrete a căror neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare ar fi determinat antrenarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM.³⁰⁷ De necrezut, dar asemenea cazuri se atestă în practica judiciară a Republicii Moldova.

Într-o altă orientare, se remarcă faptul că în unele acte aplicative se indică doar actul legislativ și/sau cel normativ de referință, fără a fi reliefată și norma exactă care stabilește expres obligațiile de serviciu de a căror încălcare se face vinovat făptuitorul.³⁰⁸ Ilustrativ în acest sens este următorul caz din practica judiciară: „...[i]nculpata G.E., activând în calitate de inspector al Biroului vamal Centru, postul Vamal Criuleni, ignorând prevederile Codului vamal, ale Legii cu privire la modul de introducere și scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de

³⁰⁵ *Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.248 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.392 din 6 iunie 2017.* Disponibil: <https://legeaz.net/monitorul-oficial-504-2017/decizie-ccr-392-2017-admitere-exceptie-art-248-vcp-art-297-ncp>

³⁰⁶ Иванчин А.В. și Каплин М.Н. *op. cit.*, p.39-40.

³⁰⁷ *Sentița Judecătorei Ungheni (sediul central) din 15 martie 2011. Dosarul nr.1-74/2011.* Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Sentița Judecătorei Bălți (sediul Central) din 07 mai 2015. Dosarul nr.1-213/2014.* Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 august 2015. Dosarul nr.1ra-1019/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4716; *Sentița Judecătorei Ungheni din 11 ianuarie 2012. Dosarul nr.1-22/2012.* Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³⁰⁸ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 iulie 2017. Dosarul nr.1ra-912/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9247; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 29 iulie 2015. Dosarul nr.1ra-734/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4704; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 17 decembrie 2013. Dosarul nr.1ra-1035/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1111

către persoane fizice, ale Regulamentului privind vămuirea bunurilor trecute peste frontiera vamală a Republicii Moldova de către persoane fizice, aprobat prin Ordinul Serviciului Vamal nr.56-O din 21.02.2008, nu a completat declarația de import, formularul tipizat TV-14 cu introducerea nemijlocită a informației în sistemul informațional „Asycuda World”. Concomitent, nu a efectuat calcularea drepturilor de import, permițând eliberarea mărfii în circulație liberă, drept rezultat nefiind achitate plățile vamale în proporții mari”.³⁰⁹ O asemenea practică nu se deosebește cu mult de prima. Sunt echivalente ca și efect. Hotărârile adoptate în baza unor asemenea rațiuni sunt pasibile de casare, întrucât conțin încadrări incomplete. Susținem pe deplin punctul de vedere enunțat de S.Copețchi și L.Lupașco pe marginea încadrării efectuate în tiparul art.328 CP RM (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu): „...[e]ste greșită încadrarea în ipoteza în care este invocat actul normativ sau legislativ de referință, dar fără a se indica norma exactă, care conține drepturile și/sau atribuțiile acordate ale căror limite au fost depășite. Este imperios ca cel abilitat cu aplicarea legii penale să indice cu exactitate norma completatoare”.³¹⁰

La fel, trebuie considerată incompletă și, corespunzător, insuficientă, calificarea ce conține trimitere către norma *sui generis* din actul normativ de referință, nu însă către norma completatoare exactă (cea de-a treia orientare jurisprudențială). Spre exemplu, într-o speță din practica instanțelor de judecată s-a reținut că „[i]nculpatul a acționat contrar prevederilor art.22 din Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, nr.158 din 04.07.2008”.³¹¹ Calificări similare regăsim și în alte cauze din practica judiciară.³¹² De menționat că art.22 din legea sus-indicată conține mai multe obligații de a căror neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare se poate face vinovată persoana publică în exercitarea atribuțiilor de serviciu. În speță, instanța de judecată a omis, însă, să reflecte în sentința de condamnare norma completatoare exactă ce prevede obligația concretă a cărei îndeplinire necorespunzătoare a determinat provocarea unor urmări grave intereselor publice. În consecință, instanța a ignorat teza doctrinară, potrivit căreia „[a]tunci când articolul conține mai multe alineate sau alineatul

³⁰⁹ *Sentința Judecătoreiei Criuleni (sediul central) din 28 mai 2013. Dosarul nr.1-8/2013.* Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 mai 2014. Dosarul nr.1ra-502/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2117

³¹⁰ Copețchi S. și Lupașco L. *Observații critice asupra încadrării acțiunilor executorului judecătoresc conform art.328 CP al RM (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu).* În: Revista Institutului Național al Justiției, 2018, nr.1 (44), p.27.

³¹¹ *Sentința Judecătoreiei Soroca (sediul Florești) din 06 iunie 2017. Dosarul nr.1-144/2016.* Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³¹² *Sentința Judecătoreiei Soroca (sediul central) din 21 august 2017. Dosarul nr.1-383/2017.* Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Sentința Judecătoreiei Drochia (sediul Râșcani) din 28 decembrie 2016. Dosarul nr.1-344/2016.* Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

conține mai multe puncte persoana abilitată cu aplicarea legii penale trebuie să rețină la încadrare alineatul(ele) sau punctul(ele) exacte...”³¹³

Considerăm eronate toate cele trei poziții cazuale de încadrare a neglijenței în serviciu în tiparul art.329 CP RM. Toate trei nu concordă cu regula de calificare în cazul infracțiunilor ce conțin dispoziții de blanchetă, și anume: nu conțin trimiterea către norma exactă din actul legislativ și/sau normativ de referință (actul cu caracter extrapenal) ce ar cuprinde obligația concretă de a cărei neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare se face vinovat făptuitorul. Aceeași regulă de calificare este susținută cu vehemență în doctrina de specialitate.³¹⁴ În context, este remarcabilă următoarea observație a instanței de judecată dintr-un caz din practica judiciară a Republicii Moldova: „...[a]lin.(1) art.329 CP RM are dispoziția de blanchetă, iar care normă ar fi încălcat inculpatele în mod concret, procurorul nu a stabilit”.³¹⁵

Asemenea încadrări incomplete trebuie evitate, întrucât duc la învinuirea abstractă a unei persoane publice în săvârșirea neglijenței în serviciu. În context, sunt ilustrative următoarele fragmente din motivările instanțelor de judecată: „[Î]n viziunea instanței de apel, învinuirea formulată în rechizitoriu este vagă după conținut, nu este suficient de clar și concret formulată, poartă un caracter incert, general și confuz, procurorul nu a indicat semnele laturii obiective prin care a fost comisă infracțiunea”;³¹⁶ „...[a]cuzarea nu a indicat concret nici în rechizitoriu, nici în cererea de apel, norma materială sau instrucțiunea care să conțină prevederea legală pe care P.I. ar fi încălcat-o și față de care a avut o atitudine neglijentă, limitându-se doar la enunțuri de ordin general”.³¹⁷

Încadrarea faptelor de neglijență în serviciu prin invocarea normei completatoare exacte este reflexia principiilor exactității și integralității calificării infracțiunilor și, drept consecință, a principiului legalității incriminării.

În cele din urmă, susținem cu desăvârșire cele evocate în literatura de specialitate: „[Î]n actul de învinuire, în rechizitoriu, în sentința de condamnare obligatoriu trebuie indicată norma din actul normativ de referință, la care face trimitere norma de incriminare. Or, aplicarea normei de blanchetă este în strictă dependență de aplicarea normei extrapenale. Prima nu poate fi aplicată fără cea din urmă”.³¹⁸

³¹³ Copețchi S. și Lupașco L. *op. cit.*, p.27.

³¹⁴ Лосев B.B. *op. cit.*, p.34.

³¹⁵ *Sentința Judecătoreiei Chișinău (sediul central) din 10 aprilie 2018. Dosarul nr.1-307/14.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³¹⁶ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 23 mai 2017. Dosarul nr.1ra-760/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8823

³¹⁷ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 03 decembrie 2014. Dosarul nr.1ra-1708/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3438 (vizitat 29.05.2018)

³¹⁸ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.41.

Drept urmare, în lipsa normei completatoare, cele comise nu pot fi catalogate drept neglijență în serviciu și, corespunzător, nu pot fi încadrate în conformitate cu una dintre normele specificate la art.329 CP RM. Consemnabilă este următoarea observație a instanței de judecată făcută pe marginea unei cauze penale de învinuire a unei persoane în comiterea neglijenței în serviciu: „[i]nstanța de judecată consideră că procurorul a identificat în mod greșit faptul că inculpatul a comis o faptă infracțională ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiințioase față de obligațiile de serviciu; or, pentru a stabili dacă a fost comisă neglijența în serviciu, este necesar a cunoaște atribuțiile, drepturile și obligațiunile persoanei publice, stipulate în lege sau în alte acte subordonate legii, care reglementează activitatea de serviciu a executorilor judecătorești”.³¹⁹

Pe de altă parte, într-un alt caz din practica judiciară a fost reținută, pe bună dreptate, norma completatoare exactă (din actul de referință) care prescrie obligațiile de serviciu îndeplinite necorespunzător de către persoana publică. Astfel, instanța de judecată a constatat că „[i]nculpata X, fiind angajată în calitate de registrator în cadrul Oficiului cadastral teritorial Y, la data de 14.05.2008, încălcând prevederile art.12 alin.(8) pct.d) al Legii cadastrului bunurilor imobile...”.³²⁰ În următorul caz, de asemenea surprindem faptul reținerii de către instanța de judecată a normei completatoare exacte: „[i]nculpatul R.M., contrar atribuțiilor și obligațiilor de serviciu prevăzute la lit.e) alin.(2) art.25 din Codul de executare, nu a aplicat sechestrul pe conturile SRL „T” și nu a interzis BC „MA” SA să vireze sume bănești pe conturile debitorului, cauzând creditorului SRL „AG” un prejudiciu în sumă de 312 756 lei”.³²¹

În altă privință, surprindem prezența mai multor probleme la încadrarea juridico-penală a infracțiunilor ce conțin dispoziții de blanchetă, inclusiv a faptelor de neglijență în serviciu.

În primul rând, dificultăți suscită la încadrare faptul existenței mai multor surse de încorporare a normelor completatoare, ceea ce împovărează persoana abilitată cu aplicarea legii penale în procesul de căutare și alegere a normei de referință exacte care cuprinde obligațiile de serviciu de a căror neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare se face vinovată persoana. Pentru a înlătura problema sus-indicată, V.V. Losev sugerează: „[d]eterminarea listei totale a surselor normative aplicabile comportamentului persoanei cu funcție de răspundere; construcția unei ierarhii a actelor normative în funcție de forța juridică și gradul de subordonare a acestora;

³¹⁹ *Sentința Judecătoreiei Chișinău (sediul Buiucani) din 15 aprilie 2015. Dosarul nr.1-162/15.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³²⁰ *Sentința Judecătoreiei Soroca (sediul central) din 07 aprilie 2017. Dosarul nr.1-369/2015.* Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³²¹ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19 octombrie 2016. Dosarul nr.1ra-1221/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7460

analiza fiecărui act normativ ales; compararea textelor respectivelor acte normative în vederea identificării lacunelor și eliminării contradicțiilor”.³²²

În al doilea rând, după cum remarcă L.D. Gauhman, una dintre problemele aplicării normelor de blanchetă constă în faptul că legile și alte acte normative, la care dispozițiile de blanchetă din cadrul articolelor Părții Speciale a Codului penal fac trimiteri, sunt instabile, în sensul că legiuitorul, nu în puține cazuri, operează cu modificări și completări în ele.³²³ În context, S.Copețchi și I.Hadîrca accentuează: „[I]nstabilitatea respectivelor acte duce la atribuirea persoanei abilitate cu aplicarea legii penale a două obligații suplimentare: a) cunoașterea tuturor modificărilor și completărilor operate în actele normative cu caracter extrapenal și b) determinarea cu exactitate a normei actului extrapenal și a conținutului acesteia, având în vedere principiile aplicării legii penale în timp. Cea de-a doua obligație are importanță la calificare, în special pentru determinarea legii aplicabile cele mai favorabile făptuitorului”.³²⁴

Considerăm că cele două obligații suplimentare sunt fezabile și în cazul aplicării normelor de incriminare prevăzute la art.329 CP RM. În special, trezește semn de întrebare aspectul ce vizează aplicarea sistematică în timp a normelor inserate la art.329 CP RM, precum și a celor de referință (completatoare). Ce se întâmplă dacă unei persoane publice i se impută îndeplinirea necorespunzătoare a unei obligații de serviciu inserate într-un act care era în vigoare la momentul săvârșirii faptei, dar care, pe parcursul desfășurării urmăririi penale, a fost exclusă din textul respectivului act? Pornind de la ideea, potrivit căreia aplicabilitatea normelor de blanchetă se află în strictă dependență de aplicabilitatea normelor din actele normative de referință și, pe cale de consecință, ținând cont de faptul că norma penală incompletă e „ca și moartă” fără norma completatoare, considerăm că cele comise nu pot fi încadrate în baza art.329 CP RM. Actul normativ care a modificat conținutul normei completatoare prin excluderea obligației a cărei îndeplinire necorespunzătoare i se impută persoanei publice (abrogarea punctului, literei, alineatului, articolului în care se conține respectiva obligație), în virtutea principiului retroactivității legii penale mai blânde, își va produce efecte asupra situației din trecut, adică asupra situației în care îndeplinirea corespunzătoare de către persoana publică a obligației excluse intra în sfera atribuțiilor sale de serviciu.

În al treilea rând, multitudinea actelor normative de referință (cu caracter extrapenal) necesită a fi examinate din perspectiva forței juridice conferite de legiuitor. Cu acest prilej, în doctrină se menționează: „[O]dată cu aplicarea normei de blanchetă are loc și aplicarea normei

³²² Лосев В.В. *op. cit.*, p.32-33.

³²³ Гаухман Л.Д. *Квалификация преступлений: закон, теория, практика*. Москва: АО „Центр ЮрИнфоР”, 2001, p.244.

³²⁴ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.41.

concrete din actul normativ extrapenal, la care norma de blanchetă, explicit sau implicit, face trimitere. Din aceste considerente, actul extrapenal potențial aplicabil trebuie să aibă forță juridică, adică să fie publicat în Monitorul Oficial. Nu este exclus ca sistemul de referință al normei de drept penal să fie un act extrapenal fără forță juridică. În aceste condiții, este greșită calificarea unei fapte prejudiciabile potrivit legii penale prin efectuarea alegației către o normă dintr-un act normativ ce nu poate produce efecte juridice”.³²⁵

Parafrazând cele indicate mai sus, precizăm că pentru calificarea celor comise în baza art.329 CP RM este inevitabil ca norma completatoare (din actul normativ cu caracter extrapenal) să dispună de forță juridică. În caz contrar, calificarea se va considera a fi efectuată doar în baza normei incomplete, lucru inadmisibil. Tocmai o asemenea încadrare a fost reținută în următoarea speță din practica judiciară: „[I]nculpatul X, exercitând serviciul de gardă în cadrul Izolatorului de detenție provizorie al DP a mun. Chișinău, fiind responsabil de dirijarea activității de primire-predare a persoanelor arestate și obligat să manifeste vigilență sporită la îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, orientate spre prevenirea evadărilor, a încălcat cerințele pct.11.5 din Capitolul XI al Instrucțiunii privind regimul de lucru în cadrul izolatoarelor de detenție provizorie ale comisariatelor de poliție pentru deținerea provizorie a persoanelor reținute și arestate, aprobate prin Ordinul nr.5 din 05 ianuarie 2004 al Ministrului Afacerilor Interne și ale pct.72 al Instrucțiunii privind activitatea izolatoarelor de detenție provizorie ale Ministerului Afacerilor Interne, aprobată prin Ordinul nr.223 din 06 iulie 2012 al Ministrului Afacerilor Interne...”.³²⁶ Precizăm că cele două acte normative, invocate de instanța de judecată în calitate de surse ale obligațiilor de serviciu de a căror îndeplinire necorespunzătoare se face vinovat inculpatul, nu au fost publicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, neavând deci forță juridică obligatorie.

2.2.2. Urmarea prejudiciabilă

Judecând după structura laturii obiective, desprindem că infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM sunt **materiale**, ceea ce înseamnă că în structura laturii obiective a infracțiunilor examinate intră următoarele semne: fapta prejudiciabilă, urmarea prejudiciabilă, precum și legătura causală dintre cele două semne.

În plan comparat, lucrurile stau puțin altfel. Deși marea majoritate a legislațiilor statelor străine care incriminează neglijența în serviciu conțin componente materiale de infracțiune, totuși în legiurile penale ale unor state străine (aflate în minoritate) sesizăm componente de

³²⁵ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.41.

³²⁶ *Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Centru) din 05 octombrie 2017. Dosarul nr.1-377/2017.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

infracțiune (similare celor înscrise la art.329 CP RM) după modelul celor formale. De exemplu, în corespundere cu art.327 din Codul penal al Slovaciei, componența de infracțiune consemnată la alin.(1) din același articol este formală. Pentru a fi în prezența acesteia este necesar și suficient realizarea faptei prejudiciabile. Survenirea urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor substanțiale sau a altor urmări deosebit de grave va constitui temei pentru agravarea răspunderii penale în acord cu alin.(2) art.327 din Codul penal. Într-o manieră similară, la alin.(1) art.330 din Codul penal al Cehiei este stabilită răspunderea penală pentru neglijența în serviciu fără cauzarea unor urmări prejudiciabile, în timp ce alin.(2) și (3) din același articol agravează răspunderea penală pentru neglijența în serviciu ce a provocat: a) perturbarea gravă a activității organului de stat, a administrației locale, a instanței sau a unei alte autorități publice; b) perturbarea gravă a activității unei persoane fizice sau juridice care are calitatea de întreprinzător; c) daune substanțiale etc. O situație asemănătoare evidențiem în cazul legislației penale suedeze,³²⁷ norvegienne, daneze și islandeze.

Nu susținem asemenea modele legislative, întrucât contrazic teza, în corespundere cu care răspunderea penală și, implicit, pedeapsa penală trebuie să intervină în sancționarea persoanei în calitate de ultim resort. În viziunea noastră, nu răspunderea penală, ci o altă formă a răspunderii trebuie să survină în cazul neglijenței în serviciu exprimate în simpla conduită imprudentă a persoanei publice fără cauzarea vreunui prejudiciu. În context, invocăm următoarele aserțiuni ale Curții Constituționale a Republicii Moldova reliefate în legătură cu acest aspect: „[În exercitarea competenței de legiferare în materie penală, legiuitorul trebuie să țină seama de principiul potrivit căruia incriminarea unei fapte trebuie să intervină ca ultim resort în protejarea unei valori sociale, ghidându-se după principiul „*ultima ratio*”. Curtea a reținut că, din perspectiva principiului „*ultima ratio*” în materie penală, nu este suficient să se constate că faptele incriminate aduc atingere valorii sociale ocrotite, ci această atingere trebuie să prezinte un anumit grad de intensitate, de gravitate, care să justifice sancțiunea penală (pct.24 din Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr.82g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin.(1) din Codul penal)”.³²⁸ O statuare analogică regăsim în jurisprudența constituțională a României. De exemplu, la pct.54 din Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.248 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.392 din 6

³²⁷ *Criminal Code of the Kingdom of Sweden*. Disponibil:

<https://www.legislationline.org/download/action/download/id/1700/file/4c405aed10fb48cc256dd3732d76.pdf>

³²⁸ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.429-433.

iunie 2017, se relevă că „[i]ncidența răspunderii penale este condiționată de o anumită gravitate a faptei sau de un anumit nivel de afectare a valorii protejate prin norma penală”.³²⁹

În concluzie, aderăm la punctul de vedere exprimat de legiuitorul moldav de a structura componentele de infracțiune supuse analizei după modelul celor materiale. Urmarea prejudiciabilă constituie semnul componentei de infracțiune care conferă faptelor de neglijență în serviciu grad prejudiciabil caracteristic unei infracțiuni. Au dreptate autorii care afirmă: „[I]mportanța urmărilor prejudiciabile constă în faptul că prin ele se manifestă pericolul social al infracțiunii. Caracterul și mărimea urmărilor survenite determină gravitatea infracțiunii săvârșite, lucru de care se ține cont în procesul tragerii la răspundere penală”.³³⁰ Tot așa și V.A. Kocerga semnalează: „[U]rmarea socialmente periculoasă, survenită în rezultatul neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana cu funcție de răspundere a obligațiilor sale de serviciu, determină esența infracțiunii analizate. Anume în urmare se obiectivizează gradul de pericol social al faptei”.³³¹ Nu în ultimul rând, importanța identificării respectivului semn rezultă din următoarea teză: „[a]nume urmarea prejudiciabilă determină aprecierea unui asemenea comportament al persoanei cu funcție de răspundere drept infracțional sau non-infracțional”.³³²

În continuare, ne vom concentra atenția spre investigarea propriu-zisă a **urmărilor prejudiciabile**.

În contextul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM identificarea *in concreto* a urmărilor prejudiciabile constituie o problemă deloc facilă. *Infra* ne vom convinge de acest lucru.

La această etapă a studiului efectuat ne rezumăm la reliefaarea următorului fragment din practica judiciară care demonstrează prezența erorilor de apreciere a conținutului respectivului semn: „[U].N. a cauzat intereselor publice un prejudiciu în mărime de 3 998 510,24 lei, sub formă de obligații fiscale ale CAP „C” față de bugetul public, care n-au fost încasate în beneficiul statului pentru rambursarea lor, dar au fost folosite de către CAP „C” în alte scopuri, fiind cauzate *consecințe grave* [evid. ns.] intereselor publice, la fel fiind cauzat un *prejudiciu în proporții considerabile* [evid. ns.] intereselor publice, precum și *discreditarea activității*

³²⁹ Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.248 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.392 din 6 iunie 2017. Disponibil: <https://legeaz.net/monitorul-oficial-504-2017/decizie-ccr-392-2017-admitere-excepție-art-248-vcp-art-297-ncp>

³³⁰ Попов А.Н. et al. *Объективная сторона состава преступления: учебное пособие*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2015, p.13.

³³¹ Кочерга В.А. *Последствия халатности: уголовно-правовой анализ*, p.95.

³³² Царев Е.В. *Экономическая сущность халатности и проблемы законодательного определения ее последствий*. În: Вестник Нижегородской академии МВД России, 2008, №2 (9), p.147.

instituției de stat [evid. ns.]”.³³³ Observăm prezența unui amalgam de termeni juridici folosiți de instanța de judecată la aprecierea juridico-penală a faptei de neglijență în serviciu imputate inculpatului U.N. Surprindem faptul că pentru desemnarea urmărilor prejudiciabile instanța utilizează termeni străini cadrului incriminator de la art.329 CP RM, precum și termeni îndoielnici.

În pofida dificultăților aprige cu care se confruntă uneori persoanele abilitate cu aplicarea legii penale la constatarea respectivului semn, acesta trebuie stabilit cu exactitate de fiecare dată.

Din textul art.329 CP RM se desprinde că urmarea prejudiciabilă poate lua următoarele forme: 1) daune în proporții mari: a) drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice; b) drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor juridice (alin.(1) art.329 CP RM); 2) decesul persoanei (lit.a) alin.(2) art.329 CP RM).

Subliniem că până la adoptarea hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.24/2019, în cazul neglijenței în serviciu consemnate la alin.(1) art.329 CP RM, urmarea prejudiciabilă putea fi cauzată nu doar în dauna intereselor private (persoanei fizice și/sau juridice), ci și în dauna intereselor publice.

Întrucât cea mai mare parte din studiul empiric efectuat a vizat sentințele și deciziile emise de până la adoptarea hotărârii Curții Constituționale sus-enunțate, în cadrul prezentei lucrări au fost supuse analizei, inclusiv, actele aplicative ce reflectă încadrarea celor comise drept neglijență în serviciu cauzatoare de daune intereselor publice, nu doar celor private.

După această precizare, în cele ce urmează ne vom concentra atenția asupra dezvoltării conținutului urmărilor prejudiciabile sus-indicate.

Ab initio, punctăm că tocmai urmarea prejudiciabilă constituie semnul componentei de infracțiune care stă la baza delimitării celor trei infracțiuni de neglijență în serviciu, reunite sub egida art.329 CP RM. Mai exact, urmarea prejudiciabilă servește drept criteriu fundamental în construcția tehnico-legislativă a art.329 CP RM, acesta fiind format doar din infracțiuni în variantă-tip, nu și din infracțiuni în variantă agravată.

Până la caracterizarea urmărilor prejudiciabile sus-indicate vom mai specifica că nu poate fi angajată răspunderea penală în baza art.329 CP RM atunci când:

- a) nu sunt cauzate careva daune drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice;
- b) daunele cauzate sunt sub limita celor prevăzute la art.329 CP RM.

³³³ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 iulie 2017. Dosarul nr.1ra-872/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9250

Cu privire la aceste ipoteze este consemnabilă următoarea constatare a instanței de judecată pe marginea unei cauze penale de învinuire a unei persoane în comiterea neglijenței în serviciu: „[În cazul în care neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu nu implică producerea urmărilor prevăzute la art.329 CP RM, respectivul articol este inaplicabil. În astfel de cazuri, reieșind din prevederile de la lit.f) art.57 al Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, o manifestare de conduită de acest gen poate fi considerată abatere disciplinară”.³³⁴ În principiu, aceeași constatare este reținută la pct.8 și 8.5. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017. Același lucru este evidențiat în literatura de specialitate autohtonă,³³⁵ precum și în cea străină.³³⁶

Dar pot coexista cele două forme ale răspunderii juridice? În cazul angajării concomitente a celor două forme ale răspunderii juridice este sau nu ignorat principiul neadmiterii tragerii duble la răspundere pentru una și aceeași faptă? Răspunsurile la aceste întrebări le găsim expuse tranșant în jurisprudența CtEDO. La concret, în acord cu cauza *Maaouia contra Franței*,³³⁷ principiul *non bis in idem* își găsește aplicabilitate doar în cazul unei acuzații în materie penală. În cauza *Oliveira contra Elveției*,³³⁸ precum și în cauza *Goktan contra Franței*³³⁹ Curtea de la Strasbourg a precizat că dispozițiile art.4 din Protocolul 7 al Convenției nu se aplică în situația concursului ideal de infracțiuni, adică atunci când una și aceeași faptă constituie două infracțiuni distincte, după cum textul nu împiedică faptul ca aceeași persoană să facă obiectul, pentru același act, atât al urmăririi penale, cât și al unei alte acțiuni cu caracter diferit, spre exemplu, al unei proceduri disciplinare.

Într-un mod asemănător, I.Serbinov evocă: „[A]șadar, abaterea disciplinară presupunând neglijența în serviciu și infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM au un grad diferit de pericol social. Cu toate acestea, aplicarea art.329 CP RM nu exclude aplicarea pentru aceeași faptă a sancțiunii disciplinare. Bineînțeles, într-un asemenea caz sancțiunea disciplinară nu trebuie să aibă un „caracter penal””.³⁴⁰

³³⁴ Sentința Judecătorei Criuleni (sediul central) din 28 mai 2013. Dosarul nr.1-8/2013. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³³⁵ Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.913-914; Brînza S. și Stati V. *Drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.875; Гырла Л.Г. și Табарча Ю.М. *op. cit.*, p.352; Serbinov I. *Urmările prejudiciabile în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM)*, p.257.

³³⁶ Рубцова Ю.С. *Должностная халатность при производстве предварительного расследования в форме дознания (уголовно-правовые и криминологические вопросы)*, p.16.

³³⁷ *Case of Maaouia versus France*, nr. 39652/98, 05 October 2000. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58847%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58847%22]})

³³⁸ *Case of Oliveira versus Switzerland*, nr. 84/1997/868/1080, 30 July 1998. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58210%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58210%22]})

³³⁹ *Case of Goktan versus France*, nr. 33402/96, 02 July 2002. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-60555%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60555%22]})

³⁴⁰ Serbinov I. *Urmările prejudiciabile în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM)*, p.257.

Concluzionând, punctăm că cele două forme ale răspunderii juridice pot coexista, aceasta deoarece răspunderea penală intervine pentru încălcarea legii penale, în timp ce răspunderea disciplinară apare ca reacție la încălcarea altor norme decât a celor penale (de regulă, a normelor care reglementează disciplina muncii). Corespunzător, în cazul răspunderii penale persoanei publice i se aplică pedeapsă penală, în timp ce în cazul răspunderii disciplinare acesteia i se aplică sancțiune disciplinară. Prin urmare, persoana publică nu este sancționată de două ori pentru una și aceeași faptă. Aceasta este sancționată pentru fapte diferite: pentru săvârșirea unei infracțiuni și a unei abateri disciplinare.

În fine, consemnăm că nu orice răspundere disciplinară implică antrenarea răspunderii penale. Și invers: angajarea răspunderii penale pentru comiterea neglijenței în serviciu nu implică necesarmente antrenarea răspunderii disciplinare. Nu este exclus, însă, angajarea ambelor forme ale răspunderii juridice, fără a se încălca principiul neadmiterii tragerii duble la răspundere.

După această digresiune, vom încerca să identificăm conținutul urmării prejudiciabile consemnate la alin.(1) art.329 CP RM – ***daunele în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.***

Pentru a fi în prezența respectivei urmări trebuie întrunite cumulativ următoarele două condiții:

a) cauzarea unor daune în proporții mari (aspectul cantitativ);

b) cauzarea prejudiciului în dauna drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (aspectul calitativ).

În ceea ce privește *prima* condiție, notăm că la încadrarea celor săvârșite în corespundere cu norma de la alin.(1) art.329 CP RM persoana abilitată cu aplicarea legii penale trebuie să stabilească, prin raportare la norma înscrisă la alin.(1) art.126 CP RM, cuantumul daunelor cauzate în rezultatul neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu. Mai exact, este necesar să se ateste prezența unor daune în mărime ce depășește 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei.

Potrivit Hotărârii Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie prognozat pentru anul 2020, nr.678 din 27.12.2019,³⁴¹ „[c]uantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat pentru anul 2019 este în mărime de 7953 lei”. Drept urmare, actualmente, pentru a fi incidentă norma de la alin.(1) art.329 CP RM, daunele

³⁴¹ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr.400-406.

materiale cauzate drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice trebuie să depășească suma de 159 060 lei. În caz contrar, fapta prejudiciabilă nu poate fi încadrată în tiparul art.329 CP RM. O asemenea faptă, așa cum am arătat *supra*, poate constitui abatere disciplinară sau poate scăpa în general de sub incidența legii.

A *fortiori*, norma de la alin.(1) art.329 CP RM este aplicabilă și în ipoteza în care quantumul daunei cauzate drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice atinge proporțiile deosebit de mari, adică depășește 40 de salarii medii lunare.

Anterior, până la adoptarea hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.24/2019, în cele mai dese cazuri (dar nu de fiecare dată), la calificare era reținută norma de la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (neglijența în serviciu care a provocat „alte urmări grave”) în situația în care erau cauzate daune în mărime ce depășește 40 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei.

Interpretând sistematic norma înscrisă la alin.(1) art.329 CP RM cu celelalte infracțiuni de serviciu amplasate în cadrul Capitolului XV din Partea Specială a Codului penal, în special cu cele prevăzute la art.327 și 328 CP RM, observăm că legiuitorul a stabilit trăsături cantitative diferite urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor respective. Dacă în cazul abuzului de putere sau al abuzului de serviciu, precum și al excesului de putere sau al depășirii atribuțiilor de serviciu este suficientă cauzarea unor daune în proporții considerabile, atunci în ipoteza infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM este necesară survenirea daunelor în proporții mari. Din perspectiva formei vinovăției cu care acționează făptuitorul la săvârșirea faptelor prejudiciabile enunțate, susținem poziția legiuitorului moldav de a diferenția quantumul urmărilor prejudiciabile în vederea stabilirii premisei tragerii la răspundere penală. Cu privire la acest aspect, V.A. Kocerga menționează, cu drept cuvânt, că urmările prejudiciabile ale infracțiunilor din imprudență trebuie să fie mult mai semnificative decât ale celor intenționate.³⁴²

De asemenea, corectitudinea stabilirii parametrilor cantitativi ai urmărilor prejudiciabile respective reiese din interpretarea sistematică a normei prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM cu alte norme incriminatoare, decât cele din Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal (de exemplu: art.197 CP RM). Astfel, dacă la art.197 CP RM este incriminată fapta de distrugere sau deteriorare *intenționată* a bunurilor care a cauzat daune în *proporții mari*, e firesc ca norma de la alin.(1) art.329 CP RM să sancționeze neglijența în serviciu care a provocat cel puțin daune în același quantum.

³⁴² Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук*, p.105.

Notabil este faptul că în Codul penal al Uzbekistanului, al Kârgâzstanului și în cel al Lituaniei identificăm o poziție identică cu cea a legiuitorului moldav în ce privește cuantumul urmării prejudiciabile exprimate. Însă, în legislația altor state surprindem și alte modele incriminatoare în ce privește parametrii cantitativi ai urmării prejudiciabile cu caracter patrimonial. Bunăoară, în corespundere cu legislația penală a Armeniei, a Azerbaidjanului, a Ucrainei și a Letoniei, pentru antrenarea răspunderii penale pentru săvârșirea neglijenței în serviciu este necesară cauzarea unor daune esențiale. Aplicabilitatea art.339 din Codul penal al Croației este dictată de faptul cauzării unor daune materiale în proporții considerabile. În Codul penal al Cehiei, al Slovaciei și în cel al Mongoliei, pentru a fi angajată răspunderea penală, daunele cu caracter patrimonial trebuie să se cifreze la cele substanțiale. În corespundere cu legislația Sloveniei, pentru aplicarea normei similare celei înscrise la alin.(1) art.329 CP RM este necesară cauzarea unor daune majore. Potrivit legislației Serbiei, norma de la alin.(1) art.361 din Codul penal (normă similară cu cea de la alin.(1) art.329 CP RM) devine funcțională doar dacă sunt cauzate daune materiale valoarea căroră depășește 450 000 dinari. O reglementare similară regăsim în Codul penal al Bosniei și Herțegovinei care stabilește pe post de urmare a neglijenței în serviciu daunele materiale a căror valoare este mai mare decât 1,000.00 BAM. De asemenea, alin.(1) art.417 din Codul penal al Muntenegrului stabilește că urmarea prejudiciabilă sub forma deteriorării proprietății trebuie să depășească 3000 euro. Nu în ultimul rând, art.298 din Codul penal al României (articol similar celui supus analizei) face referință la cauzarea, *inter alia*, a unei simple pagube în detrimentul persoanei fizice sau al celei juridice. Observăm că pentru angajarea răspunderii penale în baza normei indicate nu are relevanță la încadrare cuantumul pagubei materiale cauzate. Acest lucru poate conta doar în planul individualizării pedepsei penale.

Nu putem adera la cel din urmă punct de vedere legislativ. Pare a fi neîntemeiată poziția legiuitorului român de a sancționa penal orice faptă de neglijență în serviciu, indiferent de cuantumul pagubei materiale cauzate. O asemenea tratare legislativă este în dezacord cu principiul *ultima ratio* în materia legiferării penale. Considerăm exagerată represiunea penală prin intervenția normei de la art.298 din Codul penal al României pentru situația în care în rezultatul neglijenței în serviciu sunt cauzate pagube materiale nesemnificative. În atare ipoteză lipsește gradul de pericol social inherent unei fapte infracționale, aceasta deoarece (așa cum se va vedea *infra*) infracțiunile de neglijență în serviciu sunt infracțiuni imprudente. Iar cauzarea unei daune materiale nesemnificative, din imprudență (chiar dacă în rezultatul neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu de către o persoană publică), nu atinge gradul prejudiciabil al unei infracțiuni.

Critica adusă constituționalității acestui text nu s-a lăsat prea mult așteptată. Așadar, prin Decizia referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.249 alin.(1) din Codul penal din 1969 și ale art.298 din Codul penal, nr. 518/2017, Curtea Constituțională a României a subliniat următoarele: „[N]oua lege penală extinde foarte mult sfera de aplicare a infracțiunii de neglijență în serviciu, neprevăzând condiția ca paguba, respectiv vătămarea drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice să aibă o anumită valoare, respectiv ca vătămarea să aibă o anumită intensitate, aspect de natură a face imposibilă delimitarea între abaterile disciplinare sau inerentele greșeli profesionale și infracțiunea de neglijență în serviciu. Așadar, Curtea constată că reglementarea în vigoare a infracțiunii de neglijență în serviciu permite încadrarea în conținutul său a oricărei fapte săvârșite din culpă, dacă s-a adus o atingere minimă drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice”.³⁴³ Într-adevăr, actualul model legislativ consemnat la art.298 din Codul penal al României anihilează, practic, diferența dintre ilicitul penal și cel extrapenal.

În contrast, legiuitorul bielorus a mers pe o poziție mult prea indulgentă reliefând pe post de urmare prejudiciabilă a infracțiunii de neglijență în serviciu cauzarea unui prejudiciu în proporții *deosebit de mari* în rezultatul înstrăinării, distrugerii, deznaționalizării sau privatizării proprietății de stat.

Din perspectivă istorică, în acord cu art.186 din Codul penal al Republicii Moldova în redacția anului 1961,³⁴⁴ pe post de urmare prejudiciabilă putea evolua dauna *considerabilă*. Din acest punct de vedere, cadrul incriminator consemnat la art.329 CP RM pare a fi mai blând, întrucât cere prezența urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari.

În contextul enunțat, provoacă interes următorul fragment dintr-o speță din practica judiciară: „[i]nculpatul C.M., în perioada lunilor mai 2009 – septembrie 2009 nu a efectuat supravegherea și controlul privind consumul real de apă de către persoana juridică SRL „CA” și nici nu a întreprins măsuri concrete pentru identificarea cauzei și motivelor pierderii unui volum considerabil de apă între stația de pompare nr.3 și stația de pompare nr.4. Astfel, în perioada vizată între stația de pompare nr.3 și stația nr.4 s-a pierdut fără urme un volum de 72471 m³ de

³⁴³ Decizia Curții Constituționale a României referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.249 alin.1 din Codul penal din 1969 și ale art.298 din Codul penal, nr.518/2017. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/ge3tgojyhazq/decizia-nr-518-2017-referitoare-la-admiterea-excepției-de-neconstituționalitate-a-dispozițiilor-art-249-alin-1-din-codul-penal-din-1969-si-ale-art-298-din-codul-penal>

³⁴⁴ În: Вештиле Советулуй Супрем ал РССМ, 1961, № 10.

apă, ca urmare Î.M. „Apă-Canal” Edineț și intereselor publice fiindu-le cauzată o *daună considerabilă* [evid. ns.] în sumă totală de 931 977,06 lei”.³⁴⁵

Din fragmentul citat desprindem poziția neclară a instanței de a scoate în relief faptul cauzării unor daune în proporții *considerabile* intereselor publice. Cel mai probabil, în textul actului aplicativ supus analizei a fost admisă o greșeală mecanică, întrucât instanța a reținut în partea constatatoare faptul cauzării unei daune ce se cifrează la suma de 931 977,06 lei. Chiar și așa, considerăm inacceptabil ca la încadrarea celor săvârșite în tiparul art.329 CP RM să se utilizeze, la desemnarea urmărilor prejudiciabile, termeni de genul: „daună considerabilă”, „daună în proporții considerabile”. Aceasta deoarece, comparativ cu normele de la alin.(1) art.327 CP RM (abuzul de putere sau abuzul de serviciu) și de la alin.(1) art.328 CP RM (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu) neglijența în serviciu în varianta-tip de la alin.(1) art.329 CP RM cere prezența unor urmări sub forma daunelor în *proporții mari* drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice.

În alt registru, dar în contextul aceleiași condiții, precizăm că practicianul nu poate determina „din ochi” mărimea daunelor materiale cauzate. Acestea trebuie probate prin mijloacele de probă și procedeele probatorii prevăzute de Codul de procedură penală. Aceeași explicație o regăsim în pct.8 din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, în corespundere cu care „[d]auna cauzată interesului public ori drepturilor și intereselor persoanei fizice sau juridice trebuie să fie efectivă și determinată; în cazul urmărilor prejudiciabile patrimoniale, instanțele trebuie să stabilească, în baza probelor administrate, cuantumul daunelor cauzate”. În mod analogic, în pct.46 din Decizia Curții Constituționale a României referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.249 alin.(1) din Codul penal din 1969 și ale art.298 din Codul penal, nr.518/2017, se relevă: „[p]aguba cauzată persoanei fizice sau juridice trebuie să fie certă, efectivă, bine determinată, întrucât și în raport cu acest criteriu se apreciază dacă fapta prezintă, sau nu, un anumit grad de pericol social”.

În condiții neclare, însă, într-o speță din practica judiciară instanța a încadrat comportamentul inculpatei în acord cu alin.(1) art.329 CP RM fără a determina *in concreto* cuantumul daunelor materiale cauzate. Din constatarea instanței se desprinde că în rezultatul comportamentului neglijent al inculpatei, prin hotărâre judecătorească, cet. M.A. i-a fost

³⁴⁵ Sentința Judecătoriei Edineț (sediul central) din 06 aprilie 2012. Dosarul nr.1-20/2012. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 25 iunie 2014. Dosarul nr.1ra-1098/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2544

repartizat ilegal un lot de teren.³⁴⁶ În același timp, în sentință nu se face nicio referire la cauzarea unor daune în proporții mari, nefiind clar în ce constă acestea și cum au fost ele stabilite/evaluate. Într-o altă speță din practica judiciară instanța a încadrat acțiunile inculpatei V.A. în conformitate cu alin.(1) art.329 CP RM pentru faptul cauzării unor daune în proporții mari intereselor publice manifestate prin imposibilitatea valorificării dreptului de proprietate asupra terenurilor în privința cărora au fost eliberate titluri de autentificare a drepturilor deținătorilor de teren conținând date eronate, dar fără a fi stabilită valoarea exactă a prejudiciului material cauzat.³⁴⁷

În altă privință, remarcăm că interpretarea sistematică a normei prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM cu cea specificată la alin.(1) art.126 CP RM permite să conchidem că urmarea prejudiciabilă supusă analizei poate avea, în exclusivitate, caracter patrimonial. În același făgaș, autorii ruși S.A. Eliseev și M.A. Tîneanaia susțin că daunele în proporții mari reprezintă prejudiciu cu caracter patrimonial.³⁴⁸ Suplimentar, acest lucru este stabilit fără echivoc în pct.8 din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, în corespundere cu care „[u]rmarea prejudiciabilă specifică infracțiunii, prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM, poate avea doar o natură patrimonială”.

Explicația causală enunțată nu este împărtășită de toate persoanele abilitate cu aplicarea legii penale. De pildă, într-o speță din practica judiciară acțiunile făptuitorului au fost încadrate potrivit alin.(1) art.329 CP RM, deși în rezultatul celor comise nu au fost cauzate careva urmări prejudiciabile cu caracter patrimonial. În fapt, instanța a stabilit următoarele: „[i]nculpatul G.A., fiind persoană cu funcție publică și acționând cu titlu oficial, exercitând funcția de ofițer de serviciu al Serviciului regim, supraveghere și pază al Penitenciarului nr.10 – Goian, cu sediul în mun. Chișinău, com. Goian, la 22 mai 2015, ora 17.00, a escortat condamnații Penitenciarului nr. 10 – Goian, L.M., C.R. și D.N., în afara zonei locative a penitenciarului pentru efectuarea lucrărilor de salubritate, pe care i-a lăsat fără supraveghere. Aceștia, profitând de faptul că nu erau supravegheați, în aceeași zi, ora 17.25, au evadat din penitenciar prin escaladarea edificiilor de pază, astfel fiind cauzate *daune în proporții mari intereselor publice* [evid. ns.]”.³⁴⁹ Înțelegem că, în speță, urmarea prejudiciabilă constă în faptul evadării condamnaților din penitenciar, adică în faptul săvârșirii de către alte persoane a unei infracțiuni în rezultatul comportamentului

³⁴⁶ *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Centru) din 26 februarie 2016. Dosarul nr.1-49/2016.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³⁴⁷ *Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 30 martie 2016. Dosarul nr.1-385/15.* Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³⁴⁸ Елисеев С.А., Тыняная М.А. *op. cit.*, p.119.

³⁴⁹ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 decembrie 2016. Dosarul nr.1ra-1776/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7845

neglijent al inculpatului, și anume: a infracțiunii de evadare din locurile de detenție (art.317 CP RM). Deci, nu are o natură patrimonială. Nu este clar, însă, de ce instanța a încadrat cele comise în tiparul alin.(1) art.329 CP RM, avându-se în vedere că urmarea prejudiciabilă consemnată la această normă trebuie să aibă natură patrimonială.

Având o natură patrimonială, întinderea urmărilor prejudiciabile stipulate la alin.(1) art.329 CP RM trebuie stabilită reieșind din conținutul alin.(1) art.126 CP RM, întrucât dispoziția normei prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM este de trimitere. Mai exact, semnul „daune în proporții mari”, înscris în textul alin.(1) art.329 CP RM, este unul definitoriu. Prin semn definitoriu trebuie de înțeles „[s]emnul, al cărui conținut depinde de conținutul normelor din Codul penal care conține definițiile unor sau altor termeni utilizați de legiuitor la descrierea faptei prejudiciabile în Partea Specială a Codului penal”.³⁵⁰

În speța sus-reliefată, urmarea prejudiciabilă sub forma evadării din locurile de detenție nu poate fi raportată la conținutul alin.(1) art.126 CP RM, fiind, deci, una de natură nepatrimonială. De altfel, în motivarea apelului depus împotriva hotărârii ce cuprinde încadrarea evocată *supra*, inculpatul a indicat următoarele raționamente în favoarea casării actului contestat: „[T]otodată, pentru constatarea și calificarea faptei conform prevederilor alin.(1) art.329 CP RM este obligatorie survenirea urmărilor prejudiciabile sub formă de „daune în proporții mari cauzate intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și juridice”, element ce nu a fost reflectat în învinuire sau în sentință, nefiind confirmată cauzarea daunei în proporții mari intereselor publice, potrivit parametrilor valorici enunțați la alin.(1) art.126 CP RM”.³⁵¹ Oarecum similară este următoarea speță din practica judiciară: „[J].I., activând în calitate de inspector de serviciu în Izolatorul de detenție provizorie al DP, mun. Chișinău, fiind responsabil de dirijarea activității de primire-predare a persoanelor arestate, nu a verificat minuțios identitatea deținutului I.P., pe care l-a apreciat ca fiind un alt deținut, care urma să fie eliberat la 01 ianuarie 2017, ora 23.00, în legătură cu expirarea termenului de reținere, dispunând eliberarea ilegală a deținutului I.P. în locul deținutului V.S”.³⁵² Și în acest caz încadrarea a fost făcută în tiparul alin.(1) art.329 CP RM.

La fel, într-o altă speță instanța a constatat următoarele: „[H].M., deținând funcția de șef al secției medico-legale Soroca, fiind deci persoană cu funcție de răspundere, la 13 septembrie 2006, în baza îndreptării Procuraturii r-nului Soroca, a efectuat în incinta cabinetului medico-

³⁵⁰ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.83.

³⁵¹ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 decembrie 2016. Dosarul nr.1ra-1776/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7845

³⁵² *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Centru) din 05 decembrie 2017. Dosarul nr.1-377/17.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

legal Soroca examinarea medico-legală a lui T.E., a.n. 1951, domiciliat în s. Bădiceni, r-nul Soroca. Îndeplinind necorespunzător obligațiunile sale de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente și neconștiincioase față de ele, prejudiciind drepturile și interesele ocrotite de lege ale persoanelor fizice, în raportul de examinare medico-legală nr.316 din 13.09.2006 a expus, în concluzie, că T.E. prezintă o echimoză cu mic edem palpebral la nivelul orbitei stângi, o excoriație pe nas din stânga, câte o echimoză la nivelul parietal drept și la nivelul inghinal stâng, fapt ce nu corespunde realității și vine în contradicție cu concluzia comisiei de experți judiciari medico-legali a Centrului de Medicină Legală al Ministerului Sănătății și Protecției Sociale formulată în Raportul de expertiză medico-legală în comisie nr.317 din 07.12.2006”.³⁵³ Și de această dată instanța a încadrat acțiunile făptuitorului în baza alin.(1) art.329 CP RM. Și de această dată se impun întrebările, deloc retorice: despre ce fel de daune în proporții mari este vorba? Oare la calificarea celor săvârșite s-a ținut cont de natura patrimonială a urmărilor prejudiciabile înscrise la alin.(1) art.329 CP RM? Răspunsurile par a fi clare. Niciun fel de daune în proporții mari nu au fost cauzate în rezultatul conduitei neglijente a lui H.M. La fel, instanța a ignorat voința legiuitorului de a cataloga drept urmare prejudiciabilă inserată la alin.(1) art.329 CP RM doar consecințele infracționale ce posedă caracter patrimonial.

În ce ne privește, în speța citată surprindem lipsa vreunei urmări prejudiciabile. Existența unei necorespunderi între concluzia medicului legist și concluzia comisiei de experți judiciari medico-legali a Centrului de Medicină Legală nu poate fi considerată drept urmare prejudiciabilă în sensul art.329 CP RM. În lipsa unei urmări prejudiciabile cele săvârșite nu pot fi calificate în conformitate cu art.329 CP RM; or, infracțiunile de neglijență în serviciu sunt materiale. Respectiv, pentru existența acestora este ineluctabil survenirea unor urmări prejudiciabile. Drept consecință, nu susținem încadrarea realizată de partea acuzării și susținută de instanța de judecată.³⁵⁴

Fără a întrerupe firul logic, subliniem în context că Codul contravențional al Republicii Moldova³⁵⁵ nu conține norme corespondente celor de la art.329 CP RM, așa cum este valabil în cazul abuzului de putere sau al abuzului de serviciu (art.327 CP RM) ori al excesului de putere sau al depășirii atribuțiilor de serviciu (art.328 CP RM). Fapta unei persoane publice exprimate în neîndeplinirea sau în îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele, în lipsa urmărilor prejudiciabile

³⁵³ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 15 decembrie 2015. Dosarul nr.1ra-911/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5469

³⁵⁴ Popenco A. *Urmarea prejudiciabilă a infracțiunii de neglijență în serviciu prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, partea I.* În: Revista Institutului Național al Justiției, 2018, nr.3(46), p.14.

³⁵⁵ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.3-6.

prevăzute la art.329 CP RM, ar putea constitui abatere disciplinară. Cu referire la speța sus-indicată, se impune de precizat că un asemenea comportament al medicului legist exprimat în efectuarea unei expertize judiciare prin manifestarea unei atitudini neglijente, în temeiul lit.d) art.58 din Legea Republicii Moldova cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, nr.68 din 14.04.2016,³⁵⁶ poate fi considerat drept abatere disciplinară.

Din perspectivă comparată, în legislația penală a Bulgariei o atare faptă este incriminată într-o normă distinctă. Este vorba de alin.(2) art.291 din Codul penal,³⁵⁷ în corespundere cu care constituie infracțiune fapta persoanei care, în calitate de expert, din neglijență, prezintă concluzii incorecte, orale sau scrise, în fața instanței judecătorești sau a altui organ competent.

Potrivit legislației Republicii Moldova, un asemenea comportament poate fi încadrat în tiparul art.312 CP RM (declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă) doar în ipoteza în care făptuitorul manifestă intenție, nu însă imprudență față de fapta prejudiciabilă comisă. În cea din urmă situație poate interveni doar răspunderea disciplinară.

Teza, în corespundere cu care urmarea prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM poartă în exclusivitate caracter patrimonial, a fost ignorată și în alte cauze penale din practica judiciară.³⁵⁸ Într-o speță, de exemplu, având ca obiect faptul neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei, instanța a reținut la încadrare cauzarea unor daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice concretizate în survenirea decesului.³⁵⁹ În susținerea poziției sale instanța a reliefat: „...[a]cțiunile inculpatului de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu au dus la decesul părții vătămate, iar viața este o valoare cu mult mai importantă, ce nu poate fi cuantificată în bani, fiindcă valoarea unei vieți este inestimabilă”.³⁶⁰ Constatăm o inadvertență clară între încadrarea efectuată și argumentarea realizată de instanță. Pe de o parte, instanța recunoaște, implicit, că decesul persoanei nu constituie urmare prejudiciabilă cu caracter patrimonial, iar, pe de altă parte, reține la calificare semnul „daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice”, în pofida faptului că a survenit decesul persoanei.

³⁵⁶ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.157-162.

³⁵⁷ *Criminal Code of the Republic of Bulgaria*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/action/download/id/7578/file/Bulgaria_Criminal_Code_1968_am2017_ENG.pdf

³⁵⁸ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 09 martie 2016. Dosarul nr.1ra-537/2016*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6037; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 11 august 2015. Dosarul nr.1ra-866/2015*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4750

³⁵⁹ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 09 martie 2016. Dosarul nr.1ra-537/2016*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6037

³⁶⁰ *Ibidem*.

În legislația unor state străine urmarea prejudiciabilă înscrisă în cadrul componenței de infracțiune similare cu cea consacrată la alin.(1) art.329 CP RM poate avea și caracter nepatrimonial. De exemplu: alin.(1) art.207 din Codul penal al Uzbekistanului stabilește în calitate de urmare, *inter alia*, prejudiciul esențial cauzat drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei sau intereselor de stat ori publice. O urmare similară este prevăzută la alin.(1) art.342 din Codul penal al Georgiei, la alin.(1) art.322 din Codul penal al Tadjikistanului, la alin.(1) art.316 din Codul penal al Kârgâzstanului, la alin.(1) art.188 din Codul penal al Turkmenistanului. Încălcarea gravă a drepturilor altei persoane este stabilită în calitate de urmare a neglijenței în serviciu în legislația penală a Muntenegrului, a Serbiei, a Croației, a Bosniei și Herțegovinei. În fine, art.298 din Codul penal al României prevede pe post de urmare vătămarea drepturilor sau a intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice.

Din perspectiva conținutului urmărilor prejudiciabile specificate la alin.(1) art.329 CP RM, L.G. Gîrla și Iu.M. Tabarcea observă, pe bună dreptate că, interpretarea *ad litteram* a textului art.329 CP RM, în redacția actuală, demonstrează că legiuitorul a redus esențial cercul faptelor infracționale recunoscute de legea penală drept neglijență în serviciu.³⁶¹ O asemenea poziție legislativă, notează autorii, este neîntemeiată, întrucât urmările prejudiciabile în cazul neglijenței în serviciu pot avea atât caracter material, cât și imaterial.³⁶²

Susținem punctul de vedere enunțat de L.G. Gîrla și Iu.M. Tabarcea. Considerăm că pentru o apărare plenară a intereselor publice, a drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice se impune ca și legiuitorul nostru să includă în dispoziția alin.(1) art.329 CP RM urmări prejudiciabile cu caracter nepatrimonial. Urmări similare regăsim în cazul altor infracțiuni de serviciu consemnate în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal. Este vorba de infracțiunile de abuz de putere sau abuz de serviciu, precum și de cele de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu (art.327 și 328 CP RM). Pentru lichidarea unei asemenea lacune legislative, cel mai probabil, unii practicieni recurg la aplicarea art.329 CP RM, inclusiv pentru ipotezele în care persoanei fizice sau juridice i se cauzează daune cu caracter nepatrimonial. Ilustrativă în acest sens este următoarea speță: „[i]nculpatul X, îndeplinind atribuțiile de autoritate tutelară a minorului I.V., având în sarcină activitatea de asistență, promovare și apărare a drepturilor copilului, nu a întreprins măsurile necesare pentru organizarea externării minorului I.V. din Instituția medico-sanitară de psihiatrie „Codru”, fapt ce a condiționat prelungirea administrării tratamentului psihiatric și deținerea acestuia în plasament în

³⁶¹ Гырла Л.Г. и Табарча Ю.М. *op. cit.*, p.352.

³⁶² *Ibidem*.

cadru respectivei instituții psihiatrice pe o perioadă prelungită de 144 zile, cauzând urmări grave drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale minorului I.V., de natură să afecteze starea lui psihoemoțională prin provocarea intenselor suferințe psihice și fizice”.³⁶³

Observăm că comportamentul persoanei publice a avut drept urmare cauzarea unui prejudiciu cu caracter nepatrimonial concretizat în lezarea libertății psihice și, mai ales, a celei fizice a minorului I.V.

Pentru remedierea situației existente, V.Stati propune ca dispoziția de la alin.(1) art.329 CP RM să aibă următorul conținut: „[d]acă aceasta a cauzat daune materiale în proporții mari sau a condus la suprimarea drepturilor sau libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului...”.³⁶⁴

V.Stati aduce următoarele argumente în favoarea inserării expresiei „suprimarea drepturilor sau libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului” în textul alin.(1) art.329 CP RM: „[r]espectiva formulare este preluată din alin.(1) art.54 al Constituției, deci își are suportul chiar în Legea Fundamentală. Lista de drepturi și libertăți fundamentale este enunțată exhaustiv în art.24-53 ale Constituției. Liste similare sunt prezentate în anumite acte internaționale la care Republica Moldova este parte (de exemplu, în art.2-14 din Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale). În pofida polemicilor doctrinare privind întinderea noțiunii „drepturi sau libertăți fundamentale ale omului și cetățeanului”, contează că există o listă exhaustivă a unor asemenea drepturi. Dar, ceea ce este mai important, ea este o listă normativă. Deci, nu poate fi extinsă discreționar. Nu poate fi inventat un drept sau libertate fundamentală care să nu aibă un suport normativ. Astfel, în condiții de claritate și previzibilitate, va deveni posibilă delimitarea precisă a noțiunii „drepturi sau libertăți fundamentale ale omului și cetățeanului” de noțiunile apropiate. Ceea ce nu este cu puțință în condițiile legii penale în vigoare”.³⁶⁵ Nu putem decât să subscriem opiniei avansate de către V.Stati și argumentelor de rigoare înaintate. O asemenea formulă pare a fi una potrivită, fiind în consonanță cu principiul legalității incriminării. Prin urmare, aderăm la punctul de vedere aparținând lui V.Stati de completare a textului alin.(1) art.329 CP RM cu expresia sus-indicată.

În altă ordine de idei, în același registru de cercetare se impune identificarea formei concrete de exprimare a prejudiciului material cauzat drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice.

³⁶³ *Sentința Judecătorei Ungheni (sediul Nisporeni) din 15 iunie 2016. Dosarul nr.1-26/2016.* Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³⁶⁴ Stati V.A. *Hotărârile Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.22/2017 și nr.33/2017: efectele preconizate asupra legii penale*, p.50.

³⁶⁵ *Ibidem*, p.48.

Este cert că daunele în proporții mari presupun prejudiciul cauzat prin distrugerea sau deteriorarea bunurilor în rezultatul neîndeplinirii sau al îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu. Demonstrativ este exemplul din practica judiciară în care instanța a constatat că daunele cauzate s-au exprimat în faptul deteriorării bunurilor confiscate și ridicate (icre roșii, pește etc.).³⁶⁶ De asemenea, daunele în proporții mari pot reprezenta prejudiciul material cauzat prin sustragerea bunurilor în rezultatul aceluiași comportament imprudent al persoanei publice exprimat în legătură cu executarea obligațiilor de serviciu.³⁶⁷ La fel, prejudiciul indicat se poate manifesta prin imposibilitatea de revendicare a dreptului de proprietate asupra unor bunuri, în cele mai dese cazuri – a unor bunuri imobile. O atare formă de exprimare a prejudiciului a fost reținută în practica instanțelor de judecată.³⁶⁸

Totodată, daunele în proporții mari pot constitui rezultatul neglijenței în serviciu concretizate în diminuarea activului patrimonial pe alte căi decât pe cele indicate mai sus. Așadar, în următoarea speță s-a atestat reducerea activului prin efectuarea unor cheltuieli nejustificate: „[P].G., exercitând funcția de președinte al r-nului X., nu a asigurat organizarea și ținerea evidenței contabile în conformitate cu actele normative a costului foilor de odihnă pentru copii în sumă de 499,6 mii lei; în lipsa documentelor justificative a admis efectuarea cheltuielilor în sumă de 494,6 mii lei pentru organizarea ședințelor de lucru, zilelor de comemorare, zilelor profesionale și altor sărbători”.³⁶⁹ La fel, daunele în proporții mari pot fi consecința pierderii bunurilor în rezultatul conduitei imprudente a persoanei publice. Exemplificativă este următoarea speță: „[i]nculpatul X, activând în calitate de poștaş, a primit de la Poșta centrală Y., conform facturii de rută eliberate în aceeași zi, 12 saci asigurați, 14 saci cu corespondență, în administrare fiindu-i încredințată poșta și mijloace bănești pentru a fi repartizate la oficiile poștale corespunzătoare, care au fost încărcate și încuiate de X. în remorca automobilului de serviciu. Manifestând neglijență față de păstrarea integrității bunurilor încredințate ajunse la prima destinație, inculpatul a depistat că ușa remorcii automobilului este descuiată și că lipsește un sac, în care se aflau bani în sumă de 50000 lei”.³⁷⁰ Situații similare au fost întâlnite și în alte cauze penale din jurisprudența Republicii Moldova.³⁷¹

³⁶⁶ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 24 iulie 2014. Dosarul nr.1ra-134/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2835

³⁶⁷ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 august 2015. Dosarul nr.1ra-1019/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4716

³⁶⁸ *Sentința Judecătorei Bălți (sediul central) din 07 mai 2015. Dosarul nr.1-213/2014.* Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 martie 2018. Dosarul nr.1ra-462/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10646

³⁶⁹ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 04 aprilie 2017. Dosarul nr.1ra-586/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8595

³⁷⁰ *Sentința Judecătorei Hâncești (sediul Ialoveni) din 16 aprilie 2015. Dosarul nr.1-58/2015.* Disponibil:

Totuși, considerăm că în contextul infracțiunilor de neglijență în serviciu prejudiciul patrimonial cauzat nu se rezumă doar la ipotezele de mai sus, paleta formelor de exprimare a acestuia fiind mult mai mare. Acest lucru este susținut și în doctrina de specialitate. De exemplu, după V.V. Losev, „[p]rin urmare prejudiciabilă cu caracter material sub forma prejudiciului patrimonial se înțelege reducerea activului sau neprimirea bunurilor cuvenite”.³⁷² La rândul lor, S.A. Eliseev și M.A. Tîneanaia punctează că, în contextul infracțiunilor de neglijență în serviciu, „[d]aunele materiale se exprimă nu doar în cauzarea unui prejudiciu real, dar și în neprimirea celor cuvenite, atunci când proprietarul sau subiectul îndrituit cu drepturile corespunzătoare pierde o parte din venit în rezultatul netransmiterii de către făptuitor a bunurilor datorate în virtutea legii sau a contractului”.³⁷³

Practica judiciară a Republicii Moldova demonstrează ca fiind valabilă cea din urmă abordare doctrinară. Ilustrativă în acest sens este următoarea speță: [i]nculpatul R.S., exercitând funcția de inginer în Biroul de verificare a informației al Secției înmatriculare vehicule a Direcției documentare mijloace de transport a Departamentului documentare al ÎS CRIS „Registru”, contrar obligațiilor de serviciu, nu a constatat că mijlocul de transport de model „Audi Q7” cu numărul caroseriei WAUZZZ4F58N050128 nu a fost supus vămuirii, nu a reacționat în modul corespunzător și nu a refuzat înmatricularea mijlocului de transport, dar a admis înregistrarea acestuia, cu includerea în sistemul informațional și în certificatul de înmatriculare a mijlocului de transport respectiv, a datelor false. Astfel, contrar prevederilor de la alin.(1) art.136 Cod vamal, a acceptat ilegal utilizarea mijlocului de transport, care nu a fost vămuit pe deplin, și în așa mod a contribuit la cauzarea unui prejudiciu bugetului de stat în proporții deosebit de mari.³⁷⁴ Observăm în speța reliefată cauzarea unui prejudiciu patrimonial intereselor publice exprimat în pierderea unui profit prin neplata către bugetul de stat a sumei de bani cuvenite.

Fără a schimba vectorul de cercetare, consemnăm asupra unui alt aspect polemizat atât în doctrina de specialitate, cât și în practica judiciară. *In concreto*, interesează dacă în conținutul urmăririi prejudiciabile puse în discuție intră sau nu venitul ratat. *Ab initio*, subliniem că cei abilitați cu aplicarea legii penale urmează să deosebească venitul ratat de pierderea bunurilor cuvenite. Cea din urmă ipoteză (enunțată *supra*) presupune cauzarea unui prejudiciu prin

https://jhn.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³⁷¹ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 08 octombrie 2014. Dosarul nr.1ra-1597/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2986

³⁷² Losev B.B. *op.cit.*, p.36.

³⁷³ Eliseev C.A. și Тыняная M.A. *op. cit.*, p.119.

³⁷⁴ Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 26 februarie 2016. Dosarul nr. I-173/2016. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

neîncasarea bunurilor cuvenite (în baza legii sau a unui alt temei legal). În opoziție, venitul ratat este acel venit care ar fi fost posibil în condițiile unui comportament normal din partea autorului prejudiciului în împrejurări normale.³⁷⁵ Pierderea bunurilor necuvenite prin neîncasarea acestora constituie *per se* formă a prejudiciului material cauzat, în timp ce venitul ratat doar se află în legătură cu cauzarea unui prejudiciu patrimonial efectiv. Venitul ratat poate fi invocat doar atunci când este cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv. Acesta nu are o natură juridică de sine stătătoare. În contrast, pierderea bunurilor cuvenite are o natură de sine stătătoare. Având o natură juridică auxiliară, venitul ratat poate fi invocat chiar și în ipoteza în care prejudiciul patrimonial cauzat este reflecția pierderii unor bunuri cuvenite.

Așadar, revenind la chestiunea legată de posibilitatea catalogării venitului ratat drept conținut al urmărilor prejudiciabile consemnate la alin.(1) art.329 CP RM, semnalăm că într-o primă opinie se susține că urmarea prejudiciabilă a neîndeplinirii sau a îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana cu funcție de răspundere a obligațiilor sale poate consta nu doar în prejudiciul material efectiv cauzat, ci și în venitul ratat.³⁷⁶ De asemenea, E.L. Rubaciova și O.M. Matlașevskaia sunt de părere că în cazul săvârșirii neglijenței în serviciu semnul – daune în proporții mari – este formalizat, acesta presupunând cauzarea unui prejudiciu cu caracter patrimonial sau pierderea unui beneficiu.³⁷⁷ Pe o poziție similară se află T.Basova. Iar V.A. Kocerga în genere propune ca nota art.293 CP FR (articol similar cu cel supus analizei) să conțină o specificare a faptului că urmarea prejudiciabilă include în sine venitul ratat.³⁷⁸

În contrast, alți autori susțin că venitul ratat nu intră în noțiunea „daune în proporții mari”.³⁷⁹ De exemplu, I.Serbinov accentuează că „[n]u venitul ratat, dar prejudiciul efectiv (inclusiv neobținerea bunurilor datorate) formează conținutul prejudiciului material cauzat prin infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM”.³⁸⁰

Ne alăturăm celui din urmă punct de vedere. Considerăm că venitul ratat nu poate reprezenta parte a prejudiciului material, în general, și a infracțiunilor de neglijență în serviciu, în special. La evaluarea prejudiciului material persoana abilitată cu aplicarea legii penale nu trebuie să țină cont de venitul ratat. *Per a contrario*, reținerea acestuia la stabilirea prejudiciului material contravine principiului legalității incriminării sub aspectul cerinței de claritate și, în special, a celei de previzibilitate a textului norme de incriminare. Persoana publică, în calitate de

³⁷⁵ Băieșu A. et. al. *Codul civil al Republicii Moldova. Comentariu, vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006, p.52.

³⁷⁶ Минакова И.Г. *op. cit.*, p.94.

³⁷⁷ Рубачева Е.Л., Матлашевская О.М. *op. cit.*, p.73.

³⁷⁸ Кочерга В.А. *Последствия халатности: уголовно-правовой анализ*, p.96.

³⁷⁹ Елисеев С.А. și Тыняная М.А. *op. cit.*, p.119.

³⁸⁰ Serbinov I. *Urmările prejudiciabile în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM)*, p.254.

destinatar al legii penale, ar fi în imposibilitate să prevadă eventualul venit ratat cauzat în rezultatul neîndeplinirii sau al îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor sale de serviciu. Or, venitul ratat nu are limite clar stabilite, fiind o categorie juridică incertă, probabilă, echivocă. Asemenea noțiuni sunt străine dreptului penal, în general, și infracțiunilor de neglijență în serviciu, în special. Limite clar definite, pasibile de prevăzut de cel căruia i se adresează legea penală, are doar prejudiciul patrimonial efectiv cauzat.³⁸¹ Susținem poziția lui P.S. Iani, în corespundere cu care „[p]rejudiciul cauzat în rezultatul neîndeplinirii sau al îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana cu funcție de răspundere a obligațiilor sale de serviciu trebuie să fie real”.³⁸² În mod similar, M.Udroiu menționează că în cazul neglijenței în serviciu urmarea imediată constă în producerea unei pagube efective și certe patrimoniului persoanei fizice sau juridice.³⁸³ Tot așa și Gh.Diaconescu și C.Duvac punctează că „[c]uantumul pagubei prevăzute în dispoziția explicativă se referă numai la prejudiciul cert și efectiv cauzat prin activitatea culpabilă a subiectului activ la data săvârșirii faptei, nu și la folosul de care a fost lipsită partea civilă prin pricinuirea pagubei, aspect de care se va ține seama la stabilirea despăgubirilor civile”.³⁸⁴ În plan comparat, alin.(1) art.417 din Codul penal al Muntenegrului prevede în mod expres că prejudiciul cauzat în rezultatul neglijenței în serviciu trebuie să fie unul efectiv.

Fiind o noțiune abstractă și probabilă (cel puțin pentru dreptul penal), venitul ratat nu poate fi cuprins de atitudinea psihică a făptuitorului. Pe cale de consecință, în asemenea ipoteze se atestă lipsa laturii subiective – element al componenței de infracțiune. Tragerea la răspundere penală pentru simplul fapt al cauzării unui prejudiciu sub forma venitului ratat, în lipsa atitudinii psihice a făptuitorului față de posibilitatea existenței acestuia și, mai ales, față de întinderea sa, contravine principiului incriminării subiective. Considerăm că cauzarea prejudiciului sub forma venitului ratat poate fi luată în calcul doar la stabilirea pedepsei, nu însă și la calificare.³⁸⁵

Din perspectiva practicii judiciare a Republicii Moldova observăm lipsa unei poziții uniforme față de problematica sus-abordată. De pildă, într-o speță instanța a statuat: „...[p]rin noțiunea „daune patrimoniale” se are în vedere nu doar „prejudiciul real cauzat”, dar și „venitul ratat”.³⁸⁶ Statuări similare regăsim și în alte spețe din practica judiciară.³⁸⁷ În contrast, într-o altă

³⁸¹ Popenco A. *Urmarea prejudiciabilă a infracțiunii de neglijență în serviciu prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, partea II*. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2018, nr.4(47), p.33.

³⁸² Яни П.С. *Сложности квалификации халатности*. În: Законность, 2011, № 8, p.17.

³⁸³ Udroiu M. *op. cit.*, p.416.

³⁸⁴ Diaconescu Gh. și Duvac C., *op. cit.*, p.423.

³⁸⁵ Popenco A. *Urmarea prejudiciabilă a infracțiunii de neglijență în serviciu prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, partea II*, p.33.

³⁸⁶ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 24 iulie 2014. Dosarul nr.1ra-134/2014*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2835

cauza penală au fost reținute următoarele: „...[I]a moment două din cele trei întreprinderi sunt lichidate și datoriile indicate în cauza penală n-au fost incluse în masa debitoare a acestora. N-au fost încheiate contracte de arendă și, legal, primăria X nu a avut posibilitatea de a cere achitarea plății de arendă a drumurilor proiectate. Drept consecință, sumele date n-au fost incluse ca venit la bugetul primăriei X pentru perioada 2007-2011 și nu poate fi vorba despre cauzarea vreunui prejudiciu real primăriei, sumele urmând a fi apreciate ca venit ratat al autorității publice locale”.³⁸⁸

Așadar, surprindem cazuri practice în care, la aprecierea întinderii urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice s-a ținut cont, în mod eronat, de venitul ratat format în rezultatul comportamentului imprudent al persoanei publice. De menționat că Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017 (cea care ghidează practicienii la aplicarea corectă a art.329 CP RM) nu conține o explicație în acest sens, omisiune care ar putea constitui (de ce nu?) sursă a interpretărilor echivoce. Pentru a nu admite acest lucru și pentru a asigura respectarea regulilor de calificare la încadrarea juridico-penală a celor comise în tiparul art.329 CP RM, în special a celor ce derivă din principiul legalității incriminării și din principiul vinovăției, sugerăm Plenului Curții Supreme de Justiție să insereze în cuprinsul hotărârii sus-indicate teza potrivit căreia la stabilirea prejudiciului patrimonial sub forma daunelor în proporții mari și, respectiv, a celor în proporții deosebit de mari se va ține cont doar de prejudiciul efectiv cauzat, nu și de venitul ratat.

În ceea ce privește *a doua* condiție, subliniem că, potrivit pct.8 din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, „[u]rmările prejudiciabile ale infracțiunilor, prevăzute la art.327-329 CP RM, se produc în dauna unui interes public sau în dauna unui drept și interes privat”.

Reiterăm că urmările prejudiciabile cauzate în dauna unui interes public nu mai pot evolua pe post de rezultat infracțional în cazul faptei penale prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM.

De remarcat că prin Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin.(1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu), nr.22 din 27.06.2017 (sesizările nr.113g/2016 și nr.8g/2017),³⁸⁹ Curtea a reținut următoarele: „[i]nteresul public reprezintă o noțiune complexă și dinamică, care, prin natura sa și prin raportare la dimensiunile economice, politice, sociale, juridice etc. ale statului și societății, variază în funcție de schimbările care se

³⁸⁷ Sentința Judecătoreiei Ungheni din 11 ianuarie 2012. Dosarul nr.1-22/2012. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³⁸⁸ Sentința Judecătoreiei Drochia (sediul central) din 19 mai 2015. Dosarul nr.1-71/2015. Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³⁸⁹ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.352-355.

produc atât pe plan național, cât și internațional (pct.86)”; „[d]eși activitatea persoanei publice este legată nemijlocit de garantarea interesului public ca obiectiv generic-principal, destinatarul legii, și anume – persoana publică, este privată de posibilitatea de a determina fără echivoc urmările prejudiciabile concrete ale acțiunilor incriminate (pct.89)”; „[a]tribuirea unor fapte infracționale concrete ca prejudiciind „interesul public”, *in abstracto*, nu poate satisface cerința de claritate și previzibilitate și totodată constituie o interpretare a legii penale extensivă și defavorabilă persoanei, contrar prevederilor alin.(2) art.3 CP RM (pct.85)”. În definitivă, Curtea a concluzionat că „[u]tilizarea în alin.(1) art.328 CP RM a noțiunii „intereselor publice”, care constituie o noțiune generică, ce nu poate fi definită, încalcă articolele 1 alin.(3) și 22 din Constituție [*principiul legalității incriminării și pedepsei penale*], precum și articolul 23 din Constituție [*calitatea legii penale*]”.

Raționamente similare au fost evocate în Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin.(1) și 361 alin.(2) lit.d) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu), nr.33 din 07.12.2017.³⁹⁰

În definitivă, constatăm că Curtea Constituțională a mers pe aceeași cale adoptând hotărârea nr.24/2019, prin care a fost declarată neconstituțională sintagma „intereselor publice sau” din textul alin.(1) art.329 CP RM.

În alt registru, precizăm că, din perspectivă istorică, studiind practica judiciară în materia infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM (de până la excluderea sintagmei „intereselor publice” din textul alin.(1) art.329 CP RM) constatăm că cei abilitați cu aplicarea legii penale, în dese cazuri, rețineau la calificare atât interesele publice, cât și cele private, deși *de facto* erau lezate doar unele dintre ele. Ilustrativ este următorul fragment de calificare desprins dintr-un caz din practica judiciară: „...[c]auzând intereselor publice ale primăriei com. H., r-nul Criuleni, drepturilor și intereselor persoanelor fizice și juridice din teritoriul acestei primării un prejudiciu material în sumă de 251950 lei”.³⁹¹ Soluții de calificare similare erau conturate și în alte spețe din practica judiciară.³⁹²

³⁹⁰ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.27-32.

³⁹¹ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 04 decembrie 2013. Dosarul nr.1ra-1120/2013. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1000

³⁹² Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 27 octombrie 2015. Dosarul nr.1-82/2015. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 21 iunie 2016. Dosarul nr.1ra-827/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6825; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02 decembrie 2015. Dosarul nr.1ra-1047/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5356

În alte cazuri, surprindem înlocuirea nejustificată a sintagmei „intereselor publice” cu alte expresii asemănătoare, de exemplu: „bugetului public național”³⁹³; „bugetului public”³⁹⁴; „bugetului primăriei”³⁹⁵; „intereselor publice ale primăriei”.³⁹⁶

Totuși, în cele mai dese cazuri, atunci când prejudiciul material era cauzat în dauna sferei publice, la calificare se reținea, pe bună dreptate, sintagma „[i]ntereselor publice”.³⁹⁷ O asemenea statuare corespundea textului art.329 CP RM.

Supra am indicat că, actualmente, în contextul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM daunele în proporții mari sunt cauzate în detrimentul drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau în detrimentul drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei juridice.

Ce semnifică expresia „drepturile și interesele ocrotite de lege”? Răspunzând la această întrebare facem trimitere la aceleași explicații cazuale regăsite în Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017. Astfel, în acord cu pct.8.2. din hotărâre, „[d]reptul ocrotit de lege reprezintă prerogativa consfințită și garantată prin Constituție și legi subiectului activ al raportului juridic (persoană fizică sau persoană juridică), în temeiul căreia acesta poate valorifica un interes personal direct, poate adopta o conduită determinată sau poate pretinde subiectului pasiv al raportului o anumită comportare (fie o prestație pozitivă, constând în „a da” sau în „a face”, fie într-o prestație negativă, constând în „a nu face”), care, la nevoie, poate fi impusă acestuia, cu sprijinul forței de constrângere a statului. Dimpotrivă, interesul ocrotit de lege nu conferă titularului său posibilitatea garantată de lege, prin aplicarea constrângerii statale, de a desfășura anumite activități sau de a se abține de la ele; această posibilitate poate fi obținută doar în urma

³⁹³ *Sentința Judecătoriei Criuleni (sediul central) din 28 mai 2013. Dosarul nr.1-8/2013. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Râșcani) din 21 martie 2017. Dosarul nr.1-116/2017. Disponibil:*

https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³⁹⁴ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 05 decembrie 2017. Dosarul nr.1ra-1572/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10128; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 28 octombrie 2014. Dosarul nr.1ra-1303/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3177*

³⁹⁵ *Sentința Judecătoriei Drochia (sediul central) din 19 mai 2015. Dosarul nr.1-71/2015. Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Ungheni din 14 martie 2012. Dosarul nr.1-46/2012. Disponibil:*

https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

³⁹⁶ *Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul central) din 23 iunie 2014. Dosarul nr.1-287/2012. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php*

³⁹⁷ *Приговор Сыда Компам (офис Компам) от 17 марта 2010. Дело №1-5/2012. Disponibil: https://jco.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Anenii Noi (sediul central) din 11 mai 2016. Dosarul nr.1-11/15. Disponibil:*

https://jan.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Soroca (sediul central) din 30 decembrie 2016. Dosarul nr.1-196/16. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Edineț (sediul Dondușeni) din 31 martie 2015. Dosarul nr.1-57/2015. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

unei acțiuni judiciare. Aceasta deoarece doar dreptul subiectiv se naște și există ca element al unui raport juridic, în cadrul căruia acestui drept îi corespunde o obligație a subiectului pasiv; interesul, în schimb, chiar ocrotit de lege, nu apare în cadrul unui raport juridic și, ca atare, lui nu-i corespunde obligația unui subiect pasiv.” Cu privire la corelația celor două categorii juridice S.Brînza menționează: „[S]pre deosebire de dreptul subiectiv, interesul legitim este o permisiune juridică cu caracter de aspirație juridică. Totodată, interesul legitim poate fi considerat în calitate de facultate, dar ca facultate socială, factică, nu juridică. În contextul examinat, această deosebire are o însemnătate esențială. Dacă esența dreptului subiectiv se exprimă în facultatea garantată juridicește și asigurată prin obligațiile altor persoane, atunci esența interesului legitim constă într-o simplă permisiune de a avea un anumit comportament. Într-o exprimare plastică, se poate spune că interesul legitim este un „drept trunchiat”. Lui îi este opozabilă o obligație juridică, generală – de a-l respecta, de a nu-l încălca”;³⁹⁸ „[I]nteresul legitim, spre deosebire de dreptul subiectiv, este o încuviințare juridică simplă având caracter de aspirație, încuviințare în care lipsește indicația de a acționa în acord cu maniera strict fixată în lege și de a solicita o conduită corespunzătoare de la celelalte persoane, încuviințare care nu este asigurată printr-o obligație juridică concretă”;³⁹⁹ „[D]reptul subiectiv și interesul legitim nu coincid nici după conținutul lor. Dreptul subiectiv este facultatea care îi permite subiectului să beneficieze de o anumită valoare în limitele strict determinate de lege. Pe când interesul legitim este facultatea care îi permite subiectului de a beneficia de o anumită valoare, fără a exista o circumscriere precisă a limitelor conduitei permise și fără a fi posibil de a solicita acțiuni concrete de la alte persoane”.⁴⁰⁰

Din cele creionate *supra* și reieșind din textul alin.(1) art.329 CP RM rezultă că cele două categorii trebuie întrunite cumulativ pentru întregirea urmării prejudiciabile. Acest lucru nu se respectă întotdeauna în practica judiciară. De exemplu, într-o speță instanța a reținut la calificare „[c]auzarea unor daune în proporții deosebit de mari intereselor ocrotite de lege ale persoanei juridice”.⁴⁰¹ Nu înțelegem de ce s-a omis să se reflecte la calificare faptul cauzării daunelor atât intereselor, cât și drepturilor ocrotite de lege ale persoanei juridice. Pe bună dreptate se evocă în pct.8.2. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017 că „[d]e unul singur, interesul nu este capabil să formeze substratul rezultatului infracțional; or, legiuitorul instituie ca titularului să i se lezeze cumulativ atât un interes, cât și un drept ocrotit de lege, realitate juridică specifică și infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM”.

³⁹⁸ Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*, p.74.

³⁹⁹ *Ibidem*, p.75.

⁴⁰⁰ *Ibidem*, p.74.

⁴⁰¹ *Sentința Judecătorei Ungheni din 15 martie 2011. Dosarul nr.1-74/2011*. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

În altă ordine de idei, provoacă interes următorul fragment desprins dintr-o cauză penală: „[Î]n ședința de judecată acuzatorul de stat A.Z. a susținut integral ordonanța din 17 ianuarie 2017 și a solicitat încetarea procesului în legătură cu renunțarea la învinuire. Poziția acuzatorului de stat se argumentează pe următoarele: învinuirea lui V.B. s-a bazat pe deciziile de regularizare, prin care au fost recalculate drepturile de import, acestuia fiindu-i incriminată cauzarea daunelor în proporții deosebit de mari, în valoarea drepturilor de import neachitate de către compania I.M. „G” SA. Odată cu achitarea respectivelor drepturi prin emiterea deciziilor de regularizare, din latura obiectivă a infracțiunii, care se consideră una materială, a fost exclus semnul obligatoriu – cauzarea de daune în proporții deosebit de mari”.⁴⁰²

Într-un alt caz din practica judiciară surprindem următoarele argumente ale inculpatei înscrise în cererea de recurs: „[i]nstanța de apel nu a dat apreciere faptului că prin hotărârile instanțelor judecătorești rămase definitive părțile au revenit la poziția inițială, ca consecință fiind lipsă careva prejudiciu, nefiind vorba și de careva componentă de infracțiune”.⁴⁰³ În replică, instanța de recurs, în decizia luată a punctat, cu drept cuvânt: „[d]espăgubirea părții vătămate în cadrul judecării cauzei penale, în cazul în care vinovăția persoanei inculpate este dovedită, nu generează absolvirea ultimei de răspundere penală, această circumstanță fiind pasibilă de a fi considerată drept una atenuantă, conform prevederilor art.76 CP RM”.⁴⁰⁴

Subscriem raționamentelor instanței de recurs. În niciun caz repararea prejudiciului material cauzat ulterior momentului consumării infracțiunii nu poate avea relevanță la încadrarea juridico-penală a celor săvârșite în tiparul art.329 CP RM. Acest aspect, așa cum a relevat instanța de recurs în cea din urmă speță, poate conta doar în planul aplicării pedepsei penale. De altfel, repararea benevolă a pagubei pricinuite este prevăzută expres la lit.e) alin.(1) art.76 CP RM în calitate de circumstanță atenuantă. Iar așa cum D.Popescu observă, corect, repararea benevolă a pagubei pricinuite constituie o împrejurare ce poate interveni doar după consumarea infracțiunii⁴⁰⁵ și caracterizează doar persoana infractorului, dar nu se referă la faptă.⁴⁰⁶

În continuare vom supune cercetării urmarea prejudiciabilă prevăzută la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM – **decesul persoanei**.

⁴⁰² Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Râșcani) din 21 martie 2017. Dosarul nr.1-116/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁴⁰³ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 martie 2018. Dosarul nr.1ra-462/2018. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10646

⁴⁰⁴ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 martie 2018. Dosarul nr.1ra-462/2018. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10646

⁴⁰⁵ Popescu D. *Circumstanțele atenuante și agravante în dreptul penal al Republicii Moldova*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2015, p.60.

⁴⁰⁶ *Ibidem*, p.51.

În următoarea speță din practica judiciară este prezentă urmarea prejudiciabilă supusă analizei: [R].I., fiind persoană publică, exercitându-și atribuțiile de serviciu în calitate de inspector operativ de serviciu, în dimineața zilei de 22 iunie 2012, ora 02.36 și ora 03.11, a fost sesizat prin telefon de către S.T. despre actele de violență în familie întreprinse de către soțul său, S.S., solicitând intervenția organelor afacerilor interne. Conștientizând caracterul prejudiciabil al inacțiunii sale și urmările ei prejudiciabile, manifestând o atitudine neglijentă față de obligațiile sale de serviciu, R.I. nu a întreprins măsuri prompte în vederea organizării deplasării la locul incidentului a grupului de urmărire penală, prin care s-ar fi evitat comiterea infracțiunii, pericolul săvârșirii căreia îl denotau faptele lui S.S. Acesta, după încercarea nereușită de a-și omorî soția, aproximativ la ora 03.14, când în pragul casei a ieșit cumnata sa D.C., a stropit-o cu benzină și cu o deosebită cruzime a incendiat-o. Astfel, inacțiunea lui R.I. a determinat decesul ultimei”.⁴⁰⁷ Respectiva urmare prejudiciabilă a fost reținută și în alte spețe din practica judiciară.⁴⁰⁸

Judecând după structura art.329 CP RM observăm, din prima, că legiuitorul moldav a instituit răspundere penală separată pentru neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei. Corespunzător, a stabilit o sancțiune mai aspră, comparativ cu neglijența în serviciu concretizată în cauzarea unor daune în proporții mari intereselor publice, drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice.

Din perspectivă comparată, pe o poziție diferită se situează legiuitorul bielorus, care a decis să incrimineze la art.428 din Codul penal, într-o singură variantă-tip, infracțiunea de neglijență în serviciu, incluzând decesul persoanei pe post de urmare prejudiciabilă cu caracter alternativ alături de altele. În opinia noastră, legiuitorul autohton a procedat corect diferențiind răspunderea penală pentru săvârșirea neglijenței în serviciu care a provocat decesul persoanei.

În alt registru, în plan comparat atestăm modele legislative în care: a) decesul persoanei este prevăzut, în mod explicit, în calitate de urmare prejudiciabilă; b) decesul persoanei este

⁴⁰⁷ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 09 martie 2016. Dosarul nr.1ra-537/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6037; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 11 august 2015. Dosarul nr.1ra-866/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4750

⁴⁰⁸ Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Râșcani) din 04 mai 2017. Dosarul nr.1-187/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 07 iulie 2017. Dosarul nr.1-520/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 30 iunie 2015. Dosarul nr.1ra-515/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4536; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a Republicii Moldova din 23 mai 2017. Dosarul nr.1ra-760/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8823; Sentința Judecătoriei Cahul (sediul Cantemir) din 02 iunie 2016. Dosarul nr.1-164/15. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

prevăzut, în mod implicit (deductibil), în calitate de urmare prejudiciabilă; c) decesul persoanei nu este prevăzut, în niciun mod, în postura de urmare prejudiciabilă.

Primul model este caracteristic, în mare parte, legislațiilor penale ale statelor foste membre ale Uniunii Sovietice. Aici atribuim: lit.a) alin.(3) art.207 din Codul penal al Uzbekistanului, alin.(2) art.315 din Codul penal al Armeniei, art.314.2. din Codul penal al Azerbaidjanului, alin.(2) art.342 din Codul penal al Georgiei, alin.(2) art.322 din Codul penal al Tadjikistanului, alin.(2) art.316 din Codul penal al Kârgâzstanului, alin.(2) art.188 din Codul penal al Turkmenistanului, alin.(2) art.293 din Codul penal al Federației Ruse,⁴⁰⁹ dar și alin.(1) art.360 din Codul penal al Vietnamului.

Un alt grup de legislații nu prevăd în mod expres decesul persoanei drept urmare prejudiciabilă. Aceasta rezultă, însă, implicit din expresia „alte urmări grave” utilizate de legiuitor la construcția unei variante-tip de infracțiune separate. Este cazul normei înscrise la alin.(2) art.371 din Codul penal al Kazahstanului, care stabilește răspunderea penală pentru neglijența în serviciu care a provocat alte urmări grave. De consemnat că norma definitorie de la pct.4 art.3 conține o explicație a sintagmei „alte urmări grave”, stabilind, *inter alia*, decesul persoanei în calitate de „altă urmare gravă”. Tehnici similare învederăm în cazul legislațiilor penale ale Ucrainei, Letoniei și Mongoliei.

În fine, pentru cel din urmă model legislativ este definitoriu neprevăderea în textul normelor similare celor de la art.329 CP RM a decesului persoanei în calitate de urmare prejudiciabilă. Este cazul legislației penale a Muntenegrului, a Serbiei, a Slovaciei, a Sloveniei, a Croației, a Cehiei, a Bosniei și Herțegovinei, a Lituaniei, a României. În corespundere cu aceste legislații, neglijența în serviciu soldată cu decesul persoanei este apreciată drept caz de lipsire de viață din imprudență.

Și de această dată susținem poziția legiuitorului moldav. Considerăm că cauzarea decesului în legătură cu activitatea de serviciu defectuoasă a persoanei publice trebuie să antreneze răspunderea penală în baza unei norme speciale, nu însă în baza celei generale. Doar așa poate fi prevenit eficient un asemenea fenomen infracțional. Or, așa cum arată practica judiciară, sunt suficient de multe cazuri de neglijență în serviciu soldate cu decesul persoanelor. Totodată, nu susținem poziția legislativă de inserare implicită a unei asemenea urmări prejudiciabile în conținutul normei incriminatoare, întrucât nesocotește cerința de claritate și previzibilitate a textului normei.

⁴⁰⁹ În: Собрание Законодательства Российской Федерации, 1996, №25.

În altă privință, subliniem că pentru a încadra cele comise în conformitate cu lit.a) alin.(2) art.329 CP RM nu are relevanță numărul victimelor și, respectiv, al urmărilor prejudiciabile survenite. Evident, este necesar ca acestea să constituie cauza uneia și aceleiași fapte. În caz contrar, vom fi în prezența concursului real de infracțiuni. Cauzarea decesului a două sau mai multor persoane în rezultatul uneia și aceleiași fapte de neglijență în serviciu poate avea semnificație doar la stabilirea pedepsei penale.

Totuși, suntem de părere că acest lucru ar trebui să comporte importanță calificativă, motiv pentru care înaintăm propunerea *de lege ferenda* de a fi introdusă în textul art.329 CP RM circumstanța agravantă „decesul a două sau mai multor persoane”. Drept argumente evocăm următoarele: a) este pe deplin justificată, din punctul de vedere al tratamentului sancționator, agravarea răspunderii penale pentru săvârșirea neglijenței în serviciu soldată cu decesul a două sau mai multor persoane; b) interpretând sistemic art.329 și 149 CP RM, constatăm că cel din urmă articol (care incriminează cazul general de lipsire de viață din imprudență) conține la alin.(2) o circumstanță agravantă similară, motiv pentru care și rațiunea introducerii unui semn calificativ asemănător la art.329 CP RM. De asemenea, un atare semn circumstanțial identificăm și în cazul altor infracțiuni comise din imprudență (de exemplu: alin.(5) art.264 CP RM etc.); 3) în plan comparat, surprindem existența unor modele legislative asemănătoare. Bunăoară, o circumstanță agravantă similară regăsim la: alin.(3) art.293 din Codul penal al Federației Ruse, alin.(3) din Codul penal al Kârgâzstanului, art.314.3 din Codul penal al Azerbaidjanului etc. În legislația Vietnamului, la alin.(2) art.360 din Codul penal este stabilită răspunderea penală pentru neglijența în serviciu soldată cu decesul a două persoane, iar la alin.(3) din același articol – decesul a trei sau mai multor persoane. Observăm că legiuitorul celui din urmă stat diferențiază și mai bine răspunderea penală pentru neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei.

În altă ordine de idei, reiterăm că până la adoptarea hotărârii Curții Constituționale nr.24/2019 pe post de urmare prejudiciabilă putea evolua semnul calificativ „alte urmări grave” (lit.b) alin.(2) art.329 CP RM).

Care au fost premisele excluderii sintagmei „alte urmări grave” din textul art.329 CP RM?

Preliminar, menționăm că semnul „alte urmări grave” este unul estimativ, lucru subliniat în pct.8.6. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, în corespundere cu care „[u]rmările grave ce apar în conținutul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM au o natură estimativă, motiv din care existența sau inexistența urmărilor grave și dimensiunea graduală a acestora (obișnuită, considerabilă, gravă) trebuie să fie stabilită de instanță, în fiecare caz în parte”.

Așadar, conținutul semnului „alte urmări grave”, înscris anterior în textul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, fiind unul estimativ, nefiind definit de legea penală, urma a fi determinat de

persoana abilitată cu aplicarea legii penale, de fiecare dată, de la caz la caz, în funcție de împrejurările obiective și/sau subiective în interiorul cărora s-a manifestat conduita persoanei publice exprimată în neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor sale de serviciu.

În pofida existenței unei explicații cazuale a numitei sintagme la pct.8.6. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, surprindem posibilitatea nocivă acordată la acel moment practicianului de a lărgi cercul urmărilor prejudiciabile pasibile de încadrare în textul sintagmei „alte urmări grave”.

În doctrină, utilizarea semnelor estimative la descrierea conținutului incriminării și, în special, a semnului „alte urmări grave”, a fost și este supusă criticii.⁴¹⁰ Se menționează că „[e]xigențele care decurg din gradul înalt de evoluție a standardelor justiției penale denotă faptul că norma penală trebuie să fie formulată cu precizie și claritate maximă, astfel încât, pe de o parte, din conținutul acesteia să derive comportamentul criminal concret ce se pretinde a fi pedepsit, iar, pe de altă parte, să nu lase loc de interpretări abuzive din partea autorităților”.⁴¹¹ Iar în ceea ce privește, *in concreto*, semnul „alte urmări grave”, S.Crijanovski accentuează: „[C]hiar dacă sintagma „alte urmări grave” permite să se păstreze stabilitatea legii în condițiile dinamismului, schimbării relațiilor sociale, nu putem să neglijăm problemele ce rezultă din încadrarea faptelor infracționale în baza criteriilor estimative, având în vedere pericolul instaurării arbitrariului din partea subiecților abilitați cu aplicarea legii penale”.⁴¹²

Toate acestea potențează prezența unor diferite viziuni doctrinare și empirice în ceea ce privește conținutul semnului „alte urmări grave” în contextul infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM.

⁴¹⁰ Lealin I. *Studiu asupra esenței utilizării semnelor estimative în dreptul penal contemporan al unor state străine și posibilităților de implementare a practicilor avansate în realitatea juridico-penală a Republicii Moldova*. În: Buletinul Informativ al Procuraturii Republicii Moldova, 2010, nr.15, p.24; Lealin I. *Semnele estimative: cauzele utilizării legislative, mecanismul reglementării juridico-penale*. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2011, nr.3, p.51; Lealin I. *Teoria semnelor estimative în dreptul penal substanțial: blocul conceptual*. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2011, nr.1, p.52-59; Crijanovski S. *op. cit.*, p.217; Eșanu A. *Viziune critică asupra semnelor estimative ce desemnează urmările prejudiciabile ale infracțiunilor prevăzute la art.237 și art.238 CP RM*. În: Materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană”, eveniment dedicat aniversării a 60 de ani ai academicianului Valeriu Canțer, Chișinău, 5 februarie 2015. Iași: Vasiliana '98, 2015, p.234-239; Eșanu A. *Impactul ambiguității normei de incriminare asupra limitelor interzisului în legea penală a Republicii Moldova*. În: Revista Națională de Drept, 2006, nr.5, p.58; Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.85-87; Copețchi S. *Rolul clasificării semnelor componente de infracțiune la calificarea infracțiunii*. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr.8, p.36; Brînză S. *et al. Despre necesitatea renunțării la concepția actuală de interpretare a noțiunii „daune în proporții considerabile”, utilizată în legea penală a Republicii Moldova*. În: Revista Națională de Drept, 2012, nr.6, p.6.

⁴¹¹ Buga L. *Tehnica legislativă penală: Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2016, p.130.

⁴¹² Crijanovski S. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj*. Chișinău: CEP USM, 2012, p.221.

Pentru a ne convinge de efectul nociv al semnului „alte urmări grave”, cu riscul de a face o analiză deja desuetă, dar necesară evidențierii rațiunii excluderii acestui semn din textul art.329 CP RM, vom încerca să subliniem unele poziții doctrinare și jurisprudențiale în ceea ce privește conținutul acestui semn.

În opinia lui V.Stati, în sensul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, „[p]rin „alte urmări grave” urma să se înțeleagă, după caz: 1) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; 2) daunele materiale în proporții deosebit de mari; 3) săvârșirea de către o altă persoană a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave”.⁴¹³ Optica enunțată era împărtășită de I.Serbinov.⁴¹⁴ Însă, într-un caz din practica judiciară, instanța de recurs a statuat: „...[s]emnul calificativ „alte urmări grave” se poate manifesta prin două modalități: 1) cauzarea unor daune materiale în proporții deosebit de mari; 2) provocarea unei vătămări grave integrității corporale sau sănătății persoanei”.⁴¹⁵ De altfel, în aceeași cauză penală instanța de recurs a conchis că niciuna din cele două urmări nu a fost evocată în actul de învinuire, ceea ce a și constituit motiv de achitare a inculpatului.⁴¹⁶ Sesizăm că instanța de recurs a apreciat că semnul „alte urmări grave” trebuie redus doar la cele două urmări prejudiciabile.

De asemenea, în jurisprudența Republicii Moldova s-a mai statuat că prin „urmări grave” trebuie de înțeles, *inter alia*, cauzarea unor daune materiale în proporții mari.⁴¹⁷ Nu susținem acest punct de vedere, întrucât reducea la zero aplicabilitatea normei inserate la alin.(1) art.329 CP RM. E inadmisibil ca daunele materiale în proporții mari să formeze urmarea prejudiciabilă atât a infracțiunii consemnate la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (actualmente abrogată), cât și a celei prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM.

⁴¹³ Stati V. *Proiectul hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea art.327-329 din Codul penal al Republicii Moldova: observații și sugestii*, p.87.

⁴¹⁴ Serbinov I. *Urmările prejudiciabile în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM)*, p.259; Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu*, p.129-131.

⁴¹⁵ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 decembrie 2017. Dosarul nr.1ra-1361/2017*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10077

⁴¹⁶ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 decembrie 2017. Dosarul nr.1ra-1361/2017*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10077

⁴¹⁷ *Sentița Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 26 februarie 2016. Dosarul nr.1-173/2016*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Sentița Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 15 aprilie 2015. Dosarul nr.1-162/2015*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 martie 2018. Dosarul nr.1ra-462/2018*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10646; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 29 noiembrie 2016. Dosarul nr.1ra-1351/2016*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7850; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 29 iulie 2015. Dosarul nr.1ra-734/2015*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4704

Într-o altă speță instanța a concluzionat că semnul „alte urmări grave” include, printre altele, cauzarea unor vătămări grave integrității corporale sau sănătății a două sau mai multor persoane.⁴¹⁸ Același lucru a fost subliniat în literatura de specialitate.⁴¹⁹

Și de această dată identificăm o poziție aparte în ceea ce privește conținutul sintagmei „alte urmări grave”. Nu susținem viziunea judiciară sus-indicată, întrucât contravineea spiritului normei înscrise la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (abrogată) prin raportare la normele prevăzute la art.157 și la alin.(1) art.329 CP RM; or, pentru a fi incidentă norma generală de la art.157 CP RM este suficientă cauzarea unei singure vătămări grave sănătății persoanei. În același timp, era lipsit de logică ca neglijența în serviciu care a provocat o singură vătămare gravă sănătății persoanei să scape de sub tiparul normei înscrise anterior la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, în timp ce neglijența în serviciu care a provocat daune în proporții mari să cadă sub incidența art.329 CP RM. Aceasta deoarece cele două urmări sunt incomparabile din perspectiva gradului prejudiciabil pe care îl comportă. De asemenea, accepțiunea cauzală sus-indicată era în disonanță cu restul abordărilor jurisprudențiale. Cele din urmă atribuiau la semnul „alte urmări grave” cauzarea unei asemenea urmări prejudiciabile cel puțin unei singure persoane.

În același registru, consemnăm că, în opinia lui A.Iu. Rîjankov, în categoria „alte urmări grave” urma a fi inclusă cauzarea vătămarilor de gravitate redusă mai multor persoane.⁴²⁰ Într-adevăr, este discutabil faptul dacă vătămarile de gravitate mai mică ca vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei puteau fi atribuite la categoria „alte urmări grave”.

Este limpede că cauzarea unor vătămări ușoare sau neînsemnate în rezultatul conduitei imprudente a persoanei publice nu putea antrena răspunderea penală în baza lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Cauzarea unor asemenea urmări nu atinge gradul prejudiciabil al unei infracțiuni. Dacă vătămarea ușoară sau neînsemnată intenționată nu este infracțiune, atunci este logic ca cauzarea unor asemenea urmări din imprudență să nu constituie infracțiune.

Situația este diferită în ipoteza cauzării unei vătămări medii integrității corporale sau sănătății persoanei. Nu am găsit niciun caz din practica judiciară unde să fi fost reținută vătămarea medie, iar cele comise să fi fost încadrate potrivit lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Din perspectiva pedepsei penale, nu credem că era justificat ca vătămarea medie să fi fost prevăzută implicit la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM.

⁴¹⁸ *Sentința Judecătoreiei Chișinău (sediul Centru) din 10 martie 2015. Dosarul nr.1-95/2014.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁴¹⁹ Airapetean A. *et al. op. cit.* p.287; Barbăneagră A. *et al. Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova*, p.705; Barbăneagră A. *et al. Codul penal comentat și adnotat*, p.532.

⁴²⁰ Рыжанков А.Ю. *op. cit.*, p.188.

În condițiile legislative actuale, considerăm că vătămarea medie trebuie inclusă în textul art.329 CP RM. La concret, vătămarea medie trebuie inserată la alin.(1) art.329 CP RM, întrucât respectiva urmare, după gradul prejudiciabil, este comparabilă cu daunele în proporții mari. Precizăm că vătămarea medie a sănătății cauzată din imprudență este catalogată drept infracțiune (art.157 CP RM). Totodată, accentuăm că obiectul juridic special al unei asemenea infracțiuni este simplu. În același timp, obiectul juridic special al infracțiunilor de neglijență în serviciu este complex. Prin urmare, cauzarea unei vătămări medii în rezultatul neglijenței în serviciu comportă grad prejudiciabil mai mare comparativ cu simpla vătămare medie a sănătății cauzată din imprudență, motiv pentru care și rațiunea introducerii unei asemenea urmări în tiparul alin.(1) art.329 CP RM.⁴²¹

În cele din urmă, constatăm că practica judiciară în materia infracțiunilor de neglijență în serviciu era neuniformă în ceea ce privește stabilirea conținutului semnului „alte urmări grave”, neuniformitate condiționată de caracterul evaziv, neclar și ambiguu al respectivului semn, motiv pentru care a și fost declarat neconstituțional.

Tocmai din cauza ambiguității acestui semn persoanele abilitate cu aplicarea legii penale se confruntau cu probleme de interpretare a acestuia.

Studiul practicii judiciare în această materie, denotă că, în cele mai dese cazuri, semnul „alte urmări grave” lua forma daunelor în proporții deosebit de mari.⁴²² Dar și aici identificăm lipsa unei viziuni unanime. La concret, observăm că în unele cauze din practica judiciară instanțele încadrau cele comise în conformitate cu alin.(1) art.329 CP RM în pofida faptului cauzării unor daune în proporții deosebit de mari. În contextul enunțat, provoacă interes următorul fragment dintr-o speță din practica judiciară unde conduita făptuitorului fusese încadrată în baza alin.(1) art.329 CP RM: „[i]nculpatul C.M., în perioada lunilor mai 2009 – septembrie 2009 nu a efectuat supravegherea și controlul privind consumul real de apă de către

⁴²¹ Popenco A. *Neglijența în serviciu care a provocat alte urmări grave (lit.b) alin.(2) art.329 CP RM): aspecte teoretice și practice*. În: Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2019, nr.3(123), p.220.

⁴²² *Sentița Judecătorei Soroca (sediul central) din 21 august 2017. Dosarul nr.1-383/2017.* Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Sentița Judecătorei Edineț (sediul Dondușeni) din 31 martie 2015. Dosarul nr.1-57/2015.* Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Sentița Judecătorei Drochia (sediul Râșcani) din 28 decembrie 2016. Dosarul nr.1-344/2016.* Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Приговор Суда Тараклия от 18 декабря 2015. Дело №1-76/2015.* Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02 februarie 2016. Dosarul nr.1ra-8/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5704; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 16 octombrie 2013. Dosarul nr.1ra-900/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=748

persoana juridică SRL „CA” și nici nu a întreprins măsuri concrete pentru identificarea cauzei și motivelor pierderii unui volum considerabil de apă între stația de pompare nr.3 și stația de pompare nr.4. Astfel, în perioada vizată între stația de pompare nr.3 și stația nr.4 s-a pierdut fără urme un volum de 72471 m³ de apă, astfel Î.M. „Apă-Canal” Edineț fiindu-i cauzată o daună în valoare totală de 931977,06 lei”.⁴²³

Aici se profilează întrebarea: care au fost raționamentele ce au dus la încadrarea celor comise în conformitate cu norma înscrisă la alin.(1) art.329 CP RM, întrucât prin acțiunile sale inculpatul C.M. a cauzat o daună ce se cifrează la 931 977,06 lei? Este limpede că cauzarea unor asemenea daune materiale excedea parametrilor cantitativi ai urmărilor prejudiciabile consemnate la alin.(1) art.329 CP RM. Mai exact, reprezintă o daună în proporții deosebit de mari, intrând, deci, sub incidența „altor urmări grave”, constatare desprinsă din explicația cu vocație de interpretare oficială înscrisă la pct.8.6. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017. Și atunci, de ce instanța de judecată a decis să încadreze cele comise potrivit normei de la alin.(1) art.329 CP RM? Probabil, grație prevederilor de la art.325 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova,⁴²⁴ instanța nu a voit să agraveze situația inculpatului C.M. la încadrarea celor comise, luând în calcul faptul că și acuzarea de stat a purces la o atare calificare. Poate. Doar că în asemenea ipoteză instanța urma să adopte o sentință de achitare, deoarece lipsea urmarea prejudiciabilă ca semn al componenței de infracțiune. Or, daunele în proporții *deosebit de mari* ca formă a „altor urmări grave” urma a fi deosebite de daunele în proporții *mari*. Daunele în proporții *mari* nu sunt o parte a daunelor în proporții *deosebit de mari*. Daunele în proporții *mari* trebuie privite distinct de daunele în proporții *deosebit de mari* cauzate drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. Așa cum este privită distinct vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei de cea medie. Iar acest lucru o confirmă însuși legiuitorul la adoptarea textului art.329 CP RM. *In concreto*, din punctul de vedere al tehnicii legislative la alin.(1) art.329 CP RM și la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (actualmente abrogată) erau inserate două infracțiuni distincte (două variante-tip de infracțiune, nu însă o variantă-tip și una agravată), fapt ce era susținut și în literatura de specialitate autohtonă.⁴²⁵ Tocmai de aceea era cu neputință a încadra cele comise potrivit alin.(1) art.329 CP RM în ipoteza în care *de facto*

⁴²³ Sentința Judecătoreiei Edineț (sediul central) din 06 aprilie 2012. Dosarul nr.1-20/2012. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 25 iunie 2014. Dosarul nr.1ra-1098/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2544

⁴²⁴ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110.

⁴²⁵ Popov R. și Stati V. *op. cit.*, p.989; Brînză S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială, vol. II*, p.910; Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu*, p.129-131.

erau cauzate daune în proporții deosebit de mari intereselor publice, drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice.

Lucrurile s-au schimbat odată cu excluderea lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, la calificare urmând a fi reținută norma de la alin.(1) art.329 CP RM indiferent de cuantumul valoric al daunelor materiale cauzate drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice.

O soluție de calificare identică cu cea de mai sus desprindem în multe alte cauze penale intentate pe faptul neglijenței în serviciu.⁴²⁶ Acest lucru demonstrează, o dată în plus, despre nocivitatea pe care o comporta semnul estimativ „alte urmări grave”. Tocmai aceasta este concluzia atunci când pentru spețe similare erau propuse soluții de calificare diferite. Însă, în teoria dreptului penal se arată că în calitate de condiție *sine qua non* se impune ca interpretarea semnelor estimative să fie uniformă, altfel existând pericolul încălcării principiului legalității, dar deopotrivă și al echității.⁴²⁷

În același registru, subliniem că în practica judiciară semnului „alte urmări grave” i se conferea și un alt conținut. De exemplu, într-o speță instanța a conchis că acesta presupune, inclusiv, „[d]iminuarea imaginii subdiviziunii Ministerului Afacerilor Interne în care a activat inculpatul”.⁴²⁸ În altă speță instanța a redus urmarea prejudiciabilă sus-indicată la „[p]rejudicierea gravă a imaginii autorităților publice”.⁴²⁹ În altă speță instanța a reținut drept formă de exprimare a „urmărilor grave”, „[r]educerea, la nivel de statistică, a instituției statului la toate etapele de activitate a acesteia, ceea ce a constituit o subminare gravă a autorității statului”.⁴³⁰ O poziție similară surprindem în teoria dreptului penal.⁴³¹

⁴²⁶ *Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul central) din 26 aprilie 2011. Dosarul nr.1-288/11. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Anenii Noi (sediul Central) din 11 mai 2016. Dosarul nr.1-11/15. Disponibil: <https://jan.instante.justice.md/>; Sentința Judecătoriei Cahul (sediul central) din 25 februarie 2014. Dosarul nr.1-513/2013. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Soroca (sediul central) din 30 decembrie 2016. Dosarul nr.1-196/16. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Cahul (sediul central) din 25 februarie 2014. Dosarul nr.1-513/13. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php*

⁴²⁷ Crijanovschi S. op. cit., p.219.

⁴²⁸ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 09 martie 2016. Dosarul nr.1ra-537/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6037; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 11 august 2015. Dosarul nr.1ra-866/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4750*

⁴²⁹ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 23 mai 2017. Dosarul nr.1ra-760/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8823; Sentința Judecătoriei Cahul (sediul Cantemir) din 02 iunie 2016. Dosarul nr.1-164/15. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php*

⁴³⁰ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 11 iulie 2017. Dosarul nr.1ra-833/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9206*

⁴³¹ Елисеев С.А. și Тыняная М.А. op. cit., p.120; Гырла Л.Г. și Табарча Ю.М. op. cit., p.352.

În definitivă, consemnăm că semnul constitutiv „alte urmări grave” crea condiții propice pentru instaurarea liberului arbitru, destinatarul legii penale fiind pus în situația de a „ghici” sub imperiul cărei norme de incriminare urma să cadă comportamentul său. La acel moment, A.Eșanu, referindu-se la semnul estimativ „urmări grave”, susținea că, „[î]ntrucât textul de lege enunțat are o natură estimativă, fiind vag și imprecis, există riscul real de instaurare a arbitrariului judiciar”.⁴³²

Așadar, în pofida existenței unei explicații cazuale a termenului „alte urmări grave” oferite prin Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, totuși surprindem prezența unor poziții judiciare diferite pe marginea încadrării neglijenței în serviciu concretizate în cauzarea unor urmări grave. Ceea ce mărturisește despre faptul că semnul „alte urmări grave”, utilizat anterior la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, nu era conform cerinței de previzibilitate și claritate a legii penale. Iar acest fapt era rodul folosirii de către legiuitor, la desemnarea urmării prejudiciabile, a unui semn estimativ. Cu acest prilej, susținem cele evocate în doctrină: „[P]rezența semnelor estimative în textul normelor incriminatoare sporește riscul încălcării principiului legalității incriminării sub aspectul ignorării cerinței de claritate și previzibilitate a legii penale”.⁴³³ Dezvoltând ideea, A.Ionaș relevă: „[L]egea penală trebuie să fie formulată în așa fel încât conținutul ei să poată fi ușor de înțeles, adică să poată fi descifrată cu ușurință conduita periculoasă pe care legea o interzice sau comportamentul obligatoriu pe care legea îl impune, deoarece numai în acest mod norma poate fi mai bine însușită de destinatarii ei și este mai consecvent respectată”.⁴³⁴

În practica sa, Curtea de la Strasbourg a punctat în repetate rânduri următoarele teze cu statut de axiomă expuse în legătură cu principiul legalității incriminării: „[l]a elaborarea și redactarea textelor de lege, în toate cazurile se impune ca legea să întrunească cerințele calitative, inclusiv cele de previzibilitate și accesibilitate”,⁴³⁵ „[n]orma juridică trebuie formulată așa, încât să fie suficient de clară. Aceste cerințe calitative trebuie să fie îndeplinite atât în ceea ce privește definirea unei infracțiuni, cât și pe cea pe care o comportă infracțiunea în cauză”,⁴³⁶ „[l]egea trebuie să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele aplicabile, această cerință fiind îndeplinită atunci când un justițiabil are posibilitatea de a cunoaște, din însuși textul normei juridice pertinente, iar la nevoie – cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe și în urma obținerii unei asistențe judiciare adecvate, care sunt actele și omisiunile ce pot angaja

⁴³² Eșanu A. *Viziune critică asupra semnelor estimative ce desemnează urmările prejudiciabile ale infracțiunilor prevăzute la art.237 și art.238 CP RM*, p.234.

⁴³³ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.85.

⁴³⁴ Ionaș A. *Legalitatea penală*. București: Metropol, 1999, p.135.

⁴³⁵ *Case of Kafkaris versus Cyprus*, nr. 21906/04, 12 February 2008. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-85019%22%7D>

⁴³⁶ *Case of Achour versus France*, nr. 67335/01, 29 March 2006. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-72927%22%7D>

răspunderea sa penală și care este pedeapsa pe care o riscă în virtutea acestora”;⁴³⁷ „[p]entru ca legea să îndeplinească cerința de previzibilitate, ea trebuie să precizeze cu suficientă claritate întinderea și modalitățile de exercitare a puterii de apreciere a autorităților în domeniul respectiv, ținând cont de scopul legitim urmărit, pentru a-i oferi persoanei o protecție adecvată împotriva arbitrarului”;⁴³⁸ „[i]nfracțiunea și pedeapsa trebuie să fie prevăzute de lege. Expresia „prevăzută de lege” presupune, între altele, că legea trebuie să întrunească standardul calității, i.e. aceasta trebuie să fie – așa cum afirmă constant Curtea Europeană – accesibilă și previzibilă”.⁴³⁹

Exegeze similare desprindem din practica Curții Constituționale a Republicii Moldova: „[L]egalitatea incriminării și a pedepsei reprezintă principala garanție a securității juridice a persoanei în materie penală. Principiul analizat impune subiectelor dotate cu competența aplicării legii penale a obligației de interpretare strictă a legii penale și de interzicere a analogiei”;⁴⁴⁰ „[P]entru a exclude orice echivoc, textul legislativ trebuie să fie formulat clar și inteligibil, fără dificultăți de ordin sintactic și pasaje obscure. În special, în materie penală, legislatorul trebuie să fie deosebit de precis, clar și coerent, așa cum o impune principiul legalității incriminării (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), garantat de articolul 22 din Constituție și de articolul 7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului;⁴⁴¹ „[c]ondiția previzibilității este îndeplinită atunci când justițiabilul poate cunoaște, din chiar textul normei juridice pertinente, iar la nevoie cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe sau cu ajutorul unor juriști profesioniști, care sunt

⁴³⁷ *Case of Cantoni versus France*, nr. 17862/91, 11 November 1996. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58068%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58068%22]}); *Case of Coeme and others versus Belgium*, nr. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96, 33210/96, 18 October 2010. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-59194%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59194%22]}); *Cauza Dragotoniș și Militaru-Pidhorni contra României*, nr. 77193/01, 77196/01, 24 august 2007. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122714%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122714%22]}); *Case of Scoppola versus Italy*, nr.126/05, 22 May 2012. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-111044%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-111044%22]})

⁴³⁸ *Cauza Sissanis contra României*, nr. 23468/02, 25 ianuarie 2007. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122754%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122754%22]})

⁴³⁹ *Case of Kononov versus Latvia*, nr. 36376/04, 17 May 2010. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-98669%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-98669%22]}); *Case of Maktouf and Damjanović versus Bosnia and Herzegovina*, nr. 2312/08, 34179/08, 18 July 2013. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122716%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122716%22]}); *Case of Del Rio Prada versus Spain*, nr.42750/09, 21 October 2013. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-127697%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-127697%22]}); *Case of Rohlena versus the Czech Republic*, nr.59552/08, 27 January 2015. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-151051%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-151051%22]}); *Case of Vasiliauskas versus Lithuania*, nr. 35343/05, 20 October 2015. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-158290%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-158290%22]})

⁴⁴⁰ *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin.(2) lit.c) din Codul penal (confeccionarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false)*, nr.12 din 14.05.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.176-180.

⁴⁴¹ *Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizărilor nr.173g/2017 și nr.37g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 220 din Codul penal și a articolului 89 din Codul contravențional (proxenetismul și practicarea prostituției)*, nr.36 din 19.04.2018. Disponibil: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=449&l=ro>

acțiunile și omisiunile ce-i pot angaja răspunderea penală și care este pedeapsa care îi poate fi aplicată, în cazul încălcării unei norme”.⁴⁴²

Elaborarea unei legi penale clare și previzibile are la bază rațiunea eventualelor consecințe firești ce pot decurge la aplicarea acesteia; or, răspunderea penală reprezintă cea mai aspră formă a răspunderii juridice, motiv din care nevoia destinatarului legii penale de a cunoaște cu maximă precizie conținutul acesteia. În acest sens, Curtea Constituțională a României în Decizia sa referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.132 din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.405 din 15 iunie 2016, a punctat, cu drept cuvânt: „[I]licitul penal este cea mai gravă formă de încălcare a unor valori sociale, iar consecințele aplicării legii penale sunt dintre cele mai grave, astfel că stabilirea unor garanții împotriva arbitrarului prin reglementarea de către legiuitor a unor norme clare și predictibile este obligatorie”.⁴⁴³

Așadar, legea penală, în general, precum și textul art.329 CP RM, în mod special, trebuie să conțină termeni clari, preciși, descriși într-o manieră care să nu permită interpretarea extensivă defavorabilă și care să nu creeze premise pentru arogarea competenței de legiferare celor abilitați cu aplicarea legii penale. Consemnabilă, în acest sens, este observația autoarei A.Eșanu: „[C]a urmare a caracterului de monopol în ceea ce privește exercitarea funcției de legiferare în materie penală, este inadmisibil a permite puterii judecătorești libertatea alegerii procedurilor de urmat, căci se încalcă flagrant un alt principiu constituțional – separarea puterilor în stat”.⁴⁴⁴ Același lucru îl remarcă și I.Lealin.⁴⁴⁵ M.Strulea punctează că „[p]revizibilitatea legii penale prioritar este asigurată de legiuitor, instanței revenindu-i rolul de aplicare a legii prin utilizarea metodelor interpretative”.⁴⁴⁶ Într-o manieră dezvoltată D.-I. Lămășanu enunță: „[D]acă legiuitorul în cuprinsul descrierii elementului material ar folosi determinări sub forma unor formule vagi, generale, susceptibile să creeze mari dificultăți interpretului, aceasta va însemna o invitație

⁴⁴² Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr.54g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 134¹, 217 și 217¹ din Codul penal (analog al substanței stupefiante sau psihotrope), nr.43 din 14.05.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.267-275.

⁴⁴³ Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.132 din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.405 din 15 iunie 2016. În: Monitorul Oficial al României, 2016, nr.517/8.

⁴⁴⁴ Eșanu A. *Impactul ambiguității normei de incriminare asupra limitelor interzisului în legea penală a Republicii Moldova*, p.56-59.

⁴⁴⁵ Lealin I. *Studiu asupra esenței utilizării semnelor estimative în dreptul penal contemporan a unor state străine și posibilităților de implementare a practicilor avansate în realitatea juridico-penală a Republicii Moldova*, p.24.

⁴⁴⁶ Strulea M. *Previzibilitatea în materie penală în jurisprudența europeană*. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” cu prilejul aniversării a 70 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova (Chișinău, 28-29 septembrie 2016). Chișinău: CEP USM, 2016, p.185.

implicită ca instanța să suplinească lipsa de claritate a textului, ceea ce ar putea avea ca rezultat depășirea atribuțiilor conferite de Constituție instanței de judecată, judecătorul fiind tentat să creeze norme de incriminare în loc să se limiteze numai la aplicarea acestora așa cum au fost elaborate de legiuitor”.⁴⁴⁷

Prin extrapolare, considerăm utilă respectiva teză și în contextul descrierii urmărilor prejudiciabile, nu însă doar a elementului material al infracțiunii.

Pe de altă parte, în doctrină se menționează că „[s]tipularea unor texte de lege cu caracter general nu semnifică neapărat ignorarea cerinței de previzibilitate a legii penale”.⁴⁴⁸ Într-adevăr, caracterul general al normelor de drept, inclusiv a celor incriminatoare, presupune adoptarea unor texte de lege laconice. Totuși, este important ca acestea să fie redactate într-o așa manieră, încât să-i permită beneficiarului său să prevadă care conduită cade și care nu cade sub incidența legii penale.

După cum s-a constatat, expresia „alte urmări grave” înscrisă anterior la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM nu conferea claritate și, mai ales, previzibilitate conținutului normei, în pofida faptului că se îndreapta spre un cerc de subiecți cu statut special – persoane publice. Acest lucru era nuanțat prin practica judiciară neuniformă la stabilirea conținutului respectivului semn. Din aceste motive, suntem nevoiți să afirmăm că legiuitorul moldav nu a ținut cont de următoarea regulă la adoptarea normei prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (actualmente abrogată): „[U]na dintre sarcini la adoptarea textelor de lege rezidă în asigurarea echilibrului necesar dintre previzibilitatea legii penale și caracterul general al normelor incriminatoare”.⁴⁴⁹ În speță, un asemenea echilibru a lipsit.

Accentuăm că deficiența de care suferea norma de la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM a fost remarcată și de experții Consiliului Europei în contextul expertizei Codului penal al Republicii Moldova efectuate în lumina Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului, fiind confruntate prevederile Codului penal al Republicii Moldova cu articolul 7 din Convenția europeană, care consacră principiul legalității delictelor și a pedepselor. În special, potrivit expertului Consiliului Europei, Vincent Coussirat-Coustere, „[C]apitolului XV – Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică – este înțesat cu expresii imprecise, printre care și expresia „urmări grave”, element ce necesită a fi precizat”. Așadar, potrivit numitului

⁴⁴⁷ Lămășanu D.-I. *op. cit.*, p.87.

⁴⁴⁸ Manea V. și Cojocaru V. *Latura obiectivă a actului terorist prevăzut la alin.(1) art.278 CP RM*. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.10, p.10.

⁴⁴⁹ *Ibidem*.

expert, expresia „urmări grave” regăsită, inclusiv, în cadrul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM contravine principiului legalității delictelor și a pedepselor, consfințit la art.7 din Convenție.⁴⁵⁰

Abordările Curții Europene, ale experților Consiliului Europei, ale Curții Constituționale a Republicii Moldova, precum și cele doctrinare (toate reliefate *supra*), tind să accentueze ideea de reorientare a legiuitorului moldav spre adoptarea unor legi penale care ar corespunde standardului calității și, implicit, spre renunțarea cât mai mult posibilă la utilizarea unor semne estimative la descrierea elementelor componenței de infracțiune.

Semnul „alte urmări grave” nu răspundea standardului calității și, în final, clarității și previzibilității legii penale.

În acest sens, sunt de o importanță deosebită următoarele fragmente din practica judiciară în care instanțele de judecată au criticat, pe bună dreptate, semnul „alte urmări grave” din conținutul art.329 CP RM, refuzând aplicarea acestuia: „[S]emnul calificativ „alte urmări grave”, incriminat în actul de învinuire, nu se confirmă și, respectiv, se exclude, de vreme ce partea acuzării nu a argumentat, temeinic și legal, prin ce se exprimă provocarea urmărilor grave incriminate... În ipoteza semnului calificativ „alte urmări grave”, consemnat prin ordonanța de punere sub învinuire și prin rechizitoriu, inculpatele sunt lipsite de dreptul de a cunoaște învinuirea, sub acest aspect, și, respectiv, este afectat dreptul lor la apărare; or, unul dintre elementele de bază ale procesului penal echitabil este formularea unei învinuiri precise, clare și previzibile, cu indicarea informației obiective și complete despre fapta incriminată inculpatelor”;⁴⁵¹ „[I]nstanța de fond, calificând acțiunile inculpatei în baza lit.b) alin.(2) art.329 CP RM cu indicele „alte urmări grave”, nu a specificat care sunt alte urmări grave, fapt ce vorbește despre o învinuire arbitrară, neconcretă și, de fapt, formală”.⁴⁵²

În cele din urmă, în rezultatul unor critici doctrinare și jurisprudențiale acute evocate pe marginea semnului „alte urmări grave”, la data de 17.10.2019, prin hotărârea sa nr.24 Curtea Constituțională a Republicii Moldova a decis, pe bună dreptate, să declare neconstituțional textul „alte urmări grave” înscris la art.329 CP RM. De altfel, însuși autorul, într-un demers științific publicat anterior a sugerat legiuitorului, în mod argumentat, să renunțe la sintagma „alte urmări grave” stipulată la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM.⁴⁵³

⁴⁵⁰ *Expertiza Codului penal al Republicii Moldova*. Disponibil: <http://cj.md/uploads/Expertiza-Codului-Penal-al-Republicii-Moldova-Franta.pdf>

⁴⁵¹ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15 mai 2018. Dosarul nr.1a-4/18*. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁴⁵² *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 16 octombrie 2013. Dosarul nr.1ra-900/2013*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=748

⁴⁵³ Popenco A. *Neglijența în serviciu care a provocat alte urmări grave (lit.b) alin.(2) art.329 CP RM): aspecte teoretice și practice*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2019, nr.3(123), p.224.

Ilustrative sunt statuările instanței de contencios constituțional evocate pe marginea declarării neconstituționale a sintagmei sus-enunțate: „[p]reeminența dreptului presupune, *inter alia*, asigurarea legalității și a certitudinii juridice (pct.104)”; „[l]egalitatea incriminării și a pedepsei reprezintă principala garanție a certitudinii juridice a persoanei în materie penală (pct.107)”; „[C]urtea Europeană a subliniat în jurisprudența sa că expresia „prevăzută de lege” presupune, între altele, ca legea să întrunească standardul calității, i.e. ca aceasta să fie accesibilă și previzibilă (pct.110)”; „[n]u există repere fixe în legea penală în funcție de care să poată fi apreciat conținutul noțiunii de „urmări grave”... De asemenea, legea nu stabilește niciun criteriu material care să cuantifice „gravitatea” urmării prejudiciabile. De altfel, calificarea urmărilor infracțiunii ca fiind „grave” are implicații majore în privința agravării răspunderii penale a făptuitorului. Această concluzie decurge din compararea sancțiunilor infracțiunilor-tip în care nu este prevăzut semnul calificativ „urmări grave” și a infracțiunilor agravate care prevăd această noțiune (pct.123)”; „[j]urisprudența în materie nu a dezvoltat pentru noțiunea criticată un înțeles exact care să constituie un reper în funcție de care să poată fi apreciat conținutul acesteia (pct.124)”; „[a]vând în vedere multitudinea semnificațiilor acestei sintagme, Curtea reține că destinatarul normei penale nu poate cunoaște care este acțiunea/inacțiunea prohibită, astfel încât să-și adapteze conduita în mod corespunzător. În practică, stabilirea acestora nu poate fi făcută de către cei competenți să aplice legea penală, decât în baza unor criterii lipsite de suport legal. Chiar dacă se face apel la consultanța de specialitate, destinatarul normei ar putea fi privat de posibilitatea conformării cu prevederile legale (pct.126)”; „[î]n lipsa unor repere fixe stabilite în legea penală, calificarea urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii ca fiind „urmări grave” se face la discreția celor care aplică legea penală, justițiabilul aflându-se într-o stare de incertitudine juridică (pct.127)”.

De altfel, considerăm că la originea deciziei Curții Constituționale au stat raționamentele aceleiași instanțe evocate pe marginea hotărârii nr.22 din 1 octombrie 2018, privind excepția de neconstituționalitate a articolului 328 alin.(3) lit.d) din Codul penal (excesul de putere și depășirea atribuțiilor de serviciu soldate cu urmări grave),⁴⁵⁴ prin care a fost declarată neconstituțională norma sus-indicată.

În rezultatul remanierii legislative operate urmare a adoptării hotărârii Curții Constituționale nr.24/2019, se impune avansarea unor propuneri *de lege ferenda* apte să ducă la

⁴⁵⁴ Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 328 alin.(3) lit.d) din Codul penal (excesul de putere și depășirea atribuțiilor de serviciu soldate cu urmări grave), nr.22 din 1 octombrie 2018. Disponibil: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=670&l=ro>

suplinirea vidului legislativ creat prin excluderea semnului „alte urmări grave” din textul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM.

Recomandăm inserarea în art.329 CP RM a unor urmări prejudiciabile noi, și anume – a celor mai des întâlnite și care derivă din expresia „alte urmări grave”, astfel încât art.329 CP RM să fie completat cu noi variante-tip de infracțiune. Mai exact, avansăm propunerea ca la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM să fie introdusă expresia „vătămarea gravă a sănătății persoanei”. Considerăm că vătămarea gravă a sănătății și decesul persoanei cauzate din imprudență sunt urmări prejudiciabile comparabile ca pericol social, motiv pentru care și propunerea de a le insera sub egida aceluiași alineat.

De asemenea, recomandăm să fie introdus un nou alineat (1¹) care să incrimineze neglijența în serviciu concretizată în cauzarea unor daune în proporții deosebit de mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. De această dată, suntem de părere că neglijența în serviciu care a provocat o asemenea urmare prejudiciabilă este mai puțin periculoasă ca neglijența în serviciu care a provocat vătămarea gravă a sănătății sau decesul persoanei, ceea ce a și determinat poziția noastră de a fi instituită o nouă infracțiune în cadrul unui nou alineat. În același timp, considerăm că cauzarea unor daune în proporții deosebit de mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice comportă grad prejudiciabil mai mare decât neglijența în serviciu cauzatoare de daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Un asemenea model legislativ nu este străin. Unul similar regăsim în cadrul art.293 din Codul penal al Federației Ruse. Subliniem că, din perspectivă comparată, articolul enunțat (similar art.329 CP RM), în mod analogic a suferit modificări, prin Legea federală nr.162 din 08 decembrie 2003⁴⁵⁵, din el fiind exclus semnul „alte urmări grave”.

În altă ordine de idei, tot în contextul urmăririi prejudiciabile, intenționăm să raționalizăm asupra unor aspecte practice problematice care își au rodul în tehnica legislativă de amplasare a infracțiunilor în cadrul articolului. Mai exact, se observă o tendință majoritară de a cataloga neglijența în serviciu consemnată la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM ca fiind infracțiune în variantă agravată, nu însă infracțiune în variantă-tip. Aceeași tendință era sesizată în cazul neglijenței în serviciu care a provocat urmări grave.

Și de această dată, cu riscul de a face o analiză desuetă, dar în scopul sublinierii deficiențelor de identificare de către unii practicieni ai dreptului a coraportului dintre numărul de infracțiuni și articolul legii penale (avem în vedere numărul de infracțiuni în variantă-tip înscrise

⁴⁵⁵ *Федеральный закон «О внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Российской Федерации»*, №162-ФЗ от 08.12.2003. Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_45408/

la art.329 CP RM), vom trece în revistă unele cauze penale de calificare a celor comise, inclusiv, în tiparul normei de la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (actualmente abrogată).

Astfel, merită atenție următorul fragment din încadrarea efectuată de partea acuzării în legătură cu o cauză penală intentată în baza lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (neglijența în serviciu ce a provocat alte urmări grave): „...[d]acă aceasta a cauzat *daune în proporții mari* [evid. ns.] intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, *care au provocat alte urmări grave* [evid. ns.]”.⁴⁵⁶

Considerăm eronată o atare statuare la încadrarea celor comise. Calificarea realizată conține urmări prejudiciabile înscrise în cadrul mai multor norme de incriminare și care sunt incompatibile unele cu altele. Așadar, pe de o parte, încadrarea conține urmările prejudiciabile înscrise la alin.(1) art.329 CP RM (daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice), iar, pe de altă parte – fosta urmare prejudiciabilă inserată la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (alte urmări grave). Este limpede că urmările prejudiciabile prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM erau incompatibile cu cele ce puteau intra sub incidența semnului „alte urmări grave” consemnat anterior la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Aceasta deoarece la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM era înscrisă o infracțiune în variantă-tip, nu însă o infracțiune în variantă agravată, fapt relevat *supra*. Drept consecință, în conjunctura neglijenței în serviciu urmarea prejudiciabilă specificată la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM nu putea evolua pe post de consecință secundară, iar cea de la alin.(1) art.329 CP RM – în postura de consecință primară. Respectivetele urmări prejudiciabile nu se aflau într-o derivație progresivă. Cu alte cuvinte, urmările prejudiciabile prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM urmau să se afle în legătură de cauzalitate cu fapta de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu de către persoana publică.

În sensul art.329 CP RM era inacceptabil ca urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (cauzate ca rezultat al neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu) să fi determinat, la rândul lor, în mod progresiv, cauzarea altor urmări grave.⁴⁵⁷

Prin urmare, cele comise nu puteau fi catalogate drept infracțiune unică cu urmări suplimentare. O atare formă a unității legale infracționale este fezabilă doar în cazul

⁴⁵⁶ Sentința Judecătorei Ungheni (sediul Nisporeni) din 15 iunie 2016. Dosarul nr.1-26/2016. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁴⁵⁷ Popenco A. *Neglijența în serviciu (art.329 CP RM): examen al unor abordări din jurisprudența Republicii Moldova*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2018, nr.3(113), p.129.

infracțiunilor cu dublă formă de vinovăție, nu și în ipoteza infracțiunilor care au la bază o singură formă a vinovăției. În cazul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM făptuitorul manifestă o singură formă a vinovăției – imprudența (fapt ce va fi demonstrat în detalii în cadrul segmentului destinat examinării laturii subiective a infracțiunilor de neglijență în serviciu). Raționând *per a contrario*, am admite situația absurdă că făptuitorul urma să manifeste imprudență doar față de urmarea prejudiciabilă consemnată la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, iar în raport cu cele înscrise la alin.(1) art.329 CP RM urma să manifeste intenție. O asemenea stare a lucrurilor contravine *per ansamblu* esenței infracțiunilor de neglijență în serviciu. Or, sub aspect subiectiv, chintesența acestor fapte rezidă în formă imprudentă a atitudinii psihice (inclusiv, față de urmările prejudiciabile) cu care acționează făptuitorul la neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu.

Corect observă I.Serbinov că „[d]acă la lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM ar fi fost prevăzute circumstanțe agravante, ar însemna că decesul persoanei sau alte urmări grave ar trebui să se afle în legătură cauzală nu doar cu fapta prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, dar și cu urmările prejudiciabile prevăzute de această normă; de aici ar reieși că lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM vor fi aplicate numai dacă se cauzează daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice”.⁴⁵⁸

Oarecum similară este următoarea încadrare desprinsă dintr-un caz din practica judiciară: „[p]ersoana publică Gh.C. și-a îndeplinit necorespunzător obligațiile de serviciu, ca rezultat al unei atitudini neglijente față de ele, ceea ce a cauzat daune intereselor publice, drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, care au provocat decesul unei persoane, adică infracțiune prevăzută la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM”.⁴⁵⁹ Și de această dată se creează impresia reliefării la încadrare a unei urmări prejudiciabile primare și a unei urmări prejudiciabile secundare, cea din urmă (sub forma decesului persoanei) aflându-se în legătură cauzală cu daunele materiale (consemnate la alin.(1) art.329 CP RM). Nu susținem o asemenea apreciere juridico-penală. În ipoteza în care în rezultatul neglijenței în serviciu survine decesul unei persoane organul abilitat cu aplicarea legii penale nu are de ce să rețină la calificare urmarea prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM. Cele două urmări prejudiciabile se exclud. Așadar, ca formulă de încadrare, instanța urma să reflecte următoarele: acțiunile inculpatului

⁴⁵⁸ Serbinov I. *Urmările prejudiciabile în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM)*, p.252-253.

⁴⁵⁹ *Sentința Judecătoreiei Chișinău (sediul Buiucani) din 07 iulie 2017. Dosarul nr.1-520/2017.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

Gh.C. urmează a fi încadrate ca *îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente față de ele, ceea ce a cauzat decesul persoanei*.

Într-un alt caz practic, inculpații V.T. și B.V. au fost învinuiți de către organul de urmărire penală de îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, ca rezultat al unei atitudini neglijente și neconștiincioase față de ele, care au cauzat daune în proporții mari intereselor publice, drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și alte urmări grave. În fapt, inculpații au fost învinuiți că „[a]flându-se în serviciul diurn, la sediul CP Centru, mun. Chișinău, nu au intervenit și nu au întreprins măsuri eficiente pentru asigurarea drepturilor și libertăților părților vătămate care, fiind reținuți și escortați la sediul CP Centru, mun. Chișinău, au fost supuși de către mai mulți colaboratori de poliție la acte de tortură, manifestate prin aplicarea violenței fizice și psihice”.⁴⁶⁰

Comparativ cu soluția de încadrare reliefată mai sus, cea din urmă sugerează prezența concursului dintre neglijența în serviciu prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM și neglijența în serviciu consemnată la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (actualmente abrogată). Prezența acestuia ne-o sugerează conjuncția „și” utilizată la încadrarea celor săvârșite. În pofida acestui fapt, instanța de judecată a apreciat că în comportamentul inculpaților sunt prezente semnele constitutive ale unei singure componente de infracțiune, nu însă a două componente de infracțiune. De fapt, considerăm că și partea acuzării a înaintat aceeași ipoteză de calificare, fapt desprins din partea constatatoare a actului de învinuire. Dacă e așa, atunci de ce s-a subliniat la încadrare faptul cauzării unor daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice, precum și a altor urmări grave? Cel mai probabil, s-a strecurat o eroare mecanică. Cel puțin așa dorim să credem. În orice caz, nu susținem o asemenea practică de încadrare, întrucât este contrară realității. Conjuncția „și” (folosită la desemnarea cumulativă a urmărilor prejudiciabile prevăzute la alin.(1) art.329 și la alin.(2) art.329 CP RM) denotă calificarea celor săvârșite în acord cu regulile concursului de infracțiuni, raționament din care nu trebuie utilizată la încadrare potrivit unei singure norme. În speță, cele săvârșite au fost calificate potrivit unei singure norme. De aceea, încadrarea trebuia să cuprindă doar o singură urmare prejudiciabilă.

Considerăm că toate spețele reliefate mai sus demonstrează existența unei probleme de apreciere a formelor-tip de infracțiune și a celor agravate. Acest lucru este amplificat de creația legiuitorului mai puțin inspirată la construcția componentelor de infracțiune și amplasarea acestora în cadrul articolului. Din acest punct de vedere, analizând art.329 CP RM sesizăm că

⁴⁶⁰ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 21 iunie 2016. Dosarul nr.1ra-827/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6825

construcția acestuia ne îndeamnă spre ideea inserării în textul acestuia a unei infracțiuni în variantă-tip și a unei infracțiuni în variantă agravată. *Supra* am argumentat (bineînțeles, cu ajutorul opticienilor altor autori) că sub imperiul art.329 CP RM sunt reunite două variante-tip de infracțiune. Astfel, din locuțiunea înscrisă la alin.(2) „Aceleași acțiuni care au provocat:” s-ar desprinde de parcă la respectivul alineat este prevăzut un semn calificativ (circumstanțial agravant), dar nu o infracțiune în variantă-tip.

Cu riscul de a încălca textul art.329 CP RM, dar în scopul de a înlătura divergențele de interpretare și aplicare a art.329 CP RM, sugerăm legiuitorului moldav să înlocuiască locuțiunea „Aceleași acțiuni care au provocat:” cu expresia „Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu dacă aceasta a cauzat:”. Aceeași frază urmează a fi introdusă la alin.(1¹) art.329 CP RM. O asemenea manieră de redactare a textului normei incriminatoare va conferi practicianului claritate în ceea ce privește natura juridică a infracțiunilor consemnate la art.329 CP RM, în special a celor ulterioare neglijenței în serviciu în varianta-tip de la alin.(1) art.329 CP RM. Pe o poziție asemănătoare se află I.Serbinov: „[Î]n textul dispozițiilor din art.329 CP RM trebuie să fie deferită doar descrierea urmărilor prejudiciabile. Descrierea celorlalte semne constitutive ale infracțiunii trebuie să fie identică”.⁴⁶¹

2.2.3. Legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă

Cel din urmă semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM îl formează **legătura de cauzalitate** dintre faptă și urmarea prejudiciabilă. Tocmai asupra respectivului semn ne vom focaliza atenția în cele ce urmează.

Preliminar, consemnăm că doctrina definește legătura cauzală ca fiind semnul laturii obiective ce formează conexiunea dintre fapta prejudiciabilă (acțiunea/inacțiunea), ce constituie cauza, și urmarea prejudiciabilă, ce constituie efectul.⁴⁶²

În conjunctura semnului analizat M.A. Tîneanaia menționează: „[U]rmarea socialmente periculoasă în conținutul neglijenței în serviciu, de regulă, nu se află în legătură directă cu comportamentul persoanei concretizat în neîndeplinirea obligațiilor sale de serviciu. Tocmai de aceea e cu neputință să nu cădem de acord cu opinia autorilor care susțin că între inacțiunea și urmarea socialmente periculoasă lipsește legătura cauzală. În componența neglijenței în serviciu

⁴⁶¹ Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu*, p.132.

⁴⁶² Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.137.

lipsește legătura cauzală, în sensul în care aceasta este înțeleasă în dreptul penal”.⁴⁶³ De aceeași părere este P.S. Iani care susține că „[n]eîndeplinirea de către persoana cu funcție de răspundere a obligațiilor sale de serviciu, în cele mai dese cazuri, nu poate servi drept cauză a urmărilor socialmente periculoase reflectate în articolul care incriminează faptele de neglijență în serviciu”.⁴⁶⁴

În ce ne privește, suntem în dezacord cu P.S. Iani și M.A. Tîneanaia. Mai aproape de poziția noastră este punctul de vedere al lui V.N. Borkov care accentuează: „[Î]n cazul neglijenței în serviciu trebuie de atras atenția asupra specificului legăturii cauzale dintre îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu și urmările prejudiciabile. Aceasta, de regulă, este mediată de comportamentul altor persoane, de forțele naturii sau de fenomene cu caracter tehnologic”.⁴⁶⁵ Pe o undă similară cu V.N. Borkov și în unison cu a noastră se situează V.A. Kocerga subliniind că legătura de cauzalitate este semn obligatoriu în cadrul componentelor de neglijență în serviciu, însă aceasta are un alt conținut decât cel tradițional.⁴⁶⁶

Specificul legăturii de cauzalitate în conținutul componentelor de infracțiune analizate seamănă izbitor de mult cu același semn al componentei de infracțiune prevăzute la art.291 CP RM (în redacția legii penale de până în anul 2008 – moment în care prin Legea pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, nr.277 din 18.12.2008,⁴⁶⁷ a fost modificată dispoziția art.291 CP RM, legiuitorul renunțând la expresia „dacă aceasta a avut urmări grave”). Despre specificul legăturii cauzale în cazul infracțiunii de păstrare neglijentă a armelor de foc și a munițiilor (existente la acel moment), L.Brînza și Gh.Reniță susțin: „[C]u referire la mecanismul de cauzare a acestor daune, observăm că subiectul infracțiunii inserate la art.291 CP RM nesocotește anumite reguli legate de păstrarea sau de transmiterea armei sau a muniției în condiții de legalitate. Ulterior, se implică o altă persoană, grație comportamentului căreia se produc urmările nominalizate. Corespunzător, acest din urmă individ poate să fie tras la răspundere penală pentru acțiunile sale (în baza altei norme decât art.291 CP RM)”.⁴⁶⁸

Parafrazând, subliniem că în cele mai dese cazuri (dar nu întotdeauna ca în cazul infracțiunii prevăzute la art.291 CP RM (în redacția de până în 2008)) urmarea prejudiciabilă sub forma daunelor în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau

⁴⁶³ Тыняная М.А. *К вопросу о характере связи между бездействием к общественно опасными последствиями в составе халатности*, p.78.

⁴⁶⁴ Яни П.С. *op. cit.*, p.15.

⁴⁶⁵ Борков В.Н. *Основные признаки должностной халатности (ст. 293 УК РФ)*, p.186.

⁴⁶⁶ Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты*, p.112.

⁴⁶⁷ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.41-44.

⁴⁶⁸ Brînza L. și Reniță Gh. *Controverse legate de aplicarea în practică a art.291 CP RM, partea II*. În: Revista Națională de Drept, 2016, nr.10, p.19.

juridice sau decesului persoanei este rezultatul intervenirii unei forțe străine (terțe persoane, fenomen natural etc.). În unele cazuri, forța străină constituie împrejurarea care favorizează survenirea urmării prejudiciabile (de exemplu: intervenirea unui fenomen natural ulterior comportamentului neglijent al persoanei publice). În alte cazuri, atestăm un lanț causal: comportamentul imprudent al persoanei publice determină, la rândul său, implicarea unei terțe persoane a cărei conduită este determinantă final în survenirea urmărilor prejudiciabile. Pentru o atare situație identificăm o cauză dublă în determinarea apariției efectului (teoria condiției *sine qua non*). Doctrina evidențiază trei reguli esențiale caracteristice acestei teorii: „[c]auzalitatea este, de regulă, plurală; urmează a fi considerată cauză orice condiție premergătoare fără de care efectul nu s-ar fi produs; toate condițiile premergătoare rezultatului și fără de care acesta nu s-ar fi produs au o valoare contributivă egală, ceea ce înseamnă că nu se poate stabili o ierarhie sub raportul contribuției între fenomenul-cauză și fenomenul-condiție.”⁴⁶⁹ Observăm că situația analizată răspunde celor trei condiții.

Pentru cea dintâi ipoteză este exemplificativă următoarea speță: „[C].Gh., activând în funcția de șef al Sectorului X, mun. Chișinău, al Întreprinderii Municipale „Asociația de Gospodărire a Spațiilor Verzi”, nu a intervenit conform obligațiunilor sale de serviciu, nu a inspectat personal teritoriul deservit și nici nu a dat indicațiile de rigoare subalternilor pentru inspectare. În același rând, nu a identificat că anume pe str.X din mun. Chișinău era amplasat un copac masiv cu rădăcinile în stare de putrefacție avansată, cu scorbură în regiunea ciotului afectat de ciuperca de putregai. Avea semne de uscure parțială a lujerilor (ramurilor), cu înclinare spre stradă sub un unghi de 40 grade, în lipsa unui spațiu de dezvoltare a rădăcinilor din cauza locului limitat. Acest copac era amplasat într-o fâșie de pământ de aproximativ 1 metru între gard și asfalt. În cumul, aceste circumstanțe scad semnificativ din longevitatea arborelui și reflectau pericolul iminent de rupere și cădere a acestuia. Astfel, C.G. era obligat să intervină anume pe acest segment din teritoriul deservit. În rezultatul acțiunilor imprudente ale numitei persoane publice, la data de 14.06.2016, aproximativ la ora 16.00, arborele menționat s-a rupt, în cădere strivind pietonul A.U. care în acel moment se deplasa pe trotuar”.⁴⁷⁰ Deci, surprindem faptul că conduita neglijentă a lui C.Gh. a fost însoțită de o împrejurare naturală care a contribuit (favorizat) la survenirea urmării prejudiciabile sub forma decesului lui A.U.

Pentru cea de-a doua ipoteză este ilustrativă următoarea speță: „[A].C., exercitând funcția de șef secție logistică în Biroul Vamal X, îndeplinind necorespunzător obligațiile sale de serviciu

⁴⁶⁹ Grama M. et al, op. cit., p.199-200.

⁴⁷⁰ Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 07 iulie 2017. Dosarul nr.1-520/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

ca rezultat al unei atitudini neglijente și neconștiincioase față de ele, nu a întreprins acțiuni pentru a asigura păstrarea integrității corpurilor delictive transmise de către colaboratorii Biroului Vamal X și păstrate în depozitul postului vamal Y, urmare a cărui fapt acestea au fost sustrate de persoane nestabilite”.⁴⁷¹ Observăm că cea din urmă ipoteză este valabilă, în special, cazurilor în care conduita imprudentă a persoanei publice manifestată în procesul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu are drept efect determinarea unei terțe persoane la săvârșirea infracțiunii.

Totuși, întâlnim situații în care legătura causală este una simplă. De exemplu, în următoarea speță instanța a constatat: „[O].G., deținând funcția de specialist pentru reglementarea regimului funciar în cadrul primăriei s. Z., incorect a aplicat tariful pentru calcularea prețului normativ al pământului pentru o unitate grad hectar, fapt ce a condiționat diminuarea prețului de vânzare-cumpărare a terenului, astfel cauzând daune în proporții mari intereselor publice în valoare de 207 254 lei”.⁴⁷²

După cele reliefate *supra* remarcăm că în conținutul componentelor de infracțiune înscrise în art.329 CP RM legătura causală comportă un specific, ceea ce nu înseamnă însă lipsa acesteia; or, componentele de infracțiune analizate sunt materiale. Iar teza potrivit căreia în cazul infracțiunilor materiale legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă constituie semn obligatoriu al componenței de infracțiune a devenit practic axiomă. De asemenea, practica judiciară demonstrează că legătura de cauzalitate reprezintă semn obligatoriu al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. În repetate rânduri instanțele de judecată încearcă să motiveze în hotărârile luate prezența legăturii cauzale dintre faptă și urmarea prejudiciabilă. Exemplificative sunt următoarele fragmente motivatorii identificate în practica judiciară: „[I]nstanța de apel a mai reținut că procurorul nu a dovedit existența neglijenței în serviciu și nu a constatat legătura dintre acțiunile sau inacțiunile inculpatului M.T. și survenirea decesului minorului M.G.”;⁴⁷³ „[I]nstanța consideră că organul de urmărire penală nu a demonstrat legătura causală dintre fapta imputată inculpaților și decesul copilului, înecul acestuia fiind un accident tragic, un fapt întâmplător, imprevizibil, ce s-a produs indiferent de voința cuiva și fără vinovăție”;⁴⁷⁴ „[R]ecurentul a menționat că lipsește legătura causală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile, deoarece, potrivit ordonanței privind începerea urmăririi penale, s-a constatat că

⁴⁷¹ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 august 2015. Dosarul nr.1ra-1019/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4716

⁴⁷² Sentința Judecătoriei Anenii Noi (sediul central) din 11 mai 2016. Dosarul nr.1-11/15. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁴⁷³ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 23 mai 2017. Dosarul nr.1ra-760/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8823

⁴⁷⁴ Sentința Judecătoriei Cahul (sediul Cantemir) din 02 iunie 2016. Dosarul nr.1-164/15. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

bunurile date au fost sustrate de persoane necunoscute, deci prejudiciul material a fost cauzat prin furt de către persoane necunoscute și nu prin neglijența incriminată inculpatului”.⁴⁷⁵

În cadrul compartimentului din lucrare destinat relevării aspectelor definitorii ale faptelor prejudiciabile prevăzute la art.329 CP RM am demonstrat că aceasta poate îmbrăca forma comisiunii sau omisiunii. În context, în doctrină se vehiculează că inacțiunea nu poate determina survenirea urmărilor socialmente periculoase.⁴⁷⁶ Extrapolând respectiva idee la cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu, ajungem la următoarea concluzie stranie: în cazul în care infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM iau forma unei conduite active legătura cauzală apare pe post de semn obligatoriu, în timp ce în ipoteza în care acestea iau forma unei conduite pasive legătura cauzală lipsește. De aici derivă o altă constatare nu mai puțin stranie: dacă neglijența în serviciu se exprimă în îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, componența de infracțiune este materială, iar dacă aceasta se exprimă în neîndeplinirea respectivelor obligații, aceasta devine formală.

Fără a intra în prea multe detalii pentru a contraargumenta poziția de mai sus, lucru pe care îl considerăm inutil, avându-se în vedere regula cu statut de axiomă învederată în teoria și practica dreptului penal, potrivit căreia legătura cauzală reprezintă semn obligatoriu al tuturor componentelor materiale de infracțiuni (indiferent de forma de exprimare a ilicitului penal (activ sau pasiv)), ne rezumăm la invocarea simplului dezacord față de aceasta. Cu titlu de simple aserțiuni doctrinare evocăm următoarele teze: „[L]egătura cauzală este semnul obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii săvârșite atât prin acțiune, cât și prin inacțiune”;⁴⁷⁷ „[N]egarea cauzalității în cazul inacțiunii ca formă a faptei duce la negarea legăturii dintre faptă și consecință; dacă această legătură este neesențială, urmează ca toate componentele cu inacțiune să fie formulate în calitate de componente formale de infracțiune”.⁴⁷⁸

În altă ordine de idei, așa cum arată V.V. Losev, în unele situații cauză a urmărilor prejudiciabile poate fi acțiunea sau inacțiunea mai multor persoane cu funcție de răspundere, inclusiv a celor care se află în relații de subordonare.⁴⁷⁹ În asemenea cazuri trebuie stabilită legătura de cauzalitate dintre faptă și urmare pentru fiecare dintre făptuitori.⁴⁸⁰ În accepțiunea autoarei N.A. Egorova (pe care o împărtășim), atunci când la săvârșirea unor asemenea

⁴⁷⁵ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 08 octombrie 2014. Dosarul nr.1ra-1597/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2986

⁴⁷⁶ Попов А.Н. et al, op. cit., p.40.

⁴⁷⁷ Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Generală*, p.127.

⁴⁷⁸ Nedelcu N. *Particularitățile legăturii cauzale în componentele de infracțiune săvârșite prin inacțiune*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016, p.158.

⁴⁷⁹ Лосев В.В. op. cit., p.46.

⁴⁸⁰ Уголовное право России. Особенная часть / Под ред. Ф.П. Сундунова, М.В. Талана, p.657.

infracțiuni au participat mai multe persoane trebuie aplicată teoria echivalenței pentru fundamentarea răspunderii penale a fiecărei persoane.⁴⁸¹

Practica judiciară demonstrează că infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM deseori sunt săvârșite prin contribuția mai multor persoane publice. Avându-se în vedere că toți făptuitorii au acționat în lipsa unei cooperări intenționate, adică în lipsa unei participații penale (aspect care va fi dezvoltat *infra*, odată cu investigarea subiectului infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM), constatăm că, de regulă, comportamentul fiecărei din aceste persoane constituie cauză în producerea urmărilor prejudiciabile înscrise în componentele infracțiunilor de neglijență în serviciu. Prin urmare, și de această dată atestăm o cauză plurală. Drept consecință, toate persoanele publice care și-au adus contribuția la săvârșirea neglijenței în serviciu trebuie trase la răspundere penală pentru comiterea acesteia. Doar în cazul infracțiunilor săvârșite în participație (în sensul art.41 CP RM) putem afirma că conduita organizatorului, instigatorului și a complicelui reprezintă condiție în derularea procesului causal, nu însă cauză.

În altă privință, în doctrină se subliniază că „[o] faptă, pentru a constitui cauza unei urmări, trebuie să o preceadă în timp și să o determine”.⁴⁸² La rândul lor, I.Ciobanu și N.Nedelcu afirmă: „[F]aptul, fenomenul, evenimentul-cauză sunt premergătoare în timp faptului, fenomenului, evenimentului-efect; conform perceperii dialectice a universalității cauzalității, faptul, fenomenul, evenimentul-efect singure se pot transforma în cauză pentru un anumit efect nou. În același timp, faptul, fenomenul, evenimentul-efect nu pot figura în calitate de cauză a faptului, fenomenului, evenimentului-cauză”.⁴⁸³ Cu referire la infracțiunile de neglijență în serviciu, B.V. Zdravomîslov și A.Iu. Rižankov afirmă că „[p]ersoana cu funcție de răspundere poate să răspundă pentru cauzarea urmărilor doar în cazurile în care acțiunile (inacțiunile) sale de serviciu au precedat survenirea urmării, fiind cauza nemijlocită și de bază în producerea acesteia”.⁴⁸⁴

În fine, reiterăm că la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este prevăzută o componentă de infracțiune în variantă-tip, nu însă în variantă agravată. Respectiv, urmarea prejudiciabilă sub forma decesului persoanei se află în legătură causală cu fapta de neîndeplinire sau cu cea de îndeplinire necorespunzătoare de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu, nu însă cu

⁴⁸¹ Егорова Н.А. *Теоретические проблемы уголовной ответственности за преступления лиц, выполняющих управленческие функции*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Саратов, 2006, p.49.

⁴⁸² Grama M. *et al*, *op. cit.*, p.197.

⁴⁸³ Ciobanu I. și Nedelcu N. *Calitățile și particularitățile cauzalității, ale legăturii cauzale, ale cauzei și efectului*. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” cu prilejul aniversării a 70 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova (Chișinău, 28-29 septembrie 2016). Chișinău: CEP USM, 2016, p.66.

⁴⁸⁴ Здравомыслов Б.В. *Должностные преступления. Понятие и квалификация*. Москва: Юридическая литература, 1975, p.121; Рыжанков А.Ю. *op. cit.*, p.188.

daunele în proporții mari cauzate drepturilor ori intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice.

2.3. Concluzii la Capitolul 2

În rezultatul studiului efectuat în materia semnelor obiective ale infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM formulăm următoarele **concluzii**:

1) Relațiile sociale cu privire la activitatea normală de serviciu desfășurată de alte entități decât de către cele specificate la art.123 și 123¹ CP RM nu sunt protejate prin normele incriminatoare amplasate în cadrul Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal.

2) Legiuitorul moldav a mers pe calea lărgirii cercului relațiilor sociale *sui generis* protejate prin normele de incriminare amplasate în Capitolul XV al Părții Speciale a Codului penal, incluzând în această categorie nu doar relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității în cadrul organelor puterii de stat centrale și locale, dar și a celor care nu implică serviciul în cadrul acestor organe, însă care vizează sfera publică (activitatea desfășurată în cadrul întreprinderilor de stat, municipale, instituțiilor publice, de persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public, activitatea desfășurată de persoanele publice străine și de funcționarii internaționali etc.).

3) Obiectul juridic principal al infracțiunilor reunite sub denumirea de neglijență în serviciu îl formează relațiile sociale cu privire la buna desfășurare de către persoana publică a activității sale de serviciu în sfera publică exprimată în îndeplinirea adecvată a obligațiilor de serviciu stabilite în competența sa.

4) Conținutul obiectului juridic secundar al infracțiunilor de neglijență în serviciu se află în strictă dependență de conținutul urmărilor prejudiciabile reflectate în textul art.329 CP RM.

5) În cazul neglijenței în serviciu, obiectul material nu constituie semn secundar obligatoriu, ci unul facultativ; or, nu întotdeauna faptele infracționale specificate la art.329 CP RM presupun atentarea la valori sociale prin exercitarea unei influențe infracționale asupra unor entități materiale.

6) Nu pot fi privite drept victime ale infracțiunilor de neglijență în serviciu autoritățile publice, inclusiv ale administrației centrale de specialitate, precum și nici organele administrației publice locale.

7) Ca și efect, neîndeplinirea și îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu sunt modalități normative asemănătoare (și într-un caz și în altul fiind vorba de obligații neexecutate). Diferența e că în cazul neîndeplinirii făptuitorul omite în general să-și

îndeplinească obligațiile de serviciu, pe când în ipoteza îndeplinirii necorespunzătoare făptuitorul recurge la acte de executare a obligațiilor de serviciu, dar într-un volum insuficient, necalitativ, peste termen etc., deci, acționează, dar insuficient, defectuos etc.

8) Deși cele două modalități normative de exprimare a faptei prejudiciabile consemnate la art.329 CP RM comportă un caracter alternativ, în unele cazuri din practica judiciară se observă cum unele persoane abilitate cu aplicarea legii penale rețin la calificare în mod automat (cel mai probabil, din inerție) ambele forme de manifestare a ilicitului penal.

9) Neîndeplinirea obligațiilor de serviciu presupune comportamentul exteriorizat al persoanei publice în procesul exercitării atribuțiilor de serviciu concretizat în abținerea (omisiunea) acesteia de la realizarea îndatoririlor sale, în prezența obligației și posibilității de a acționa.

10) Săvârșirea faptei prejudiciabile în lipsa atribuțiilor de serviciu care au condiționat comiterea acesteia nu permite angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM.

11) Neidentificarea obligațiilor de serviciu (în pofida faptului existenței acestora și care au fost neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător) echivalează cu lipsa acestora și, în consecință, nu poate determina angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM.

12) Cel abilitat cu aplicarea legii penale, în procesul încadrării juridico-penale în tiparul art.329 CP RM, necesarmente urmează să stabilească: a) cercul obligațiilor de serviciu impuse spre executare persoanei publice; b) obligațiile concrete care nu au fost îndeplinite sau au fost îndeplinite necorespunzător și dacă acestea vizau sfera sa de atribuții; c) dacă urmările prejudiciabile survenite, indicate în dispoziția normelor înscrise la art.329 CP RM, se află în raport de cauzalitate cu fapta persoanei publice exprimată în încălcarea obligațiilor sale de serviciu, stabilite *in concreto*, prin neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a acestora.

13) Expresia „obligații de serviciu” nu trebuie redusă la accepțiunea *stricto sensu*, de obligații rezultate dintr-un raport de muncă, ci la accepțiunea *lato sensu*, desprinsă implicit din textul alin.(2) art.123 CP RM care înglobează, inclusiv, dar fără a se limita, obligațiile avocatului, ale notarului, ale executorului judecătoresc, precum și ale oricărei alte persoane autorizate sau investite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public.

14) În procesul calificării neglijenței în serviciu neinvocarea normelor completatoare are drept consecință inaplicabilitatea normelor de incriminare incomplete înscrise la art.329 CP RM.

15) Trebuie considerate eronate pozițiile cazuale de încadrare a neglijenței în serviciu în tiparul art.329 CP RM care nu conțin trimiteri către normele exacte din actul legislativ și/sau

normativ de referință ce cuprind obligațiile concrete de a căror neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare se face vinovat făptuitorul.

16) Deși majoritatea legislațiilor statelor străine care incriminează neglijența în serviciu conțin componente materiale de infracțiune, totuși, în legiurile penale ale unor state străine (aflate în minoritate) sesizăm componente de infracțiune (similare celor înscrise la art.329 CP RM) după modelul celor formale.

17) Din perspectiva principiului „*ultima ratio*” pare a fi întemeiată poziția legiuitorului moldav de a include urmarea prejudiciabilă și, respectiv, legătura de cauzalitate dintre faptă și urmare pe post de semne constitutive ale infracțiunilor de neglijență în serviciu.

18) Nu orice răspundere disciplinară implică antrenarea răspunderii penale. Și invers: angajarea răspunderii penale pentru comiterea neglijenței în serviciu nu implică necesarmente antrenarea răspunderii disciplinare. Nu este exclus, însă, angajarea ambelor forme ale răspunderii juridice, fără a se încălca principiul neadmiterii tragerii duble la răspundere.

19) Urmarea prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM poate avea, în exclusivitate, caracter patrimonial, fapt rezultat din interpretarea sistematică a respectivei norme în raport cu cea specificată la alin.(1) art.126 CP RM.

20) La stabilirea prejudiciului patrimonial sub forma daunelor în proporții mari și, respectiv, a celor în proporții deosebit de mari se va ține cont doar de prejudiciul efectiv cauzat, nu și de venitul ratat.

21) În ipoteza în care în rezultatul comportamentului neglijent al persoanei publice manifestat în procesul îndeplinirii obligațiilor sale de serviciu, în exclusivitate este prejudiciată imaginea autorității publice în care acesta activează, cele comise trebuie apreciate drept abatere disciplinară, nu însă ca neglijență în serviciu, fiind suficientă angajarea răspunderii disciplinare.

22) În sensul art.329 CP RM, este inacceptabil ca urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari cauzate drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (ca rezultat al neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu) să fi determinat, la rândul lor, în mod progresiv, cauzarea decesului persoanei.

23) În conținutul componentelor de infracțiune înscrise la art.329 CP RM legătura cauzală comportă un specific, ceea ce nu înseamnă lipsa acesteia.

CAPITOLUL 3. SEMNELE SUBIECTIVE ALE INFRAȚIUNILOR DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU

3.1. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM

Răspunderea penală pentru săvârșirea unei fapte prejudiciabile prevăzute de legea penală și pasibilă de pedeapsă penală este antrenată doar în cazul în care fapta infracțională derivă din partea unui subiect de drept. Subiectul infracțiunii constituie și el un element al componenței de infracțiune. Legea penală stabilește la art.21 entitățile capabile să apară în postura de subiecți ai infracțiunii: persoana fizică și persoana juridică. Alți subiecți de drept nu pot să evolueze pe post de subiecți ai infracțiunii.

Judecând după sancțiunea normelor înscrise la art.329 CP RM, ajungem la concluzia că subiecți ai infracțiunilor de neglijență în serviciu pot fi doar persoanele fizice. Concluzia noastră se întemeiază pe prevederea de la alin.(4) art.21 CP RM în corespundere cu care „[p]ersoanele juridice, cu excepția autorităților publice, răspund penal pentru infracțiunile pentru săvârșirea cărora este prevăzută sancțiune pentru persoanele juridice în Partea Specială a Codului penal”. Poziția legiuitorului moldav este cât se poate de firească, ținându-se cont de specificul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM.

Persoana fizică, subiect al infracțiunii, în general, și al infracțiunilor de neglijență în serviciu, în special, trebuie să întrunească următoarele două condiții de bază: a) vârsta, b) responsabilitatea.

Vârsta tragerii la răspundere penală nu constituie un număr pur și simplu de ani trăiți de către subiectul infracțiunii. Corect se enunță în doctrină că la fundamentarea vârstei, la atingerea căreia persoana poate fi trasă la răspundere penală, se află nivelul de conștientizare, adică capacitatea de a conștientiza cele întâmplate și în legătură cu aceasta de a acționa corect.⁴⁸⁵

Vârsta antrenării răspunderii penale a persoanei fizice nu se stabilește în mod arbitrar, ci ținându-se cont de capacitățile intelectuale și psihologice ale unei persoane de rând. În Republica Moldova vârsta generală pentru angajarea răspunderii penale este de 16 ani (alin.(1) art.21 CP RM). În același timp, la alin.(2) art.21 CP RM este stabilit un alt prag al vârstei minime pentru tragerea la răspundere penală. Este vorba despre vârsta de 14 ani. Vârsta specială este valabilă doar pentru unele categorii de infracțiuni, lista cărora este exhaustivă și stabilită expres la alin.(2) art.21 CP RM. Precizăm că infracțiunile de neglijență în serviciu nu sunt incluse în numita listă, motiv din care conchidem că pentru angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM este necesar ca subiectul infracțiunii să fi atins vârsta de 16 ani.

⁴⁸⁵ Дементьев О.М. и Копылова О.П. *Проблемы возраста уголовной ответственности*. Тамбов: ГОУ ВПО ТГТУ, 2010, p.7.

Totuși, avându-se în vedere specificul infracțiunilor analizate și, în special, ținându-se cont de calitatea specială a subiectului infracțiunii (aspect asupra căruia *infra* ne vom pronunța mai detaliat), subliniem că pentru antrenarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM, de regulă, este necesar ca subiectul infracțiunii să fi împlinit o vârstă mult mai mare decât cea de 16 ani. Or, este foarte puțin probabil (deși nu este exclus) ca la vârsta de 16 ani subiectul să dețină calitatea de persoană publică. În context, R.Popov remarcă: „...[n]u poate fi ignorat faptul că, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.324, 327, 328, 329, 330¹, 332, 333 sau 335¹ CP RM, legiuitorul reclamă prezența unor calități speciale pentru subiectul infracțiunii. Datorită acestora, este posibil ca vârsta minimă efectivă (nu cea prezumată) de răspundere penală să depășească baremul de 16 ani. Aceasta deoarece, pentru a avea calitățile speciale cerute de art.324, 327, 328, 329, 330¹, 332, 333 sau 335¹ CP RM, s-ar putea să fie înaintată condiția ca subiectul infracțiunii să posede nu doar maturitate intelectuală și volitivă, dar și maturitate ocupațională (profesională, funcțională)”.⁴⁸⁶

În unele acte normative este prevăzută, în mod explicit, o vârstă mai mare decât cea de 16 ani pentru ocuparea unei funcții publice. În altele, acest lucru este stabilit în mod implicit. De exemplu, în corespundere cu prevederea de la lit.b) alin.(1) art.25 din Legea Republicii Moldova cu privire la Serviciul vamal, nr.302 din 21.12.2017,⁴⁸⁷ „[p]oate candida la o funcție publică cu statut special în cadrul Serviciului Vamal persoana care a atins vârsta de 18 ani”. În opoziție, nu este stabilită explicit limita de vârstă pentru exercitarea profesiei de avocat, de executor judecătoresc, de mediator etc. De exemplu, alin.(1) art.10 din Legea Republicii Moldova cu privire la avocatură, nr.1260 din 19.07.2002,⁴⁸⁸ stabilește, *inter alia*, următoarele condiții pentru exercitarea profesiei de avocat: „[p]osedarea capacității depline de exercițiu, deținerea diplomei de licențiat în drept sau echivalentul acesteia”. De asemenea, în conformitate cu lit.a) și b) alin.(1) art.12 din Legea Republicii Moldova cu privire la mediere, nr.137 din 03.07.2015,⁴⁸⁹ „[p]oate deveni mediator persoana care are capacitate deplină de exercițiu și deține diplomă de studii superioare de licență”. Este clar că la vârsta de 16 ani practic e imposibil a întruni condițiile nominalizate.

În altă privință, notăm că, deși, de regulă, pragul maxim al vârstei subiectului infracțiunii nu are relevanță în planul angajării răspunderii penale (lucru de care, în mod normal, se ține cont la aplicarea pedepsei penale), totuși, luând în considerare specificul infracțiunilor analizate dictat de calitatea specială a subiectului infracțiunii, în unele cazuri, pentru a fi aplicabil art.329 CP

⁴⁸⁶ Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*, p.65.

⁴⁸⁷ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.68-76.

⁴⁸⁸ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.159.

⁴⁸⁹ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr.224-233.

RM, se impune ca vârsta făptuitorului să nu fi trecut o anumită limită. De exemplu, în conformitate cu lit.h) alin.(1) art.4 din Legea Republicii Moldova privind executorii judecătorești, pentru a fi executor judecătoresc este necesar ca persoana să nu fi atins plafonul de vârstă de 65 de ani.

Cea de-a doua condiție pe care trebuie să o cumuleze subiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM este **responsabilitatea**. Împlinirea unei anumite vârste este insuficient pentru antrenarea răspunderii penale. Este obligatoriu ca persoana, atingând o anumită vârstă, să conștientizeze natura celor comise, gradul lor prejudiciabil, precum și să posede capacitatea de a-și controla acțiunile și inacțiunile. Legiuitorul definește responsabilitatea la art.22 CP RM ca fiind „starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile”. Din definiția oferită de legiuitor desprindem două elemente indispensabile responsabilității: elementul intelectual și cel volitiv.

Elementul intelectual al responsabilității presupune capacitatea persoanei (în speță, a celei publice) de a conștientiza caracterul și gradul prejudiciabil al celor comise. Elementul volitiv al responsabilității reprezintă capacitatea persoanei (în speță, a celei publice) de a acționa după propria voință și de a-și regla propriul comportament.

Starea de responsabilitate (numită și capacitate psihică) a persoanei presupune, deci, că aceasta posedă însușirile psihice (inteligentă, rațiune) care o fac capabilă să înțeleagă caracterul social periculos al faptelor sale și să fie stăpână pe acestea, adică să fie capabilă să se abțină de la săvârșirea acțiunilor interzise sau să efectueze acțiunile cerute de lege.⁴⁹⁰

În opoziție, sunt inaplicabile normele prevăzute la art.329 CP RM în ipoteza în care fapta infracțională este săvârșită de o persoană aflată în stare de iresponsabilitate. Astfel, în acord cu norma de la alin.(1) art.23 CP RM, „[n]u este pasibilă de răspundere penală persoana care, în timpul săvârșirii unei fapte prejudiciabile, se afla în stare de iresponsabilitate, adică nu putea să-și dea seama de acțiunile ori inacțiunile sale sau nu putea să le dirijeze din cauza unei boli psihice cronice, a unei tulburări psihice temporare sau a altei stări patologice”. M.Grama caracterizează iresponsabilitatea ca fiind „[s]tarea de incapacitate psihofizică a unei persoane care nu-și poate da seama de caracterul, sensul și valoarea socială, morală sau judiciară a faptelor pe care le săvârșește și a urmărilor acestora sau care nu-și poate determina și dirija în mod normal voința, în raport cu faptele sale”.⁴⁹¹

⁴⁹⁰ Grama M. *Aspecte generale ale iresponsabilității în dreptul penal*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, 2007, nr.3, p.129.

⁴⁹¹ *Ibidem*.

În alt registru, reiterăm că în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu *volens-nolens* vârsta răspunderii penale este legată indisolubil de calitatea specială a subiectului infracțiunii: cea de persoană publică. Precizăm că, de fapt, calitatea specială a subiectului infracțiunilor de neglijență în serviciu reprezintă cea de-a treia condiție pentru antrenarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM. Respectiva condiție este una specială în raport cu vârsta și responsabilitatea subiectului infracțiunii, întrucât este una suplimentară față de acestea și prevăzută în textul art.329 CP RM. Calitatea specială a subiectului infracțiunii transformă subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu în unul special. *In concreto*, subiect al infracțiunilor examinate poate fi doar persoana publică. Având la bază postulatul, potrivit căruia „[n]u poate fi considerat subiect al infracțiunii persoana care nu posedă calitățile cerute de articolul din Partea Specială a Codului penal pentru infracțiunea săvârșită de acea persoană”,⁴⁹² raționăm că art.329 CP RM este inaplicabil în cazul în care pe post de subiect apare o altă persoană decât persoana publică. Acest lucru a fost ignorat într-o speță din practica judiciară, instanța reținând la calificare art.329 CP RM, aceasta deși subiectul infracțiunii nu avea calitatea de persoană publică, ci de întreprinzător individual.⁴⁹³ Într-o altă speță s-a ajuns la concluzia (în opinia noastră, greșită) că salariatul unei societăți comerciale este subiect al neglijenței în serviciu.⁴⁹⁴ Subliniem că infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM stabilesc răspunderea penală pentru conduita imprudentă în sectorul public, nu însă în sectorul privat. Întreprinzătorul individual, salariatul societăților comerciale reprezintă sectorul privat. Prin urmare, comportamentul acestora, indiferent de gradul lui prejudiciabil, nu poate fi încadrat în tiparul art.329 CP RM. Același lucru e valabil în cazul persoanelor care gestionează organizații comerciale, obștești sau alte organizații nestatale. Iar așa cum I.Serbinov susține, cu drept cuvânt, doar normele concurente cu art.329 CP RM (de exemplu, art.183 CP RM) pot fi aplicate în raport cu astfel de persoane.⁴⁹⁵

În altă privință, consemnăm că norma înscrisă la alin.(1) art.329 CP RM face trimitere la alin.(2) art.123 CP RM. Cea din urmă normă deslușește sensul noțiunii „persoană publică” utilizat la caracterizarea subiectului infracțiunilor de neglijență în serviciu. Prin urmare, ori de câte ori apar premisele aplicării art.329 CP RM practicianul trebuie să determine subiectul infracțiunii cu referire exactă la alin.(2) art.123 CP RM.

⁴⁹² Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*, p.55.

⁴⁹³ *Sentința Judecătorei Edineț (sediul Central) din 28 iulie 2010. Dosarul nr.1-107/2010.* Disponibil:

https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁴⁹⁴ *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Central) din 29 septembrie 2009. Dosarul nr.1-535/2009.* Disponibil:

https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁴⁹⁵ Serbinov I. *Aspecte de drept comparat vizând subiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 din Codul penal*. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” cu prilejul aniversării a 70 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova (Chișinău, 28-29 septembrie 2016). Chișinău: CEP USM, 2016, p.19.

Potrivit normei enunțate, prin persoană publică se înțelege: „[f]uncționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare); angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public”.

Oricare din aceste persoane poate să apară pe post de subiect al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Practica judiciară demonstrează că subiect al neglijenței în serviciu poate fi: funcționarul public,⁴⁹⁶ funcționarul public cu statut special (colaboratorul ordinii publice,⁴⁹⁷ colaboratorul serviciului vamal⁴⁹⁸), angajatul persoanelor juridice de drept public,⁴⁹⁹ angajatul întreprinderii municipale,⁵⁰⁰ angajatul întreprinderii de stat,⁵⁰¹ notarul,⁵⁰² executorul judecătoresc,⁵⁰³ expertul judiciar,⁵⁰⁴ reprezentantul statului în societățile comerciale cu cotă de participare a statului⁵⁰⁵ etc.

⁴⁹⁶ *Sentința Judecătoriei Anenii Noi (sediul central) din 11 mai 2016. Dosarul nr.1-11/15. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Drochia (sediul Râșcani) din 28 decembrie 2016. Dosarul nr.1-344/2016. Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php*

⁴⁹⁷ *Sentința Judecătoriei Orhei (sediul central) din 09 decembrie 2014. Dosarul nr.1-17/2013. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Centru) din 05 decembrie 2017. Dosarul nr.1-377/17. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php*

⁴⁹⁸ *Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Râșcani) din 21 martie 2017. Dosarul nr.1-116/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 august 2015. Dosarul nr.1ra-1019/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4716; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 mai 2014. Dosarul nr.1ra-502/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2117*

⁴⁹⁹ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 16 octombrie 2013. Dosarul nr.1ra-900/2013. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=748; Sentința Judecătoriei Cahul (sediul Central) din 14 ianuarie 2010. Dosarul nr.1-437/2009. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php*

⁵⁰⁰ *Приговор Суда Тараклия (офис Тараклия) от 22 ноября 2010. Дело №1-95/2010. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 07 iulie 2017. Dosarul nr.1-520/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02 decembrie 2015. Dosarul nr.1ra-1047/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5356*

⁵⁰¹ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 11 iulie 2017. Dosarul nr.1ra-833/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9206; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 noiembrie 2015. Dosarul nr.1ra-1333/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5221; Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 26 februarie 2016. Dosarul nr.1-173/2016. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php*

⁵⁰² *Sentința Judecătoriei Edineț (sediul Dondușeni) din 28 iunie 2013. Dosarul nr.1-13/2013. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php*

⁵⁰³ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 22 iulie 2014. Dosarul nr.1ra-1192/2013. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2824; Sentința Judecătoriei*

Precizăm că anterior, până la data de 03.02.2012 (momentul intrării în vigoare a Legii RM nr.245/2011), Codul penal al Republicii Moldova nu opera cu noțiunea „persoană publică”. Tot atunci, în postura de subiect al infracțiunilor de neglijență în serviciu (și nu doar) evolua persoana cu funcție de răspundere. Prin legea sus-indicată dispoziția art.329 CP RM a suferit modificări, astfel încât noțiunea „persoană cu funcție de răspundere” a fost substituită cu noțiunea „persoană publică”. În textul altor norme, însă, legiuitorul autohton a decis să păstreze noțiunea „persoană cu funcție de răspundere”, deși noțiunea de „persoană publică” este într-atât de largă, încât cuprinde și conceptul „persoană cu funcție de răspundere”, fapt statuat și în literatura de specialitate.⁵⁰⁶ Între noțiunile „persoană cu funcție de răspundere” și „persoană publică” se atestă un raport de tipul parte-întreg. În orice caz, în ce privește art.329 CP RM, modificarea termenilor utilizați la reflectarea subiectului infracțiunilor a avut drept efect lărgirea considerabilă a cercului entităților pasibile să apară în postura de subiecți ai neglijenței în serviciu.

În rezultatul amendamentelor efectuate, cel abilitat cu aplicarea legii penale va reține în actul ce reflectă încadrarea realizată termenul „persoană publică”, nu însă „persoană cu funcție de răspundere”. În condiții neclare, sesizăm cauze în practica organelor de drept în care se indică termeni excluși din textul art.329 CP RM. Ilustrativ este următorul fragment din practică ce atestă încadrarea efectuată potrivit art.329 CP RM: „[î]ndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană cu funcție de răspundere și publică a obligațiilor de serviciu...”.⁵⁰⁷ Cu siguranță, asemenea calificări trebuie evitate, întrucât nu reflectă cu exactitate subiectul infracțiunii.

În altă privință, sesizăm că, în conformitate cu alin.(2) art.123 CP RM, la categoria persoanelor publice sunt atribuiți și colaboratorii organelor apărării. Totodată, consemnăm că la art.378 CP RM este incriminată, în cadrul unei norme speciale, atitudinea neglijentă față de serviciul militar. În aceste condiții, R.Popov menționează că subiect al infracțiunilor prevăzute la

Chișinău (sediul Buiucani) din 15 aprilie 2015. Dosarul nr.1-162/2015. Disponibil:

https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁵⁰⁴ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 15 decembrie 2015.

Dosarul nr.1ra-911/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5469; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02 iulie 2013. Dosarul nr.1ra-620/2013. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=423

⁵⁰⁵ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 22 februarie 2017. Dosarul nr.1ra-419/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8283; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 aprilie 2014. Dosarul nr.1ra-736/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2820;

⁵⁰⁶ Popov R. Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal, p.176.

⁵⁰⁷ Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 15 aprilie 2015. Dosarul nr.1-162/15. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 26 februarie 2016. Dosarul nr.1-173/2016. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

art.329 CP RM nu poate fi persoana care este colaborator al organelor apărării.⁵⁰⁸ Aceeași explicație regăsim la pct.3.1. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017. De asemenea, S.Brînza și V.Stati consemnează că „[a]titudinea neglijentă a șefului în plan militar sau a unei alte persoane cu funcție de răspundere față de serviciul militar, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari, atrage răspundere nu în baza art.329 CP RM, dar conform art.378 CP RM”.⁵⁰⁹

Remarcăm că cea din urmă accepție este în consonanță cu vechea titulatură a Capitolului XV din Partea Specială a Codului penal (cea de până la adoptarea Legii RM nr.245/2011), atunci când persoana cu funcție de răspundere figura în calitate de subiect al infracțiunilor de serviciu în sfera publică, inclusiv al celor prevăzute la art.329 CP RM.

Actualmente, confruntând textul art.329 și al art.378 CP RM constatăm că cele evocate de R.Popov nu pot fi acceptate în totalitate, aceasta deoarece pe post de subiect al infracțiunilor prevăzute la art.378 CP RM apare șeful sau o altă persoană cu funcție de răspundere. În opoziție, în postura de subiect al neglijenței în serviciu evoluează persoana publică. Observăm, deci, că subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu este mult mai larg, fiind posibilă situația în care colaboratorul organelor apărării să nu evolueze pe post de șef sau de altă persoană cu funcție de răspundere (specia), dar să apară în postura de persoană publică care își desfășoară activitatea în cadrul serviciului militar (genul). În aceste condiții, are dreptate I.Serbinov când afirmă că „[c]olaboratorul organelor apărării poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM în ipoteza în care este persoană publică, însă nu are calitatea de șef sau de altă persoană cu funcție de răspundere”.⁵¹⁰

După această precizare, accentuăm că în cadrul prezentului studiu nu ne propunem să facem o analiză a tuturor categoriilor de persoane publice pasibile să evolueze pe post de subiect al neglijenței în serviciu. Acest lucru a și fost făcut cu multă iscusință de către R.Popov în cadrul unei lucrări științifice de amploare.⁵¹¹ De asemenea, explicații suficient de detaliate cu privire la acest aspect întâlnim la pct.3.1. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017. Din aceste raționamente, în continuare vom încerca să punctăm doar pe unele aspecte problematice de ordin teoretico-practic în materia ce vizează subiectul infracțiunilor investigate.

Un prim aspect ține de aprecierea faptului dacă poate evolua în postura de subiect al neglijenței în serviciu personalul auxiliar și/sau cel tehnic din cadrul autorităților publice

⁵⁰⁸ Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*, p.137.

⁵⁰⁹ Brînza S. și Stati V. *Drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.877.

⁵¹⁰ Serbinov I. *Subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 Codul penal)*, partea I, p.15.

⁵¹¹ Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*, p.117-181.

(centrale sau locale), autorităților publice autonome sau de reglementare, întreprinderilor de stat sau municipale ori al altor persoane juridice de drept public.

Pentru a clarifica acest aspect este necesar de apelat la unele acte normative. De exemplu, potrivit art.11 din Legea Republicii Moldova cu privire la Serviciul vamal, nr.302 din 21.12.2017, „[p]ersonalul Serviciului Vamal este constituit din funcționari publici cu statut special din cadrul Serviciului și personalul contractual (de deservire tehnică și cel auxiliar). În cazul personalului contractual din cadrul Serviciului Vamal, care nu are statut de funcționar vamal, angajat în baza contractului individual de muncă, se aplică prevederile legislației muncii”. De asemenea, potrivit alin.(1) art.16 din Legea Republicii Moldova cu privire la Autoritatea Națională de Integritate, nr.132 din 17.06.2016,⁵¹² „[a]paratul Autorității este compus din inspectori de integritate, funcționari publici și personal contractual”.

Din prevederile legale citate rezultă că funcționarii publici, drept categorie a persoanelor publice, trebuie deosebiți de personalul contractual, adică de cel auxiliar și tehnic. Persoanele care deservesc auxiliar și tehnic entitățile sus-numite nu pot apărea pe post de subiecți ai infracțiunilor de neglijență în serviciu, întrucât nu-și exercită atribuțiile de serviciu în realizarea unei funcții publice. Acestea nu pot fi considerate nici persoane publice asimilate funcționarilor publici. Concluzii similare transpar din pct.3.1. al Hotărârii Plenului CSJ nr.7/2017. Contrar constatărilor enunțate, în următorul caz din practica judiciară pe post de subiect al neglijenței în serviciu a fost catalogată persoana care a exercitat atribuții cu caracter tehnic: „[i]nculpatul X fiind angajat în calitate de specialist energetician în cadrul Penitenciarului nr.4, or.Cricova, mun. Chișinău, având conform fișei de post împuternicirea de a efectua controlul exploatării utilajului și rețelelor electrice, rețelelor termice și de apeduct din incinta penitenciarului, fiind responsabil de efectuarea în penitenciar a reparațiilor planificate, nu a supravegheat lucrările de reparație efectuate la etajul II din sectorul nr.3 al Penitenciarului nr.4, or.Cricova, unde în perioada lunii august 2013 au fost instalate fire electrice, care nu erau izolate și nici priza electrică nu era instalată în perete. Drept rezultat al atitudinii neglijente al lui X, acesta îndeplinindu-și necorespunzător obligațiunile de serviciu, la 01.09.2013 în jurul orei 17.00., condamnatul B.R., care se afla în celula respectivă din sectorul nr.3 al penitenciarului, dorind să se conecteze la o altă fază de aprovizionare cu energie electrică, a fost electrocutat, în rezultat survenind decesul acestuia”.⁵¹³ Observăm că inculpatul nu și-a îndeplinit corespunzător obligațiile de deservire

⁵¹² În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.245-246.

⁵¹³ *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Râșcani) din 04 mai 2017. Dosarul nr. I-187/2017.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

tehnică a penitenciarului. Aceste obligații nu se grefează pe realizarea unei funcții publice. Ele țin nemijlocit de exercitarea unor obligații cu caracter pur tehnic.

Din aceleași considerente nu putem susține următoarea soluție de încadrare reținută în practica organelor judiciare: „[a]cțiunile inculpatului Y au fost încadrate în baza alin.(1) art.329 CP RM pentru faptul că, activând în calitate de poștaş, aflându-se la serviciu, a primit de la Poșta centrală din satul X., conform facturii de rută eliberate în aceeași zi, 12 saci asigurați, 14 saci cu corespondență, astfel fiindu-i încredințată în administrare poșta și mijloace bănești pentru a fi repartizate la oficiile poștale situate pe teritoriul satului X. Toate acestea au fost încărcate în remorca automobilului de serviciu și încuiate cu lacăt de către Y. Ulterior, Y s-a deplasat pe ruta stabilită. Însă, deoarece a manifestat neglijență la păstrarea integrității bunurilor încredințate, ajuns la destinație a depistat ușa remorcii automobilului descuiată și lipsa unui sac pe care l-a primit de la Poșta centrală, în care se aflau bani în sumă de 50 000 de lei”.⁵¹⁴ Suntem de părere că poștaşul nu poate fi privit în postura de persoană publică și, respectiv, de subiect al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. De altfel, acest lucru este consemnat suficient de tranșant la pct.3.1. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017. *In concreto*, se arată că „[p]rin prisma dispoziției de la alin.(2) art.123 CP RM, angajatul întreprinderii de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public este salariatul care se asimilează funcționarilor publici, indiferent de nivelul ierarhic, cu excepția salariaților care desfășoară activități auxiliare (de exemplu, însoțitorul de vagon, poștaşul etc.).” Convingătoare sunt argumentele aduse de B.V. Voljenkin: „[C]riteriul fundamental pentru atribuirea salariaților întreprinderilor de stat și ai celor municipale la categoria persoanelor cu funcție de răspundere îl constituie posedarea dreptului persoanei de a realiza, în virtutea funcției, acțiuni producătoare de efecte juridice, susceptibile să nască, să modifice și să înceteze raporturi juridice. Corespunzător, trebuie recunoscută persoană cu funcție de răspundere persoana care posedă dreptul de a elibera din numele întreprinderilor de stat sau al celor municipale documente oficiale ce confirmă fapte juridice concrete și, implicit, dreptul de a organiza și regla conduita altor persoane pentru care aceste documente au forță juridică”.⁵¹⁵

Considerăm că directorul Î.S. „Poșta Moldovei”, adjuncții acestora, șefii de direcții sau de filiale ori alți salariați asimilați funcționarilor publici pot apărea pe post de subiect ai neglijenței în serviciu. Doar aceștia răspund aserțiunilor evocate de B.V. Voljenkin. Tocmai de aceea îmbrățișăm soluția de calificare oferită într-un caz din practica judiciară a Republicii Moldova în

⁵¹⁴ *Sentința Judecătorei Hâncești (sediul Ialoveni) din 16 aprilie 2015. Dosarul nr. I-58/2015.* Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁵¹⁵ Волженкин Б.В. *op. cit.*, p.117-118.

corespondere cu art.329 CP RM pentru neglijența în serviciu admisă de șeful Oficiului poștal B. din r-nul Dondușeni.⁵¹⁶ Nu poate fi pus la îndoială faptul că șeful unei filiale a Î.S. „Poșta Moldovei” reprezintă persoană publică. Deci, poate figura în calitate de subiect al neglijenței în serviciu.

În continuare vom supune examinării un alt aspect care merită a fi luat în considerare. La concret, interesează dacă neglijența în serviciu săvârșită de o persoană cu funcție de demnitate publică trebuie încadrată sau nu în tiparul art.329 CP RM. Subliniem că art.329 CP RM, comparativ cu art.327 și 328 CP RM, nu incriminează într-o normă aparte săvârșirea infracțiunii de către o persoană cu funcție de demnitate publică. Să însemne oare aceasta că neglijența în serviciu comisă de o persoană cu funcție de demnitate publică scapă de sub incidența art.329 CP RM? Și de această dată găsim răspunsul la pct.3.3. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017: „...[p]ersoana cu funcție de demnitate publică nu este prevăzută expres în calitate de subiect al infracțiunii, stipulate la art.329 CP RM, în virtutea unui raport de parte-întreg între noțiunile „persoană publică” și „persoana cu funcție de demnitate publică”, în cazul neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare, de către o persoană cu funcție de demnitate publică, a obligațiilor de serviciu, ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele, dacă aceasta a cauzat daune, în proporții mari, intereselor publice sau drepturilor și intereselor, ocrotite de lege, ale persoanelor fizice sau juridice, față de o asemenea persoană se va aplica răspunderea în baza art.329 CP RM. Coraportul parte-întreg între noțiunile „persoană publică” și „persoana cu funcție de demnitate publică” decurge din prevederile alin.(2) art.2 al Legii cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, nr.199 din 16.07.2010, potrivit căroră „funcția de demnitate publică este o funcție publică ...”, în coroborare cu alin.(2) art.123 CP RM, în care se indică că persoana publică este, printre altele, un funcționar public”. Respectivele explicații cazuale își au suportul nu doar în textul normativ, ci și în aserțiunile autorului R.Popov.⁵¹⁷ Pe o poziție similară se situează I.Serbinov, în opinia căruia nici nu este oportună completarea art.329 CP RM cu o dispoziție în care în calitate de subiect al infracțiunii ar fi menționată persoana cu funcție de demnitate publică.⁵¹⁸

Remarcăm că practica judiciară este în unison cu lămuririle cazuale și doctrinare enunțate. Astfel, au fost constatate cazuri în care acțiunile primarului,⁵¹⁹ ale președintelui de raion⁵²⁰ au

⁵¹⁶ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 03 noiembrie 2011. Dosarul nr.1a-314/11. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁵¹⁷ Popov R. Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal, p.190-192.

⁵¹⁸ Serbinov I. Subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 Codul penal), partea I, p.20.

⁵¹⁹ Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 30 decembrie 2016. Dosarul nr.1-196/16. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătorei Ungheni din 14

fost încadrate în conformitate cu prevederile art.329 CP RM, în pofida faptului că articolul indicat nu conține o referire expresă la persoana cu funcție de demnitate publică în calitate de subiect al neglijenței în serviciu. Dar primarul, președintele de raion sunt persoane cu funcție de demnitate publică, fapt desprins din interpretarea sistematică a normei prevăzute la alin.(3) art.123 CP RM și a anexei la Legea Republicii Moldova cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, nr.199 din 16.07.2010.⁵²¹ În context, precizăm că anterior primarul era considerat persoană publică. Începând cu 01 august 2016 primarul are statutul de persoană cu funcție de demnitate publică, remaniere operată prin Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.152 din 01.07.2016.⁵²² La concret, dispoziția normei de la alin.(3) art.123 CP RM a fost racordată la prevederile anexei la Legea cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică. În acest sens, S.Brînza precizează că sintagma „altă persoană cu funcție de demnitate publică stabilită prin lege” din alin.(3) art.123 CP RM arată că această normă constituie o normă divizată de referire.⁵²³

De menționat că instanța de judecată poate și trebuie să țină cont de calitatea subiectului infracțiunii (cea de persoană publică sau de persoană cu funcție de demnitate publică) în planul stabilirii pedepsei penale. Or, neglijența în serviciu săvârșită de o persoană cu funcție de demnitate publică, comportând un grad prejudiciabil mai ridicat, trebuie pedepsită mai aspru ca neglijența în serviciu comisă de o persoană publică.

În alt context, se impune de clarificat dacă persoana care îndeplinește obligații profesionale poate fi subiect al infracțiunilor de neglijență în serviciu. Medicul, cadrul didactic, pompierul etc., pot ei să răspundă penal în baza art.329 CP RM?

martie 2012. Dosarul nr.1-46/2012. Disponibil:

https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoreiei Ungheni din 11 ianuarie 2012. Dosarul nr.1-22/2012. Disponibil:

https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoreiei Ungheni din 15 martie 2011. Dosarul nr.1-74/2011. Disponibil:

https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoreiei Ungheni din 15 iunie 2016. Dosarul nr.1-26/2016. Disponibil:

https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoreiei Cahul (sediul Cantemir) din 02 iunie 2016. Dosarul nr.1-164/15. Disponibil:

https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoreiei Soroca (sediul central) din 21 august 2017. Dosarul nr.1-383/2017. Disponibil:

https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoreiei Drochia (sediul central) din 19 mai 2015. Dosarul nr.1-71/2015. Disponibil:

https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁵²⁰ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 04 aprilie 2017. Dosarul nr.1ra-586/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8595

⁵²¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.194-196.

⁵²² Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.245-246.

⁵²³ Brînza S. Definiția legislativă a noțiunii „persoană cu funcție de demnitate publică”: analiza evoluției. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2016, nr.8(98), p.88.

Răspunzând la această întrebare consemnăm că pentru antrenarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM este ineluctabil ca făptuitorul să încalce obligații de serviciu. În contrast, medicul, cadrul didactic, pompierul etc. care execută obligații pur profesionale nu poate fi subiect al neglijenței în serviciu. Încălcarea obligațiilor pur profesionale poate antrena răspunderea penală în baza unor altor norme de incriminare. Un exemplu în acest sens îl constituie art.213 CP RM care stabilește răspunderea penală pentru încălcarea din neglijență a regulilor și a metodelor de acordare a asistenței medicale.

Obligațiile profesionale nu trebuie confundate cu obligațiile de serviciu. Prin obligații profesionale trebuie de înțeles acele îndatoriri pe care le are o persoană ce exercită o ocupație, o îndeletnicire cu caracter permanent în baza unei calificări corespunzătoare.⁵²⁴ În același timp, potrivit pct.6.2. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, „[p]rin obligații de serviciu se înțelege acele îndatoriri care cad în sarcina unei persoane publice, potrivit normelor care reglementează serviciul respectiv ori care sunt inerente naturii aceluia serviciu”. În context, surprindem că în literatura de specialitate, în calitate de categorii distincte ale subiecților speciali ai infracțiunii, *inter alia*, sunt evidențiați: subiecții care îndeplinesc obligații profesionale și cei care îndeplinesc obligații de serviciu.⁵²⁵

Nu este exclusă situația în care calitatea de persoană publică să fie cumulată cu cea de persoană care execută obligații cu caracter profesional. Cu alte cuvinte, nu este exclus ca una și aceeași persoană să îndeplinească obligații de serviciu și obligații profesionale (de exemplu, decanul unei facultăți sau medicul-șef al unei instituții medicale publice). În această ipoteză, răspunderea penală în baza art.329 CP RM poate fi angajată doar dacă persoana îndeplinește obligații de serviciu. În opoziție, poate fi incidentă o altă normă de incriminare (inclusiv, art.213 CP RM) atunci când aceeași persoană îndeplinește obligații pur profesionale. Explicația este simplă: îndeplinirea obligațiilor de serviciu produce efecte juridice, în timp ce îndeplinirea obligațiilor profesionale nu produce asemenea efecte. Pentru delimitarea celor două situații este ilustrativ următorul exemplu evocat în doctrină: „[În timpul în care ține lecții cadrul didactic desfășoară activitate profesională, iar când primește examenele acesta devine persoană cu funcție de răspundere, întrucât de notele puse depinde admiterea de mai departe a elevului în instituția

⁵²⁴ *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române* / Coord. Eugenia Dima. Chișinău: Arc:Gunivas, 2007, p.1570-1571.

⁵²⁵ Тарасова Ю.В. *Понятие и признаки специального субъекта преступления*. În: Российский следователь, 2004, nr.10, p.14.

de învățământ, trecerea studentului în alt curs, primirea bursei, primirea diplomei de studii în cadrul instituției de învățământ”.⁵²⁶

Mai multe detalii cu privire la delimitarea infracțiunilor de neglijență în serviciu de alte fapte conexe săvârșite în rezultatul executării obligațiilor pur profesionale vor fi oferite *infra*, în cadrul segmentului din cercetare destinat disocierii infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM de alte fapte penale similare.

Tot în conjunctura subiectului infracțiunii urmează să decidem dacă este posibilă participația penală în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu. Aparent, răspunsul este unul simplu. *In concreto*, acesta transpare tranșant din conținutul prevederii înscrise la art.41 CP RM, în corespundere cu care „[s]e consideră participație cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni *intenționate* [evid. ns.]”. De aici derivă ideea că participația penală este posibilă doar în cazul infracțiunilor intenționate. I.Macari menționează că forma intenționată de vinovăție indică faptul că, în genere, participația este o unire a unui grup de persoane, care acționează într-o direcție, strâns legat printr-o unire internă, cu o voință unică îndreptată spre săvârșirea unei infracțiuni premeditate.⁵²⁷

Din textul art.329 CP RM se desprinde fără echivoc că forma vinovăției cu care acționează făptuitorul la săvârșirea neglijenței în serviciu o constituie imprudența. Prin urmare, ar rezulta că participația penală nu este posibilă în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu.

Totuși, studiul practicii judiciare în materia infracțiunilor reunite sub denumirea de neglijență în serviciu demonstrează lipsa unei coeziuni absolute față de problematica abordată. Bunăoară, este ilustrativ următorul fragment dintr-o speță din practica judiciară a Republicii Moldova: „...[f]ără a nega faptul că infracțiunea de neglijență în serviciu este una din imprudență (culpă), care în viziunea părții apărării exclude participația, s-a constatat că inculpații S.C. și M.D. au *săvârșit-o în coautorat* [evid. ns.], întrucât consecințele produse sunt rezultatul neîndeplinirii de către fiecare dintre ei nu doar a obligațiilor de serviciu strict determinate în legătură cu funcțiile deținute în perioada de referință, dar și rezultatul neîndeplinirii unor obligațiuni de serviciu comune pentru ambii...”.⁵²⁸ Interesantă apreciere. Nu susținem o atare abordare. Aceasta nu concordă cu definiția legală a participației penale; or, legiuitorul a stabilit „negru pe alb” că participație poate fi doar la infracțiunile intenționate, dar nu și la cele imprudente. Tot așa și A.I. Rarog punctează că este imposibilă participația la infracțiunile din

⁵²⁶ Шнитенков А. Выполнение преподавателем профессиональных и должностных функций. În: Уголовное право, 2001, №4, p.68.

⁵²⁷ Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Generală*, p.204.

⁵²⁸ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 24 iulie 2014. Dosarul nr.1ra-134/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2835

imprudență.⁵²⁹ Același lucru este nuanțat de V.Cușnir.⁵³⁰ Fiind veritabile infracțiuni pasibile de săvârșire în exclusivitate din imprudență, faptele de neglijență în serviciu nu sunt susceptibile de săvârșire în participație penală. În aceste condiții, așa cum se relevă în doctrină, rezultatul cauzat din imprudență nu constituie rezultat al participației penale.⁵³¹

Într-o altă speță din practica judiciară acuzatorul de stat a indicat în actul de învinuire următoarele circumstanțe de fapt: „[P].Ș. având drept atribuții de serviciu aplicarea corectă a actelor normative și metodice, care reglementează procesul de documentare și evidență a mijloacelor de transport..., acționând în înțelegere prealabilă și de comun acord cu alte persoane [evid. ns.], constatând că mijlocul de transport de model „Audi Q7” cu numărul caroseriei WAUZZZ4F58N050128 nu a fost supus vămuirii, a acceptat înmatricularea acestuia eliberând certificatul de înmatriculare cu date false. Astfel, a indicat numărul caroseriei ca fiind WAUZZZ4F58N050128, care, de fapt, aparținea autoturismului de model „Audi A6C6”. Prin ce, contrar prevederilor alin.(1) art.136 Cod vamal, a acceptat ilegal utilizarea mijlocului de transport, care nu a fost vămuیت pe deplin și în așa mod a determinat formarea unui prejudiciu în bugetul de stat în proporții deosebit de mari”.⁵³² Drept răspuns la cele reflectate în rechizitoriu, instanța de judecată a reținut, *inter alia*, în sentința de achitare precum că „...[Î]n ordonanța de punere sub învinuire, procurorul indică că în privința lui R.S., C.A. și P.Ș. există anumite probe că au săvârșit infracțiunea prevăzută la art.42, lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, ceea ce ar presupune că fiecare din ei ar fi săvârșit o infracțiune în participație”. În continuare, instanța, în mod neclar, punctează: „[Î]n pofida acestui fapt, din textul ordonanței nu este clar cine cu cine în participație ar fi săvârșit și în ce calitate, adică cine este autor, organizator, instigator sau complice, iar în rechizitoriu aceste circumstanțe pur și simplu lipsesc”. Observăm că statuările instanței sunt contradictorii. Pe de o parte, instanța notează critic, dar just, asupra celor reflectate de acuzatorul de stat în actul de învinuire și, în special, asupra reținerii eronate la încadrare a art.42 CP RM drept normă care desemnează participanții la infracțiune. Pe de altă parte, însă, apare neclară nedumerirea instanței față de omisiunea acuzatorului de stat de a consemna cu exactitate rolul concret îndeplinit de fiecare subiect la săvârșirea neglijenței în serviciu. Acest lucru nici nu trebuia făcut, din moment ce comportamentul celor trei inculpați a fost încadrat în tiparul art.329 CP RM. Specificarea rolului juridic urma a fi făcută doar în ipoteza în care calificarea era alta,

⁵²⁹ Парог А.И. *Квалификация преступлений по субъективным признакам*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p.218.

⁵³⁰ Barbăneagră A. *et al. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*, p.725

⁵³¹ Кухтина Т.В. *Проблемы соотношения соучастия и неосторожного сопричинения в уголовном праве*. În: Вестник ЮУрГУ, Серия «Право», 2016, №1, p.64.

⁵³² *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 26 februarie 2016. Dosarul nr. I-173/2016*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

dar nu cea de la art.329 CP RM; or, așa cum am punctat *supra*, nu poate fi participație la infracțiunile din imprudență, în general, și la infracțiunile de neglijență în serviciu, în special.⁵³³ Considerent din care împărtășim în totalitate argumentele instanței de apel față de statuările eronate ale instanței de fond exprimate pe marginea existenței participației penale la comiterea neglijenței în serviciu: „...[n]u există participație la infracțiunile din imprudență, iar în cazul din speță fiecare inculpat la fiecare etapă de înmatriculare/reînmatriculare a avut calitatea de autor al infracțiunii. Cei trei au săvârșit infracțiuni distincte, încalcând independent normele stabilite de fișa de post și la fiecare etapă au avut posibilitatea și, cu certitudine, au avut obligațiunea de a depista deficiențele menționate în speță”.⁵³⁴

Totuși, cum trebuie apreciat rolul fiecărei persoane care și-a adus aportul la săvârșirea neglijenței în serviciu? Răspunzând la această întrebare, Gh.Dărăngă și D.Lucinescu susțin că „[î]n cazul îndeplinirii defectuoase a îndatoririlor de serviciu, când mai multe persoane, acționând împreună, își îndeplinesc în mod defectuos aceste îndatoriri din culpă, fiecare va răspunde ca autor, fiindcă contribuția fiecăruia a concurat nemijlocit la producerea rezultatului”.⁵³⁵ Nu susținem afirmația, potrivit căreia aceștia urmează a fi considerați drept autori. În context, în doctrina română se relevă că „[c]oautoratul nu este posibil atunci când poziția subiectivă a ambilor autori s-a caracterizat prin culpă”.⁵³⁶ În lipsa participației penale, fiecare dintre subiecți care se face vinovat de comiterea neglijenței în serviciu și care a cooperat cu celălalt la săvârșirea faptei infracționale urmează a fi tras la răspundere penală în baza art.329 CP RM în mod de sine stătător. Cu privire la acest aspect, X.Ulianovschi notează: „[D]acă unii au cooperat din culpă, ea trebuie constatată la fiecare persoană care a cooperat, însă nu va exista participație propriu-zisă, ci o simplă cooperare materială, deoarece lipsește legătura subiectivă dintre participanți”.⁵³⁷ La rândul lor, S.Copețchi și I.Hadîrca menționează, cu drept cuvânt: „[Î]n cazul în care mai multe persoane cooperează la săvârșirea unei infracțiuni din imprudență, comportamentul acestora trebuie calificat de sine stătător. Fiecare persoană va răspunde, în limita vinovăției sale, pentru fapta săvârșită și urmarea prejudiciabilă cauzată”.⁵³⁸

În fine, I.Serbinov relevă: „[E]ste posibil ca, în aceleași împrejurări, două sau mai multe persoane publice să nu îndeplinească sau să îndeplinească necorespunzător obligațiile de serviciu

⁵³³ Popenco A. *Participația penală vs neglijența în serviciu (art.329 CP RM): scurt examen de compatibilitate*. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, (Chișinău, 08-09 noiembrie 2018). Seria „Științe juridice”. Chișinău: CEP USM, 2018, p.294.

⁵³⁴ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 13 decembrie 2016. Dosarul nr.1a-591/2016*. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁵³⁵ Vasiliu T. *et al*, *op. cit.*, p.72.

⁵³⁶ Diaconescu Gh. și Duvac C. *op. cit.*, p.419.

⁵³⁷ Ulianovschi X. *Participația penală*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2000, p.19.

⁵³⁸ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.304.

ca rezultat al atitudinii neglijente sau neconștiincioase față de ele. Într-un asemenea caz, dacă se produce una dintre urmările prejudiciabile prevăzute la art.329 CP RM, persoanele în cauză vor fi autori (nu coautori) ai aceleiași infracțiuni. Producerea unei urmări prejudiciabile comune, ca rezultat al eforturilor interdependente și intercondiționate ale autorilor, condiționează lipsa concursului de infracțiuni”.⁵³⁹ Elocvente, în acest sens, sunt acele cauze penale intentate în baza art.329 CP RM unde mai multe persoane figurează în postura de subiect al neglijenței în serviciu, fiecare dintre ele, pe bună dreptate, fiind trase la răspundere penală în mod de sine stătător pentru faptele sale.⁵⁴⁰

În cele din urmă, conchidem că, potrivit legislației penale a Republicii Moldova, instituția participației penale este incompatibilă cu neglijența în serviciu (cel puțin la etapa actuală).

3.2. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM

Cel din urmă element al componentelor de infracțiune prevăzute la art.329 CP RM îl formează ***latura subiectivă***. În continuare ne vom concentra efortul asupra cercetării acestui element.

Pentru început amintim că în structura laturii subiective intră: vinovăția, motivul și scopul. În cazul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM doar vinovăția reprezintă semn obligatoriu. Celelalte două constituie semne facultative, neavând relevanță la calificare. Mai exact, motivul poate apărea pe post de semn facultativ. Scopul însă, nu este incident în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu; or, scopul (finalitatea urmărită de făptuitor la săvârșirea faptei infracționale) este incompatibil cu forma imprudentă a vinovăției. Dar așa cum se va vedea *infra*, tocmai respectivă formă a vinovăției este caracteristică faptelor infracționale consemnate la art.329 CP RM.

În cele ce urmează vom supune examinării principalul semn al laturii subiective a infracțiunilor de neglijență în serviciu: ***vinovăția***.

Ab initio, precizăm că la descrierea infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM legiuitorul nu a prevăzut explicit forma vinovăției cu care acționează făptuitorul la comiterea faptei prejudiciabile, precum și nici atitudinea psihică a acestuia față de urmările prejudiciabile cauzate, motiv din care în literatura de specialitate nu există unanimitate de păreri în ce privește forma vinovăției avută în vedere de legiuitor la adoptarea textului normelor de incriminare supuse

⁵³⁹ Serbinov I. *Subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 din Codul penal)*, partea II, p.27-28.

⁵⁴⁰ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 22 februarie 2017. Dosarul nr.1ra-419/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8283; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 28 noiembrie 2017. Dosarul nr.1ra-985/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9926

analizei. Pe bună dreptate se arată în doctrină că modul de descriere legislativă a normelor care stabilesc răspunderea penală pentru neglijență în serviciu nu permite a trage o concluzie certă privind conținutul laturii subiective.⁵⁴¹

B.V. Voljenkin sugerează că infracțiunile analizate pot fi comise atât din imprudență, cât și intenționat. Dânsul opinează: „[A]titudinea neconștiincioasă sau neglijentă față de serviciu nu semnifică caracteristica atitudinii psihice a persoanei cu funcție de răspundere față de fapta socialmente periculoasă și urmările acesteia. O atitudine neconștiincioasă față de serviciu manifestă și persoana cu funcție de răspundere care intenționat nu îndeplinește sau îndeplinește necorespunzător obligațiile sale de serviciu, prevăzând și dorind (admițând în mod conștient) survenirea urmărilor socialmente periculoase”.⁵⁴² La rândul său, V.A. Kocerga subliniază că, întrucât art.329 CP RM nu conține vreo specificare a formei vinovăției, corespunzător, se poate de presupus că aceste fapte pot fi comise nu doar din imprudență, ci și cu intenție.⁵⁴³ Aceeași remarcă este făcută față de norma inserată la alin.(1) art.293 din Codul penal al Federației Ruse.⁵⁴⁴ În continuare, același autor se contrazice atunci când afirmă că lipsa în legea penală a mențiunii privind forma imprudentă a vinovăției față de urmările socialmente periculoase nu transformă neglijența în serviciu în infracțiune intenționată.⁵⁴⁵

Cu titlu de critică față de modul de specificare a formei vinovăției cu care trebuie să acționeze făptuitorul la săvârșirea infracțiunilor analizate, M.A. Tîneanaia punctează: „[I]nterpretarea literară a textului de lege, într-adevăr, permite a trage concluzia că infracțiunile de neglijență în serviciu pot fi săvârșite cu intenție: atât directă, cât și indirectă. Stipularea în legea penală a atitudinii neglijente sau neconștiincioase a persoanei cu funcție de răspundere față de obligațiile sale de serviciu nu exclude această posibilitate”.⁵⁴⁶

Împărtășim punctul de vedere aparținând lui E.V. Țariov: „[Î]ntrucât în componența neglijenței în serviciu lipsește specificarea formei vinovăției, aceasta trebuie identificată ținându-se cont de semnele laturii obiective reflectate în dispoziția normei. În orice caz, la săvârșirea neglijenței în serviciu este exclusă atitudinea intenționată a făptuitorului față de cauzarea urmărilor socialmente periculoase”.⁵⁴⁷

⁵⁴¹ Царев Е.В. Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития, р.22.

⁵⁴² Волженкин Б.В. Служебные преступления: Комментарий законодательства и судебной практики. Санкт-Петербург: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2005, р.242.

⁵⁴³ Кочерга В.А. Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты, р.63.

⁵⁴⁴ Ibidem, р.18.

⁵⁴⁵ Ibidem.

⁵⁴⁶ Тыняная М.А. Проблемы уголовно-правовой оценки субъективных признаков в составе халатности, р.140.

⁵⁴⁷ Изосимов С.В. și Царев Е.В. Возможна ли умышленная халатность?, р.217-218.

Nu considerăm că omisiunea legiuitorului de a prevedea expres forma vinovăției în dispoziția normei incriminatoare echivalează cu posibilitatea comiterii neglijenței în serviciu cu ambele forme de vinovăție. O atare concluzie nu transpare nicidecum din legislația Republicii Moldova. Tehnica specificării exprese a imprudenței în calitate de formă a vinovăției cu care poate acționa făptuitorul la săvârșirea infracțiunii este străină legislației penale a Republicii Moldova. Forma vinovăției poate rezulta din alte împrejurări.

In concreto, forma vinovăției în componența infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM se desprinde, în primul rând, din termenul „neglijent” utilizat în dispoziția alin.(1) art.329 CP RM, care desemnează cauza neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu. În același timp, după cum am evidențiat *supra*, B.V. Voljenkin este, însă, de părere că expresia „atitudine neconștiincioasă” din conținutul aceleiași norme denotă că neglijența în serviciu poate fi comisă și intenționat. Iar V.A. Kocerga susține că în această ipoteză se învederează o coliziune între litera și spiritul legii.⁵⁴⁸

În ce ne privește, considerăm prea categorice aceste afirmații. Este adevărat că sintagma „atitudine neconștiincioasă” implică manifestarea unei atitudini intenționate față de fapta de neîndeplinire sau de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. Totodată, aceasta nu implică manifestarea unei atitudini similare și față de eventualele urmări prejudiciabile. În raport cu acestea făptuitorul poate manifesta doar imprudență. Subscriem opticii autorilor S.V. Izosimov și E.V. Țariov: „...[u]nele sau alte obligații de serviciu pot fi neîndeplinite intenționat sau în rezultatul unei gafe (uitării, distragerii, delegării obligațiilor de serviciu unei alte persoane etc.). Totuși, este exclusă ipoteza manifestării unei atitudini conștiente față de cauzarea urmărilor socialmente periculoase”.⁵⁴⁹ V.A. Merzliakova subliniază că acest lucru nu este întâmplător, întrucât recunoașterea formei intenționate a vinovăției față de urmările prejudiciabile ar atrage după sine un șir de contradicții serioase.⁵⁵⁰

Dacă făptuitorul ar manifesta intenție față de urmările prejudiciabile, s-ar pierde linia de demarcație între infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM și cele consemnate la art.327 CP RM (abuzul de putere sau abuzul de serviciu). De aici rezultă o altă circumstanță din care se desprinde fără echivoc forma vinovăției în cazul infracțiunilor investigate, și anume: existența în același capitol din Partea Specială a Codului penal a unor norme similare după conținut, din punctul de vedere al laturii obiective, și diferite, din punctul de vedere al laturii subiective (este vorba de infracțiunile prevăzute la art.327 CP RM). Interpretând sistematic normele înscrise la

⁵⁴⁸ Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты*, p.124.

⁵⁴⁹ Изосимов С.В. și Царев Е.В. *Возможна ли умышленная халатность?*, p.232.

⁵⁵⁰ Мерзлякова В.А. *op. cit.*, p.31.

art.329 CP RM în raport cu cele specificate la art.327 CP RM, ajungem la ferma concluzie că infracțiunile de neglijență în serviciu nu pot fi comise intenționat, ci doar din imprudență.⁵⁵¹

Chiar și interpretarea logică a normelor prevăzute la art.329 CP RM ne îndeamnă spre concluzia că infracțiunile de neglijență în serviciu sunt susceptibile de săvârșire, în exclusivitate, din imprudență. Meritorie este observația autoarei M.A. Tîneanaia, în acord cu care natura juridică a infracțiunilor cercetate exclude posibilitatea comiterii acestora cu intenție.⁵⁵² Același lucru reiese interpretând istoric cadrul incriminator supus examinării. Normele ce incriminează neglijența în serviciu au apărut și s-au dezvoltat în tandem cu normele ce incriminează abuzul de putere sau abuzul de serviciu. Comparativ cu cele din urmă, primele au sancționat comportamentul imprudent al persoanei publice admis în procesul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu. Nu avem motive să afirmăm că incriminările respective și-au modificat conținutul în ceea ce privește atitudinea psihică a făptuitorului față de cele săvârșite.

În concluzie, imprudența este forma vinovăției care caracterizează infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM, nu însă și intenția. Acest lucru este susținut de majoritatea autorilor.⁵⁵³ Din aceste motive nu putem fi de acord cu statuările de mai jos reținute în practica persoanelor abilitate cu aplicarea legii penale: „[P]rin acțiunile sale *intenționate* [evid. ns.] C.S., fiind

⁵⁵¹ Popenco A. *Latura subiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM), partea I*. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2020, nr.1(52), p.33.

⁵⁵² Тыняная М.А. *Проблемы уголовно-правовой оценки субъективных признаков в составе халатности*, p.140.

⁵⁵³ Царев Е.В. *Перспективы развития нормы, предусматривающей ответственность за халатность (ст. 293 УК РФ)*, p.605; Гладких В.И. și Курчеев В.С. *Уголовное право России. Общая и Особенная части*, p.540; Udrioiu M. *op. cit.*, p.416; Cușnir V. *op. cit.*, p.25; Иванчин А.В. și Каплин М.Н. *op. cit.*, p.36; Тыняная М.А. *Ограничение халатности от злоупотребления должностными полномочиями и превышения должностных полномочий*, p.32; *Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов* / Под ред. И.Я. Козаченко, З.А. Незнамова, Г.П. Новоселова, p.762; Безверхов А.Г. *Должностные (служебные) преступления и проступки* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Казань, 1995, p.64; *Курс российского уголовного права Особенная часть* / Под ред. В.Н. Кудрявцев, А.В. Наумова. Москва: Спарк, 2002, p.871; Евлоев Н.Д. *Уголовная ответственность и наказание за неосторожные преступления* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ставрополь, 2001, p.10; Царев Е.В. *Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития*, p.22; Рыжанков А.Ю. *op. cit.*, p.189; Васильева Я.Ю. *op. cit.*, Изосимов С.В. și Царев Е.В. *Возможна ли умышленная халатность?*, p.232; Лосев В.В. *op. cit.*, p.105-107; Иванчин А.В. și Каплин М.Н. *op. cit.*, p.62; *Особенная часть Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий, судебная практика, статистика* / Под ред. В.М. Лебедева, А.В. Галахова, p.900; *Российское уголовное право. Особенная часть* / Под ред. В.С. Комиссарова, p.605; *Российское уголовное право. Особенная часть* / Под ред. А.В. Наумова, p.651; *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть: Учебник* / Под ред. Л.В. Иногамовой-Хегай, А.И. Рарога, А.И. Чуачева, p.641; Кузнецов А.П. și Маслова Е.В. *Проблемы конструирования субъективных признаков некоторых составов преступлений против государственной власти, интересов государственной службы и службы в органах местного самоуправления (гл. 30 УК РФ)*. În: Юридическая техника, 2013, №7 (ч. 2), p.354; Волженкин Б.В., *op. cit.* p.187; Diaconescu Gh. și Duvac C. *op. cit.*, p.424; Диника В.И. *op. cit.*, p.38; Brînză S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.914; Popov R. și Stati V. *op. cit.*, p.991; Airapetean A. *et al*, *op. cit.*, p.287; Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*, p.397; Barbăneagră A. *et al*. *Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova*, p.705; Barbăneagră A. *et al*. *Codul penal comentat și adnotat*, p.532; Barbăneagră A. *et al*. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p.725.

persoană cu funcție de răspundere, îndeplinindu-și necorespunzător obligațiile de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente...”;⁵⁵⁴ „[M].V. a fost învinuit că prin acțiunile sale *intenționate* [evid. ns.], a comis neglijență în serviciu...”;⁵⁵⁵ „[I]nstanța de apel a constatat că prin acțiunile sale *intenționate* [evid. ns.] S.S. a săvârșit infracțiunea prevăzută de lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, neglijență în serviciu”;⁵⁵⁶ „[P]rin acțiunile sale *intenționate* [evid. ns.] Ț.A. a comis infracțiunea prevăzută la art.329 CP RM...”;⁵⁵⁷; „[D]e către acuzare n-a fost confirmată nici latura subiectivă, *intenție directă sau indirectă* [evid. ns.] a infracțiunii imputate inculpaților”.⁵⁵⁸ Aprecierile juridico-penale enunțate vin în dezacord cu explicația cazuală înscrisă la pct.12 din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, în corespundere cu care „[i]nfracțiunile de neglijență în serviciu pot fi comise doar din imprudență”.

În legislațiile penale ale unor state străine identificăm modele în care lucrurile stau puțin diferit. La concret, în Codul penal al Suediei, al Norvegiei și în cel al Letoniei articolele similare celui supus examinării stabilesc răspunderea penală pentru faptele comise atât din imprudență, cât și cu intenție. Ilustrativ este următorul conținut al normei incriminatoare cuprinse în Codul penal al Suediei: „[P]ersoana care, în procesul îndeplinirii obligațiilor de serviciu, prin acțiune sau omisiune, intenționat sau din imprudență, nu-și îndeplinește obligațiile de serviciu trebuie condamnată pentru abuz în serviciu”. Analizând sistematic conținutul acestor norme ajungem la concluzia că legiuitorii statelor nominalizate au decis să reunească în cadrul uneia și aceleași norme conduita intenționată și cea imprudentă manifestată de persoana publică în procesul îndeplinirii obligațiilor sale de serviciu. Nu susținem o asemenea poziție legislativă, întrucât pune, neîntemeiat, semnul egalității între două conduite diferite după gradul prejudiciabil pe care îl comportă. Pe bună dreptate se subliniază în doctrină: „[E] inadmisibil ca unele și aceleași fapte, dar comise cu diferite forme de vinovăție, să fie amplasate sub egida aceleași norme de incriminare”.⁵⁵⁹ În același făgaș, I.Serbinov semnalează asupra inoportunității comasării într-un singur articol al legii penale a neglijenței în serviciu și a abuzului de putere sau a abuzului de

⁵⁵⁴ *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 27 octombrie 2015. Dosarul nr.1-82/2015.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁵⁵⁵ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 27 iunie 2017. Dosarul nr.1ra-531/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9212

⁵⁵⁶ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02 februarie 2016. Dosarul nr.1ra-8/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5704

⁵⁵⁷ *Sentința Judecătorei Cahul (sediul central) din 14 ianuarie 2010. Dosarul nr.1-437/2009.* Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁵⁵⁸ *Sentința Judecătorei Edineț (sediul central) din 06 aprilie 2012. Dosarul nr.1-20/2012.* Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁵⁵⁹ Copețchi S. *Observații critice față de tratamentul sancționator inechitabil admis de legiuitorul moldav în procesul incriminării unor fapte infracționale: cazul art.329 din Codul penal.* În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, 2019, nr.3(123), p.102.

serviciu.⁵⁶⁰ Fapta infracțională săvârșită în mod intenționat este mult mai gravă ca cea comisă din imprudență, raționament care a și determinat majoritatea legiuitorilor lumii să incrimineze în norme separate cele două comportamente. Pe aceeași cale a mers legiuitorul moldav (poziție pe care o susținem), incriminând la art.327 CP RM abuzul de putere sau abuzul de serviciu și la art.329 CP RM neglijența în serviciu.

După clarificarea dilemei privind forma vinovăției ce caracterizează infracțiunile de neglijență în serviciu urmează să decidem dacă faptelor prevăzute la art.329 CP RM le sunt incidente ambele modalități ale imprudenței. Părerile oamenilor de știință variază și la acest capitol. Într-o opinie (ce-i drept, minoritară) infracțiunile examinate pot fi comise doar din neglijență, nu și cu încredere exagerată. De exemplu, D.Buda relevă că din punctul de vedere al laturii subiective infracțiunile analizate se caracterizează prin culpă sub forma neglijenței.⁵⁶¹ După V.N. Borkov, în cazul neglijenței în serviciu făptuitorul nu-și îndeplinește obligațiile de serviciu nu în mod intenționat, ceea ce este caracteristic abuzului de putere sau abuzului de serviciu, dar din cauza uitării, neatenției sau a lipsei de pregătire adecvată.⁵⁶² De asemenea V.A. Merzliakova susține că deoarece legea penală trebuie interpretată *ad litteram* și ținând cont de faptul că în dispoziția normei de incriminare analizate nu se menționează nimic despre încredere exagerată, ar trebui de considerat că infracțiunile în cauză pot fi comise, în exclusivitate, din neglijență.⁵⁶³ Pentru a putea fi comisă cu încredere exagerată, autorul propune modificarea dispoziția normei, astfel încât să fie prevăzut că răspunderea penală pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu survine atunci când făptuitorul manifestă încredere exagerată sau neglijență față de cele comise.⁵⁶⁴

Într-adevăr, analizând dispoziția normelor consemnate la art.329 CP RM, inclusiv titulatura articolului, sesizăm lipsa vreunei specificări a încrederii exagerate, în calitate de modalitate a imprudenței. În același timp, surprindem că cealaltă modalitate a imprudenței decurge, în mod aluziv, din expresia „atitudine neglijentă” ca fiind cauza neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu.

Drept reacție, S.Trofimov punctează: „[U]rmărind exact textul dispoziției alin.(1) art.293 din Codul penal al Federației Ruse (normă similară cu cea înscrisă la alin.(1) art.329 CP RM), trebuie de conchis că este pasibilă de pedeapsă penală doar fapta comisă din neglijență. Dacă

⁵⁶⁰ Serbinov I. *Latura subiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 din Codul penal)*. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.11, p.18.

⁵⁶¹ Buda D. *op. cit.*, p.70.

⁵⁶² Борков В.Н. *Преступления против осуществления государственных функций, совершаемые должностными лицами* / Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Омск, 2015, p.203.

⁵⁶³ Мерзлякова В.А. *op. cit.*, p.30.

⁵⁶⁴ *Ibidem*.

inculpatul, în cadrul procesului, va demonstra că a prevăzut posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile, survenirea cărora nu le-a admis, acesta urmează a fi achitat de către instanța de judecată”.⁵⁶⁵

Observăm că maniera legislativă de descriere a laturii subiective în conținutul art.329 CP RM creează probleme la determinarea modalității concrete a imprudenței pe care trebuie să o manifeste făptuitorul pentru a i se imputa neglijența în serviciu. Totuși, nu putem îmbrățișa punctul de vedere exprimat de S.Trofimov și V.A. Merzliakova, care îngustează sfera de aplicare a normelor examinate la ipoteza manifestării de către făptuitor a neglijenței. O asemenea poziție ar fi în stare să scoată de sub incidența legii penale cazurile în care persoana publică ar manifesta intenție față de fapta de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, iar față de urmările prejudiciabile – imprudență. Or, tocmai această ipoteză se pretează cazului de comitere a neglijenței în serviciu cu încredere exagerată. Suntem de părere că expresia „atitudine neconștiincioasă” din conținutul alin.(1) art.329 CP RM sugerează că infracțiunile cercetate pot fi comise cu încredere exagerată. Ce-i drept, această concluzie transpare cu dificultate. Pentru a înlătura posibilele neclarități în procesul aplicării art.329 CP RM în ipoteza în care făptuitorul comite infracțiunea manifestând încredere exagerată, se impune ca firească avansarea propunerii *de lege ferenda* potrivit căreia încrederea exagerată să fie specificată expres ca formă a vinovăției în dispoziția alin.(1) art.329 CP RM. Iar acest lucru este necesar, inclusiv, pentru a evidenția și cealaltă modalitate a imprudenței – neglijența; or, așa cum am arătat mai sus, respectiva formă a imprudenței rezultă implicit din sintagma „atitudine neglijentă”.⁵⁶⁶ În context, în doctrină se semnalizează, cu drept cuvânt, că respectiva sintagmă nu presupune atitudinea psihică a făptuitorului față de faptă și urmarea prejudiciabilă survenită, ci semnifică cauza neîndeplinirii sau a îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu.⁵⁶⁷

S-ar părea că titulatura art.329 CP RM stabilește într-o manieră explicită respectiva modalitate a imprudenței. De fapt, expresia „neglijență în serviciu” are menirea de a caracteriza, în special, latura obiectivă a infracțiunilor consemnate la art.329 CP RM, nu însă cea subiectivă. Dacă termenul „neglijență” din denumirea art.329 CP RM ar desemna atitudinea psihică a făptuitorului față de cele comise, atunci ar rămâne fără conținut elementul material al infracțiunii, aceasta deoarece titulatura oricărui articol, inclusiv a celui supus analizei, trebuie să

⁵⁶⁵ Трофимов С. Составы неосторожных преступлений в УК сформулированы небрежно. Disponibil: <https://www.lawmix.ru/comm/6622>

⁵⁶⁶ Popenco A. *Latura subiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM), partea I*. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2020, nr.1(52), p.35.

⁵⁶⁷ Тыняная М.А. Проблемы уголовно-правовой оценки субъективных признаков в составе халатности, p.139; Рубачева Е.Л. и Матлашевская О.М. *op. cit.*, p.73; Луканини И.А. Дискуссионные вопросы оценки субъективной стороны халатности. În: Современная наука: актуальные проблемы теории и практики, 2011, № 3, p.18.

reflecte, cel puțin în linii generale, fapta prejudiciabilă. La o analiză atentă a denumirilor articolelor ce conțin norme incriminatoire constatăm că acestea reflectă, într-o măsură mai mare sau mai mică, forma de exprimare a conduitei ilicite. De aceea, considerăm că termenul „neglijență” din denumirea art.329 CP RM redă esența conduitei persoanei publice, adică descrie latura obiectivă a infracțiunii. La aceeași concluzie ajungem dacă facem o analiză a obârșiei perceptului incriminator supus investigației. La concret, menționăm că normele de incriminare specificate la art.329 CP RM și-au găsit consacrare în legislația penală a Republicii Moldova datorită influenței legislației fostei Uniuni Sovietice. De remarcat că atât în legislația penală a Federației Ruse (statul succesor al Uniunii Sovietice), cât și în majoritatea celorlalte state foste membre ale Uniunii Sovietice, în articolele similare celui supus cercetării este folosit termenul «халатность». În același timp, pentru desemnarea neglijenței, drept modalitate normativă a imprudenței este utilizat cuvântul «небрежность». Observăm diferența clară între cei doi termeni. Remarcăm, așadar, că în legislațiile penale ale statelor sus-indicate termenul «халатность» nu redă atitudinea psihică a făptuitorului față de cele comise, ci conduita acestuia. Legiuitorul moldav a preluat acest termen pentru a denumi art.329 CP RM, traducându-l ca „neglijență”. Sesizăm astfel că cuvântul „neglijență” este folosit în legea penală cu două sensuri, fiind unul polisemantic. De altfel, chiar și Dicționarul Explicativ Român⁵⁶⁸ atribuie acestei noțiuni un dublu sens. Acest lucru este, însă, inadmisibil pentru legea penală. În caz contrar sunt ignorate regulile ortografice pentru elaborarea acesteia. Mai exact, sunt nesocotite regulile consemnate la lit.c) și h) alin.(1) art.54 din Legea Republicii Moldova cu privire la actele normative, nr.100 din 22.12.2017,⁵⁶⁹ în corespundere cu care „[t]erminologia utilizată la elaborarea actului normativ trebuie să fie constantă și uniformă, fiind de asemenea utilizate, pe cât este posibil, noțiuni monosemantice”.

Cel mai probabil, legiuitorul moldav și-a propus drept scop să reflecte latura subiectivă în titulatura normei. Poate. Totuși, raționamentele reliefate mai sus ne îndeamnă să reiterăm propunerea *de lege ferenda* sugerată *supra*, astfel încât să recomandăm legiuitorului modificarea denumirii art.329 CP RM. *In concreto*, propunem următoarea denumire: „Încălcarea din imprudență a obligațiilor de serviciu”. Avantajele unei asemenea denumiri sunt următoarele: a) elimină confuzia creată de termenul „neglijență” din titulatura articolului; b) redă esența generală a faptelor infracționale reunite sub egida art.329 CP RM; c) reflectă, fără rezerve, atitudinea psihică a făptuitorului față de cele comise.

⁵⁶⁸ Definiție neglijență. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/neglijenta>

⁵⁶⁹ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.7-17.

Pentru a facilita procesul aplicării normelor analizate, se impune ca forma vinovăției cu care trebuie să acționeze făptuitorul pentru antrenarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM să fie stipulată, în mod expres, și în dispoziția normei de incriminare. În legislațiile penale ale unor state străine regăsim o asemenea consacrare juridică expresă în dispoziția normei incriminatoare a imprudenței în calitate de formă a vinovăției cu care acționează făptuitorul la săvârșirea faptei infracționale (este cazul art.315 din Codul penal al Armeniei, art.428 din Codul penal al Republicii Belarus, art.298 din Codul penal al României).

N.D. Evloev și I.G. Minakova merg mai departe și propun ca dispoziția normei să nu reflecte imprudența în calitate de formă distinctă a vinovăției, ci să facă referință expresă la ambele sale modalități.⁵⁷⁰ Manieri similare de exprimare a laturii subiective sesizăm în cazul art.417 din Codul penal al Muntenegrului, în corespundere cu care constituie infracțiune „[f]apta funcționarului public exprimată în acționarea în mod necorespunzător prin încălcarea legii sau a altor reglementări dacă știa sau ar fi putut să știe și a fost obligat să știe că acest lucru ar putea duce la...” Formulări analogice care, în mod explicit, scot în evidență ambele modalități ale imprudenței întâlnim în cazul alin.(1) art.361 din Codul penal al Serbiei, art.258 din Codul penal al Sloveniei.

În ce ne privește, considerăm de prisos această distincție. Este limpede că termenul „imprudență” înglobează cele două modalități ale sale: încrederea exagerată și neglijența. Pare a fi inutilă încărcarea textului art.329 CP RM cu termeni care nu sunt necesari. Mai mult, aceasta nu se potrivește tehnicii legislative de construcție a componentelor de infracțiune.

Ca consecință logică la propunerea *de lege ferenda* înaintată, apare necesitatea excluderii expresiei „ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele” din textul alin.(1) art.329 CP RM, fiind suficient reflectarea expresă a formei vinovăției în dispoziția normei. Același lucru îl sugerează autoarea M.A. Tîneanaia, referindu-se la art.293 din Codul penal al Federației Ruse.⁵⁷¹ Mai exact, dânsa menționează că termenii nominalizați oricum nu permit determinarea laturii subiective a infracțiunilor examinate cu suficientă claritate și exactitate.⁵⁷²

Analizând sistematic conținutul altor norme incriminatoare din Partea Specială a Codului penal, sesizăm lipsa unor asemenea cauze ale unui sau altui comportament infracțional. De fapt, surprindem că acestea nu sunt catalogate drept semne ale componentei de infracțiune. Prin urmare, este superfluă specificarea acestora în tiparul art.329 CP RM. Acestea nu facilitează în

⁵⁷⁰ Евлоев Н.Д. *op. cit.*, p.10; Минакова И.Г. *op. cit.*, p.5.

⁵⁷¹ Тыняная М.А. *Уголовно-правовая характеристика халатности*, p.10.

⁵⁷² Тыняная М.А. *Новая редакция уголовно-правовой нормы об халатности*, p.37.

niciun mod procesul de interpretare și aplicare a art.329 CP RM. Din contra, utilizarea unor asemenea expresii îngreunează semnificativ acest proces. Mai mult, nu este exclus ca cauza conduitei imprudente a persoanei publice să fie alta decât atitudinea neglijentă sau neconștiincioasă față de obligațiile de serviciu îndeplinite. Are dreptate Ia.Iu. Vasileva când menționează: „[O] asemenea formulare legislativă, grație faptului că conține o listă exhaustivă a cauzelor neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, exclude sau cel puțin pune sub semnul întrebării posibilitatea tragerii la răspundere penală, de exemplu, a unei persoane care și-a îndeplinit necorespunzător obligațiile de serviciu din cauza lipsei de experiență, lipsei unui nivel suficient de educație sau din cauza altor circumstanțe”.⁵⁷³ S.Brînză, V.Stati și R.Popov notează într-o manieră similară: „...[n]u poate fi aplicat alin.(1) art.329 CP RM în cazul în care oricare alte cauze stau la baza neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice”.⁵⁷⁴ O explicație asemănătoare găsim la pct.12 din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017: „În lipsa uneia dintre cele două cauze subiective, care stau la baza neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, art.329 CP RM nu se va reține la încadrare”.

În alt registru, subliniem existența unei alte poziții doctrinare în ceea ce privește forma vinovăției cu care acționează făptuitorul la săvârșirea neglijenței în serviciu. Astfel, Iu.S. Rubțova afirmă: „[N]eglijența în serviciu este comisă cu vinovăție mixtă, întrucât față de fapta prejudiciabilă făptuitorul manifestă intenție, iar față de urmarea prejudiciabilă – imprudență. Dar, în general, neglijența în serviciu este o infracțiune imprudentă”.⁵⁷⁵ O viziune similară au și alți autori.⁵⁷⁶ Nu putem agreea un asemenea punct de vedere. Pentru început, sesizăm că autorul susținut se contrazice. E cu neputință ca infracțiunile de neglijență în serviciu să fie considerate fapte susceptibile de săvârșire cu vinovăție mixtă și din imprudență. Mai mult, potrivit regulii fixate la art.19 CP RM, infracțiunile săvârșite cu două forme de vinovăție se consideră infracțiuni intenționate. În aceste condiții, nu este clar cum infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM pot fi considerate, concomitent, infracțiuni intenționate și infracțiuni imprudente. Mai mult, *supra* am demonstrat că infracțiunile examinate nu pot fi comise intenționat.

⁵⁷³ Васильева Я.Ю. *op. cit.*, p.58.

⁵⁷⁴ Brînză S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.876; Popov R. și Stati V. *op. cit.*, p.991-992.

⁵⁷⁵ Рубцова Ю.С. *Должностная халатность при производстве предварительного расследования в форме дознания (уголовно-правовые и криминологические вопросы)*, p.17; Рубцова Ю.С. *Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания*, p.100.

⁵⁷⁶ Рубачева Е.Л. și Матлашевская О.М. *op. cit.*, p.72.

Dezacordul nostru față de opinia exprimată de Iu.S. Rubțova are la bază și alte motive. În primul rând, pentru incidența formei mixte a vinovăției este necesar ca fapta față de care persoana manifestă intenție să formeze în sine infracțiune. În același fâgaș, V.A. Kocerga notează că dubla formă a vinovăției este posibilă doar în cazul în care fapta prejudiciabilă fără survenirea urmărilor prejudiciabile ar constitui infracțiune.⁵⁷⁷ În speță, neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu (fără cauzarea vreunei urmări prejudiciabile) nu constituie infracțiune.

În al doilea rând, accepțiunea doctrinară enunțată șterge diferența dintre vinovăția mixtă și încrederea exagerată; or, atunci când făptuitorul manifestă intenție față de faptă și imprudență față de urmare este incidentă încrederea exagerată. Dar, încrederea exagerată este modalitate a imprudenței.

În al treilea rând, dacă am admite că infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM sunt comise cu două forme de vinovăție, atunci ce s-ar întâmpla în ipoteza în care făptuitorul nu ar manifesta intenție față de faptă, dar neglijență?! Această situație nu se pretează conceptului de infracțiune comisă cu dublă formă de vinovăție. Însă, respectiva ipoteză este cea mai frecvent întâlnită în cazul neglijenței în serviciu, fapt rezultat din analiza practicii judiciare.

În al patrulea rând (probabil, cel mai important) vinovăția mixtă este caracteristică doar infracțiunilor în variantă agravată, adică infracțiunilor ce conțin semne calificative.

Din punctul de vedere al tehnicii legislative, componentele de infracțiune cu vinovăție mixtă presupun existența unei infracțiuni în varianta-tip și a unei infracțiuni în variantă agravată. Ambele infracțiuni sunt materiale. Infracțiunea în varianta agravată este formată din urmările primare (cele înscrise în infracțiunea în varianta-tip) și urmările prejudiciabile secundare (cele consacrate, exclusiv, în forma agravată a infracțiunii). De asemenea, infracțiunea în varianta agravată implică manifestarea de către făptuitor a unei atitudini psihice intenționate față de faptă și urmările prejudiciabile primare și a unei atitudini psihice imprudente față de urmările prejudiciabile secundare. Toate acestea demonstrează că norma de la alin.(1) art.329 CP RM nu poate să conțină forma mixtă a vinovăției.⁵⁷⁸

S-ar părea că acest lucru este posibil în cazul infracțiunii prevăzute la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM. Totuși, aceasta este doar o aparență, întrucât la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM nu este consemnată o variantă agravată de infracțiune, ci o variantă-tip de infracțiune. Susținem cele evocate în doctrină, precum că două forme de vinovăție pot exista paralel doar în cazul

⁵⁷⁷ Кочерга В.А. Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты, p.118.

⁵⁷⁸ Popenco A. *Latura subiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM), partea I*. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2020, nr.1(52), p.36.

componențelor de infracțiune calificative.⁵⁷⁹ În lipsa unor componente calificative (așa cum este și cazul art.329 CP RM) nu putem vorbi de urmări prejudiciabile primare și urmări prejudiciabile secundare. Acestea, însă, sunt inerente unei infracțiuni săvârșite cu două forme de vinovăție.

În final, evidențiem că nu doar din punct de vedere teoretic, dar și din punct de vedere practic este important a distinge infracțiunea săvârșită cu dublă formă de vinovăție de infracțiunea comisă cu încredere exagerată, aceasta deoarece de aici derivă alte consecințe juridico-penale; or, așa cum se desprinde din textul art.19 CP RM, infracțiunea săvârșită cu două forme de vinovăție, în definitivă, este considerată infracțiune intenționată. Respectiv, sunt diferite consecințele atunci când făptuitorul este tras la răspundere penală pentru săvârșirea unei infracțiuni intenționate și atunci când pentru săvârșirea unei infracțiuni imprudente (de exemplu: în acord cu alin.(2) art.72 CP RM, persoanele condamnate la închisoare pentru săvârșirea unor infracțiuni din imprudență execută pedeapsa în penitenciare de tip deschis).

După punctarea clară pe forma vinovăției avută în vedere de legiuitor la incriminarea faptelor de neglijență în serviciu, în cele ce urmează vom încerca să identificăm *in concreto* conținutul imprudenței, în ambele sale forme, desprinse din textul art.329 CP RM.

Preliminar vom accentua că acestea trebuie deosebite. Nu același lucru este învederat de fiecare dată în practica judiciară. Nu în puține cazuri cele două modalități sunt confundate, inclusiv prin împrumut de caracteristici de la o modalitate la alta. Demonstrativă este următoarea formulare din practica instanțelor de judecată: „[I]nculpații C.M. și N.T. nu au întreprins măsuri concrete pentru identificarea cauzei pierderii unui volum considerabil de apă între stațiile de pompare nr.3 și nr.4, pe când ei *trebuiau să prevadă consecințele* [evid. ns.] sau posibilitatea survenirii urmărilor – sustragerea apei, *dar credeau fără temei că acestea nu se vor produce* [evid. ns.]”.⁵⁸⁰ Constatăm că prima parte a frazei privește neglijența, în timp ce cea de-a doua caracterizează încrederea exagerată. Precizăm că cele două modalități ale imprudenței sunt incompatibile, considerent din care apare drept inadmisibilă reținerea concomitentă a ambelor la calificare.

După această digresiune, vom iniția investigația cu *încrederea exagerată* (sau, altfel numită, *sineîncrederea*). În linii generale, particularitățile de bază ale încrederii exagerate rezultă din definiția imprudenței consacrate juridic la art.18 CP RM, în corespundere cu care „[s]

⁵⁷⁹ Тыняная М.А. Проблемы уголовно-правовой оценки субъективных признаков в составе халатности, p.139; Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Generală*, p.169; Папоя А.И. *Квалификация преступлений по субъективным признакам*, p.133.

⁵⁸⁰ Sentința Judecătorei Edineț (sediul central) din 06 aprilie 2012. Dosarul nr.1-20/2012. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 25 iunie 2014. Dosarul nr.1ra-1098/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2544

consideră că infracțiunea a fost săvârșită din imprudență dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate...”.

Observăm că factorul intelectual rezidă în: a) conștientizarea caracterului prejudiciabil al acțiunii/inacțiunii comise; b) prevederea urmărilor socialmente periculoase pasibile să survină în rezultatul săvârșirii faptei prejudiciabile. În același timp, factorul volitiv constă în lipsa dorinței făptuitorului de a surveni careva urmări socialmente periculoase în rezultatul săvârșirii faptei prejudiciabile, acesta considerând că cauzarea lor ar putea fi evitată. În doctrină se enunță că posibilitatea preîntâmpinării urmărilor prejudiciabile se bazează pe aprecierea unor temeieri și împrejurări care, în concepția făptuitorului, ar trebui să evite rezultatul prevăzut.⁵⁸¹

Extrapolând trăsăturile enunțate la infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM, conchidem că persoana publică conștientizează că nu îndeplinește sau că îndeplinește necorespunzător obligațiile sale de serviciu și că aceste acțiuni/inacțiuni comportă pericol social, prevede posibilitatea cauzării unor daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice ori a decesului persoanei în rezultatul acestor acțiuni/inacțiuni, dar, ținând cont de prezența unor împrejurări obiective și/sau subiective, consideră în mod ușuratic că cauzarea lor va putea fi evitată.

În ceea ce privește cealaltă modalitate a imprudenței – *neglijența*, subliniem că și aceasta este dedusă juridic din norma înscrisă la art.18 CP RM, potrivit căreia „[s]e consideră că infracțiunea a fost săvârșită din imprudență dacă persoana care a săvârșit-o nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă”.

Ca și în cazul încrederii exagerate, definiția legală a imprudenței ne oferă câteva trăsături ce caracterizează neglijența. În primul rând, surprindem lipsa vreunei atitudini infracționale din partea făptuitorului față de faptă și urmările prejudiciabile. Deci, acesta nu conștientizează caracterul prejudiciabil al faptei săvârșite și nici nu prevede posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile (criteriul negativ al neglijenței). În al doilea rând, în pofida faptului că nu a prevăzut urmările prejudiciabile, făptuitorul era obligat și putea să prevadă survenirea eventualelor urmări prejudiciabile (criteriul pozitiv al neglijenței). Tocmai acest din urmă criteriu conferă prejudiciabilitate faptei comise din neglijență. Acest lucru se referă și la infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM.

⁵⁸¹ Botnaru S. et al. *Drept penal. Partea Generală*. Chișinău: Cartier Juridic, 2005, p.210.

În practica judiciară a României s-a evocat: „[L]ipsa prevederii rezultatului înseamnă că făptuitorul, deși a executat integral acțiunea ce constituie *verbum regens*, nu a avut reprezentarea urmărilor produse. În acest caz, răspunderea sa penală intervine numai dacă el trebuia și putea să prevadă rezultatul”.⁵⁸²

Așadar, pentru a fi angajată răspunderea penală în baza art.329 CP RM (în modalitatea neglijenței criminale) este ineluctabil de identificat dacă: a) persoana publică *a fost obligată* să prevadă posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice sau decesului persoanei în rezultatul neîndeplinirii sau al îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor sale de serviciu; b) persoana publică *a avut posibilitatea* de a prevedea survenirea urmărilor prejudiciabile și, pe cale de consecință, de a conștientiza cele comise.

Este demn de reținut următorul fragment dintr-o speță în care instanța a subliniat cele două condiții: „[I]nculpatul Ș.S., având posibilitatea reală, atât obiectiv, cât și subiectiv, de a îndeplini în mod corespunzător obligațiunile de serviciu și a prevedea posibilitatea survenirii daunelor în proporții mari intereselor publice, în mod neglijent...”.⁵⁸³

Consemnăm că cele două condiții trebuie întrunite cumulativ. În lipsa uneia din ele, cele comise nu pot fi considerate ca fiind săvârșite din neglijență și, corespunzător, nu pot fi încadrate în tiparul art.329 CP RM. În context, Ia.Iu. Vasilieva menționează că prezența concomitentă a criteriului obiectiv și a celui subiectiv demonstrează prezența la făptuitor a posibilității reale de a prevedea urmările socialmente periculoase.⁵⁸⁴

Lipsa obligației de a prevedea potențialul rezultat al comportamentului său exclude răspunderea făptuitorului pentru cauzarea *de facto* a daunelor.⁵⁸⁵ La fel, existența obligației de a prevedea urmările prejudiciabile nu implică automat angajarea răspunderii penale pentru fapta comisă din imprudență. Este necesar de a stabili dacă persoana a avut posibilitatea reală să prevadă survenirea urmărilor prejudiciabile. Acest lucru rezultă din expresia „putea să le prevadă” utilizată la art.18 CP RM. Cu drept cuvânt punctează I.M. Teajkova că prezența criteriului subiectiv în textul normei care definește neglijența exclude posibilitatea incriminării obiective.⁵⁸⁶

⁵⁸² Decizia Secției Penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție din 28 februarie 2017. Dosarul nr.60/A/2017.

Disponibil: <http://www.scj.ro/1093/Detail-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135967>

⁵⁸³ Sentința Judecătorei Ungheni din 15 martie 2011. Dosarul nr.1-74/2011. Disponibil:

https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁵⁸⁴ Васильева Я.Ю. *op. cit.*, p.60.

⁵⁸⁵ Тяжкова И.М. *Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p.29.

⁵⁸⁶ *Ibidem*, p.30.

Obligația de a conștientiza caracterul prejudiciabil al faptei săvârșite și, mai ales, de a prevedea posibilitatea cauzării unor urmări prejudiciabile este consacrată juridic în diverse acte normative. Este vorba de totalitatea actelor normative care reglementează obligațiile de serviciu ale persoanei publice, precum și conduita pe care aceasta trebuie să o urmeze întru îndeplinirea corespunzătoare a atribuțiilor de serviciu. Persoanei publice nu i se poate incuba obligația de a prevedea posibilitatea survenirii unor urmări prejudiciabile reieșind doar din anumite împrejurări obiective și subiective. Aceasta trebuie să-și aibă suportul într-o normă juridică.

Posibilitatea de a conștientiza caracterul prejudiciabil al faptei de neîndeplinire sau de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, precum și de a prevedea posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile reflectate în textul art.329 CP RM trebuie desprinsă din capacitățile și abilitățile profesionale ale persoanei publice, experiența acesteia, gradul de pregătire profesională etc. De altfel, V.V. Losev relevă că nivelul competenței persoanei cu funcție de răspundere contează la delimitarea neglijenței criminale de cauzarea nevinovată a urmărilor prejudiciabile, atunci când răspunderea penală este exclusă.⁵⁸⁷ La rândul său, A.Mariț subliniază că „[l]a infracțiunile comise în legătură cu serviciul determinarea culpei sau existența posibilității de prevedere trebuie apreciată în raport cu anumite condiții subiective: atenție, prudență, conștiinciozitate, pregătire profesională, experiență dobândită prin muncă, aptitudini, deprinderi profesionale”.⁵⁸⁸ Suplimentar, în doctrină se enunță că „[c]riteriul subiectiv al neglijenței penale se stabilește în funcție de particularitățile individuale ale făptuitorului (pregătirea și experiența lui profesională, de viață, starea sănătății etc.) și de circumstanțele concrete ale cazului”.⁵⁸⁹ Într-adevăr, nu doar pregătirea profesională, capacitățile și abilitățile persoanei publice de a îndeplini obligațiile sale de serviciu, ci și alte împrejurări legate indisolubil de persoana făptuitorului, dar care nu au legătură directă cu atribuțiile sale de serviciu, inclusiv circumstanțele concrete în interiorul cărora a fost săvârșită fapta infracțională, pot conta în planul identificării posibilității făptuitorului de a prevedea posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile. Aici atribuim: particularitățile psihofizice (vârsta, starea sănătății), intelectuale, timpul și locul săvârșirii infracțiunii etc. În orice caz, cel abilitat cu aplicarea legii penale trebuie să identifice de fiecare dată dacă persoana publică a avut o atare posibilitate. Este clar că o asemenea apreciere impune o anumită doză de subiectivism, motiv din care este necesară manifestarea unei maxime prudențe din partea procurorului și a judecătorului pentru determinarea respectivei posibilități. În situația în care planează dubii privind existența sau lipsa

⁵⁸⁷ Лосев В.В. *op. cit.*, p.108.

⁵⁸⁸ Mariț A. *Forme, modalități și grade de manifestare a vinovăției penale*. Bălți: Tipografia Centrală, 2005, p.168.

⁵⁸⁹ Botnaru S. *et al, op. cit.*, p.211.

unei asemenea posibilități de prevedere a cauzării urmărilor prejudiciabile cele săvârșite, în virtutea principiului *in dubio pro reo*, trebuie apreciate ca fiind comise în lipsa posibilității de prevedere și, drept consecință, trebuie catalogate ca fiind comise fără vinovăție.

De asemenea, posibilitatea de a prevedea urmările prejudiciabile trebuie desprinsă, inclusiv, prin raportarea faptei comise la fiecare persoană publică în parte; or, nu este exclus ca o persoană publică mai pregătită din punct de vedere profesional să dețină o atare posibilitate, în timp ce alta să nu dețină. O asemenea situație este fezabilă chiar și în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu, adică al infracțiunilor comise de subiecți speciali (cu statut special).

În legătură cu acest fapt, A.Mariț distinge următoarele tipuri ale imprudenței: *culpa lata* – imprudența gravă (atunci când rezultatul este previzibil pentru oricine), *culpa levis* (atunci când rezultatul este previzibil pentru un om de condiție medie) și *culpa levissima* – imprudența ușoară (atunci când rezultatul este previzibil doar pentru un subiect dotat cu un nivel înalt de cunoștințe și experiență).⁵⁹⁰

De menționat că în legislațiile penale ale unor state străine răspunderea penală pentru infracțiunile similare celor prevăzute la art.329 CP RM este antrenată doar în ipoteza în care făptuitorul comite infracțiunea din neglijență gravă. Este cazul art.141 din Codul penal al Islandei, §157 din Codul penal al Danemarcei etc.

Rezumând, notăm că latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, atunci când se săvârșesc din neglijență, presupune că persoana publică nu conștientizează caracterul prejudiciabil al faptei sale exprimate în neîndeplinirea sau în îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, nu prevede posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile înscrise în textul art.329 CP RM, deși, în virtutea obligațiilor sale de serviciu (stabilite într-un cadru normativ și cunoscute de acesta) și ținând cont de capacitățile sale profesionale, aceasta avea posibilitatea reală să prevadă survenirea urmărilor prejudiciabile indicate.

Precizăm că modalitatea concretă a imprudenței cu care a acționat făptuitorul trebuie luată în calcul la stabilirea pedepsei. În special, infracțiunea săvârșită cu încredere exagerată merită un regim sancționator mai aspru, comparativ cu fapta săvârșită din neglijență. Pe bună dreptate se susține în doctrină: „[Î]ncrederea exagerată, de regulă, implică conștientizarea de către făptuitor a faptului încălcării anumitor reguli de precauție stabilite pentru prevenirea cauzării unor urmări prejudiciabile; conștientizarea conduitei infracționale determină catalogarea acestei modalități a imprudenței ca fiind mai periculoasă ca neglijența. În cazul încrederii exagerate făptuitorul conștientizează potențialul pericol socialmente periculos al acțiunii sau inacțiunii sale...”⁵⁹¹

⁵⁹⁰ Mariț A. *op. cit.*, p.178.

⁵⁹¹ Тяжкова И.М. *op. cit.*, p.21-22.

În alt registru, infracțiunile de neglijență în serviciu trebuie deosebite de fapta persoanei publice săvârșită fără vinovăție în exercitarea atribuțiilor sale de serviciu. Acest lucru se impune, în special, în cazul în care infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM se caracterizează prin neglijență.

Potrivit art.20 CP RM, „[f]apta se consideră săvârșită fără vinovăție dacă persoana care a comis-o nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile și, conform circumstanțelor cauzei, nici nu trebuia sau nu putea să le prevadă”.

Observăm că ceea ce aseamănă neglijența penală cu fapta săvârșită fără vinovăție este criteriul negativ, adică neconștientizarea caracterului prejudiciabil al faptei comise, precum și neprevăderea posibilității survenirii urmărilor prejudiciabile. În același timp, dacă în cazul neglijenței făptuitorul este obligat și putea să conștientizeze caracterul prejudiciabil al faptei săvârșite, precum și să prevadă potențialele urmări prejudiciabile, atunci în cazul faptei săvârșite fără vinovăție făptuitorul nu trebuia și/sau nu putea să conștientizeze și să prevadă acest lucru.

Corect se nuanțează în doctrină că „[c]azul fortuit începe acolo unde sfârșește imprudența (neglijența penală), fiindcă din moment ce o persoană a putut să-și reprezinte intervenția forței străine și producerea urmării prejudiciabile, însă nu le-a prevăzut, există vinovăție”.⁵⁹²

Confruntând conținutul normelor care definesc neglijența penală, precum și fapta săvârșită fără vinovăție și extrapolând conținutul acestora la tema supusă cercetării, conchidem că art.329 CP RM este inaplicabil în ipoteza în care persoana publică nu conștientizează caracterul prejudiciabil al faptei de neîndeplinire sau de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor sale de serviciu, nu prevede posibilitatea cauzării daunelor în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice sau decesului persoanei și, în virtutea unor împrejurări obiective și/sau subiective, nici nu trebuia și/sau nu putea să prevadă posibilitatea survenirii urmărilor indicate în rezultatul conduitei sale imprudente.

O concluzie asemănătoare este evidențiată la pct.12 din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017: „Tragerea la răspundere penală, în baza art.329 CP RM, se exclude, dacă sunt incidente anumite cauze obiective de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. Aceste cauze pot consta în imposibilitatea realizării obligațiilor de serviciu, dat fiind lipsa unor mijloace, condiții proxime de executare a sarcinilor de serviciu etc. ori în lipsa necesității săvârșirii unor activități, care țin de obligațiile de serviciu ale făptuitorului. De aceea,

⁵⁹² Botnaru S. *et al*, *op. cit.*, p.216.

infracțiunea prevăzută la art.329 CP RM nu va putea fi imputată persoanei publice, dacă aceasta nu trebuia și/sau nu putea să-și îndeplinească obligațiile de serviciu”.

De asemenea, și în literatura de specialitate se încearcă a se efectua delimitarea între cele două categorii juridice. De exemplu, B.V. Voljenkin susține: „[N]eîndeplinirea obligațiilor de serviciu în rezultatul lipsei de experiență, a calificării și posedării insuficiente a cunoștințelor, dar nu în rezultatul unei atitudini neglijente sau neconștiințioase față de obligațiile de serviciu (dacă persoana cu funcție de răspundere cu toată dorința nu putea să-și îndeplinească corespunzător obligațiile sale de serviciu), în lipsa vinovăției, nu poate fi calificată drept neglijență în serviciu, chiar și în condițiile survenirii urmărilor indicate în lege”.⁵⁹³ Alți autori susțin că prezența unei forțe irezistibile (boală, calamitate naturală) exclude răspunderea penală pentru neglijența în serviciu.⁵⁹⁴ La rândul lor, S.V. Izosimov și E.V. Țariov menționează: „[D]acă persoana cu funcție de răspundere, din cauza lipsei de experiență, calificării insuficiente sau neinstruirii în sfera atribuțiilor și obligațiilor sale de serviciu, a admis o scăpare în activitatea sa, ceea ce a determinat survenirea urmărilor prejudiciabile prevăzute în textul normei, aceasta nu trebuie să răspundă penal pentru neglijență în serviciu, fiindcă lipsește lipsei vinovăția”.⁵⁹⁵

Prin urmare, dacă în exercitarea obligațiilor sale de serviciu persoana publică nu era obligată sau dacă, fiind obligată, nu era în stare să prevadă posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile reflectate la art.329 CP RM, aceasta nu este supusă răspunderii penale pentru săvârșirea neglijenței în serviciu, întrucât lipsește vinovăția. Răspunderea penală în baza art.329 CP RM este exclusă și în ipoteza în care persoana publică a putut să prevadă posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile, nefiind în același timp obligată să prevadă acest lucru.

Lipsa obligației de a prevedea posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile prevăzute la art.329 CP RM își are fundamentul în lipsa unui suport legal în care aceasta s-ar întruchipa.

Lipsa posibilității de a prevedea eventualitatea cauzării urmărilor prejudiciabile consemnate la art.329 CP RM presupune existența unor circumstanțe obiective și/sau subiective în prezența cărora persoana publică nu poate aprecia dacă conduita sa este sau nu generatoare de consecințe socialmente periculoase.

În altă ordine de idei, consemnăm că modalitatea concretă a imprudenței manifestată de făptuitor la săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM este direct proporțională cu cauza neîndeplinirii sau a îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu. În doctrină se subliniază: „[D]acă făptuitorul manifestă o atitudine neglijentă

⁵⁹³ Волженкин Б.В. *op. cit.*, p.187.

⁵⁹⁴ *Особенная часть Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий, судебная практика, статистика* / Под ред. В.М. Лебедева, А.В. Галахова, p.898.

⁵⁹⁵ Изосимов С.В. și Царев Е.В. *Возможна ли умышленная халатность?*, p.232.

față de obligațiile de serviciu, atunci față de urmările prejudiciabile dovedește imprudență concretizată sub formă de neglijență. Dacă însă făptuitorul manifestă o atitudine neconștiincioasă față de obligațiile de serviciu, atunci față de urmările prejudiciabile dovedește fie încredere exagerată, fie neglijență”.⁵⁹⁶

Din aceste motive, pentru a contura modalitatea concretă a imprudenței apare necesitatea de a reflecta în actul procesual emis cauza neîndeplinirii sau a îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. Conjuncția „sau” demonstrează caracterul alternativ al acestora. Practica judiciară arată că deseori cauzele subiective ale conduitei imprudente a persoanei publice sunt indicate concomitent, cel mai probabil din inerție.⁵⁹⁷ O asemenea manieră confuză de redare a cauzelor neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu creează obstacole serioase la determinarea modalității concrete a imprudenței cu care acționează făptuitorul. De aceea, până la o eventuală remaniere legislativă (asupra căreia am și punctat *supra*, constând în eliminarea, în general, din textul art.329 CP RM a expresiei care desemnează respectivele cauze) se face imperioasă determinarea exactă a acesteia, nu însă indicarea lor cumulativă.

De asemenea, reiterăm că legiuitorul a stabilit doar două cauze ale comportamentului imprudent: atitudinea neglijentă și atitudinea necorespunzătoare. Drept consecință, este inadmisibil de a se opera cu alți termeni la desemnarea unei atare cauze. În practica judiciară, însă, au fost identificate cazuri în care se utilizau alte cauze. De exemplu, în unele cazuri practice a fost reținută următoarea statuare a instanței: „[m]anifestând neglijență și atitudine necorespunzătoare”.⁵⁹⁸

În altă privință, consemnăm că, din perspectivă comparată, art.342 din Codul penal al Georgiei cuprinde doar atitudinea neglijentă în calitate de cauză a conduitei imprudente a persoanei publice. În același timp, la art.367 din Codul penal al Ucrainei este prevăzută, în exclusivitate, atitudinea neconștiincioasă.

⁵⁹⁶ Brînza S. și Stati V. *Drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.876; Popov R. și Stati V. *op. cit.*, p.992; Царев Е.В. *Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития*, p.22-23.

⁵⁹⁷ *Sentința Judecătorei Ungheni din 15 iunie 2016. Dosarul nr.1-26/2016.* Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 07 aprilie 2017. Dosarul nr.1-369/16.* Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; *Sentința Judecătorei Ungheni din 14 martie 2012. Dosarul nr.1-46/2012.* Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁵⁹⁸ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a Republicii Moldova din 23 mai 2017. Dosarul nr.1ra-760/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8823; *Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 30 martie 2016. Dosarul nr.1-385/15.* Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

În alt context, consemnăm că cei abilitați cu aplicarea legii penale uneori constată în mod eronat forma vinovăției cu care acționează făptuitorul la săvârșirea faptei infracționale. De exemplu, în următoarea speță din practica judiciară a fost reținut la calificare art.329 CP RM, în pofida faptului că circumstanțele obiective ale cauzei demonstrează că făptuitorul a acționat cu intenție, inclusiv față de urmările prejudiciabile, nu însă din imprudență: „[Ț].A., exercitând funcția de director general al Teatrului republican muzical-dramatic „B” din orașul C., ilegal a aprobat tabelele de pontaj și listele de plată a salariului la card și prin casă, în care au fost înscrise date privind activitatea numitului B.V., în funcțiile de șef al secției impresariat și pictor decorator în cadrul teatrului, care însă în perioada menționată nu a activat în funcțiile deținute și în baza căruia ultimului ilegal i-a fost calculat și eliberat salariu în sumă totală de 50 814.21 lei”.⁵⁹⁹ Este lesne de înțeles că inculpatul a acționat cu intenție față de faptă. Aceeași formă a vinovăției caracterizează atitudinea psihică a făptuitorului față de urmările prejudiciabile exprimate în daunele în proporții mari cauzate intereselor publice, lucru desprins din declarațiile inculpatului date în ședința de judecată, în corespundere cu care dânsul „[c]unoștea că în perioada anilor 2008-2009 B.V. nu era în Republica Moldova și că nu activa la teatru”.

O apreciere analogică identificăm în următoarea speță din practica judiciară: „[I]nculpatul X, activând în calitate de primar al comunei T., îndeplinind necorespunzător obligațiile de serviciu, a semnat și a eliberat cet.Y., administrator al SRL „A”, documente oficiale false întocmite de către secretarul Consiliului comunei T., fără a verifica autenticitatea datelor incluse în aceste documente”.⁶⁰⁰ Precizăm că acțiunile lui X au fost încadrate potrivit regulilor concursului de infracțiuni, în baza lit.d) alin.(2) art.361 și lit.b) alin.(2) art.329 CP RM.

Soluția concursului dintre neglijența în serviciu și infracțiunea prevăzută la art.361 CP RM a fost stabilită și în următoarea speță: „[G].V., ocupând funcția de specialist pentru reglementarea regimului funciar al Primăriei s. C, r-nul Râșcani, la solicitarea factorilor de decizie ai SRL „AT”, fără a examina în mod corespunzător cazul, a întocmit, a semnat, a înregistrat și a eliberat acesteia documente oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații, și anume: înscrisurile de la pagina nr.83 din Registrul contractelor de arendă a primăriei s. C, r-nul Râșcani, extrasul din Registru producătorilor agricoli care au încheiat contracte de asigurare în agricultură nr.72 din 30 ianuarie 2013, potrivit cărora SRL „AT” deține în subarendă terenuri agricole sub plantații multianuale cu suprafața de 37,59 ha, fapt ce nu corespunde realității. Ulterior, SRL „AT”, pentru a obține compensații nerambursabile în

⁵⁹⁹ *Sentința Judecătorei Cahul (sediul central) din 14 ianuarie 2010. Dosarul nr.1-437/2009.* Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁶⁰⁰ *Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 21 august 2017. Dosarul nr.1-383/2017.* Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

domeniul asigurării riscului de producție în agricultură, prin intermediul Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură, a prezentat documentele indicate mai sus Companiei de Asigurări „M” SA, beneficiind în așa mod de compensarea a 60% din valoarea poliței de asigurare. Urmare acestor acțiuni ilegale ale lui G.V., SRL „Agrochimice Trans” a obținut de la AIPA, în baza certificatelor false, compensații nerambursabile în domeniul asigurării riscului de producție în agricultură în proporții deosebit de mari, în valoare de 890 505,00 lei”.⁶⁰¹

În legătură cu aceste din urmă două spețe apar îndoielnice soluțiile de calificare oferite. În primul rând, este neclară poziția persoanei abilitate cu aplicarea legii penale de a reține la încadrare art.361 CP RM, avându-se în vedere calitatea specială a subiectului infracțiunii. În mod normal, ținând cont de regula fixată la alin.(2) art.116 CP RM, asemenea conduite ale persoanelor publice trebuie încadrate în conformitate cu art.332 CP RM (falsul în acte publice).

În al doilea rând, pare a fi nejustificată reținerea concomitentă la calificare a unor norme care se exclud reciproc, aceasta deoarece sancționează fapte penale comise cu diferite forme de vinovăție. În acest sens, pare a fi dubioasă încadrarea în tiparul art.329 CP RM în ipoteza în care același comportament al făptuitorului este calificat drept infracțiune de fals. Cu alte cuvinte, în aceste spețe cele două norme nu pot intra în concurs. E cu neputință aprecierea celor comise ca fiind concurs între neglijență în serviciu și fals în acte publice. Drept consecință, doar una din norme trebuie aplicată. Care anume?

Răspunsul la această întrebare îl identificăm în dependență de forma vinovăției manifestată de făptuitor în raport cu fapta prejudiciabilă și, mai ales, în raport cu urmarea prejudiciabilă. De asemenea, trebuie să se țină cont de mobilul determinant în luarea și punerea în executare a hotărârii infracționale. Astfel, deosebim următoarele ipoteze.

Primo – în corespundere cu pct.12.2. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, „[În cazul în care o persoană publică a întocmit defectuos un document oficial, conștientizând caracterul prejudiciabil al faptei și dorind sau admitând anumite urmări prejudiciabile, cele comise nu constituie neglijență în serviciu”. Într-adevăr, manifestarea intenției față de faptă și urmarea prejudiciabilă exclude catalogarea celor comise drept neglijență în serviciu. Prin urmare, nu rămâne decât să alegem soluția încadrării celor comise în tiparul art.332 CP RM (soluție valabilă doar în cazul în care făptuitorul acționează din interes material sau din alte interese personale). Sesizăm că respectiva „rezolvare a ecuației”, deși răspunde perfect principiului legalității incriminării, totuși nu concordă cu principiul echității, fapt desprins din analiza sancțiunilor prevăzute la normele înscrise la art.332 CP RM. Observăm că sancțiunile acestui articol (deși

⁶⁰¹ *Sentința Judecătorei Drochia (sediul Râșcani) din 28 decembrie 2016. Dosarul nr.1-344/2016. Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php*

cuprinde fapte intenționate) sunt sub limita celor consemnate la art.329 CP RM. O atare situație paradoxală și determină, cel mai probabil, practicienii în alegerea unor soluții de calificare alternative, însă contrare legii. Pentru a remedia situația legislativă creată se impune cu titlu *de lege ferenda* introducerea în calitate de semn constitutiv la alin.(2) art.332 CP RM a urmării prejudiciabile față de care făptuitorul să manifeste imprudență. O asemenea propunere se pretează regulilor de defalcare a normelor speciale din conținutul normelor generale. De aceea, de principiu, susținem accepțiunea lui V.V. Losev expusă cu acest prilej: „[D]acă am ține cont de faptul că falsul în acte publice reprezintă un caz special al abuzului de putere sau al abuzului de serviciu, atunci urmarea socialmente periculoasă ar trebui inclusă în cercul semnelor obligatorii ale componenței de infracțiune”.⁶⁰²

Secundo – atunci când făptuitorul manifestă intenție față de faptă și urmarea prejudiciabilă, dar acționează în baza unui alt motiv decât interesul material sau alt interes personal, în virtutea regulilor de calificare a infracțiunilor în cazul concurenței dintre o normă generală și una specială, cele comise trebuie încadrate fie potrivit art.327 CP RM (în cazul atestării urmărilor prejudiciabile specificate la acest articol), fie potrivit art.312 C.contr. RM (în cazul în care nu sunt cauzate urmări prejudiciabile sau sunt cauzate, dar sub limita celor prevăzute la art.327 CP RM).

Tertio – neîndeplinirea de către făptuitor a obligațiilor sale de completare corespunzătoare a documentelor oficiale, fapt ce a condus la provocarea din imprudență a urmărilor prejudiciabile prevăzute la art.293 CP FR (articol similar celui supus examinării), trebuie apreciată drept neglijență în serviciu.⁶⁰³

În altă ordine de idei, în continuare vom supune cercetării ***motivul infracțiunii***, în calitate de semn secundar al faptelor de neglijență în serviciu.

În opinia lui Iu.S. Rubțova, „[m]otivul nu intră în cercul semnelor ce caracterizează componențele infracțiunilor imprudente, însă constatarea acestora joacă un rol important la stabilirea vinovăției și la caracterizarea personalității făptuitorului”.⁶⁰⁴ V.A. Kocerga enunță că „[m]otivul reprezintă semn facultativ al laturii subiective, neavând relevanță la calificare, dar de care se ține cont la alegerea tipului și mărimii pedepsei”.⁶⁰⁵

Este adevărat că motivul infracțiunii nu constituie semn obligatoriu al faptelor penale consemnate la art.329 CP RM. Totuși, în pofida caracterului facultativ, acesta este prezent în

⁶⁰² Лосев В.В. *op. cit.*, p.23.

⁶⁰³ Тыняная М.А. *Ограничение халатности от других должностных преступлений*, p.51.

⁶⁰⁴ Рубцова Ю.С. *Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания*, p.100.

⁶⁰⁵ Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты*, p.124.

cadrul infracțiunilor analizate. Corect punctează I.Serbinov: „...[i]nfracțiunile prevăzute la art.329 CP RM constituie, indubitabil, fapte voluntare. În concluzie, motivul face parte din structura laturii subiective a infracțiunilor în cauză”.⁶⁰⁶

Dar care sunt acele imbolduri determinante în comiterea neglijenței în serviciu? Răspunzând la această întrebare considerăm utilă reproducerea punctului de vedere aparținând autoarei I.M. Teajkova: „[I]nfracțiunile din imprudență sunt săvârșite din cauza: iresponsabilității sociale, lipsei de disciplină, lipsei de onestitate, încrederii exagerate în propriile forțe, atitudinii nepăsătoare față de îndeplinirea obligațiilor și a regulilor de precauție, neatenției față de viața și sănătatea celor din jur, asumării unor angajamente imposibil de realizat din cauza sănătății, lipsei de experiență sau din cauza unui alt factor”.⁶⁰⁷

Parafrazând, dar și adaptând aceste teze textului de lege consemnat la art.329 CP RM, constatăm că mobilul conduitei imprudente a persoanei publice manifestate în procesul îndeplinirii obligațiilor de serviciu îl poate constitui: graba, lenevia, îndeplinirea superficială a obligațiilor de serviciu, neatenția, ignoranța, nepăsarea etc. La acestea Iu.S. Rubțova adaugă: „[c]arierismul, egoismul, lipsa dorinței de a lua inițiativa în mâinile sale, de a se clarifica cu problemele iscate pe marginea cauzei penale sau de a se consulta cu colegii mai experimentați, perceperea eronată a intereselor de serviciu etc”.⁶⁰⁸ Subscriem acestei accepțiuni, cu mici rezerve. În special, nu considerăm că carierismul poate să apară pe post de motiv al infracțiunilor de neglijență în serviciu. În opinia noastră, acesta este incompatibil cu infracțiunile analizate.

Deseori, infracțiunile de neglijență în serviciu sunt săvârșite din cauza că făptuitorul nu reușește să-și realizeze corespunzător obligațiile de serviciu dat fiind volumul mare de lucru. De exemplu, într-o speță instanța a reținut că „[v]olumul mare de lucru a determinat ca inculpatul să nu se isprăvească cu sarcinile puse”.⁶⁰⁹ Același lucru a fost reținut și în alte cauze din practica judiciară.⁶¹⁰

Cât privește **scopul infracțiunii**, reiterăm că acesta nu este prezent, în niciun mod, în structura laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Scopul nu apare nici pe post de semn facultativ, întrucât este incompatibil cu infracțiunile săvârșite din imprudență. Din

⁶⁰⁶ Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu*, p.238.

⁶⁰⁷ Тяжкова И.М. *op. cit.*, p.18-19.

⁶⁰⁸ Рубцова Ю.С. *Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания*, p.100.

⁶⁰⁹ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 03 noiembrie 2011. Dosarul nr.1a-314/11. Disponibil:

https://cab.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁶¹⁰ Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Centru) din 26 februarie 2016. Dosarul nr.1-49/2016. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php; Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul central) din 26 aprilie 2011. Dosarul nr.1-288/11. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

aceste considerente, avem îndoieli față de opțiunile autorilor care semnalează prezența scopului în calitate de semn secundar facultativ al infracțiunilor de neglijență în serviciu. Bunăoară, Iu.S. Rubțova indică, *inter alia*, următoarele finalități pe care le poate urmări făptuitorul la săvârșirea neglijenței în serviciu: „[t]endința colaboratorului de poliție de a îmbunătăți statistica; dorința colaboratorului de poliție de a rămâne în funcția deținută etc.”⁶¹¹ La rândul său, E.V. Țariov relevă că „[s]copul infracțiunii este luat în calcul la stabilirea vinovăției și la individualizarea pedepsei penale”.⁶¹² Este lesne de înțeles că urmărirea unei finalități la săvârșirea unei infracțiuni din imprudență, în general, și a celor prevăzute la art.329 CP RM, în special, contravine regulilor logice de construcție a normelor incriminatoare.

Tot în conjunctura laturii subiective urmează să abordăm un alt aspect ce vizează infracțiunile de neglijență în serviciu. În special, interesează dacă infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM sunt sau nu susceptibile de a fi săvârșite în formă prelungită. Intenționăm să statuăm asupra acestei chestiuni nu în zadar. Această necesitate o demonstrează practica judiciară. Dar și în doctrina de specialitate nu conține polemica pe marginea acestui aspect.

De exemplu, într-o speță din practica judiciară cele comise au fost încadrate potrivit art.329 CP RM. În fapt, instanța a reținut: „[R].Z., exercitând funcția de primar al satului R., r-nul Soroca, drept urmare a îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, a admis vânzarea terenului destinat pentru construcții (proprietar primăria satului R.), cu suprafața de 0,2224 ha, contrar prevederilor legale, ca teren aferent obiectului privatizat, la suma de 6665,10 lei. În rezultatul diminuării prețului normativ al terenului menționat, în bugetul primăriei nu au fost acumulate venituri în sumă de 280623,9 lei, astfel fiind cauzate daune în proporții mari intereselor publice. Tot ea, exercitând aceeași funcție, contrar prevederilor legale, ca urmare a executării necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, a admis vânzarea terenului destinat pentru construcții (proprietar primăria satului R.) cu suprafața de 0,3312 ha, ca teren aferent obiectului privatizat. În rezultatul diminuării prețului normativ al terenului menționat în bugetul primăriei nu au fost acumulate venituri în sumă de 423452,26 lei, astfel fiind cauzate daune în proporții mari intereselor publice”.⁶¹³

Subliniem că, în speță, acțiunile lui R.Z. au fost încadrate în tiparul alin.(1) art.329 CP RM. O singură dată a fost reținut la încadrare art.329 CP RM, deși sesizăm că R.Z. în două rânduri și-a îndeplinit necorespunzător obligațiile de serviciu. În loc să califice cele comise potrivit

⁶¹¹ Рубцова Ю.С. Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания, p.100.

⁶¹² Царев Е.В. Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития, p.23.

⁶¹³ Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 30 decembrie 2016. Dosarul nr.1-196/16. Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

regulilor concursului de infracțiuni, persoana abilitată cu aplicarea legii penale a decis să încadreze conduita imprudentă a lui R.Z. în acord cu regulile de calificare a infracțiunii unice. Soluții similare întâlnim și în alte cauze penale.⁶¹⁴ Nu susținem o asemenea soluție de calificare. Nu înțelegem de ce a fost neglijat faptul comiterii neglijenței în serviciu în două rânduri. De parcă s-au reținut la calificare regulile infracțiunii unice prelungite. De altfel, într-un caz din practica judiciară a României instanța a statuat că forma continuată (*a se citi* – prelungită – *n.a.*) a infracțiunii ar putea fi reținută cu privire la neglijența în serviciu săvârșită de funcționarii publici B. și F. și notarul I.⁶¹⁵

De principiu, suntem de părere că forma prelungită (continuată) a infracțiunii este incompatibilă cu infracțiunile de neglijență în serviciu. Este adevărat că, din punct de vedere obiectiv, infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM se pretează conceptului de „infracțiune prelungită”. Acest lucru îl desprindem chiar din speța evocată *supra*. Cele două conduite infracționale identice se apropie extrem de mult de episoadele infracționale, în sensul infracțiunii unice prelungite. Totuși, sub aspect subiectiv, infracțiunea prelungită se caracterizează prin prezența intenției și a unui scop unic (fapt stabilit expres la art.30 CP RM). Infracțiunilor de neglijență în serviciu le sunt străine cele două particularități. *Primo* – acestea sunt infracțiuni imprudente. *Secundo* – le lipsește scopul infracțiunii. Prin urmare, e cu neputință prelungirea unor infracțiuni imprudente, în general, și a infracțiunilor de neglijență în serviciu, în special. Cu drept cuvânt enunță M.Zolyneak că „[i]nfracțiunea continuată nu este compatibilă cu faptele de culpă săvârșite prin acte repetate, întrucât ceea ce caracterizează infracțiunea continuată este realizarea ei eșalonată în baza unei rezoluții caracterizată prin anumite trăsături, proprii numai intenției ca formă a vinovăției”.⁶¹⁶ De asemenea, este cert că caracterul prelungit al faptelor comise nu semnifică neapărat prezența infracțiunii prelungite. Pentru aceasta este nevoie a determina dacă făptuitorul a acționat cu vinovăție intenționată, urmărind un scop anume.

În aceste condiții, ori de câte ori atestăm mai multe fapte de neglijență în serviciu comise de una și aceeași persoană, art.329 CP RM trebuie reținut la calificare tot atâtea ori câte fapte de neglijență în serviciu au fost săvârșite. Cu alte cuvinte, trebuie aplicate regulile de calificare în cazul concursului de infracțiuni. Cu privire la infracțiunile săvârșite din culpă, s-a spus că dacă prin repetarea încălcării obligațiilor de diligență se produce un singur rezultat, va exista o unitate simplă de infracțiune; dacă s-au produs mai multe rezultate diferite sau aceleași de mai multe ori,

⁶¹⁴ *Sentința Judecătoreiei Ungheni din 14 martie 2012. Dosarul nr.1-46/2012.* Disponibil:

https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁶¹⁵ *Decizia Secției Penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție din 08 iunie 2016. Dosarul nr.249/A/2016.*

Disponibil: <http://www.scj.ro/1093/Detalii->

[jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135152](http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135152)

⁶¹⁶ Zolyneak M. *Drept penal. Partea Generală, II.* Iași: Editura Fundației „Chemarea”, 1993, p.440.

va fi pluralitate de infracțiuni numai dacă între rezultatele plurale agentul putea să-și îndeplinească obligațiile de diligență.⁶¹⁷

Este inacceptabil ca toate faptele de neglijență în serviciu să fie sumate matematic ca în final cele comise să fie apreciate drept o singură infracțiune. În caz contrar, este ignorată instituția concursului de infracțiuni și, pe cale de consecință, atestăm efectuarea unei calificări insuficiente. Evident, o atare încadrare este favorabilă făptuitorului. Aceasta este, însă, una incorectă. De asemenea, adunarea matematică a tuturor faptelor de neglijență în serviciu poate să comporte și un aspect negativ pentru făptuitor. Este vorba de cazul în care, privite de sine stătător, episoadele reunite nu pot constitui infracțiune (de exemplu, în lipsa proporțiilor cuvenite pentru întregirea urmărilor prejudiciabile) și, doar luate împreună, prin sumarea urmărilor prejudiciabile, cele comise pot constitui infracțiune, în sensul art.329 CP RM. Și de această dată este inadmisibilă însumarea episoadelor infracționale. În mod normal, trebuie apreciată aparte fiecare faptă infracțională. Drept consecință, cele săvârșite nu nimeresc sub incidența art.329 CP RM. Susținem următoarea optică elocventă situației noastre: „[În cazul unui concurs de infracțiuni, la caracterizarea juridică a faptelor este necesar să se țină seama de urmările pe care le-a avut fiecare faptă în parte, nefiind posibil ca încadrarea să se facă în raport cu suma prejudiciilor produse prin întreaga activitate infracțională a inculpatului”.⁶¹⁸

Totuși, ipoteza concursului de infracțiuni urmează a fi distinsă de situația în care este comisă o singură infracțiune de neglijență în serviciu, dar printr-un sistem de acțiuni/inacțiuni care se află în legătură cauzală cu una și aceeași urmare prejudiciabilă. Or, nu este exclusă situația în care, spre exemplu, îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu se exprimă prin realizarea mai multor acțiuni infracționale legate sistematic între ele. O atare formă infracțională corespunde infracțiunii unice simple. Referindu-se la această formă a unității infracționale, V.Papadopol și D.Pavel menționează: „[A]cțiunea sau inacțiunea unică ce caracterizează infracțiunea simplă poate fi uneori segmentată, în fapt, în mai multe acte care se leagă între ele în mod natural, formând acțiunea sau inacțiunea constitutivă a infracțiunii”.⁶¹⁹ În același făgaș, referindu-se *in concreto* la infracțiunile de neglijență în serviciu S.Brînza, V.Stati și R.Popov remarcă: „[D]e regulă, mecanismul săvârșirii infracțiunii specificate la alin.(1) art.329 CP RM se caracterizează prin realizarea unui *sistem* [evid. ns.] de acțiuni (inacțiuni). Totuși, nu se exclude ipoteza unei manifestări singulare de neîndeplinire sau de îndeplinire

⁶¹⁷ Diaconescu Gh. și Duvac C. *op. cit.*, p.424.

⁶¹⁸ *Ibidem*, p.423.

⁶¹⁹ Papadopol V. și Pavel D. *Formele unității infracționale în dreptul penal român*. București: Șansa, 1992, p.35.

necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu”.⁶²⁰ Într-o manieră asemănătoare I. Macari punctează: „[N]eîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor poate fi de o singură dată (nu transferă o sumă mare de bani în bugetul statului) sau sistematică (contabilul șef nu controlează dările de seamă ale persoanelor material responsabile”.⁶²¹ Nu în ultimul rând, V. Cușnir relevă că „[n]eîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către funcționari a îndatoririlor care le revin poate să vizeze o anumită obligație concretă sau un cerc de obligații, care, la rândul lor, determină un lanț de inacțiuni sau acțiuni interdependente care se înscriu în rezoluția infracțională unică a neglijenței în serviciu”.⁶²²

În fine, ipoteza concursului dintre infracțiunile consemnate la art.329 CP RM trebuie deosebită de situația în care faptele de neglijență în serviciu iau forma infracțiunii unice continue, dar, în special, a celei continue succesive.

În doctrină se arată că infracțiunile de neglijență în serviciu pot îmbrăca forma continuă de exprimare a ilicitului penal.⁶²³ În contrast, V.G. Șumihin susține că „[l]atura subiectivă a infracțiunilor continue se caracterizează prin intenție directă, deoarece toate componentele de infracțiune continuă sunt formale”.⁶²⁴ Teza enunțată face aluzie la faptul că infracțiunile de neglijență nu pot fi continue, întrucât nu corespund niciuneia din cele două condiții etalate de autor: a) infracțiunile de neglijență în serviciu sunt materiale, dar nu formale; b) infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM sunt imprudente, nu însă intenționate.

Ne exprimăm dezacordul față de optica indicată. În primul rând, nu este regulă că componentele formale de infracțiune se comit, exclusiv, cu intenție directă. Neglijența, ca modalitate a imprudenței, nu este străină componentelor formale, chiar dacă legiuitorul definește neglijența la art.18 CP RM prin reliefaarea factorilor intelectual și volitiv ce determină atitudinea făptuitorului față de urmările prejudiciabile. Acest lucru a și fost demonstrat din plin de către renumitul penalist rus A.I. Rarog, potrivit căruia „[c]onținutul psihologic al imprudenței în cazul infracțiunilor formale poate caracteriza lipsa conștientizării caracterului socialmente periculos al faptei comise în prezența obligației și posibilității de a conștientiza acest lucru”.⁶²⁵ La fel, A. Serbinov, referindu-se la infracțiunea prevăzută la art.291 CP RM enunță: „[S]-ar părea că neglijența este posibilă doar în cazul infracțiunilor cu componente materiale. Ceea ce însă nu-i corect. În cazul infracțiunilor formale neglijența trebuie desprinsă din atitudinea psihică a

⁶²⁰ Brîna S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.875; Popov R. și Stati V. *op. cit.*, p.991.

⁶²¹ Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*, p.397.

⁶²² Barbăneagră A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*, p.725.

⁶²³ Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu*, p.235-236.

⁶²⁴ Шумихин В.Г. *Конструктивные признаки длящегося преступления*. În: Вестник Пермского Университета, 2010, №2(8), p.208.

⁶²⁵ Рарог А.И. *Настольная книга судьи по квалификации преступлений*. Москва: Проспект, 2006, p.98.

făptuitorului față de fapta prejudiciabilă”.⁶²⁶ Într-adevăr, sesizăm că infracțiunea de păstrare neglijentă a armelor de foc sau a munițiilor este formală. În același timp, este axiomatic practic că infracțiunea prevăzută la art.291 CP RM se comite, în primul rând, din neglijență.

În al doilea rând, nu este exclus ca o infracțiune din imprudență să fie continuă. Pentru exemplificare facem trimitere la art.291 CP RM. Respectivul articol incriminează o faptă penală pasibilă de comitere din neglijență. În același timp, este limpede că păstrarea neglijentă a armei de foc sau a munițiilor este infracțiune continuă, fapt rezultat din semantismul termenului „păstrare”, presupunând o activitate continuă. În mod analogic, nu avem motive să afirmăm că infracțiunile de neglijență în serviciu nu pot îmbrăca forma continuă, în pofida faptului că sunt fapte imprudente; or, cuvântul „îndeplinire”, în sens uzual, nu exclude ipoteza realizării unei activități infracționale neîntrerupte, timp nedeterminat. Acest lucru, însă, este practic inevitabil pentru cea de-a doua modalitate normativă de exprimare a faptei prejudiciabile: neîndeplinirea obligațiilor de serviciu. Termenul „neîndeplinire” necesarmente implică curgerea unui interval de timp. Corect notează M.Zolyneak: „[c]onstatarea că o infracțiune este continuă se face prin verbul care desemnează activitatea incriminată”.⁶²⁷

În al treilea rând, nu doar infracțiunile formale, dar și cele materiale pot fi continue. În Partea Specială a Codului penal avem suficiente exemple de infracțiuni materiale susceptibile să îmbrace formă continuă. Același lucru este valabil în cazul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM.

Mult mai complicată este distincția între concursul dintre infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM și neglijența în serviciu în formă continuă succesivă. Pentru a face diferența, este necesar de a fi reprodus următorul punct de vedere întâlnit în teoria dreptului penal: „[I]nfracțiunile continue succesive se caracterizează prin anumite pauze, întreruperi ce survin în desfășurarea activității îndeplinite, determinate de natura acesteia, fără ca întreruperile care se înregistrează să transforme unitatea infracțională într-o pluralitate de infracțiuni”.⁶²⁸ Deși aparent este înregistrată o pluralitate de infracțiuni de neglijență în serviciu, totuși, datorită caracterului firesc și natural al întreruperilor, cele comise constituie o singură infracțiune de neglijență în serviciu. Consemnabil este următorul fragment dintr-o speță din practica judiciară a României: „[D]eși a acceptat spre decontare un număr de patru ordine de plată la diferite intervale de timp, datorită modului concret de săvârșire a faptei prin încălcarea aceleiași obligații de serviciu, s-a considerat că inculpada A.C. a săvârșit o singură infracțiune de neglijență în serviciu în formă continuă.

⁶²⁶ Serbinov A. *Răspunderea penală pentru infracțiunile contra securității publice exprimate în manipulări ilegale cu arme și muniții*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017, p.296.

⁶²⁷ Zolyneak M, *op. cit.*, p.417.

⁶²⁸ *Ibidem*.

Având în vedere că atribuțiile de serviciu au fost încălcate de inculpata A.C. în zilele de 18 iulie 2007, 24 iulie 2007, 03 septembrie 2007 și 07 martie 2008, alte operațiuni din cont neexistând în toată această perioadă, s-a putut conchide că este vorba de o infracțiune continuă succesivă. Iar intervalul în care au existat câteva întreruperi firești nu a putut afecta unitatea naturală a infracțiunii”.⁶²⁹

În fine, urmează să punem în discuție un ultim aspect aflat în derivație cu subiectul investigat în cadrul prezentei secțiuni. Este vorba de posibilitatea sau imposibilitatea atestării pregătirii și/sau tentativei de infracțiune în ipoteza faptelor penale prevăzute la art.329 CP RM. De pildă, D.Buda menționează că „[i]nfracțiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul sunt susceptibile de acte preparatorii, precum și de tentativă”.⁶³⁰ Afirmția respectivă pare a fi prea categorică, aceasta deoarece infracțiunile imprudente, în general, precum și infracțiunile de neglijență în serviciu, în special, nu sunt susceptibile de acte preparatorii. La fel, este imposibilă tentativa la asemenea fapte infracționale. De aceea, ne facem părtași opiniei majoritare susținute în doctrină, potrivit căreia în cazul neglijenței în serviciu nu este posibilă tentativa și pregătirea de infracțiune.⁶³¹

3.3. Concluzii la Capitolul 3

În urma investigației elementelor subiective ale infracțiunilor de neglijență în serviciu formulăm următoarele **concluzii**:

1) Ținând cont de calitatea specială a subiectului infracțiunii, pentru antrenarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM, de regulă, este necesar ca făptuitorul să fi atins o vârstă mult mai mare decât cea de 16 ani.

2) Deși, de regulă, pragul maxim al vârstei subiectului infracțiunii nu are relevanță în planul angajării răspunderii penale, în unele cazuri, pentru a fi aplicabil art.329 CP RM, se impune ca vârsta făptuitorului să nu fi trecut o anumită limită.

3) Întreprinzătorul individual, salariatul unei societăți comerciale, inclusiv persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală (reprezentând sectorul privat), nu pot fi subiecți ai infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, întrucât normele enunțate stabilesc răspunderea penală pentru conduita imprudentă în sectorul public.

⁶²⁹ Decizia Secției Penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție din 20 martie 2014. Dosarul nr.995/2014. Disponibil: <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=126957>

⁶³⁰ Buda D. *op. cit.*, p.70.

⁶³¹ Diaconescu Gh. și Duvac C. *op. cit.*, p.425; Udrioiu M. *op. cit.*, p.417.

4) Persoanele care deservesc auxiliar și tehnic autoritățile publice, inclusiv cele autonome sau de reglementare, întreprinderile de stat sau municipale, alte persoane juridice de drept public nu pot apărea pe post de subiecți ai infracțiunilor de neglijență în serviciu, întrucât nu-și exercită atribuțiile de serviciu în realizarea unei funcții publice. Acestea nu pot fi considerate nici persoane publice asimilate funcționarilor publici.

5) Faptul că neglijența în serviciu este săvârșită de către o persoană cu funcție de demnitate publică nu contează la încadrare în tiparul art.329 CP RM, de aceasta se va ține cont doar în planul individualizării pedepsei penale.

6) Încălcarea din imprudență a obligațiilor pur profesionale nu poate antrena răspunderea penală în baza art.329 CP RM, nefiind exclus, însă, ca asemenea comportamente să cadă sub incidența altor norme de incriminare.

7) În cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu nu este posibilă participația penală. În lipsa participației penale, fiecare dintre subiecți care se face vinovat de comiterea neglijenței în serviciu și care a cooperat cu celălalt la săvârșirea faptei infracționale urmează a fi tras la răspundere penală în baza art.329 CP RM în mod de sine stătător.

8) La descrierea infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM legiuitorul nu a prevăzut explicit forma vinovăției cu care acționează făptuitorul la comiterea faptei prejudiciabile, precum și nici atitudinea psihică a acestuia față de urmările prejudiciabile cauzate, motiv din care în literatura de specialitate nu există unanimitate de păreri în ce privește forma vinovăției avută în vedere de legiuitor la adoptarea textului normelor de incriminare supuse analizei.

9) Interpretând sistematic normele înscrise la art.329 CP RM în raport cu cele specificate la art.327 CP RM se ajunge la concluzia că infracțiunile de neglijență în serviciu nu pot fi comise intenționat, ci doar din imprudență.

10) Legiuitorul suedez, norvegian și cel leton au decis să reunească în cadrul uneia și aceleiași norme conduita intenționată și cea imprudentă manifestată de persoana publică în procesul îndeplinirii obligațiilor sale de serviciu.

11) Maniera legislativă de descriere a laturii subiective în conținutul art.329 CP RM creează probleme la determinarea modalității concrete a imprudenței pe care trebuie să o manifeste făptuitorul pentru a i se imputa neglijența în serviciu.

12) Expresia „atitudine neconștiincioasă” din conținutul alin.(1) art.329 CP RM sugerează (însă, cu foarte mare dificultate), că infracțiunile de neglijență în serviciu pot fi comise cu încredere exagerată.

13) Formula „neglijența în serviciu” din titulatura art.329 CP RM are menirea de a caracteriza, în special, latura obiectivă a infracțiunilor consemnate la art.329 CP RM, nu însă cea subiectivă, deși se pare că intenția legiuitorului a fost alta.

14) Infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM nu pot fi considerate ca fiind săvârșite cu două forme de vinovăție.

15) Posibilitatea de a conștientiza caracterul prejudiciabil al faptei de neîndeplinire sau de îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, precum și de a prevedea posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile reflectate în textul art.329 CP RM trebuie desprinsă din capacitățile și abilitățile profesionale ale persoanei publice, experiența acesteia, gradul de pregătire profesională etc.

16) În situația în care planează dubii privind existența sau lipsa posibilității de a prevedea cauzarea urmărilor prejudiciabile, cele săvârșite, în virtutea principiului *in dubio pro reo*, trebuie apreciate ca fiind comise în lipsa acestei posibilități și, drept consecință, trebuie catalogate ca fiind comise fără vinovăție.

17) Dacă în exercitarea obligațiilor sale de serviciu persoana publică nu era obligată sau dacă, fiind obligată, nu era în stare să prevadă posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile reflectate la art.329 CP RM, aceasta nu este supusă răspunderii penale pentru săvârșirea neglijenței în serviciu, întrucât lipsește vinovăția. Răspunderea penală în baza art.329 CP RM este exclusă și în ipoteza în care persoana publică a putut prevedea posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile, nefiind în același timp obligată să prevadă acest lucru.

18) Pentru a contura modalitatea concretă a imprudenței apare necesitatea de a reflecta în actul procesual emis cauza neîndeplinirii sau a îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu.

19) Motivul infracțiunii nu constituie semn obligatoriu al faptelor penale consemnate la art.329 CP RM, fiind însă prezent în conținutul respectivelor componente de infracțiune.

20) Scopul infracțiunii nu este prezent, în niciun mod, în structura laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, nici pe post de semn facultativ, întrucât este incompatibil cu infracțiunile săvârșite din imprudență.

21) Forma prelungită (continuată) a infracțiunii este incompatibilă cu infracțiunile de neglijență în serviciu, întrucât sub aspect subiectiv infracțiunea prelungită se caracterizează prin prezența intenției și a scopului. Infracțiunilor de neglijență în serviciu le sunt străine cele două particularități.

22) Ipoteza concursului de infracțiuni prevăzute la art.329 CP RM urmează a fi distinsă de situația în care este comisă o singură infracțiune de neglijență în serviciu, dar printr-un sistem de acțiuni/inacțiuni care se află în legătură cauzală cu una și aceeași urmare prejudiciabilă.

CAPITOLUL 4. DELIMITAREA NEGLIJENȚEI ÎN SERVICIU DE UNELE FAPTE PENALE CONEXE

4.1. Disocierea neglijenței în serviciu de unele fapte penale amplasate în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal

Încadrarea unei fapte infracționale se prezintă ca fiind un proces complex și, adesea, anevoios. Dificultatea calificării unor sau altor fapte prejudiciabile în tiparul unor norme de incriminare este rodul, inclusiv, al creației legislative. La adoptarea unor texte de lege penală, legiuitorul este nevoit să incrimineze în cadrul unor norme distincte unele comportamente care, la prima vedere, sunt similare sau, cel puțin, înrudite. Existența unor atare norme de incriminare în Codul penal nu are cum să nu creeze practicianului dificultăți în procesul de interpretare și aplicare a legii penale. Acest lucru determină persoana abilitată cu încadrarea juridico-penală a faptelor infracționale să recurgă, pe de o parte, la efectuarea unei aprecieri juridice mai amănunțite a celor comise, iar, pe de altă parte, să-și concentreze efortul asupra identificării cu exactitate a conținutului semnelor componente de infracțiune din cadrul normei pasibile de aplicare, în vederea calificării corecte a faptei prejudiciabile comise, adică potrivit normei ce conține semnele faptei prejudiciabile săvârșite, nu însă potrivit unei norme penale similare.

Așadar, procesul de căutare și aplicare a unei norme de incriminare concrete este îngreunat atunci când norma potențială de aplicare este similară cu una sau cu mai multe norme de incriminare. Constatare valabilă și pentru art.329 CP RM (articol, sub a cărei denumire – neglijența în serviciu – sunt reunite două variante-tip de infracțiuni) care comportă similitudini cu alte norme incriminatoare.

În prezentul compartiment din lucrare ne propunem să facem delimitarea dintre infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM de alte fapte penale similare, tocmai pentru a facilita procesul de încadrare a faptelor prejudiciabile comise în tiparul unor sau altor norme de incriminare. *In concreto*, infracțiunile de neglijență în serviciu înscrise la art.329 CP RM vor fi analizate comparativ cu unele infracțiuni din același Capitol XV „Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică” din Partea Specială a Codului penal, precum și cu unele infracțiuni amplasate în alte capitole din aceeași parte a Codului penal.

Pentru început atenția noastră va fi focalizată pe abordarea comparativă a infracțiunilor de neglijență în serviciu în raport cu alte infracțiuni ce aduc atingere relațiilor sociale cu privire la buna desfășurare a activității în sfera publică. În special, interesează care sunt criteriile de disociere a neglijenței în serviciu de infracțiunile prevăzute la art.327 CP RM (abuzul de putere sau abuzul de serviciu).

Precizăm că, potrivit alin.(1) art.327 CP RM, constituie abuz de putere sau abuz de serviciu „[f]olosirea intenționată de către o persoană publică a situației de serviciu, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice”.

Ab initio, menționăm că art.329 CP RM conține norme onerative, în timp ce art.327 CP RM – norme prohibitive. Potrivit doctrinei, „[n]ormele onerative stabilesc, ca regulă de conduită, obligația de a face sau de a acționa, în timp ce normele prohibitive conțin, ca regulă de conduită, abținerea de a săvârși fapta descrisă și incriminată în dispoziție”.⁶³² Așadar, normele înscrise la art.329 CP RM obligă la un anumit comportament, în timp ce cele conținute în art.327 CP RM interzic manifestarea unui comportament anume. Constatăre ce rezultă explicit din dispoziția normelor de incriminare supuse analizei.

Ceea ce aseamănă neglijența în serviciu și abuzul de putere sau abuzul de serviciu, pe lângă obiectul juridic generic similar, este calitatea specială a subiectului infracțiunii, și anume: cea de persoană publică.

În planul laturii obiective, consemnăm că atât abuzul de putere sau abuzul de serviciu, cât și neglijența în serviciu sunt componente materiale de infracțiune. Pe lângă fapta prejudiciabilă, legiuitorul a inserat și urmarea prejudiciabilă drept semn obligatoriu și, respectiv, legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă.

În partea ce vizează fapta prejudiciabilă drept semn al laturii obiective apare întrebarea: care din cele două forme ale faptei prejudiciabile îmbracă ilicitul penal consemnat la art.327 și 329 CP RM?

Supra am argumentat că infracțiunile de neglijență în serviciu pot lua forma acțiunii și inacțiunii. Același lucru îl depistăm în cazul infracțiunilor de abuz de putere sau de abuz de serviciu care, la fel, pot îmbrăca atât forma activă, cât și cea pasivă de exprimare a faptei prejudiciabile, fapt susținut și în doctrină.⁶³³ Din textul normei de la alin.(1) art.327 CP RM aflăm că abuzul de putere sau abuzul de serviciu presupune folosirea intenționată de către o persoană publică a situației de serviciu. Prin folosirea situației de serviciu, subliniază S.Brînză și V.Stati, se înțelege „[s]ăvârșirea unor *acțiuni sau inacțiuni* [evid. ns.] care decurg din atribuțiile de serviciu ale făptuitorului și care sunt în limitele competenței sale de serviciu”.⁶³⁴ Pe o poziție diferită se situează M.A. Tîneanaia care relevă că „[a]buzul de putere sau abuzul de serviciu nu

⁶³² Grama M. *et al. op. cit.*, p.61.

⁶³³ Борков В.Н. *Преступления против осуществления государственных функций, совершаемые должностными лицами*, p.210; *Уголовное право России. Особенная часть* / Под ред. Ф.Р. Сундукова, М.В. Талана, p.655; *Российское уголовное право. Особенная часть* / Под ред. В.С. Комиссарова, p.588; Diaconescu Gh. și Duvac C. *op. cit.*, p.396.

⁶³⁴ Brînză S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială, vol. II*, p.897.

poate fi comis pe calea inacțiunii”.⁶³⁵ Pe aceeași undă se află A.Strenin, care evocă că „[n]eîndeplinirea intenționată de către o persoană cu funcție de răspundere a obligațiilor sale de serviciu nu poate constitui formă a abuzului de putere sau a abuzului de serviciu”.⁶³⁶

Nu susținem acest din urmă punct de vedere. Nu este greu de imaginat cazul unei persoane publice care, folosindu-se de situația sa de serviciu, intenționat nu răspunde la o petiție, în rezultat fiind cauzate unei persoane fizice daune în proporții considerabile, urmare prejudiciabilă față de care făptuitorul manifestă intenție. Replicând celor din urmă autori facem apel la următorul punct de vedere întâlnit în literatura de specialitate: „[m]ajoritatea infracțiunilor de serviciu se săvârșesc prin acțiune și doar unele dintre ele, cum ar fi neglijența în serviciu ori abuzul de putere sau abuzul de serviciu pot fi comise și prin inacțiune”.⁶³⁷

De asemenea, precizăm că în Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017 folosirea situației de serviciu este definită ca fiind „[a]ctivitatea ce presupune comiterea de către persoana publică, respectiv de către persoana cu funcție de demnitate publică, a unor *acțiuni sau inacțiuni prejudiciabile* [evid. ns.] care derivă din atribuțiile sale de serviciu, fiind în limitele competenței sale funcționale”. Iar în calitate de modalități faptice de exprimare a inacțiunii prejudiciabile, la pct.4.1. din hotărâre se evidențiază cu titlu exemplificativ: „[r]efuzul de a angaja o persoană care a promovat concursul pentru ocuparea postului; refuzul de a acorda persoanelor fizice sau juridice informația permisă prin acte normative; refuzul neîntemeiat de a primi sau de a înregistra un act, un document, un dosar etc”. Nu în ultimul rând, în corespundere cu art.19 (abuzul de funcții) din Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției, „[f]iecare stat parte are în vedere să adopte măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc a fi necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, în cazul în care actele au fost săvârșite cu intenție, faptei unui agent public de a abuza de funcțiile sau de postul său, adică de a *îndeplini ori de a se abține să îndeplinească* [evid. ns.], în exercițiul funcțiilor sale, un act cu încălcarea legii, cu scopul de a obține un folos necuvenit pentru sine sau pentru altă persoană sau entitate”.

În cele din urmă conchidem că nu doar faptele de neglijență în serviciu, ci și cele de abuz de putere sau abuz de serviciu sunt susceptibile de a fi săvârșite prin inacțiune.

S-ar părea că la acest capitol numitele infracțiuni nu se deosebesc. Realitatea este alta. *Primo*, în cazul neglijenței în serviciu acțiunea și inacțiunea prejudiciabilă sunt inserate în textul

⁶³⁵ Тыняная М.А. *Ограничение халатности от других должностных преступлений*, p.47; Тыняная М.А. *Проблемы законодательного определения признаков объективной стороны халатности*, p.140; Тыняная М.А. *Ограничение халатности от злоупотребления должностными полномочиями и превышения должностных полномочий*, p.30.

⁶³⁶ Стренин А. *Проблемы ответственности за умышленное неисполнение должностным лицом своих служебных полномочий*. În: Уголовное право, 2003, №1, p.56.

⁶³⁷ Оздоев М.Т. *op. cit.*, p.14.

normei în calitate de modalități normative distincte. Alta e situația în ipoteza abuzului de putere sau al abuzului de serviciu. Aici legiuitorul a mers pe calea stipulării unei expresii generice, celui abilitat cu aplicarea legii penale revenindu-i sarcina să identifice modalități faptice concrete de exprimare a comportamentului pasiv și a celui activ. Pentru comparație, art.282 din Codul penal al Bulgariei (articol care incriminează abuzul de putere) conține referiri exprese la ambele forme de exprimare a ilicitului penal: „[F]uncționarul care încalcă sau nu-și îndeplinește îndatoririle oficiale...”. Tehnici analogice regăsim la art.353 din Codul penal al Macedoniei⁶³⁸ sau la art.397 din Codul penal al Chinei.⁶³⁹

Secundo, folosirea situației de serviciu prin manifestarea unui comportament activ trebuie disociată de îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. Ceea ce le aseamănă este faptul că în cazul ambelor infracțiuni făptuitorul acționează în legătură cu exercitarea atribuțiilor de serviciu. Totuși, comparativ cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu, neglijența în serviciu implică manifestarea de către persoana publică a unui comportament concretizat în îndeplinirea defectuoasă a obligațiilor sale de serviciu. Nu același lucru putem afirma în legătură cu infracțiunile prevăzute la art.327 CP RM, care, prin esență, nu presupun exercitarea atribuțiilor de serviciu în mod defectuos, ci prin abuz.⁶⁴⁰

În alt registru, urmarea prejudiciabilă constituie un alt criteriu de delimitare a neglijenței în serviciu de abuzul de putere sau abuzul de serviciu. Pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu în varianta-tip prevăzută la alin.(1) art.327 CP RM este caracteristic prezența urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor în proporții *considerabile* drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. În același timp, urmarea prejudiciabilă a neglijenței în serviciu consemnată la alin.(1) art.329 CP RM constă în cauzarea unor daune în proporții *mari* drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. O atare abordare legislativă este cât se poate de clară, avându-se în vedere faptul că infracțiunile reunite sub denumirea de neglijență în serviciu sunt infracțiuni imprudente și, deci, mai puțin periculoase.

Pe cale de consecință, este inaplicabil art.329 CP RM în situația în care neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele, nu a cauzat o urmare prejudiciabilă sau a cauzat o urmare prejudiciabilă, dar sub limita daunelor în proporții mari, drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, adică sub limita a 20 de salarii medii lunare pe economie

⁶³⁸ *Criminal Code of the former Yugoslav Republic of Macedonia*. Disponibil:

<https://www.legislationonline.org/documents/action/popup/id/16066/preview>

⁶³⁹ *Уголовный кодекс Китайской Народной Республики*. Disponibil: <http://ru.china-embassy.org/rus/zfhz/zgflyd/t1330730.htm>

⁶⁴⁰ Popenco A. *Neglijența în serviciu (art.329 CP RM): delimitarea de unele fapte penale similare, partea I*, p.22.

prognodate, stabilite prin hotărâre de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei. O atare faptă prejudiciabilă nu poate antrena nici măcar răspunderea contravențională. Or, Codul contravențional al Republicii Moldova nu conține o normă corespondentă celei de la alin.(1) art.329 CP RM care să sancționeze neglijența în serviciu atunci când cele comise nu întrunesc semnele unei infracțiuni. Însă, în materia abuzului de putere sau abuzului de serviciu, o asemenea normă corespondentă se regăsește în Codul contravențional. Este vorba de art.312 care pedepsește abuzul de putere sau abuzul de serviciu atunci când fapta nu întrunește elementele unei infracțiuni. După cum rezultă din interpretarea sistematică a art.327 CP RM și a art.312 din Codul contravențional, subliniază A.Eșanu, „[i]licitului contravențional îi este străină vreo urmare prejudiciabilă cu relevanță la încadrare”.⁶⁴¹

Așadar, neglijența în serviciu nu poate fi sancționată contravențional, comparativ cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu. Și de această dată forma vinovăției cu care acționează făptuitorul constituie criteriul fundamental în baza căruia pot fi criminalizate unele sau alte fapte. Drept consecință, neglijența în serviciu care nu a cauzat vreo urmare prejudiciabilă sau a cauzat, dar sub limita celor stabilite în textul normei de la alin.(1) art.329 CP RM, poate antrena răspunderea disciplinară în temeiul lit.f) art.57 din Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, nr.158 din 04.07.2008,⁶⁴² sau în temeiul altor legi speciale (de exemplu: Legea Republicii Moldova cu privire la statutul judecătorului, nr.544 din 20.07.1995,⁶⁴³ Legea Republicii Moldova cu privire la procuratură, nr.3 din 25.02.2016,⁶⁴⁴ Legea Republicii Moldova cu privire la executorii judecătorești, nr.113 din 17.06.2010⁶⁴⁵ etc.).

De asemenea, la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este incriminată, într-o normă distinctă, neglijența în serviciu care a provocat decesul unei persoane. *Per a contrario*, la art.327 CP RM o atare incriminare lipsește. Totuși, subliniem că, anterior, o asemenea urmare putea fi desprinsă în mod implicit din textul lit.c) alin.(2) art.327 CP RM (abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave), normă exclusă prin aceeași hotărâre a Curții Constituționale a RM nr.24/2019.

În altă privință, în doctrină se menționează că la calificarea infracțiunilor prevăzute la art.285 CP FR (articol ce cuprinde norme similare cu cele înscrise la art.327 CP RM) și la art.293 CP FR (articol ce conține norme asemănătoare cu cele prevăzute la art.329 CP RM), foarte atent trebuie cercetată latura subiectivă a infracțiunii din cadrul componentelor de bază,

⁶⁴¹ Eșanu A. *Abuzul de putere sau abuzul de serviciu: delimitarea ilicitului penal de cel contravențional*. În: Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „științe sociale”, 2015, nr.11, p.59.

⁶⁴² În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.230-232.

⁶⁴³ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.117-119.

⁶⁴⁴ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.69-77.

⁶⁴⁵ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.126-128.

deoarece anume în baza acesteia are loc delimitarea unei infracțiuni de serviciu comise intenționat de neglijența în serviciu.⁶⁴⁶

Într-adevăr, atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă comisă și, respectiv, față de urmările prejudiciabile survenite, constituie criteriul decisiv de delimitare a neglijenței în serviciu de abuzul de putere sau abuzul de serviciu. Delimitarea acestor infracțiuni se face mai cu seamă necesară în ipoteza în care comportamentul făptuitorului îmbracă forma pasivă de exprimare a ilicitului penal. Cu privire la acest aspect, în literatura de specialitate rusă se relevă: „[A]titudinea psihică a făptuitorului față de neîndeplinirea obligațiilor de serviciu poate fi diferită. Într-un caz persoana cu funcție de răspundere poate să nu-și îndeplinească, intenționat și conștient, obligațiile de serviciu, în timp ce în alt caz – să uite despre necesitatea realizării unor sau altor acțiuni ce țin de exercitarea obligațiilor de serviciu, adică să nu conștientizeze că încalcă obligațiile pe care le deține”.⁶⁴⁷ Dezvoltând ideea sus-enunțată, V.N. Borkov punctează că „[În cazul neglijenței în serviciu persoana cu funcție de răspundere nu-și îndeplinește obligațiile de serviciu din cauza trecerii cu vederea, neatenției sau din cauza lipsei unei pregătiri corespunzătoare, nu însă intenționat, fapt caracteristic abuzului de serviciu sau abuzului de putere”.⁶⁴⁸ Aceeași atitudine psihică o manifestă făptuitorul în raport cu fapta comisivă. Constată că derivă din atitudinea psihică a făptuitorului față de obligațiile sale de serviciu pe care acesta nu le îndeplinește sau le îndeplinește necorespunzător, atitudine inserată expres în dispoziția normei de incriminare. Mai exact, după cum remarcă E.L. Rubaciova și O.M. Matlașevskaia, expresia „atitudine neglijentă sau neconștiincioasă” din textul normei incriminatoare semnifică atitudinea făptuitorului față de obligațiile sale de serviciu, nu însă față de fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.⁶⁴⁹ Pe aceeași undă se află I.A. Lukanin.⁶⁵⁰ Totuși, așa cum notează M.A. Tîneanaia, natura juridică a acestei infracțiuni exclude posibilitatea manifestării de către făptuitor a intenției față de urmarea prejudiciabilă survenită.⁶⁵¹ Așa este. În caz contrar, cum am face delimitarea dintre abuzul de putere sau abuzul de serviciu și neglijența în serviciu?!

Prin raportare la art.18 CP RM menționăm că, comparativ cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu, în cazul neglijenței în serviciu făptuitorul *fi*e conștientizează caracterul prejudiciabil al inacțiunii sau acțiunii sale (al neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de

⁶⁴⁶ Царев Е.В. Уголовное законодательство об ответственности за халатность: история, современность, перспективы развития, р.23.

⁶⁴⁷ Тыняная М.А. Ограничение халатности от других должностных преступлений, р.49.

⁶⁴⁸ Борков В.Н. Основные признаки должностной халатности (ст. 293 УК РФ), р.188.

⁶⁴⁹ Рубачева Е.Л. și Matlașevskaia O.M. op. cit., р.73.

⁶⁵⁰ Луканини И.А. op. cit., р.18.

⁶⁵¹ Тыняная М.А. Проблемы уголовно-правовой оценки субъективных признаков в составе халатности, р.140.

serviciu), prevede survenirea urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice sau, după caz, sub forma decesului ori altor urmări grave, dar consideră în mod ușuratic că acestea nu vor surveni, *fie* nu conștientizează caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu prevede posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile sus-indicate, deși trebuia și putea să le prevadă.

În concluzie, infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM se caracterizează prin prezența imprudenței drept formă a vinovăției. Ceea ce a și fost demonstrat în detalii în cadrul compartimentului din lucrare dedicat examinării laturii subiective a infracțiunilor de neglijență în serviciu. În contrast, după cum se susține în doctrină, abuzul de putere sau abuzul de serviciu poate fi comis cu intenție directă sau indirectă.⁶⁵² Fiind o componentă materială de infracțiune, în lipsa unei intenții calificate prin scop, abuzul de putere sau abuzul de serviciu poate fi săvârșit și cu intenție indirectă.

În context apare întrebarea: cum delimităm abuzul de putere sau abuzul de serviciu săvârșit cu intenție indirectă de neglijența în serviciu comisă cu încredere exagerată? Și într-un caz, și în altul făptuitorul conștientizează caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, precum și prevede posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile. Răspunzând la această întrebare remarcăm că în cazul abuzului de putere sau al abuzului de serviciu făptuitorul prevede posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile ca fiind ceva verosimil și inevitabil să se producă. *Per a contrario*, în ipoteza neglijenței în serviciu, deși făptuitorul prevede posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile, aceasta este una abstractă. Corect notează S.Sklearov că „[u]nul dintre criteriile de bază de delimitare a intenției indirecte de încrederea exagerată îl constituie nivelul de încredere al persoanei în speranța că urmările socialmente periculoase ale faptei pe care a săvârșit-o (acțiune sau inacțiune) nu vor surveni”.⁶⁵³

Mult mai pronunțată este diferența efectuată în baza factorului volitiv al intenției indirecte și, respectiv, al imprudenței sub forma încrederii exagerate (*alias* – sineîncrederii). Astfel, dacă în cazul neglijenței în serviciu persoana publică nu dorește survenirea urmărilor prejudiciabile, încercând în acest sens să depună efortul necesar pentru a preîntâmpina producerea acestora, atunci în cazul abuzului de putere sau abuzului de serviciu persoana publică admite survenirea urmărilor prejudiciabile, deci manifestă indiferență față de cauzarea acestora. Cu privire la acest aspect, în literatura de specialitate română se subliniază că „[c]ulpa cu prevedere sau ușurința

⁶⁵² Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.900; Гырла Л.Г. și Табарча Ю.М. *op. cit.*, p.342.

⁶⁵³ Складов С. *Некоторые проблемы законодательной регламентации неосторожной формы вины*. În: Уголовное право, 2004, №2, p.59.

criminală se va deosebi în mod consecutiv și logic de intenția indirectă – cu care se învecinează – prin atitudinea agentului criminal, în sensul că în cazul intenției indirecte agentul rămâne pasiv, indiferent în așteptarea producerii rezultatului care îi apare posibil și chiar eventual, iar în cazul culpei cu previziune agentul va încerca să preîntâmpine în mod activ rezultatul pe care nu-l dorește și nici nu-l acceptă ca posibil, mizând fără temei pe diverși factori obiectivi și subiectivi”.⁶⁵⁴ Rezumând asupra celor două criterii de delimitare a încrederii exagerate de intenția indirectă, A.Mariț notează: „[În cazul sineîncrederii făptuitorul acționează pe baza unei anumite cunoașteri a datelor realității, cunoaștere care se întrește cu prevederea rezultatului, ceea ce ar asemana această modalitate a culpei cu intenția. Deosebirea constă însă în caracterul imperfect, denaturat al ambelor procese, ceea ce face ca atât acțiunea care a produs rezultatul ilicit, cât și rezultatul să apară nonvoit de către subiect”.⁶⁵⁵ Tot așa și M.Basarab relevă: „[I]ntenției indirecte (eventuale) și culpei cu prevedere le este comună prevederea, însă în cazul intenției indirecte se acceptă de către infractor posibilitatea producerii urmării eventuale, fiindu-i indiferent că se va realiza sau nu, pe când în cazul culpei cu prevedere, urmarea nu este acceptată, infractorul considerând că aceasta nu va avea loc, deoarece se bazează pe existența unor împrejurări reale, obiective – și nu pe hazard, ca în cazul intenției eventuale – dar pe care le apreciază greșit”.⁶⁵⁶

Comparativ cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu, neglijența în serviciu implică drept cauze ale neîndeplinirii sau ale îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu manifestarea unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele. În schimb, în cazul abuzului de putere sau al abuzului de serviciu făptuitorul manifestă intenție față de obligațiile neexecutate sau executate necorespunzător. Cel mai important este, însă, faptul că în cazul infracțiunilor prevăzute la art.327 CP RM persoana publică acționează sub imperiul unui imbold ce ține de esența abuzului de putere sau abuzului de serviciu și în vederea atingerii unei anumite finalități (de exemplu, persoana publică acționează din motiv de răzbunare și emite decizia de de a i se refuza solicitantului eliberarea unui act; la emiterea unei decizii, interesul material determină persoana publică să acorde prioritate unei persoane juridice, în detrimentul alteia). De consemnat că până la modificările relativ recente, operate în dispoziția art.327 CP RM prin Legea RM nr.60/2016, interesul material ori interesul personal apărea pe post de semn constitutiv al infracțiunii de abuz de putere sau abuz de serviciu în varianta-tip prevăzută la alin.(1) art.327 CP RM. Prin legea sus-enunțată, la lit.b¹) alin.(2) art.327 CP RM a fost introdusă

⁶⁵⁴ Giurgiu N. *Legea penală și infracțiunea (doctrină, legislație, practică judiciară)*. Iași: Gama, 1996, p.137.

⁶⁵⁵ Mariț A. *op. cit.*, p.164.

⁶⁵⁶ Basarab M. *Drept penal. Partea Generală*. Iași: Editura Fundației „Chemarea”, 1995, p.119.

circumstanța agravantă „[a]ceeși acțiune săvârșită din interes material, în scopul realizării altor interese personale sau în interesul unei terțe persoane”. În aceste condiții, motivul infracțiunii, care altădată constituia semn constitutiv în cadrul componenței de bază înscrise la alin.(1) art.327 CP RM, astăzi constituie semn circumstanțial agravant. Acest lucru nu are să însemne că abuzul de putere sau abuzul de serviciu specificat la alin.(1) art.327 CP RM este comis în lipsa unui motiv. Acesta poate fi oricare, cu excepția celor prevăzute la lit.b¹) alin.(2) art.327 CP RM (de exemplu: ura, invidia, răzbunarea etc.). În contrast, în cazul neglijenței în serviciu motivele ce-l ghidează pe făptuitor la neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu sunt cu totul de altă natură (de exemplu: indiferența sau superficialitatea față de executarea obligațiilor de serviciu etc.). V.N. Borkov remarcă că neglijența în serviciu nu poate fi săvârșită din interes material, dar nu sunt excluse alte motive în baza cărora făptuitorul poate acționa (de exemplu: lipsa dorinței de a munci, lenevia, atitudinea indiferentă față de sarcina cu care a fost investită persoana).⁶⁵⁷ Pe bună dreptate se susține în doctrină că interesul material exclude calificarea celor comise ca neglijență în serviciu.⁶⁵⁸ Interesul material este incompatibil cu infracțiunile comise din imprudență, în general, și cu infracțiunile de neglijență în serviciu, în special. Prezența interesului material în procesul încălcării obligațiilor de serviciu de către persoana publică, de regulă, necesită calificare potrivit art.327 CP RM (cu condiția că sunt întrunite și celelalte semne ale componenței de infracțiune).

Studiul empiric demonstrează că imposibilitatea practică de identificare a motivelor cu care ar fi acționat persoana publică în exercitarea atribuțiilor de serviciu poate crea premise pentru încadrarea unui abuz de putere sau abuz de serviciu drept neglijență în serviciu. În acest sens, V.N. Borkov menționează, cu drept cuvânt, că, deseori, persoana este condamnată pentru neglijență în serviciu deoarece nu s-a reușit să se identifice motivele cu care a acționat făptuitorul.⁶⁵⁹ În ce ne privește, considerăm imperios stabilirea motivelor ce l-au determinat pe făptuitor nu doar la comiterea abuzului de putere sau abuzului de serviciu, ci și la săvârșirea neglijenței în serviciu. Neidentificarea imboldului în determinarea apariției rezoluției infracționale nu poate avea drept consecință automată angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM, aceasta deoarece infracțiunile de neglijență în serviciu sunt comise și ele în baza unor motive infracționale. O asemenea soluție de încadrare, susține A.A. Baturo, trebuie

⁶⁵⁷ Борков В.Н. *Основные признаки должностной халатности (ст. 293 УК РФ)*, p.188; Борков В.Н. *Преступления против осуществления государственных функций, совершаемые должностными лицами*, p.202.

⁶⁵⁸ *Особенная часть Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий, судебная практика, статистика* / Под ред. В.М. Лебедева, А.В. Галахова, p.900; Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты*, p.21.

⁶⁵⁹ Борков В.Н. *Отграничение халатности от умышленных должностных преступлений*. În: Современное право, 2014, № 10, p.107.

considerată compromisă.⁶⁶⁰ Articolul 329 CP RM nu trebuie să constituie rezerva art.327 CP RM. Infracțiunile consemnate la aceste două articole se deosebesc, inclusiv, din perspectiva mobilului infracțional, motiv din care acesta trebuie stabilit ori de câte ori este săvârșită o infracțiune de serviciu. În caz contrar, cele comise pot fi încadrate eronat, prin urmare fiind subapreciat sau (de ce nu?) supraapreciat gradul de pericol social al celor comise.

Avându-se în vedere că delimitarea infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM de cele consemnate la art.327 CP RM se face în cea mai mare parte după forma vinovăției cu care acționează făptuitorul, ajungem la concluzia avansată de T.V. Klenova, potrivit căreia între abuzul de putere și abuzul de serviciu și neglijența în serviciu nu poate exista concurență.⁶⁶¹ Or, așa cum se susține în doctrină, concurența după latura subiectivă este posibilă în limitele unei singure forme de vinovăție.⁶⁶²

4.2. Delimitarea neglijenței în serviciu de alte fapte penale asemănătoare

În cadrul prezentului segment din lucrare vom încerca să disociem infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM de unele fapte penale similare consacrate juridic în alte capitole din Partea Specială a Codului penal decât cel în care sunt amplasate infracțiunile de neglijență în serviciu.

Vom debuta cu analiza comparativă a neglijenței în serviciu în raport cu fapta infracțională prevăzută la art.213 CP RM (încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale). Pentru început menționăm că la art.213 CP RM este incriminată fapta de „[î]ncălcare din neglijență de către medic sau de către un alt lucrător medical a regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale, dacă aceasta a cauzat: a) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; b) decesul pacientului”.

Confruntând textele de lege ale normelor de incriminare sus-indicate surprindem că, în cea mai mare parte, neglijența în serviciu comportă similitudini cu încălcarea din neglijență a regulilor și a metodelor de acordare a asistenței medicale în privința formei vinovăției cu care acționează făptuitorul la realizarea elementului material al infracțiunii.

Pe alocuri, sunt similare și urmările prejudiciabile survenite în rezultatul săvârșirii faptei prejudiciabile. Atât neglijența în serviciu, cât și infracțiunea prevăzută la art.213 CP RM implică drept urmări prejudiciabile: decesul persoanei. Respectiva consecință prejudiciabilă este inserată explicit în textul normelor de incriminare supuse analizei.

⁶⁶⁰ Батура А.А. *Халатность в действиях должностных лиц на примере сотрудников таможенных органов*. Disponibil: <http://www.jurnal.org/articles/2015/uri22.html>

⁶⁶¹ Кленова Т.В. *Должностные преступления: проблемы регламентации и применения в условиях конкуренции норм*. În: Вестник СамГУ, 2014, №11/1(122), p.115.

⁶⁶² Copechi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.269.

Norma de la art.213 CP RM prevede și vătămarea gravă a sănătății în calitate de urmare prejudiciabilă. Anterior, această urmare putea fi desprinsă implicit din textul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (actualmente abrogată).

În același registru, consemnăm remarca efectuată de S.Brînza: „...[u]rmarea prejudiciabilă apare ca o noțiune care este legată indisolubil de conceptul obiectului juridic special al infracțiunii”.⁶⁶³ Reieșind din postulatul respectiv, desprindem că atât încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale, cât și neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei atentează, în plan secundar, asupra relațiilor sociale cu privire la viața persoanei. În cazul infracțiunii prevăzute la art.213 CP RM în plan secundar este lezată și sănătatea persoanei.

La fel, diferă obiectul juridic principal al infracțiunilor investigate. Obiectul juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care presupune îndeplinirea corespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor sale de serviciu.⁶⁶⁴ În contrast, obiectul juridic principal al infracțiunii prevăzute la art.213 CP RM, susțin S.Brînza și V.Stati, îl constituie „[r]elațiile sociale cu privire la acordarea competentă a asistenței medicale”.⁶⁶⁵ Diferența de conținut al obiectului juridic principal al infracțiunilor analizate rezidă în valoarea socială fundamentală distinctă protejată prin incriminarea faptelor prejudiciabile enunțate. În acest plan, S.Brînza menționează că „[o]biectul juridic principal al infracțiunii îl constituie întotdeauna o valoare socială (împreună cu relațiile sociale aferente) ce se referă la acel domeniu al realității sociale, care este cuprins de conceptul obiectului juridic generic al infracțiunii și care se deduce în mod organic din acest concept”.⁶⁶⁶ Dar care este obiectul juridic generic al infracțiunilor nominalizate? În doctrină se arată că în legislația penală a Republicii Moldova obiectul juridic generic este desprins din titulatura capitolelor din Partea Specială a Codului penal.⁶⁶⁷ Din titulatura Capitolului VIII din Partea Specială a Codului penal aflăm că obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute la art.213 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la sănătatea publică și conviețuirea socială. În contrast, obiectul juridic generic al neglijenței în serviciu îl constituie relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității în sfera publică.

Nu doar urmarea prejudiciabilă este semnul ce apropie neglijența în serviciu de încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale. Comportă similitudini și

⁶⁶³ Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*, p.123.

⁶⁶⁴ Popov R. și Stati V. *op. cit.*, p.990; Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.911; Brînza S. și Stati V. *Drept penal. Partea Specială*, vol.II, p.873.

⁶⁶⁵ Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.1094.

⁶⁶⁶ Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*, p.128.

⁶⁶⁷ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: note de curs*, p.113.

fapta prejudiciabilă săvârșită. Și într-un caz, și în altul, fapta prejudiciabilă poate lua forma acțiunii și inacțiunii. Totuși, natura juridică a faptei prevăzute la art.213 CP RM denotă că aceasta reprezintă o infracțiune comisivă, în timp ce neglijența în serviciu apare pe post de faptă omisivă, ceea ce, însă, nu exclude posibilitatea ca încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale să fie comisă prin inacțiune și, viceversa, neglijența în serviciu să fie săvârșită prin acțiune.

Mult mai pronunțată este similitudinea dintre infracțiunile analizate sub aspectul conținutului faptei prejudiciabile. Atât infracțiunea prevăzută la art.213 CP RM, cât și neglijența în serviciu reclamă încălcarea unor reguli. Diferă doar conținutul regulilor încălcate. Astfel, în ipoteza infracțiunii prevăzute la art.213 CP RM făptuitorul încalcă reguli de acordare a asistenței medicale. În același timp, în cazul infracțiunilor specificate la art.329 CP RM făptuitorul încalcă reguli ce reglementează obligațiile sale de serviciu. Totuși, în ambele cazuri, regulile încălcate de făptuitor sunt prevăzute în unele acte normative cu caracter extrapenal. Cu privire la acest aspect, în doctrină se menționează că „[I]a calificarea neglijenței în serviciu urmează a fi stabilite – în baza legilor, altor acte normative, ordinelor, instrucțiunilor etc. – obligațiile care îi reveneau făptuitorului, sarcinile concrete pe care urma să le îndeplinească acesta”.⁶⁶⁸ O explicație oarecum similară regăsim în pct.6.2. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, în corespundere cu care: „[I]nstanțele de judecată vor ține cont că infracțiunea de neglijență în serviciu (art.329 CP RM) va subzista numai atunci când făptuitorul comite o încălcare a obligațiilor de serviciu, aflate în exercițiul funcției. Normele care reglementează obligațiile de serviciu sunt variate, fiind cuprinse în legi și acte normative subordonate legii, unele dintre care stabilesc îndatoriri cu caracter general (care trebuie îndeplinite de către toate persoanele publice), iar altele stabilesc îndatoriri specifice fiecărei categorii de persoane publice în parte. Astfel, instanțele de judecată vor examina, cu prudență, în fiecare caz aparte, în baza materialului probator, având în vedere actele normative, care reglementează serviciul, în exercițiul căruia se afla inculpatul, dacă ultimul a avut sau nu îndatorirea a cărei încălcare i se impută”.

Așadar, normele de la art.213 și 329 CP RM conțin dispoziții de blanchetă. Acestea nu pot fi aplicate de sine stătător, ci împreună cu alte norme. Având un caracter extrapenal, cele din urmă norme formează ansamblul normelor de referință, care cuprind reguli concrete de acordare a asistenței medicale și, respectiv, de îndeplinire a obligațiilor de serviciu, încălcarea cărora poate antrena răspunderea penală în baza art.213 și 329 CP RM. Despre caracterul de blanchetă al normei înscrise la art.213 CP RM I.Moscalciuc punctează: „[F]iind o normă ce reclamă

⁶⁶⁸ Brînză S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.912; Popov R. și Stati V. *op. cit.*, p.990.

completare, art.213 CP RM poate fi în legătură numai cu elemente complinitoare având caracter de norme. Condițiile ce caracterizează latura obiectivă a infracțiunii comportă o semnificație juridică, fiind prevăzute în dispoziția ce incriminează fapta sau în actele normative de referință pentru această dispoziție”.⁶⁶⁹ În cele din urmă conchidem că persoanei abilitate cu aplicarea legii penale îi revine sarcina ca la calificarea celor comise în tiparul art.213 și 329 CP RM să identifice actul de referință ce cuprinde reguli concrete de acordare a asistenței medicale sau de îndeplinire corespunzătoare a obligațiilor de serviciu, a căror încălcare i se impută făptuitorului.

În altă ordine de idei, consemnăm că, în ipoteza infracțiunii prevăzute la art.213 CP RM, datorită naturii regulilor încălcate de făptuitor, pe post de victimă a infracțiunii poate apărea exclusiv pacientul, adică consumatorul serviciilor de sănătate. În schimb, pe post de victimă a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM poate evolua orice persoană fizică. Așadar, în cazul neglijenței în serviciu, victima infracțiunii nu se bucură de careva calități speciale.

Spre deosebire de infracțiunea prevăzută la art.213 CP RM, în postura de victimă a neglijenței în serviciu poate să apară și persoana juridică.

Mult mai polemică este problematica disocierii neglijenței în serviciu de încălcarea din neglijență a regulilor și a metodelor de acordare a asistenței medicale prin prisma subiectului infracțiunii. Preliminar, reiterăm că subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu este unul special. De asemenea, consemnăm că subiectul infracțiunii specificate la art.213 CP RM posedă o calitate specială. Pentru a fi în prezența subiectului special, enunță S.Copețchi, „[e]ste necesar ca, pe de o parte, semnele ce caracterizează un asemenea subiect să fie indicate explicit sau implicit în norma de drept ce stabilește răspunderea penală pentru o infracțiune concretă, iar, pe de altă parte, aceste semne trebuie să fie suplimentare în raport cu semnele generale ale subiectului infracțiunii”.⁶⁷⁰ La stabilirea subiecților infracțiunilor prevăzute la art.213 și 329 CP RM legiuitorul a mers pe calea stipulării explicite a calităților speciale pe care aceștia trebuie să le posede. *In concreto*, pe post de subiect al infracțiunii prevăzute la art.213 CP RM evoluează medicul sau un alt lucrător medical, în timp ce subiect al neglijenței în serviciu este persoana publică. De aici desprindem că subiectului neglijenței în serviciu îi sunt inerente executarea obligațiilor de serviciu, pe când subiectului infracțiunii stipulate la art.213 CP RM – executarea obligațiilor profesionale. În speță, este vorba de îndatoririle medicului sau ale unui alt lucrător medical antrenat în activitatea de acordare a asistenței medicale în baza unei calificări corespunzătoare și conform jurământului depus. Astfel, regula e că de esență activității

⁶⁶⁹ Moscalciuc I. *Aspecte privind stabilirea semnelor laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.213 și 216 CP RM*. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr.6, p.38.

⁶⁷⁰ Copețchi S. *Subiectul infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale*. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr.2, p.87.

medicului sau a unui alt lucrător medical ține realizarea unor obligații profesionale, fapt rezultat chiar din titulatura Legii Republicii Moldova cu privire la exercitarea profesiei de medic, nr.264 din 27.10.2005.⁶⁷¹

În cadrul segmentului din lucrare destinat relevării particularităților subiectului infracțiunilor de neglijență în serviciu am arătat că obligațiile profesionale nu trebuie confundate cu obligațiile de serviciu.

Dificultatea delimitării componentelor de infracțiune prevăzute la art.213 și 329 CP RM apare în ipoteza în care făptuitorul cumulează calitatea de medic sau de lucrător medical și calitatea de persoană publică (spre exemplu, este cazul medicului-șef). În această ipoteză se impune a se da răspuns la întrebarea: potrivit cărui articol trebuie încadrat comportamentul prejudiciabil al medicului-șef sau al unei alte persoane care cumulează calitatea de medic sau de lucrător medical și de persoană publică: potrivit art.213 sau art.329 CP RM? Răspunsul îl desprindem din aceeași Hotărâre a Plenului CSJ nr.7/2017, unde în pct.6.3. sunt inserate următoarele explicații cu vocație de interpretare oficială: „[D]acă făptuitorul comite o încălcare a obligațiilor profesionale, nu a obligațiilor de serviciu, reținerea la încadrare a art.329 CP RM se exclude. Astfel, instanțele de judecată vor examina cu atenție natura obligației încălcate de făptuitor, întrucât unele domenii impun atât obligații profesionale propriu-zise, cât și obligații de natură administrativă. Astfel, spre deosebire de obligațiile de serviciu, obligațiile profesionale sunt îndatoriri care izvorăsc din exercițiul unei profesii: de lucrător medical, de cadru didactic, de pompier etc. În modul acesta, instanțele vor ține cont de faptul că legea penală prevede pentru anumite domenii incriminări distincte pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor profesionale. De exemplu, încălcarea regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale reprezintă nerespectarea obligațiilor profesionale (cele legate de „*arta medicală*” (*lege artis*) pe care lucrătorul medical o stăpânește și pe care trebuie să o aplice cu toată diligența) de către persoanele care acordă asistență medicală, care atrage răspunderea penală în baza art.213 CP RM. Dacă însă persoanele care activează în domeniul medicinei, educației, protecției civile și situații excepționale etc. încalcă obligațiile de serviciu, având calitatea de persoane publice (de exemplu, director al instituției medico-sanitare publice, șef de secție într-o instituție medico-sanitară publică (în domeniul medicinei); director al unei instituții de învățământ preșcolar sau preuniversitar de stat, rector, șef de catedră într-o instituție de învățământ superior de stat (în domeniul educației); șef al unității de pompieri (domeniul

⁶⁷¹ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.172-175.

protecției civile și situații excepționale) etc.), în prezența urmărilor prejudiciabile cerute de art.329 CP RM, cele comise vor constitui neglijență în serviciu”.

Așadar, în vederea clarificării dilemei potrivit căruia articol trebuie încadrată fapta unei persoane care cumulează calitatea de medic sau de alt lucrător medical și cea de persoană publică este ineluctabil a determina care obligații au fost încălcate de făptuitor: obligațiile profesionale sau cele de serviciu. Pentru a fi incidentă una dintre normele prevăzute la art.329 CP RM este necesar ca făptuitorul să fi încălcat obligațiile sale de serviciu, nu însă cele profesionale. În caz contrar cele comise sunt pasibile de încadrare potrivit art.213 CP RM. În acest făgaș, I.Moscalciuc menționează: „[În sensul art.213 CP RM, încălcarea regulilor sau a metodelor de acordare a asistenței medicale poate să se exprime numai în încălcarea de către lucrătorul medical a normelor profesionale. Nu se are în vedere neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană cu funcție de răspundere din cadrul unei instituții medicale (cumulând calitatea de lucrător medical cu funcția de director) a obligațiilor de serviciu. În această ipoteză, calificarea se va face nu conform art.213 CP RM, dar conform art.329 CP RM”.⁶⁷² Prin urmare, pentru a fi incident art.329 CP RM făptuitorul trebuie să acționeze în calitate de persoană publică, adică în postura de persoană însărcinată cu executarea atribuțiilor de serviciu. În acest sens, S.Brînza și V.Stati afirmă: „[P]entru recunoașterea unei sau altei categorii de persoane ca fiind persoane publice, are importanță caracterul acțiunilor pe care acestea le îndeplinesc. Or, uneori, aceleași persoane pot îndeplini atribuții ale persoanei publice, dar și acțiuni de natură pur profesională”.⁶⁷³

De regulă, medicul sau un alt lucrător medical exercită atribuții profesionale. Medicul-șef, spre exemplu, pe lângă obligațiile profesionale are și obligații de serviciu. Pentru a constata dacă au fost încălcate obligațiile de serviciu sau obligațiile profesionale este important a determina conținutul obligațiilor a căror îndeplinire defectuoasă a determinat apariția urmărilor prejudiciabile sub forma vătămării grave a sănătății ori sub forma decesului persoanei. În acest caz, punctul de plecare la identificarea soluției corecte de încadrare rezidă în stabilirea obligațiilor încălcate de către făptuitor (de serviciu sau profesionale). Susținem punctul de vedere exprimat de V.N. Borkov, în corespundere cu care „[n]eglijența în serviciu este o infracțiune de serviciu, iar pentru identificarea componenței de infracțiune importanță are nu doar statutul subiectului infracțiunii, dar și caracterul obligațiilor neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător”.⁶⁷⁴

⁶⁷² Moscalciuc I. *op. cit.*, p.38.

⁶⁷³ Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.869.

⁶⁷⁴ Борков В.Н. *Основные признаки должностной халатности (ст. 293 УК РФ)*, p.187.

În vederea disocierii clare a obligațiilor profesionale de cele de serviciu nelipsite de interes sunt următoarele explicații doctrinare care, deși expuse în conjunctura subiectului corupției pasive, le considerăm utile pentru prezentul studiu: „...[n]u pot fi subiecți ai infracțiunii analizate (ai corupției pasive – *n.a.*) acei salariați care exercită funcții pur profesionale (de exemplu, medicii, pedagogii etc.). În același timp – dacă, în afară de exercitarea funcțiilor lor pur profesionale, persoanele în cauză sunt investite cu atribuții ale persoanei publice – în caz de pretindere, acceptare sau primire a remunerației ilicite, ele pot fi trase la răspundere penală pentru infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.324 CP RM (de exemplu: medicul care eliberează certificatul de concediu medical; medicul din cadrul Consiliului pentru determinarea dizabilității și capacității de muncă, care eliberează certificatul de dizabilitate și capacitate de muncă; medicul din cadrul comisiei de expertiză medico-militară, care semnează concluzia de inaptitudine a recrutului de a satisface serviciul militar în termen; profesorul din cadrul comisiei de admitere, de examinare sau de calificare, care semnează documentul de promovare a candidatului (studentului, masterandului, doctorandului, audientului etc.) etc.)”.⁶⁷⁵

Fără a întrerupe firul logic, se impune a se da răspuns la întrebarea: oare de ce medicul sau un alt lucrător medical care exercită funcții pur profesionale nu poate să apară pe post de subiect al infracțiunilor săvârșite în sfera publică, în general, și al neglijenței în serviciu, în special? Răspunzând la această întrebare subliniem că în corespundere cu pct.6.1. din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție”, nr.11 din 22.12.2014 (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr.11/2014),⁶⁷⁶ „[p]ersoanele care execută atribuții pur profesionale (de exemplu, medicii, cadrele didactice, casierii etc.) nu sunt persoane publice, întrucât îndeplinirea acestor atribuții nu sunt producătoare de efecte juridice (adică, nu poate da naștere, modifica sau stinge raporturi juridice)”. În același plan, R.Popov menționează: „[N]u poate fi producătoare de efecte juridice (adică, nu poate da naștere, modifica sau stinge raporturi juridice) exercitarea de funcții pur profesionale de către medici, pedagogi, casieri sau alte asemenea persoane. Executând obligațiile de natură profesională, astfel de persoane nu au cum să apară în postura de persoană publică”.⁶⁷⁷ O persoană publică, însă, se particularizează prin capacitatea de a realiza acțiuni producătoare de efecte juridice. De aceeași părere este V.N. Borkov, care susține că trăsătura

⁶⁷⁵ Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.869; Brînza S. și Stati V. *Drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.858.

⁶⁷⁶ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție”, nr.11 din 22.12.2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=195

⁶⁷⁷ Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*, p.174.

fundamentală ce caracterizează persoanele cu funcții de răspundere constituie abilitatea acestora de a lua decizii menite să creeze consecințe juridice pentru terțe persoane.⁶⁷⁸

Totuși, nu se exclude ipoteza în care medicul sau un alt lucrător medical, pe lângă obligațiile sale strict profesionale, să îndeplinească și obligații de serviciu, astfel încât activitatea acestuia să fie producătoare de efecte juridice. O atare ipoteză permite medicului sau unui alt lucrător medical să apară în postura de persoană publică și, respectiv, de subiect al neglijenței în serviciu. Cu privire la acest aspect, I.Țurcan notează, corect, că „[m]edicii, indiferent de funcția pe care o ocupă, în cazul când acordă consultații medicale sau efectuează operații, activează în aria strict profesională, deci nu posedă calitatea de persoane cu funcție de răspundere”.⁶⁷⁹ Totodată, subliniază același autor, „[m]edicii sau alți lucrători medicali, fiind angajați ai instituțiilor publice ce dețin o anumită funcție (medic-șef al spitalului, conducător de secție, soră medicală superioară etc.), pot îndeplini acțiuni care au caracter administrativ de dispoziție sau organizatorico-economic și, prin urmare, sunt considerați persoane cu funcție de răspundere”.⁶⁸⁰ Dezvoltând aceste idei, R.Popov enunță: „[N]umai în cazul în care, în prezența anumitor circumstanțe, medicii, pedagogii, casierii sau alte asemenea persoane ajung să exercite funcții producătoare de efecte juridice (de exemplu, să acorde drepturi sau să elibereze de obligații), activitatea „sub-administrativă” a medicilor, pedagogilor, casierilor etc. se poate transforma într-o activitate administrativă, presupunând exercitarea unor atribuții de dispunere a persoanelor, de hotărâre (decidere) a viitorului acestora, de ordonare a persoanelor, de utilizare a acestora în anumite scopuri. În acest caz, medicii, pedagogii, casierii etc. pot evolua în calitate de subiecți ai infracțiunilor prevăzute la art.324, 327-329 și 332 CP RM”.⁶⁸¹

În cele din urmă, conchidem că pentru a aprecia dacă cele comise de un medic sau de un alt lucrător medical cad sub incidența art.213 sau 329 CP RM, trebuie identificat tipul obligațiilor ignorate de făptuitor în procesul realizării activității sale: profesionale sau de serviciu. În acest context, I.Țurcan relevă (deși în corespundere cu vechiul cadru legal – cel pentru care era străină noțiunea „persoană publică”, pe post de subiect al neglijenței în serviciu evoluând persoana cu funcție de răspundere): „[O] condiție generală pentru recunoașterea unei sau altei categorii de persoane ca fiind cu funcție de răspundere este, fără îndoială, caracterul

⁶⁷⁸ Борков В.Н. *Разграничение халатности и злоупотребления должностными полномочиями*. În: Законодательство и практика, 2014, №1, p.39.

⁶⁷⁹ Țurcan I. *op. cit.*, p.133.

⁶⁸⁰ *Ibidem*, p.136.

⁶⁸¹ Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*, p.174-175; Popov R. *Aplicarea art.256 și 324 din Codul penal pentru infracțiunile comise de către cei din personalul instituțiilor medicale-sanitare sau cei din personalul instituțiilor de învățământ*, p.23; Popov R. *Unele controverse legate de statutul persoanei publice privită ca subiect special al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal*, p.66.

acțiunilor îndeplinite. Uneori, unele și aceleași persoane pot îndeplini în baza funcțiunii lor acțiuni de ordin organizatorico-economic sau administrativ de dispoziție și, concomitent cu ele, acțiuni de ordin profesional sau tehnic. De aceea, momentul decisiv în asemenea cazuri, în baza căruia vom afirma prezența unei infracțiuni comise de o persoană cu funcție de răspundere, va depinde de faptul dacă această persoană într-un caz concret a întreprins anumite acțiuni de ordin organizatorico-economic sau administrativ de dispoziție, și nu alte acțiuni. Nu sunt subiecți ai infracțiunilor săvârșite de persoane cu funcție de răspundere lucrătorii întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor de stat, care exercită funcții pur profesionale sau tehnice”.⁶⁸²

Susținem poziția lui I.Țurcan, dar cu următoarea precizare: în conjunctura legislației penale în vigoare, nu doar persoana cu funcție de răspundere poate realiza acțiuni producătoare de efecte juridice. E posibil ca un medic sau un alt lucrător medical, care nu îndeplinește acțiuni de ordin organizatorico-economic, administrativ de dispoziție sau funcții ale autorității publice, să apară în postura de subiect al neglijenței în serviciu, deci, să realizeze acțiuni producătoare de efecte juridice. Are dreptate R.Popov când afirmă că „[o] persoană publică poate să nu exercite nici acțiuni administrative de dispoziție sau organizatorico-economice, nici funcții ale autorității publice, însă este obligatoriu ca o persoană publică să realizeze acțiuni relevante sub aspect juridic”.⁶⁸³

În context, reiterăm că în urma remanierilor legislative operate prin Legea RM nr.245/2011 în postura de subiect al neglijenței în serviciu poate să apară persoana publică, nu însă, ca altădată, persoana cu funcție de răspundere. Fiind o noțiune mai largă, persoana publică cuprinde, pe lângă persoana cu funcție de răspundere, și alte categorii de persoane care desfășoară activități în sfera publică. Tocmai de aceea, nu doar medicul sau alt lucrător medical care îndeplinește acțiuni de ordin organizatorico-economic, administrativ de dispoziție sau funcții ale autorității publice poate să apară pe post de subiect al neglijenței în serviciu, ci și medicii sau lucrătorii medicali care, în calitate de angajați ai instituțiilor medico-sanitare publice, realizează acțiuni/inacțiuni producătoare de efecte juridice, dar care nu îndeplinesc acțiuni de ordin organizatorico-economic, administrativ de dispoziție sau funcții ale autorității publice. Nu în zadar R.Popov clasifică personalul instituțiilor medico-sanitare pasibil de răspundere penală potrivit normelor ce incriminează faptele prejudiciabile săvârșite în sfera publică în două categorii: a) cei ce exercită acțiuni administrative de dispoziție sau organizatorico-economice ori funcții ale autorității publice și b) cei ce realizează acțiuni relevante sub aspect juridic, însă care

⁶⁸² Țurcan I. *op. cit.*, p.126-127.

⁶⁸³ Popov R. *Aplicarea art.256 și 324 din Codul penal pentru infracțiunile comise de către cei din personalul instituțiilor medicale-sanitare sau cei din personalul instituțiilor de învățământ*, p.22.

nu exercită nici acțiuni administrative de dispoziție sau organizatorico-economice, nici funcții ale autorității publice.⁶⁸⁴

Observăm că prima categorie o formează persoanele cu funcție de răspundere din cadrul instituțiilor medico-sanitare. Tocmai la asemenea categorie se referea anterior I.Țurcan. Referitor la cea de-a doua categorie R.Popov menționează: „[În ce privește personalul instituțiilor medico-sanitare, în anumite situații, cei care le reprezintă exercită funcții pur profesionale; în alte situații, aceștia exercită acțiuni relevante sub aspect juridic. În aceste din urmă situații, pentru a atesta calitatea de persoană publică este necesară confirmarea faptului că, la momentul săvârșirii infracțiunii, subiectul exercita tocmai acțiuni relevante sub aspect juridic”.⁶⁸⁵ Întru confirmarea poziției lui R.Popov, în doctrina rusă se accentuează: „[A]naliza practicii judiciare demonstrează că printre persoanele trase la răspundere penală pentru neglijență în serviciu se numără medici, pedagogi, ingineri, care îndeplineau obligații caracteristice unei persoane cu funcție de răspundere. Pentru a recunoaște aceste persoane în postura de subiect al infracțiunilor de serviciu, în special al neglijenței în serviciu, este necesară o cercetare minuțioasă. Ele pot fi subiecți ai unor asemenea infracțiuni doar cu condiția că au efectuat acțiuni importante cu caracter juridic în realizarea atribuțiilor de serviciu”.⁶⁸⁶

De menționat că medicii și alți lucrători medicali din cadrul instituțiilor medico-sanitare publice care realizează acțiuni relevante sub aspect juridic fac parte din categoria persoanelor publice. Deci, pot fi subiecți al neglijenței în serviciu. Or, în acord cu alin.(2) art.123 CP RM, persoană publică este și *angajatul* autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al *altor persoane juridice de drept public* [evid. ns.]. Iar, conform pct.3.1. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, prin „alte persoane juridice de drept public” se înțelege: „instituțiile publice și autoritățile publice”. În acord cu Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la aprobarea Regulamentelor-cadru de organizare și funcționare ale prestatorilor de servicii de sănătate, nr.1086 din 30.12.2016,⁶⁸⁷ „[p]ersoanele juridice de drept public în care activează personalul medical, după forma organizațional-juridică sunt instituții publice (mai exact, Instituții Medico-Sanitare Publice)”.

În alt registru, în literatura de specialitate este exprimat punctul de vedere potrivit căruia soluționarea problemei privind angajarea răspunderii penale a medicului potrivit art.213 sau 329

⁶⁸⁴ Popov R. *Aplicarea art.256 și 324 din Codul penal pentru infracțiunile comise de către cei din personalul instituțiilor medicale-sanitare sau cei din personalul instituțiilor de învățământ*, p.20.

⁶⁸⁵ *Ibidem*, p.22-23.

⁶⁸⁶ *Особенная часть Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий, судебная практика, статистика* / Под ред. В.М. Лебедева, А.В. Галахова, p.899.

⁶⁸⁷ În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.85-91.

CP RM este dictată și de faptul apartenenței instituției medicale sferei publice sau private.⁶⁸⁸ Subscriem acestei afirmații. Într-adevăr, în conformitate cu alin.(1) art.11 din Legea Republicii Moldova cu privire la exercitarea profesiei de medic, „[p]rofesiunea de medic poate fi exercitată independent (libera practică) sau în cadrul unei instituții medicale de stat”. Potrivit alin.(2) al aceluiași articol, „[e]xercitarea independentă a profesiei de medic reprezintă activitatea profesională a medicului la o întreprindere persoană juridică sau la o persoană fizică agent al activității de întreprinzător, care prestează servicii medicale în baza licenței și acreditării”. De aici rezultă că profesiunea de medic poate fi exercitată în cadrul unei instituții medico-sanitare publice sau private. Pentru studiul de față comportă relevanță profesiunea de medic realizată în cadrul unei instituții medico-sanitare publice. Doar în această ipoteză apare problema disocierii faptei de încălcare din neglijență a regulilor și a metodelor de acordare a asistenței medicale de neglijență în serviciu, aceasta deoarece legiuitorul incriminează neglijența în serviciu doar în sfera publică, nu și în cea privată, comparativ cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu care își are corespondentul și în sfera privată (este vorba de art.335 CP RM).

În concluzie, subiect al neglijenței în serviciu poate fi: a) medicul sau lucrătorul medical care, în cadrul unei instituții medico-sanitare publice, îndeplinește acțiuni de ordin organizatorico-economic, administrativ de dispoziție sau funcții ale autorității publice, adică care are calitatea de persoană cu funcție de răspundere *ori* b) medicul sau lucrătorul medical din cadrul instituției medico-sanitare publice care, deși nu are calitatea de persoană cu funcție de răspundere, realizează acțiuni/inacțiuni relevante sub aspect juridic, adică acțiuni/inacțiuni producătoare de efecte juridice. Dacă medicul sau un alt lucrător medical din cadrul unei instituții medico-sanitare publice, sau chiar private, exercită obligații pur profesionale, există suficiente premise pentru a încadra cele comise potrivit art.213 CP RM, nu însă conform art.329 CP RM.⁶⁸⁹

În baza aceluiași criteriu are loc delimitarea neglijenței în serviciu de alte fapte penale similare. Bunăoară, în postura de subiect al infracțiunii de neacordare de ajutor unui bolnav, dacă fapta a cauzat din imprudență o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății ori decesul persoanei (lit.a) și b) alin.(2) art.162 CP RM) sau al altor infracțiuni asemănătoare (de exemplu, al celor prevăzute la alin.(4) art.212, alin.(5) art.218 CP RM etc.), apare persoana care nu-și îndeplinește sau își îndeplinește necorespunzător *obligațiile profesionale*. De consemnat că în

⁶⁸⁸ Суранова Е.М. Новая редакция – новые вопросы: уголовная ответственность за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязанностей по должности. În: Современные проблемы правотворчества и правоприменения. Материалы Всероссийской студенческой научно-практической конференции, 2016, p.330.

⁶⁸⁹ Popenco A. Neglijența în serviciu (art.329 CP RM): delimitarea de unele fapte penale similare, partea II. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2017, nr.3(42), p.15.

dispoziția normei de la alin.(4) art.212 CP RM legiuitorul specifică expres că fapta prejudiciabilă este săvârșită în rezultatul neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare de către lucrătorul medical a obligațiilor sale profesionale.

Toate cele reliefate demonstrează lipsa unei concurențe dintre normele sus-indicate, inclusiv dintre cea de la art.213 CP RM și normele specificate la art.329 CP RM, în special cea prevăzută la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM. Au dreptate S.Brînza și V.Stati când susțin: „[F]aptele prevăzute la cele două norme – art.213 și 329 CP RM – se exclud reciproc. De aceea, nu putem vorbi despre concurența dintre art.213 și art.329 CP RM”.⁶⁹⁰ Aceasta deoarece pe post de subiect al neglijenței în serviciu apare persoana publică, adică persoana care nu-și îndeplinește sau își îndeplinește necorespunzător obligațiile de serviciu. *Per a contrario*, subiect al încălcării din neglijență a regulilor și a metodelor de acordare a asistenței medicale sau al neacordării de ajutor unui bolnav ori al contaminării cu maladia SIDA de către lucrătorul medical etc. poate fi doar persoana care nu-și îndeplinește sau își îndeplinește necorespunzător obligațiile profesionale. Iată de ce nu putem fi de acord cu M.A. Stepanova și E.V. Țariov care consideră că normele ce incriminează neglijența în serviciu sunt speciale în raport cu normele ce incriminează faptele săvârșite din imprudență exprimate în îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor profesionale.⁶⁹¹

Totuși, normele de la art.329 CP RM se pot afla în concurență cu alte norme incriminatoare. Pe de o parte, normele art.329 CP RM pot să apară pe post de norme speciale în raport cu alte norme, iar, pe de altă parte, acestea pot constitui norme generale față de alte norme. În ce privește prima ipoteză, menționăm că norma de la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM reprezintă normă specială în raport cu cea specificată la art.149 CP RM. Astfel, neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei constituie un caz special al lipirii de viață din imprudență, în postura de subiect al infracțiunii evoluând persoana publică. Fiind un caz special al lipirii de viață din imprudență, în virtutea regulii de calificare prevăzute la alin.(2) art.116 CP RM, la calificare se va reține norma specială, adică lit.a) alin.(2) art.329 CP RM.

Unii autori susțin că între normele ce incriminează neglijența în serviciu și cele ce stabilesc răspunderea penală pentru lipsirea de viață din imprudență există o relație de tipul parte-întreg. În viziunea lor, norma ce incriminează neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei este normă-parte, iar cea ce sancționează lipsirea de viață din imprudență este normă-întreg, cea

⁶⁹⁰ Brînza S. și Stati V. *Drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.878.

⁶⁹¹ Степанова М.А. и Царев Е.В. *Особенности квалификации и ограничения халатности от смежных составов преступлений*. În: Проблемы правоохранительной деятельности, 2011, №1, p.42-43.

din urmă fiind aplicabilă la calificare.⁶⁹² Nu putem adera la un asemenea punct de vedere. În primul rând, considerăm că între aceste norme există o relație de tipul normă generală și normă specială, nu însă de tipul normă-parte și normă-întreg. În al doilea rând, norma de la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este cea care apare pe post de normă specială, nu însă norma de la art.149 CP RM. Deci, în caz de concurență devine aplicabil art.329 CP RM. Or, este limpede că decesul persoanei cauzate din imprudență, în rezultatul neîndeplinirii sau al îndeplinirii necorespunzătoare de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele constituie caz special al faptei prevăzute la art.149 CP RM. Cea din urmă normă devine aplicabilă doar în ipoteza în care decesul persoanei este cauzat în rezultatul îndeplinirii unor obligații profesionale de către persoana publică (cu condiția neaplicării vreunei norme speciale în raport cu art.149 CP RM). De exemplu, decesul persoanei cauzat de un polițist în rezultatul mânuirii greșite a armei de foc din dotare trebuie încadrat potrivit art.149 CP RM, nu însă potrivit lit.a) alin.(2) art.329 CP RM. Același lucru e valabil în cazul păstrării neglijente de către polițist a armei de foc, ceea ce a dus la sustragerea acesteia. Norma de la art.291 CP RM sancționează neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a unor obligații profesionale (*alias* – obligații de păstrare corespunzătoare a armei de foc sau a munițiilor).

În ce privește a doua ipoteză, pct.6.4. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017 conține următoarele explicații: „[În cazul examinării cauzelor penale, referitoare la neglijența în serviciu (art.329 CP RM), instanțele vor verifica minuțios versiunea, dacă neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu de către persoana publică nu este prevăzută de norme penale speciale (de exemplu, de art.183, art.296-301, art.345, art.378 sau altele din Codul penal). Deoarece art.329 CP RM reprezintă o normă generală în raport cu normele speciale menționate, la calificare se va reține doar norma specială”. Într-adevăr, așa cum se susține în doctrină, în unele articole din Partea Specială a Codului penal este prevăzută răspunderea penală pentru neîndeplinirea obligațiilor de serviciu de către o persoană cu funcție de răspundere, ce a cauzat din imprudență apariția unor urmări socialmente periculoase, dar într-o sferă specială a activității persoanei cu funcție de răspundere.⁶⁹³ La rândul său, M.Udroiu menționează că

⁶⁹² Денисов С.А. și Рубцова Ю.С. *Вопросы квалификации и ответственности за должностную халатность при производстве предварительного расследования в форме дознания*. În: Ленинградский юридический журнал, 2016, №4 (46), p.177.

⁶⁹³ Елисеев С.А. și Тыняная М.А. *Квалификация бездействия должностных лиц при конкуренции уголовно-правовых норм*, p.12.

„[n]eglijența în serviciu are caracter subsidiar față de alte infracțiuni comise de un subiect activ calificat și care implică o exercitare din culpă a atribuțiilor de serviciu”.⁶⁹⁴

De exemplu, art.183 CP RM incriminează, printre altele, comportamentul persoanei cu funcție de răspundere exprimat în încălcarea unor reguli speciale, și anume: a tehnicii securității, a igienei industriale sau a altor reguli de protecție a muncii. Normele de la art.183 CP RM sunt speciale în raport cu cele înscrise la art.329 CP RM, aceasta deoarece stabilesc răspunderea penală pentru neglijența în serviciu manifestată în cadrul unei sfere speciale. Are dreptate I.M. Teajkova când afirmă că „[p]ersoana cu funcție de răspundere nu poate fi trasă concomitent la răspundere penală pentru încălcarea regulilor de protecție a muncii și pentru neglijență în serviciu”.⁶⁹⁵

Într-un caz din practica judiciară⁶⁹⁶ regula enunțată a fost ignorată, astfel încât cele comise au fost încadrate potrivit regulilor concursului de infracțiuni: alin.(1) art.183 și alin.(1) art.329 CP RM. În ce privește coraportul dintre alin.(1) art.329 și alin.(1) art.183 CP RM, S.Brînza și V.Stati sugerează că „[e]ste justificată soluția concursului dintre infracțiunile indicate numai în cazul în care, în afară de încălcarea tehnicii securității, a igienei industriale sau a altor reguli de protecție a muncii, făptuitorul a omis să îndeplinească sau a îndeplinit necorespunzător alte obligații de serviciu, ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele”.⁶⁹⁷

De consemnat că normele indicate concurează doar atunci când pe post de subiect al încălcării regulilor de protecție a muncii apare persoana cu funcție de răspundere, nu și persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, iar în postura de subiect al neglijenței în serviciu apare persoana cu funcție de răspundere drept categorie a persoanei publice, nu însă persoana publică care nu este persoană cu funcție de răspundere. Or, pe bună dreptate se susține în doctrină că „[n]ormele generale trebuie să conțină acele semne, care integral intră în conținutul tuturor normelor speciale;”⁶⁹⁸ „[e]ste specială norma care cade în întregime sub incidența normei generale”.⁶⁹⁹ Cu alte cuvinte, semnele infracțiunii înscrise în cadrul normei generale trebuie să fie reflectate în cadrul normei speciale. Lipsa unei asemenea suprapuneri denotă lipsa concurenței normelor. Tocmai de aceea, în ipoteza în care regulile de protecție a muncii sunt încălcate de către o persoană publică competentă să asigure respectarea

⁶⁹⁴ Udrioiu M. *op. cit.*, p.418.

⁶⁹⁵ Тяжкова И.М. *op. cit.*, p.262.

⁶⁹⁶ *Sentința Judecătorei Edineț (sediul central) din 28 iulie 2010. Dosarul nr.1-107/2010.* Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

⁶⁹⁷ Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*, vol. II, p.913.

⁶⁹⁸ Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor în cazul concurenței dintre o normă generală și una specială.*

În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.11, p.33.

⁶⁹⁹ Botnarenco M. *Răspunderea penală pentru hărțuirea sexuală.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2016, p.197-198.

drepturilor de protecție a muncii, dar care nu este o persoană cu funcție de răspundere, la calificare se va reține art.329 CP RM (evident, dacă sunt întrunite celelalte semne constitutive).

Aceste norme concurează după subiect, latura obiectivă și latura subiectivă. Totodată, normele de la art.183 CP RM sunt speciale, deoarece conțin detalierea: a) semnelor laturii obiective (obligațiile de serviciu vizează tehnica securității, igiena industrială sau alte reguli de protecție a muncii, deci este vorba de competență specială, obligații de serviciu în cadrul unui segment special); b) semnelor obiectului infracțiunii.

Comparativ cu neglijența în serviciu, încălcarea regulilor de protecție a muncii atentează în plan principal asupra relațiilor sociale cu privire la realizarea dreptului constituțional la protecția muncii, și doar în plan secundar lezează relațiile sociale cu privire la realizarea corespunzătoare a obligațiilor de serviciu de către persoana cu funcție de răspundere. De aici rezultă și calitatea specială a victimei infracțiunilor prevăzute la art.183 CP RM – cea de salariat sau de altă persoană care se bucură de dreptul la protecția muncii. De altfel, E.N. Pșizova enunță că delimitarea celor două infracțiuni trebuie să se facă, *inter alia*, după victima infracțiunii.⁷⁰⁰

Dar care trebuie să fie soluția de calificare în ipoteza în care este încălcată tehnica securității, igiena industrială sau alte reguli de protecție a muncii de către o persoană cu funcție de răspundere atunci când în postura de victimă apare o altă persoană? În lipsa normei speciale, cele comise trebuie încadrate potrivit normei generale, adică potrivit art.329 CP RM (cu condiția întrunirii tuturor semnelor constitutive). O asemenea soluție de calificare este propusă și în doctrina rusă.⁷⁰¹

De asemenea, în partea ce vizează concurența dintre normele înscrise la art.329 CP RM și alte norme speciale meritorii sunt următoarele accepțiuni doctrinare: „[S]ubiectul infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM poate fi, inclusiv, o persoană publică sau o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. În ipoteza dată, art.265 CP RM se prezintă ca normă specială în raport cu art.327, 329 sau 335 CP RM. În virtutea regulii stabilite la art.116 CP RM, calificarea nu va trebui efectuată și conform acestor norme generale”;⁷⁰² „[a]rt.233 CP RM poate fi considerat normă specială în raport cu art.329 CP RM „Neglijența în serviciu” în cazul în care subiectul infracțiunii este o persoană publică.

⁷⁰⁰ Пшизова Е.Н. *Ограничение нарушения правил охраны труда от других преступлений против безопасности труда*. În: Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 1: Регионоведение: философия, история, социология, юриспруденция, политология, культурология, 2009, №2, p.172.

⁷⁰¹ Елисеев С.А. și Тыняная М.А. *Квалификация бездействия должностных лиц при конкуренции уголовно-правовых норм*. În: Сибирский юридический вестник, 2016, №4(75), p.13.

⁷⁰² Попов Р. și Stati V. *op. cit.*, p.755.

Tragerea unei astfel de persoane la răspundere în baza art.223 CP RM exclude aplicarea suplimentară a art.329 CP RM”.⁷⁰³

În concluzie, consemnăm că pentru corecta încadrare a celor comise în tiparul art.329 CP RM celui abilitat cu aplicarea legii penale îi revine sarcina delimitării neglijenței în serviciu de alte fapte penale similare, atât de cele cu care se află în raport de concurență, cât și de cele cu care nu se află într-un astfel de raport.

4.3. Concluzii la Capitolul 4

În rezultatul studiului efectuat în cadrul prezentului compartiment formulăm următoarele **concluzii**:

1) Pentru corecta încadrare a celor comise în tiparul art.329 CP RM celui abilitat cu aplicarea legii penale îi revine sarcina delimitării neglijenței în serviciu de alte fapte penale similare, atât de cele cu care se află în raport de concurență, cât și de cele cu care nu se află într-un astfel de raport.

2) Infracțiunile de neglijență în serviciu necesită a fi delimitate de unele fapte similare înscrise în cadrul aceluiași Capitol XV „Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică” din Partea Specială a Codului penal, precum și de unele infracțiuni amplasate în alte capitole din Partea Specială a Codului penal.

3) Nu doar faptele de neglijență în serviciu, ci și cele de abuz de putere sau abuz de serviciu pot fi săvârșite prin inacțiune.

4) Comparativ cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu, infracțiunile consemnate la art.329 CP RM implică manifestarea de către persoana publică a unui comportament concretizat în îndeplinirea defectuoasă a obligațiilor sale de serviciu, ceea ce nu poate fi afirmat în legătură cu infracțiunile prevăzute la art.327 CP RM care, în esență, nu presupun exercitarea atribuțiilor de serviciu în mod defectuos, ci prin abuz.

5) Atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă comisă și, respectiv, față de urmările prejudiciabile survenite, precum și imboldul interior determinant în luarea hotărârii infracționale constituie criterii decisive de delimitare a neglijenței în serviciu de abuzul de putere sau abuzul de serviciu.

6) Interesul material este incompatibil cu infracțiunile comise din imprudență, în general, și cu infracțiunile de neglijență în serviciu, în special. Prezența interesului material în procesul

⁷⁰³ Popov R. și Stati V. *op. cit.*, p.893.

încălcării obligațiilor de serviciu de către persoana publică, de regulă, necesită calificare potrivit art.327 CP RM (cu condiția că sunt întrunite și celelalte semne ale componenței de infracțiune).

7) Atât încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale, cât și neglijența în serviciu care a provocat decesul persoanei atentează, în plan secundar, asupra relațiilor sociale cu privire la viața persoanei. În același timp, diferă obiectul juridic principal al infracțiunilor respective.

8) Persoanei abilitate cu aplicarea legii penale îi revine sarcina ca la calificarea celor comise în tiparul art.213 și 329 CP RM să identifice actul de referință ce cuprinde reguli concrete de acordare a asistenței medicale sau de îndeplinire corespunzătoare a obligațiilor de serviciu, a căror încălcare i se impută făptuitorului.

9) Subiectului infracțiunilor de neglijență în serviciu îi sunt inerente obligațiile de serviciu, pe când subiectului infracțiunii stipulate la art.213 CP RM – obligațiile profesionale.

10) Subiect al neglijenței în serviciu poate fi: a) medicul sau lucrătorul medical care, în cadrul unei instituții medico-sanitare publice, îndeplinește acțiuni de ordin organizatorico-economic, administrativ de dispoziție sau funcții ale autorității publice, adică care are calitatea de persoană cu funcție de răspundere *ori* b) medicul sau lucrătorul medical din cadrul instituției medico-sanitare publice care, deși nu are calitatea de persoană cu funcție de răspundere, realizează acțiuni/inacțiuni relevante sub aspect juridic, adică acțiuni/inacțiuni producătoare de efecte juridice.

11) Medicii și alți lucrători medicali din cadrul instituțiilor medico-sanitare publice care realizează acțiuni relevante sub aspect juridic fac parte din categoria persoanelor publice, întrucât sunt angajați ai persoanelor juridice de drept public.

12) Între normele înscrise la lit.a) și b) alin.(2) art.162, la alin.(4) art.212, la art.213, la alin.(5) art.218 CP RM etc. și cele stipulate la art.329 CP RM nu există raport de concurență, aceasta deoarece pe post de subiect al neglijenței în serviciu apare persoana publică, adică persoana care nu-și îndeplinește sau își îndeplinește necorespunzător obligațiile de serviciu, în timp ce în postura de subiect al încălcării din neglijență a regulilor și a metodelor de acordare a asistenței medicale sau al neacordării de ajutor unui bolnav ori al contaminării cu maladia SIDA de către lucrătorul medical etc. poate apărea doar persoana care nu-și îndeplinește sau își îndeplinește necorespunzător obligațiile profesionale.

13) Normele de la art.329 CP RM se pot afla în concurență cu alte norme incriminatoare. Pe de o parte, normele de la art.329 CP RM pot să apară pe post de norme speciale în raport cu alte norme, iar, pe de altă parte, acestea pot constitui norme generale față de alte norme.

14) Normele de la art.183 CP RM sunt speciale în raport cu cele înscrise la art.329 CP RM, aceasta deoarece stabilesc răspunderea penală pentru neglijența în serviciu manifestată în cadrul unei sfere speciale.

15) În ipoteza în care regulile de protecție a muncii sunt încălcate de către o persoană publică competentă să asigure respectarea drepturilor de protecție a muncii, dar care nu este o persoană cu funcție de răspundere, la calificare se va reține art.329 CP RM (evident, dacă sunt întrunite celelalte semne constitutive).

16) Comparativ cu neglijența în serviciu, încălcarea regulilor de protecție a muncii atentează în plan principal asupra relațiilor sociale cu privire la realizarea dreptului constituțional la protecția muncii, și doar în plan secundar lezează relațiile sociale cu privire la realizarea corespunzătoare a obligațiilor de serviciu de către persoana cu funcție de răspundere.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute în urma cercetării efectuate rezidă în:

1. Analiza accepțiunilor și tezelor doctrinare evocate de oamenii de știință din Republica Moldova, precum și de cei din alte state, pe marginea infracțiunilor de neglijență în serviciu;
2. Abordarea teoretico-normativă a elementelor componentelor de infracțiune consacrate juridic la art.329 CP RM;
3. Determinarea particularităților definitorii ale victimei infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM;
4. Aprecierea conținutului urmărilor prejudiciabile consemnate la art.329 CP RM;
5. Stabilirea coraportului dintre normele prevăzute la art.329 CP RM și cele stipulate în cuprinsul actelor normative de referință;
6. Analiza critică a tehnicii legislative de construcție a normelor înscrise la art.329 CP RM;
7. Cercetarea practicii judiciare în materia infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM;
8. Disocierea infracțiunilor consemnate la art.329 CP RM de unele fapte conexe amplasate în capitolul XV din Partea Specială a Codului penal, precum și de alte fapte penale asemănătoare localizate în alte capitole din aceeași parte a Codului penal;
9. Realizarea studiului comparativ în materia ce vizează infracțiunile de neglijență în serviciu în raport cu reglementările din legislațiile penale ale unor state străine;
10. Depistarea carențelor legislative ce îngreunează aplicabilitatea normelor de incriminare prevăzute la art.329 CP RM;
11. Formularea propunerilor legislative apte să îmbunătățească conținutul normelor ce incriminează faptele de neglijență în serviciu.

Sintetizând cele expuse în prezenta lucrare, formulăm următoarele **concluzii generale**:

- 1) Conținutul obiectului juridic secundar al infracțiunilor de neglijență în serviciu se află în strictă dependență de conținutul urmărilor prejudiciabile reflectate în textul art.329 CP RM.
- 2) Nu pot fi privite drept victime ale infracțiunilor de neglijență în serviciu autoritățile publice, inclusiv ale administrației centrale de specialitate, precum și nici organele administrației publice locale.
- 3) Neidentificarea obligațiilor de serviciu (în pofida faptului că acestea există, dar nu au fost îndeplinite sau au fost îndeplinite necorespunzător) echivalează cu lipsa acestora și, în consecință, nu poate determina angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM.
- 4) În procesul calificării neglijenței în serviciu neinvocarea normelor completatoare are drept consecință inaplicabilitatea normelor de incriminare incomplete înscrise la art.329 CP RM

5) La stabilirea prejudiciului patrimonial sub forma daunelor în proporții mari și, respectiv, a celor în proporții deosebit de mari se va ține cont doar de prejudiciul efectiv cauzat, nu și de venitul ratat.

6) În sensul art.329 CP RM, este inacceptabil ca urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari cauzate drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (ca rezultat al neîndeplinirii sau al îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu) să fi determinat, la rândul lor, în mod progresiv, cauzarea decesului persoanei.

7) Întreprinzătorul individual, salariatul unei societăți comerciale, inclusiv persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală (reprezentând sectorul privat), nu pot fi subiecți ai infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, întrucât normele enunțate stabilesc răspunderea penală pentru conduita imprudentă în sectorul public.

8) Interpretând sistematic normele înscrise la art.329 CP RM în raport cu cele specificate la art.327 CP RM, se ajunge la concluzia că infracțiunile de neglijență în serviciu nu pot fi comise intenționat, ci doar din imprudență.

9) Expresia „atitudine neconștiincioasă” din conținutul alin.(1) art.329 CP RM sugerează (însă, cu foarte mare dificultate), că infracțiunile de neglijență în serviciu pot fi comise cu încredere exagerată.

10) În situația în care planează dubii privind existența sau lipsa posibilității de a prevedea cauzarea urmărilor prejudiciabile, cele săvârșite, în virtutea principiului *in dubio pro reo*, trebuie apreciate ca fiind comise în lipsa acestei posibilități și, drept consecință, trebuie catalogate ca fiind comise fără vinovăție.

11) Scopul infracțiunii nu este prezent, în niciun mod, în structura laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM, nici pe post de semn facultativ, întrucât este incompatibil cu infracțiunile săvârșite din imprudență.

12) Forma prelungită a infracțiunii este incompatibilă cu infracțiunile de neglijență în serviciu, întrucât sub aspect subiectiv infracțiunea prelungită se caracterizează prin prezența intenției și a scopului, ceea ce este străin infracțiunilor de neglijență în serviciu.

13) Ipoteza concursului de infracțiuni prevăzute la art.329 CP RM urmează a fi distinsă de situația în care este comisă o singură infracțiune de neglijență în serviciu, dar printr-un sistem de acțiuni/inacțiuni care se află în legătură cauzală cu una și aceeași urmare prejudiciabilă.

14) Încălcarea din imprudență a obligațiilor pur profesionale nu poate antrena răspunderea penală în baza art.329 CP RM, nefiind exclus, însă, ca asemenea comportamente să cadă sub incidența altor norme de incriminare.

Problema științifică actuală soluționată constă în elaborarea unui cadru conceptual complex cu referire la infracțiunile de neglijență în serviciu în corespundere cu cadrul teoretico-normativ actual, ceea ce a permis identificarea imperfecțiunilor de care suferă normele de incriminare supuse analizei și, corespunzător, înaintarea unui șir de propuneri menite să îmbunătățească textul incriminator examinat în vederea facilitării activității practicienilor privind aplicarea corectă a normelor înscrisă la art.329 CP RM.

Urmărind scopul de a îmbunătăți textul art.329 CP RM formulăm următoarele **recomandări**:

- 1) Modificarea denumirii art.329 CP RM din „Neglijența în serviciu” în „Încălcarea din imprudență a obligațiilor de serviciu”;
- 2) Stipularea expresă în dispoziția normelor înscrise la art.329 CP RM a imprudenței drept formă a vinovăției cu care trebuie să acționeze făptuitorul la săvârșirea ilicitului penal;
- 3) Excluderea expresiei „ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele” din textul alin.(1) art.329 CP RM;
- 4) Înlocuirea locuțiunii „Aceleași acțiuni care au provocat:” de la alin.(2) art.329 CP RM cu expresia „Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare din imprudență de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu dacă aceasta a cauzat:”. Aceeași modificare urmează a fi operată la alin.(1¹) art.329 CP RM;
- 5) Specificarea, la alin.(1) art.329 CP RM, a vătămării medii a sănătății persoanei în calitate de urmare prejudiciabilă cu caracter alternativ;
- 6) Instituirea, în cadrul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, a urmării prejudiciabile concretizate în „vătămarea gravă a sănătății persoanei”;
- 7) Introducerea unui nou alineat (1¹) care să incrimineze neglijența în serviciu concretizată în cauzarea unor daune în proporții deosebit de mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice;
- 8) Introducerea circumstanței agravante „decesul a două sau mai multor persoane” în cadrul unui nou alineat (3).

Avantajele unor asemenea recomandări se vor exprima în:

- a) Determinarea exactă a conținutului art.329 CP RM și, implicit, înlăturarea dubiilor de interpretare a textului respectivului articol;
- b) Facilitarea activității practicienilor privind aplicarea art.329 CP RM;
- c) Ajustarea cadrului incriminator la tehnica normală de construcție a componentelor de infracțiune în textul articolului din legea penală;

- d) Asigurarea atingerii scopului pedepsei penale prin agravarea răspunderii în ipoteza săvârșirii neglijenței în serviciu care a cauzat decesul a două sau mai multor persoane;
- e) Evitarea condamnării Republicii Moldova de către CtEDO prin asigurarea unui text de lege clar și previzibil.

Planul cercetărilor de perspectivă la tema lucrării este orientat spre:

1. Aprofundarea concepției în partea ce vizează introducerea răspunderii penale pentru neglijența în serviciu în sectorul privat.
2. Investigarea, mult mai temeinică, a coraportului dintre infracțiunile de neglijență în serviciu și unele instituții consacrate în Partea Generală a Codului penal.
3. Abordarea aspectelor privind concurența dintre normele înscrise la art.329 CP RM și alte norme din Partea Specială a Codului penal.

BIBLIOGRAFIE:

1. Airapetean A. et al. *Drept penal. Partea Specială: Note de curs*. (Ciclul I). Chișinău, 2013. – 350 p. Disponibil: [http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041_054 - Drept penal Partea speciala I, II.pdf](http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041_054_-_Drept_penal_Partea_speciala_I,_II.pdf)
2. Barbăneagră A. et al. *Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2003. – 836 p.
3. Barbăneagră A. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005. – 656 p.
4. Barbăneagră A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. – 860 p.
5. Basarab M. *Drept penal. Partea Generală*. Iași: Editura Fundației „Chemarea”, 1995.
6. Băieșu A. et al. *Codul civil al Republicii Moldova. Comentariu, vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. – 816 p.
7. Botnarenco M. *Răspunderea penală pentru hărțuirea sexuală*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016. – 284 p.
8. Botnaru S. et al. *Drept penal. Partea Generală*. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. – 624 p.
9. Brînza L. și Reniță Gh. *Controverse legate de aplicarea în practică a art.291 CP RM, partea II*. În: Revista Națională de Drept, 2016, nr.10, p.14-27.
10. Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. – 675 p.
11. Brînza S. *Definiția legislativă a noțiunii „persoană cu funcție de demnitate publică”: analiza evoluției*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldoviae”. Seria „Științe sociale”, 2016, nr.8(98), p.82-89.
12. Brînza S. și Stati V. *Drept penal. Partea Specială, vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. – 1324 p.
13. Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială, vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. – 1328 p.
14. Brînza S. și Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială, vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. – 1300 p.
15. Brînza S. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Cartier, 2005. – 804 p.
16. Brînza S. et al. *Despre necesitatea renunțării la concepția actuală de interpretare a noțiunii „daune în proporții considerabile”, utilizată în legea penală a Republicii Moldova*. În: Revista Națională de Drept, 2012, nr.6, p.6-15.
17. Buda D. *Infracțiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul*. În: Revista transilvană de științe administrative, 1999, nr.1(2), p.67-75.
18. Buga L. *Tehnica legislativă penală: Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2016. – 181 p.
19. Bulai C. *Manual de drept penal. Partea Generală*. București: ALL, 1997. – 647 p.
20. *Cauza Dragotoniș și Militaru-Pidhorni contra României*, nr. 77193/01, 77196/01, 24 august 2007. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122714%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122714%22]})
21. *Cauza Sissanis contra României*, nr. 23468/02, 25 ianuarie 2007. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122754%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122754%22]})
22. Ciobanu I. și Nedelcu N. *Calitățile și particularitățile cauzalității, ale legăturii cauzale, ale cauzei și efectului*. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” cu prilejul aniversării a 70 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova (Chișinău, 28-29 septembrie 2016). Chișinău: CEP USM, 2016, p.64-68.
23. *Codul de procedură penală*, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110.
24. *Codul contravențional*, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.3-6.

25. *Codul penal*, adoptat de Sovietul Suprem al RSSM la 24.03.1961. În: Вештиле Советулуй Супрем ал РСММ, 1961, № 10.
26. *Codul penal*, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.72-74.
27. *Codul penal al României în redacția din 2009*. În: Monitorul Oficial al României, 2009, nr.510.
28. *Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției*, adoptată la New York la 31 octombrie 2003. Disponibil: <http://www.cdep.ro/proiecte/2004/400/40/5/conv445.pdf>
29. *Convenția penală a Consiliului Europei privind corupția*, adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999. Disponibil: https://cna.md/public/files/legislatie/conventia_penala_privind_coruptia.pdf
30. Copețchi S. *Subiectul infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale*. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr.2, p.86-92.
31. Copețchi S. *Rolul clasificării semnelor componente de infracțiune la calificarea infracțiunii*. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr.8, p.33-39.
32. Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor în cazul concurenței dintre o normă generală și una specială*. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr.11, p.31-37.
33. Copețchi S. și Hadîrca I. *Calificarea infracțiunilor: Note de curs*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. – 352 p.
34. Copețchi S. și Ojoga A. *Modalitățile și principiile calificării infracțiunilor*. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2015, nr.1(32), p.21-27.
35. Copețchi S. și Lupașco L. *Observații critice asupra încadrării acțiunilor executorului judecătoresc conform art.328 CP RM (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu)*. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2018, nr.1 (44), p.25-31.
36. Copețchi S. și Talmaci R. *Considerații generale asupra răspunderii executorului judecătoresc în materie penală*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2018, nr.3(113), p.61-69.
37. Copețchi S. *Observații critice față de tratamentul sancționator inechitabil admis de legiuitorul moldav în procesul incriminării unor fapte infracționale: cazul art.329 din Codul penal*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2019, nr.3(123), p.98-107.
38. Crijanovschi S. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj*. Chișinău: CEP USM, 2012. – 275 p.
39. Cușnir V. *Specificul calificării infracțiunilor comise de persoanele cu funcție de răspundere*. Chișinău, 2013. – 96 p.
40. *Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr.82g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin.(1) din Codul penal*, nr.65 din 27.06.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.429-433.
41. *Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizărilor nr.173g/2017 și nr.37g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 220 din Codul penal și a articolului 89 din Codul contravențional (proxenetismul și practicarea prostituției)*, nr.36 din 19.04.2018. Disponibil: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii &docid=449&l=ro>
42. *Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr.54g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 134¹, 217 și 217¹ din Codul penal (analog al substanței stupefiante sau psihotrope)*, nr.43 din 14.05.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.267-275.

43. *Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.132 din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.405 din 15 iunie 2016.* În: Monitorul Oficial al României, 2016, nr.517/8.
44. *Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.248 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.132 din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.392 din 6 iunie 2017.* Disponibil: <https://legeaz.net/monitorul-oficial-504-2017/decizie-ccr-392-2017-admitere-exceptie-art-248-vcp-art-297-ncp>
45. *Decizia Curții Constituționale a României referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.249 alin.1 din Codul penal din 1969 și ale art.298 din Codul penal, nr.518/2017.* Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/ge3tgojyhazq/decizia-nr-518-2017-referitoare-la-admiterea-exceptiei-de-neconstituționalitate-a-dispozițiilor-art-249-alin-1-din-codul-penal-din-1969-si-ale-art-298-din-codul-penal>
46. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 03 noiembrie 2011. Dosarul nr.1a-314/11.* Disponibil: https://cab.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
47. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 07 martie 2012. Dosarul nr.1a-5/2012.* Disponibil: https://cab.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
48. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 13 decembrie 2016. Dosarul nr.1a-591/2016.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
49. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15 mai 2018. Dosarul nr.1a-4/18.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
50. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 16 octombrie 2013. Dosarul nr.1ra-900/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=748
51. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 04 decembrie 2013. Dosarul nr.1ra-1120/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1000
52. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 16 aprilie 2014. Dosarul nr.1ra-376/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2038
53. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 25 iunie 2014. Dosarul nr.1ra-1098/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2544
54. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 08 octombrie 2014. Dosarul nr.1ra-1597/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2986
55. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 03 decembrie 2014. Dosarul nr.1ra-1708/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3438
56. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 29 iulie 2015. Dosarul nr.1ra-734/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4704
57. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 august 2015. Dosarul nr.1ra-1019/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4716

58. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 noiembrie 2015. Dosarul nr.1ra-1333/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5221
59. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02 decembrie 2015. Dosarul nr.1ra-1047/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5356
60. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 09 martie 2016. Dosarul nr.1ra-537/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6037
61. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 mai 2016. Dosarul nr.1ra-441/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6473
62. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 21 iunie 2016. Dosarul nr.1ra-827/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6825
63. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 19 octombrie 2016. Dosarul nr.1ra-1221/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7460
64. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 22 februarie 2017. Dosarul nr.1ra-419/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8283
65. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 14 iunie 2017. Dosarul nr.1ra-689/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9070
66. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02 iulie 2013. Dosarul nr.1ra-620/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=423
67. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 17 decembrie 2013. Dosarul nr.1ra-1035/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1111
68. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 21 ianuarie 2014. Dosarul nr.1ra-73/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1405
69. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 25 februarie 2014. Dosarul nr.1ra-58/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1672
70. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 aprilie 2014. Dosarul nr.1ra-736/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2820
71. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 mai 2014. Dosarul nr.1ra-502/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2117
72. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 22 iulie 2014. Dosarul nr.1ra-1192/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2824
73. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 24 iulie 2014. Dosarul nr.1ra-134/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2835

74. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 28 octombrie 2014.* Dosarul nr.1ra-1303/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3177
75. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 30 iunie 2015.* Dosarul nr.1ra-515/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4536
76. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 11 august 2015.* Dosarul nr.1ra-866/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4750
77. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 15 decembrie 2015.* Dosarul nr.1ra-911/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5469
78. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02 februarie 2016.* Dosarul nr.1ra-8/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5704
79. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 19 iulie 2016.* Dosarul nr.1ra-1070/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6953
80. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 29 noiembrie 2016.* Dosarul nr.1ra-1351/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7850
81. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 decembrie 2016.* Dosarul nr.1ra-1776/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7845
82. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 04 aprilie 2017.* Dosarul nr.1ra-586/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8595
83. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 23 mai 2017.* Dosarul nr.1ra-760/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8823
84. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 27 iunie 2017.* Dosarul nr.1ra-531/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9212
85. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 11 iulie 2017.* Dosarul nr.1ra-833/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9206
86. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 iulie 2017.* Dosarul nr.1ra-912/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9247
87. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 28 noiembrie 2017.* Dosarul nr.1ra-985/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9926
88. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 05 decembrie 2017.* Dosarul nr.1ra-1572/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10128
89. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 decembrie 2017.* Dosarul nr.1ra-1361/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10077

90. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 martie 2018. Dosarul nr.1ra-462/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10646
91. *Decizia Secției Penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție a României din 20 martie 2014. Dosarul nr.995/2014.* Disponibil: <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=126957>
92. *Decizia Secției Penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție a României din 08 iunie 2016. Dosarul nr.249/A/2016.* Disponibil: <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135152>
93. *Decizia Secției Penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție a României din 28 februarie 2017. Dosarul nr.60/A/2017.* Disponibil: <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=135967>
94. *Decizia Secției Penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție a României din 06 iunie 2017. Dosarul nr.227/RC/2017.* Disponibil: <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=140095>
95. *Definiție neglijență.* Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/neglijenta>
96. Diaconescu Gh. și Duvac C. *Tratat de drept penal: Partea Specială.* București: C.H. Beck, 2009. – 1158 p.
97. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române /* Coord. Eugenia Dima. Chișinău: ARC: Gunivas, 2007. – 2280 p.
98. Dongoroz V. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea Specială, vol. IV.* București: ALL Beck, 2003. – 936 p.
99. Draghici V. *Obiectul juridic al infracțiunii.* București: Lumina Lex, 2004. – 168 p.
100. Eșanu A. *Impactul ambiguității normei de incriminare asupra limitelor interzisului în legea penală a Republicii Moldova.* În: *Revista Națională de Drept*, 2006, nr.5, p.56-59.
101. Eșanu A. *Viziune critică asupra semnelor estimative ce desemnează urmările prejudiciabile ale infracțiunilor prevăzute la art.237 și art.238 CP RM.* În: *Materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană”, eveniment dedicat aniversării a 60 de ani ai academicianului Valeriu Canțer: Chișinău, 5 februarie 2015.* Iași: Vasiliana '98, 2015, p.234-239.
102. Eșanu A. *Abuzul de putere sau abuzul de serviciu: delimitarea ilicitului penal de cel contravențional.* În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”,* 2015, nr.11, p.55-60.
103. *Expertiza Codului penal al Republicii Moldova.* Disponibil: <http://cj.md/uploads/Expertiza-Codului-Penal-al-Republicii-Moldova-Franta.pdf>
104. Giurgiu N. *Legea penală și infracțiunea (doctrină, legislație, practică judiciară).* Iași: Gama, 1996. – 448 p.
105. Grama M. *Aspecte generale ale iresponsabilității în dreptul penal.* În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”,* 2007, nr.3, p.129-133.
106. Grama M. et al. *Drept penal. Partea Generală, vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. – 328 p.
107. Grigorovici A. *Infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul.* București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1976. – 131 p.
108. *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin.(1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu), nr.22 din 27.06.2017 (sesizările nr.113g/2016 și nr.8g/2017).* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.352-355.
109. *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin.(1) și 361 alin.(2) lit.d) din*

- Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu), nr.33 din 07.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.27-32.*
- 110.*Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin.(2) lit.c) din Codul penal (confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false), nr.12 din 14.05.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.176-180.*
 - 111.*Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 328 alin.(3) lit.d) din Codul penal (excesul de putere și depășirea atribuțiilor de serviciu soldate cu urmări grave), nr.22 din 01 octombrie 2018. Disponibil: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=670&l=ro>*
 - 112.*Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin.(3) lit.f), 307 alin.(2) lit.c), 327 alin.(2) lit.c), 329 alin.(1) și alin.(2) lit.b) și din articolul 335 alin.(1¹) din Codul penal, nr.24 din 17.10.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr.338-343.*
 - 113.*Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Strategiei naționale de integritate și anticorupție pentru anii 2017-2020, nr.56 din 30.03.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.216-228.*
 - 114.*Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2020, nr.678 din 27.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr.400-406.*
 - 115.*Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție”, nr.11 din 22.12.2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=195*
 - 116.*Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216*
 - 117.*Ionaș A. Legalitatea penală. București: Metropol, 1999.*
 - 118.*Lămășanu D.-I. Elementul material al conținutului generic obiectiv al infracțiunii. București: Lumina Lex, 2006. – 207 p.*
 - 119.*Lealin I. Studiu asupra esenței utilizării semnelor estimative în dreptul penal contemporan al unor state străine și posibilităților de implementare a practicilor avansate în realitatea juridico-penală a Republicii Moldova. În: Buletinul Informativ al Procuraturii Republicii Moldova, 2010, nr.15, p.16-24.*
 - 120.*Lealin I. Teoria semnelor estimative în dreptul penal substanțial: blocul conceptual. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2011, nr.1, p.52-59.*
 - 121.*Lealin I. Semnele estimative: cauzele utilizării legislative, mecanismul reglementării juridico-penale. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2011, nr.3, p.48-54.*
 - 122.*Legea Republicii Moldova cu privire la statutul judecătorului, nr.544 din 20 iulie 1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.117-119.*
 - 123.*Legea Republicii Moldova cu privire la avocatură, nr.1260 din 19 iulie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.159.*
 - 124.*Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției penale privind corupția, nr.428 din 30 octombrie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.229.*
 - 125.*Legea Republicii Moldova cu privire la exercitarea profesiei de medic, nr.264 din 27 octombrie 2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.172-175.*
 - 126.*Legea Republicii Moldova privind administrația publică locală, nr.436 din 28 decembrie 2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.32-35.*

127. *Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției*, nr.158 din 06 iulie 2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.103-106.
128. *Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public*, nr.158 din 04 iulie 2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.230-232.
129. *Legea pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova*, nr.277 din 18 decembrie 2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.41-44.
130. *Legea Republicii Moldova cu privire la executorii judecătorești*, nr.113 din 17 iunie 2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.126-128.
131. *Legea Republicii Moldova cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică*, nr.199 din 16 iulie 2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.194-196.
132. *Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative*, nr.245 din 02 decembrie 2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.25-28.
133. *Legea Republicii Moldova cu privire la mediere*, nr.137 din 03 iulie 2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr.224-233.
134. *Legea Republicii Moldova cu privire la procuratură*, nr.3 din 25 februarie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.69-77.
135. *Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative*, nr.60 din 07 aprilie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.123-127.
136. *Legea Republicii Moldova cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar*, nr.68 din 14 aprilie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.157-162.
137. *Legea Republicii Moldova cu privire la Autoritatea Națională de Integritate*, nr.132 din 17 iunie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.245-246.
138. *Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative*, nr.152 din 01 iulie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.245-246.
139. *Legea Republicii Moldova a integrității*, nr.82 din 25 mai 2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.229-243.
140. *Legea Republicii Moldova cu privire la Serviciul vamal*, nr.302 din 21 decembrie 2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.68-76.
141. *Legea Republicii Moldova cu privire la actele normative*, nr.100 din 22 decembrie 2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.7-17.
142. Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Generală*. Chișinău: CE USM, 2002. – 398 p.
143. Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*. Chișinău: CE USM, 2003. – 509 p.
144. Manea V. și Cojocaru V. *Latura obiectivă a actului terorist prevăzut la alin.(1) art.278 CP RM*. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.10, p.3-12.
145. Mariș A. *Forme, modalități și grade de manifestare a vinovăției penale*. Bălți: Tipografia Centrală, 2005. – 304 p.
146. Mihalache C.-M. *Răspunderea penală a funcționarului public*. București: Hamangiu, 2011. – 267 p.
147. Moraru V. *Infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul: concept și particularități*. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, 2009, nr.8(28), p.147-151.
148. Moscalciuc I. *Aspecte privind stabilirea semnelor laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.213 și 216 CP RM*. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr.6, p.36-42.
149. Nedelcu N. *Particularitățile legăturii cauzale în componentele de infracțiune săvârșite prin inacțiune*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016. – 183 p.
150. *Ordinul Ministerului Sănătății cu privire la aprobarea Regulamentelor-cadru de organizare și funcționare ale prestatorilor de servicii de sănătate*, nr.1086 din 30 decembrie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.85-91.

151. Papadopol V. și Pavel D. *Formele unității infracționale în dreptul penal român*. București: Șansa, 1992.
152. Popa N.-D. *Obiectul material al infracțiunii*. București: Universul Juridic, 2010. – 240 p.
153. **Popenco A.** *Neglijența în serviciu (art.329 CP RM): delimitarea de unele fapte penale similare, partea I.* În: Revista Institutului Național al Justiției, 2017, nr.2(41), p.19-25.
154. **Popenco A.** *Neglijența în serviciu (art.329 CP RM): delimitarea de unele fapte penale similare, partea II.* În: Revista Institutului Național al Justiției, 2017, nr.3(42), p.10-17.
155. **Popenco A.** *Neglijența în serviciu (art.329 CP RM): aspecte comparative pe orizontală.* În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 09-10 noiembrie 2017). Seria „Științe juridice”. Chișinău: CEP USM, 2017, p.85-89.
156. **Popenco A.** *Neglijența în serviciu (art.329 CP RM): examen al unor abordări din jurisprudența Republicii Moldova.* În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2018, nr.3(113), p.123-136.
157. **Popenco A.** *Urmarea prejudiciabilă a infracțiunii de neglijență în serviciu prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, partea I.* În: Revista Institutului Național al Justiției, 2018, nr.3(46), p.10-16.
158. **Popenco A.** *Urmarea prejudiciabilă a infracțiunii de neglijență în serviciu prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, partea II.* În: Revista Institutului Național al Justiției, 2018, nr.4(47), p.31-38.
159. **Popenco A.** *Participația penală vs neglijența în serviciu (art.329 CP RM): scurt examen de compatibilitate.* În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 08-09 noiembrie 2018). Seria „Științe juridice”. Chișinău: CEP USM, 2018, p.292-296.
160. **Popenco A.** *Neglijența în serviciu care a provocat alte urmări grave (lit.b) alin.(2) art.329 CP RM): aspecte teoretice și practice.* În: Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2019, nr.3(123), p.218-232.
161. **Popenco A.** *Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.329 din Codul penal al Republicii Moldova.* În: Revista Procuraturii Republicii Moldova, 2019, nr.3, p.52-56.
162. **Popenco A.** *Victima infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM).* În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 07-08 noiembrie 2019). Seria „Științe juridice și economice”. Chișinău: CEP USM, 2019, p.221-226.
163. **Popenco A.** *Examen teoretico-practic privind fapta prejudiciabilă a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM).* În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național” (Chișinău, 01-02 octombrie 2019). Chișinău: CEP USM, 2020, p.318-328.
164. **Popenco A.** *Latura subiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM), partea I.* În: Revista Institutului Național al Justiției, 2020, nr.1(52), p.32-38.
165. **Popenco A.** *Latura subiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM), partea II.* În: Revista Institutului Național al Justiției, 2020, nr.2(53), p.52-60.
166. **Popenco A.** *Subiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 din Codul penal al Republicii Moldova.* În: Revista Procuraturii Republicii Moldova, 2020, nr.5, p.53-60.
167. Popescu D. *Circumstanțele atenuante și agravante în dreptul penal al Republicii Moldova: Teză de doctor în drept*, Chișinău, 2015. – 170 p.
168. Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*. Chișinău: CEP USM, 2012. – 315 p.
169. Popov R. *Unele controverse legate de statutul persoanei publice privită ca subiect special al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal.* În: Revista Națională de Drept, 2013, nr.6, p.65-68.

170. Popov R. *Aplicarea art.256 și 324 din Codul penal pentru infracțiunile comise de către cei din personalul instituțiilor medicale-sanitare sau cei din personalul instituțiilor de învățământ*. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr.10, p.19-28.
171. Popov R. și Stati V. *Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică. Neglijența în serviciu* // coord. ed. Poalelungi M. Manualul judecătorului pentru cauze penale. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. – 1192 p.
172. *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție pe anul 2016*. Disponibil: file:///C:/Users/Alina/Downloads/public_publications_1479143_md_raportul_de_ac.pdf
173. *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție pe anul 2017*. Disponibil: file:///C:/Users/Alina/Downloads/public_publications_1823143_md_raport_cna_201.pdf
174. *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție pe anul 2018*. Disponibil: https://cna.md/public/files/Raport_de_activitate_CNA_2018_.pdf
175. *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție pe anul 2019*. Disponibil: https://cna.md/public/files/Raport_CNA_2019_ro_engl.pdf
176. Selevestru I. *Răspunderea penală pentru delapidarea averii străine*. Chișinău: CEP USM, 2015. – 311 p.
177. *Sentința Judecătorei Anenii Noi (sediul central) din 11 aprilie 2012. Dosarul nr.1-19/12*. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
178. *Sentința Judecătorei Anenii Noi (sediul central) din 11 mai 2016. Dosarul nr.1-11/15*. Disponibil: https://jan.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
179. *Sentința Judecătorei Bălți (sediul central) din 07 mai 2015. Dosarul nr.1-213/2014*. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
180. *Sentința Judecătorei Cahul (sediul Cantemir) din 11 decembrie 2015. Dosarul nr.1-196/2014*. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
181. *Sentința Judecătorei Cahul (sediul Cantemir) din 02 iunie 2016. Dosarul nr.1-164/15*. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
182. *Sentința Judecătorei Cahul (sediul central) din 14 ianuarie 2010. Dosarul nr.1-437/2009*. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
183. *Sentința Judecătorei Cahul (sediul central) din 25 februarie 2014. Dosarul nr.1-513/13*. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
184. *Sentința Judecătorei Căușeni (sediul Ștefan Vodă) din 22 aprilie 2016. Dosarul nr.1-82/2014*. Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
185. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 15 aprilie 2015. Dosarul nr.1-162/2015*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
186. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 27 octombrie 2015. Dosarul nr.1-82/2015*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
187. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 26 februarie 2016. Dosarul nr.1-173/2016*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
188. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 07 iulie 2017. Dosarul nr.1-520/2017*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
189. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul central) din 29 septembrie 2009. Dosarul nr.1-535/2009*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
190. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul central) din 26 aprilie 2011. Dosarul nr.1-288/11*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

191. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul central) din 23 iunie 2014. Dosarul nr.1-287/2012.*
Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
192. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul central) din 10 aprilie 2018. Dosarul nr.1-307/14.*
Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
193. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Centru) din 10 martie 2015. Dosarul nr.1-95/2014.*
Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
194. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Centru) din 26 februarie 2016. Dosarul nr.1-49/2016.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
195. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Centru) din 05 octombrie 2017. Dosarul nr.1-377/2017.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
196. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Râșcani) din 21 martie 2017. Dosarul nr.1-116/2017.*
Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
197. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Râșcani) din 04 mai 2017. Dosarul nr.1-187/2017.*
Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
198. *Sentința Judecătorei Criuleni (sediul central) din 01 decembrie 2011. Dosarul nr.1-160/2011.* Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
199. *Sentința Judecătorei Criuleni (sediul central) din 28 mai 2013. Dosarul nr.1-8/2013.*
Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
200. *Sentința Judecătorei Criuleni (sediul central) din 30 martie 2016. Dosarul nr.1-16/2016.*
Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
201. *Sentința Judecătorei Drochia (sediul central) din 19 mai 2015. Dosarul nr.1-71/2015.*
Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
202. *Sentința Judecătorei Drochia (sediul Râșcani) din 28 decembrie 2016. Dosarul nr.1-344/2016.* Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
203. *Sentința Judecătorei Edineț (sediul Dondușeni) din 28 iunie 2013. Dosarul nr.1-13/2013.*
Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
204. *Sentința Judecătorei Edineț (sediul Dondușeni) din 31 martie 2015. Dosarul nr.1-56/2015.*
Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
205. *Sentința Judecătorei Edineț (sediul Briceni) din 17 septembrie 2013. Dosarul nr.1-71/2013.*
Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
206. *Sentința Judecătorei Edineț (sediul central) din 28 iulie 2010. Dosarul nr.1-107/2010.*
Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
207. *Sentința Judecătorei Edineț (sediul central) din 06 aprilie 2012. Dosarul nr.1-20/2012.*
Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
208. *Sentința Judecătorei Hâncești (sediul Ialoveni) din 16 aprilie 2015. Dosarul nr.1-58/2015.*
Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=329&solr_document_3=All
209. *Sentința Judecătorei Orhei (sediul central) din 09 decembrie 2014. Dosarul nr.1-17/2013.*
Disponibil: https://jor.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
210. *Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 30 decembrie 2016. Dosarul nr.1-196/16.*
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
211. *Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 07 aprilie 2017. Dosarul nr.1-369/16.*
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
212. *Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 21 august 2017. Dosarul nr.1-383/2017.*
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
213. *Sentința Judecătorei Soroca (sediul Florești) din 06 iunie 2017. Dosarul nr.1-144/2016.*
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

214. *Sentința Judecătorei Ungheni (sediul central) din 15 martie 2011. Dosarul nr.1-74/2011.*
Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
215. *Sentința Judecătorei Ungheni (sediul central) din 11 ianuarie 2012. Dosarul nr.1-22/2012.*
Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
216. *Sentința Judecătorei Ungheni (sediul Nisporeni) din 14 martie 2012. Dosarul nr.1-46/2012.*
Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
217. *Sentința Judecătorei Ungheni (sediul Nisporeni) din 15 iunie 2016. Dosarul nr.1-26/2016.*
Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
218. Serbinov A. *Răspunderea penală pentru infracțiunile contra securității publice exprimate în manipulări ilegale cu arme și muniții.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2017. – 348 p.
219. Serbinov I. *Aspecte de drept comparat vizând subiectul infracțiunilor prevăzute la art.329 din Codul penal.* În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” cu prilejul aniversării a 70 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova (Chișinău, 28-29 septembrie 2016). Chișinău: CEP USM, 2016, p.17-21.
220. Serbinov I. *Unele considerații privind obiectul juridic al infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 Cod penal).* În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.7, p.33-41.
221. Serbinov I. *Subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 Codul penal), partea I.* În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.9, p.14-24.
222. Serbinov I. *Subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 Codul penal), partea II.* În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.10, p.20-28.
223. Serbinov I. *Latura subiectivă a infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 din Codul penal).* În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.11, p.11-19.
224. Serbinov I. *Urmările prejudiciabile în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM).* În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2017, nr.8(108), p.251-262.
225. Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2018. – 280 p.
226. Stati V. *Proiectul hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea art.327-329 din Codul penal al Republicii Moldova: observații și sugestii.* În: «Актуальные научные исследования в современном мире», Переяслав-Хмельницкий, Декабрь 2016, Выпуск 12(20) ч.3, p.79-87.
227. Stati V.A. *Hotărârile Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.22/2017 și nr.33/2017: efectele preconizate asupra legii penale.* În: «Актуальные научные исследования в современном мире», Переяслав-Хмельницкий, Февраль 2018, Выпуск 2(34) ч.7, p.43-50.
228. Streteanu F. și Moroșanu R. *Instituții și infracțiuni în Noul Cod penal. Manual pentru uzul formatorilor SNG.* București, 2010. – 359 p.
229. Strulea M. *Previzibilitatea în materie penală în jurisprudența europeană.* În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” cu prilejul aniversării a 70 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova (Chișinău, 28-29 septembrie 2016). Chișinău: CEP USM, 2016, p.183-186.
230. Timofei C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență.* Chișinău: CEP USM, 2012. – 322 p.
231. Țurcan I. *Răspunderea penală pentru coruperea pasivă.* Chișinău: CEP USM, 2011. – 218 p.
232. Udroi M. *Fișe de drept penal. Partea Specială. Ediția a III-a, revăzută și adăugită.* București: Universul Juridic, 2016. – 483 p.
233. Ulianovschi X. *Participația penală.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2000. – 240 p.

234. Vasiliu T. et al. *Codul penal al Republicii Socialiste România. Comentat și adnotat. Partea Specială*, vol. II. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
235. Zolyneak M. *Drept penal. Partea Generală*, II. Iași: Editura Fundației „Chemarea”, 1993. – 643 p.
236. Басова Т. *Новації в законодавчому установленні уголовної відповідальності за халатність*. În: Уголовное право, 2004, №4, p.10-12.
237. Басова Т.Б. *Уголовная ответственность за должностные преступления: Проблемы правотворчества и правоприменения в условиях административной реформы Российской Федерации* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Владивосток, 2005. – 47 p.
238. Батуро А.А. *Халатность в действиях должностных лиц на примере сотрудников таможенных органов*. Disponibil: <http://www.jurnal.org/articles/2015/uri22.html>
239. Безверхов А.Г. *Должностные (служебные) преступления и проступки* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Казань, 1995.
240. Бойко А.И. *Преступное бездействие*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. – 320 p.
241. Борков В.Н. *Основные признаки должностной халатности (ст. 293 УК РФ)*. În: Вестник Омского университета, 2014, № 1 (38), p.185-189.
242. Борков В.Н. *Ограничение халатности от умышленных должностных преступлений*. În: Современное право, 2014, № 10, p.105-109.
243. Борков В.Н. *Разграничение халатности и злоупотребления должностными полномочиями*. În: Законодательство и практика, 2014, №1, p.39-42.
244. Борков В.Н. *Преступления против осуществления государственных функций, совершаемые должностными лицами* / Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Омск, 2015. – 405 p.
245. Брынза Л. *О причинно-следственной связи в уголовно-правовом контексте*. În: Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe sociale”, 2014, nr.3(73), p.156-165.
246. Васильева Я.Ю. *Некоторые проблемы квалификации халатности и легализации преступных доходов по уголовному законодательству России*. În: Сибирский юридический вестник, 2015, №3(70), p.55-62.
247. Волженкин Б.В. *Служебные преступления*. Москва: Юристъ, 2000. – 368 p.
248. Волков Ф.С. *Объект преступлений главы 30 УК РФ*. În: Вестник Омского университета, 2008, №2 (15), p.127-129.
249. Гладких В.И. și Курчеев В.С. *Уголовное право России. Общая и Особенная части*. Москва: Новосибирский государственный университет, 2015. – 614 p.
250. Гырла Л.Г. și Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная, Том II*. Кишинэу: Cartdidact, 2010. – 592 p.
251. Гаухман Л.Д. *Квалификация преступлений: закон, теория, практика*. Москва: АО „Центр ЮрИнфоР”, 2001. – 316 p.
252. Дедюхина И.Ф. *Проблемы установления и реализации уголовной ответственности с учетом признаков потерпевшего* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2008. – 28 p.
253. Дементьев О.М. și Копылова О.П. *Проблемы возраста уголовной ответственности*. Тамбов: ГОУ ВПО ТГТУ, 2010. – 80 p.
254. Денисов С.А. și Рубцова Ю.С. *Вопросы квалификации и ответственности за должностную халатность при производстве предварительного расследования в форме дознания*. În: Ленинградский юридический журнал, 2016, №4 (46), p.174-181.
255. Динека В.И. *Ответственность за должностные преступления по уголовному праву России: Уголовно-правовой и криминологический аспект* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Москва, 2000. – 64 p.

- 256.Евлоев Н.Д. *Уголовная ответственность и наказание за неосторожные преступления* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ставрополь, 2001. – 26 р.
- 257.Егорова Н.А. *Теоретические проблемы уголовной ответственности за преступления лиц, выполняющих управленческие функции* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Саратов, 2006. – 62 р.
- 258.Елисеев С.А. și Тыняная М.А. *Общественно опасные последствия халатности: понятие и виды*. În: Вестник Томского государственного университета, 2012, №359, р.118-125.
- 259.Елисеев С.А. și Тыняная М.А. *Квалификация бездействия должностных лиц при конкуренции уголовно-правовых норм*. În: Сибирский юридический вестник, 2016, №4(75), р.12-19.
- 260.Здравомыслов Б.В. *Должностные преступления. Понятие и квалификация*. Москва: Юридическая литература, 1975.
- 261.Иванчин А.В. și Каплин М.Н. *Служебные преступления. Учебное пособие*. Ярославль: ЯрГУ, 2013. – 108 р.
- 262.Изосимов С.В. și Царев Е.В. *Возможна ли умышленная халатности?* În: Пробелы в российском законодательстве, 2008, №1, р.231-233.
- 263.Кленова Т.В. *Должностные преступления: проблемы регламентации и применения в условиях конкуренции норм*. În: Вестник СамГУ, 2014, №11/1(122), р.111-117.
- 264.Ковалёва Н.М. *Должностное лицо и должностное преступление в уголовном праве России* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2004.
- 265.Кочерга В.А. *Формы деяния в составе халатности: дискуссионные аспекты*. În: Общество: политика, экономика, право, 2016, №3, р.147-149.
- 266.Кочерга В.А. *Последствия халатности: уголовно-правовой анализ*. În: Теория и практика общественного развития, 2016, №5, р.95-97.
- 267.Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2017. – 204 р.
- 268.Кузнецов А.П. și Маслова Е.В. *Проблемы конструирования субъективных признаков некоторых составов преступлений против государственной власти, интересов государственной службы и службы в органах местного самоуправления (гл. 30 УК РФ)*. În: Юридическая техника, 2013, №7 (ч. 2), р.353-355.
- 269.*Курс российского уголовного права. Особенная часть* / Под ред. В.Н. Кудрявцева, А.В. Наумова. Москва: Спарк, 2002. – 1040 р.
- 270.Кухтина Т.В. *Проблемы соотношения соучастия и неосторожного сопричинения в уголовном праве*. În: Вестник ЮУрГУ, Серия «Право», 2016, №1, р.62-66.
- 271.Лосев В.В. *Преступления против интересов службы: юридический анализ и правила квалификации*. Минск: Амалфея, 2010. – 176 р.
- 272.Луканини И.А. *Дискуссионные вопросы оценки субъективной стороны халатности*. În: Современная наука: актуальные проблемы теории и практики, 2011, № 3, р.18-21.
- 273.Львович Е.В. *Должностное злоупотребление: Проблемы криминализации, квалификации и отграничения от правонарушений, не являющихся преступными* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Саратов, 2004. – 30 р.
- 274.Малинин В.Б. și Парфенов А.Ф. *Объективная сторона преступления*. Санкт-Петербург: Издательство Юридического института (Санкт-Петербург), 2004. – 301 р.

275. Мартыненко Н.Э. *Потерпевший от преступления: уголовно-правовое или уголовно-процессуальное понятие?* În: Вестник Нижегородского университета им Н.И. Лобачевского, 2013, №3(2), р.140-142.
276. Мерзлякова В.А. *Некоторые особенности субъективных признаков халатности.* În: Вестник МГОУ. Серия «Юриспруденция», 2014, №3, р.29-32.
277. Минакова И.Г. *Халатность: уголовно-правовые и криминологические аспекты* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2008. – 205 р.
278. Оздоев М.Т. *Должностные преступления: уголовно-правовой анализ и предупреждение* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2005. – 19 р.
279. *Особенная часть Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий, судебная практика, статистика* / Под ред. В.М. Лебедева și А.В. Галахова. Москва: Городец, 2009. – 1168 р.
280. Плехова О.А. *Проблема понятия объекта должностных преступлений.* În: Гуманитарные и социальные науки, 2008, №2, р.75-80.
281. Попов А.Н. et al. *Объективная сторона состава преступления: Учебное пособие.* Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2015. – 64 р.
282. Приговор Суда Комрат (офис Комрат) от 17 марта 2010. Дело №1-5/2012. Disponibil: https://jco.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
283. Приговор Суда Тараклия (офис Тараклия) от 28 июня 2010. Дело №1-73/2010. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
284. Приговор Суда Тараклия (офис Тараклия) от 22 ноября 2010. Дело №1-95/2010. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
285. Приговор Суда Тараклия от 18 декабря 2015. Дело №1-76/2015. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
286. Пшизова Е.Н. *Отграничение нарушения правил охраны труда от других преступлений против безопасности труда.* În: Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 1: Регионоведение: философия, история, социология, юриспруденция, политология, культурология, 2009, №2, р.168-175.
287. Рарог А.И. *Квалификация преступлений по субъективным признакам.* Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. – 304 р.
288. Рарог А.И. *Настольная книга судьи по квалификации преступлений.* Москва: Проспект, 2006. – 224 р.
289. *Российское уголовное право. Особенная часть* / Под ред. В.С. Комиссарова. Питер, 2008. – 720 р.
290. *Российское уголовное право. Особенная часть* / Под ред. А.В. Наумова. Москва: Юридическая литература, 2005. – 832 р.
291. Рубачева Е.Л. și Матлашевская О.М. *Некоторые проблемы в понимании халатности.* În: Общество и право, 2016, №1 (55), р.72-74.
292. Рубцова Ю.С. *Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания.* În: Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России, 2016, №4(72), р.97-102.
293. Рубцова Ю.С. *Должностная халатность при производстве предварительного расследования в форме дознания (уголовно-правовые и криминологические вопросы)* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2017. – 25 р.

294. Рыжанков А.Ю. *Незаконное привлечение к уголовной ответственности за служебную халатность как нарушение права человека на правосудие*. Îп: Полоцкий государственный университет, 2016, р.185-192.
295. Складаров С. *Некоторые проблемы законодательной регламентации неосторожной формы вины*. Îп: Уголовное право, 2004, №2, р.59-60.
296. Степанова М.А. și Царев Е.В. *Особенности квалификации и отграничения халатности от смежных составов преступлений*. Îп: Проблемы правоохранительной деятельности, 2011, №1, р.38-46.
297. Стренин А. *Проблемы ответственности за умышленное неисполнение должностным лицом своих служебных полномочий*. Îп: Уголовное право, 2003, №1, р.55-57.
298. Суранова Е.М. *Новая редакция – новые вопросы: уголовная ответственность за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязанностей по должности*. Îп: Современные проблемы правотворчества и правоприменения. Материалы Всероссийской студенческой научно-практической конференции, 2016, р.329-332.
299. Тарасова Ю.В. *Понятие и признаки специального субъекта преступления*. Îп: Российский следователь, 2004, nr.10, р.13-16.
300. Трофимов С. *Составы неосторожных преступлений в УК сформулированы небрежно*. Disponibil: <https://www.lawmix.ru/comm/6622>
301. Тыняная М.А. *Объект халатности*. Îп: Сибирский юридический вестник, 2011, №3 (54), р.88-94.
302. Тыняная М.А. *Отграничение халатности от иных преступлений, связанных с неисполнением лицом своих профессиональных обязанностей*. Îп: Российское правоведение: трибуна молодого ученого: Сборник статей / Отв. ред. В.А. Уткин. Томск: Изд-во Томского государственного университета, 2011, Вып. 11, р.244-246.
303. Тыняная М.А. *Проблемы уголовно-правовой оценки субъективных признаков в составе халатности*. Îп: Вестник Томского государственного университета, 2011, р.138-141.
304. Тыняная М.А. *Проблемы законодательного определения признаков объективной стороны халатности*. Îп: Вестник Омского университета. Серия «Право», 2012, №1 (30), р.139-142.
305. Тыняная М.А. *К вопросу о характере связи между бездействием и общественно опасными последствиями в составе халатности*. Îп: Вестник Томского государственного университета, 2013, №3 (9), р.77-80.
306. Тыняная М.А. *Уголовно-правовая характеристика халатности / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Томск, 2013.
307. Тыняная М.А. *Отграничение халатности от злоупотребления должностными полномочиями и превышения должностных полномочий*. Îп: Правовые проблемы укрепления российской государственности, Часть 62, 2014, р.30-32.
308. Тыняная М.А. *Ненадлежащее исполнение должностным лицом своих обязанностей как признак объективной стороны халатности*. Îп: Правовые проблемы укрепления российской государственности. Сборник статей Томского государственного университета, 2015, р.45-47.
309. Тыняная М.А. *Отграничение халатности от других должностных преступлений*. Îп: Вестник Томского государственного университета. Серия «Право», 2016, №1 (19), р.47-53.
310. Тыняная М.А. *Новая редакция уголовно-правовой нормы о халатности*. Îп: Правовые проблемы укрепления российской государственности. Îп: Сборник статей Томского государственного университета, 2016, р.34-37.
311. Тяжкова И.М. *Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. – 278 р.

312. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30420353
313. Уголовный кодекс Грузии. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426>
314. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. Disponibil: http://www.ibr.kg/ru/legislation/codes/427_ugolovnyi_kodeks_kyrgyzskoi_respubliki
315. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики. Disponibil: <http://ru.china-embassy.org/rus/zfhz/zgflyd/t1330730.htm>
316. Уголовный кодекс Республики Армения. Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show#11a>
317. Уголовный кодекс Республики Беларусь. Disponibil: <http://xn----ctbcgfviccvibf9bq8k.xn--90ais/statya-428>
318. Уголовный кодекс Республики Казахстан. Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252#pos=4172;-90
319. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. Disponibil: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=237375#_Toc435091939
320. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. Disponibil: http://www.lex.uz/pages/getact.aspx?lact_id=111457
321. Уголовный кодекс Российской Федерации. În: Собрание Законодательства Российской Федерации, 1996, №25.
322. Уголовный Кодекс Туркменистана. Disponibil: https://www.unodc.org/tldb/pdf/TurkmenistanCriminalCode_Russian.pdf
323. Уголовное право. Особенная часть / Под ред. И.Я. Козаченко, З.А. Незнамова, Г.П. Новоселова. Москва: НОРМА-ИНФРА, 2001. – 960 р.
324. Уголовное право. Особенная часть / Под ред. Л.Д. Гаухмана și С.В. Максимова. Москва: ЭКСМО, 2005. – 704 р.
325. Уголовное право России. Особенная часть / Под ред. Ф.Р. Сундуrowa și М.В. Талана. Москва: Статут, 2012. – 944 р.
326. Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть: Учебник / Под ред. Л.В. Иногамовой-Хегай, А.И. Рарога, А.И. Чучаева. Москва: ИНФРА-М, 2008. – 800 р.
327. Федеральный закон «О внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Российской Федерации», №162-ФЗ от 08.12.2003. Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_45408/
328. Хлебушкин А.Г. Интерес как предмет конституционно-правовых отношений, охраняемых нормами главы 29 УК РФ. În: Вестник Калининградского филиала Санкт-Петербургского университета МВД России, 2012, №3 (29), р.57-61.
329. Царев Е.В. Возможна ли умышленная халатность? În: „Черные дыры” в российской законодательстве, 2008, №1, р.217-218.
330. Царев Е.В. Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2009. – 31 р.
331. Царев Е.В. Перспективы развития нормы предусматривающей ответственность за халатность. În: Юридическая техника, 2012, №6, р.604-607.
332. Шнитенков А. Выполнение преподавателем профессиональных и должностных функций. În: Уголовное право, 2001, №4, р.68-70.
333. Шумихин В.Г. Конструктивные признаки длящегося преступления. În: Вестник Пермского Университета, 2010, №2(8), р.207-210.
334. Яни П.С. Сложности квалификации халатности. În: Законность, 2011, № 8, р.14-19.
335. Кримінальний кодекс України. În: Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26.

336. *Case of Achour versus France*, nr. 67335/01, 29 March 2006. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-72927%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-72927%22]})
337. *Case of Cantoni versus France*, nr. 17862/91, 11 November 1996. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58068%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58068%22]})
338. *Case of Lukanov versus Bulgaria*, nr. 21915/93, 20 March 1997. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58022%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58022%22]})
339. *Case of Oliveira versus Switzerland*, nr. 84/1997/868/1080, 30 July 1998. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58210%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58210%22]})
340. *Case of Maaouia versus France*, nr. 39652/98, 05 October 2000. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58847%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58847%22]})
341. *Case of Goktan versus France*, nr.33402/96, 02 July 2002. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-60555%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60555%22]})
342. *Case of Kafkaris versus Cyprus*, nr. 21906/04, 12 February 2008. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-85019%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-85019%22]})
343. *Case of Kononov versus Latvia*, nr. 36376/04, 17 mai 2010. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-98669%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-98669%22]})
344. *Case of Coeme and others versus Belgium*, nr. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96, 33210/96, 18 October 2010. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-59194%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-59194%22]});
345. *Case of Scoppola versus Italy*, nr.126/05, 22 May 2012. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-111044%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-111044%22]})
346. *Case of Maktouf and Damjanovici versus Bosnia and Herzegovina*, nr. 2312/08, 34179/08, 18 July 2013. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122716%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122716%22]});
347. *Case of Del Rio Prada versus Spain*, nr.42750/09, 21 October 2013. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-127697%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-127697%22]})
348. *Case of Rohlena versus the Czech Republic*, nr.59552/08, 27 January 2015. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-151051%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-151051%22]});
349. *Case of Vasiliauskas versus Lithuania*, nr. 35343/05, 20 October 2015. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-158290%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-158290%22]})
350. *Criminal Code of Denmark*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6372/file/Denmark_Criminal_Code_am2005_en.pdf
351. *Criminal Code of Lithuania*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/7723/file/Lithuania_CC_2000_am2015_en.pdf
352. *Criminal Code of Mongolia*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/4179/file/Mongolia_CC_2002_en.pdf
353. *Criminal Code of Montenegro*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6411/file/Montenegro_CC_am2011_en.pdf
354. *Criminal Code of Socialist Republic of Vietnam*. Disponibil: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/vn/vn086en.pdf>
355. *Criminal Code of the Czech Republic*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6370/file/Czech%20Republic_CC_2009_am2011_en.pdf
356. *Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6260/file/FedBiH_CC_2003_amended2016_loc.pdf
357. *Criminal Code of the former Yugoslav Republic of Macedonia*. Disponibil: <https://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/16066/preview>
358. *Criminal Code of the Kingdom of Norway*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/3523/file/Norway_General_Civil_Penal_Code_1902_ameended_2005-eng.pdf

359. *Criminal Code of the Kingdom of Sweden*. Disponibil: <https://www.legislationline.org/download/action/download/id/1700/file/4c405aed10fb48cc256dd3732d76.pdf>
360. *Criminal Code of the Republic of Bulgaria*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/7578/file/Bulgaria_Criminal_Code_1968_am2017_ENG.pdf
361. *Criminal Code of the Republic of Croatia*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/7896/file/Croatia_Criminal_Code_2011_en.pdf
362. *Criminal Code of the Republic of Finland*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6375/file/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf
363. *Criminal Law of the Republic of Latvia*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/4795/file/Latvia_CC_am2013_en.pdf
364. *Criminal Code of the Republic of Serbia*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/5480/file/Serbia_CC_am2012_en.pdf
365. *Criminal Code of the Republic of Slovenia*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/3773/file/Slovenia_CC_2008_en.pdf
366. *Penal Code of the Philippines*. Disponibil: http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/PHL_revised_penal_code.pdf
367. *Criminal Code of the Republic Poland*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/7354/file/Poland_CC_1997_en.pdf
368. *Criminal Code of the Slovak Republic*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/3763/file/Slovakia_CC_2005_en.pdf
369. *Criminal Code of the Swiss Confederation*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/7397/file/Swiss_CC_1937_am2017_en.pdf
370. *General penal Code of Iceland*. Disponibil: <https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6159/file/General%20Penal%20Code%20of%20Iceland%201940,%20amended%202015.pdf>

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul Popenco Adrian, student-doctorand al Școlii doctorale *Științe Juridice* de la Universitatea de Stat din Moldova, declar pe răspundere personală că teza de doctorat este elaborată doar de mine, pe baza efortului personal de cercetare și redactare. În cadrul lucrării precizez sursa tuturor ideilor, datelor și formulărilor care nu îmi aparțin, conform normelor de citare a surselor și a respectării legislației privind drepturile de autor. Declar că toate afirmațiile din lucrare referitoare la datele și informațiile analizate, la metodele prin care acestea au fost obținute și la sursele din care le-am obținut sunt adevărate.

Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Popenco Adrian

01 august 2020

CV-UL AUTORULUI

Numele și prenumele: Popenco Adrian

Cetățenia: Republica Moldova

Studii

1996-2001 – Licențiat în drept, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

2004-2005 – Magistru în drept, Facultatea de Drept, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

2016-2020 – studii de doctorat, Școala doctorală Științe Juridice a Universității de Stat din Moldova, Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Experiență profesională

2017 – prezent Procuror, adjunct al Procurorului-șef al Procuraturii municipiului Chișinău

2013 – 2017 Procuror, adjunct al Procurorului-șef al Procuraturii Anticorupție

2007 – 2013 Procuror al serviciului exercitare a urmăririi penale din cadrul secției combaterea corupției a Procuraturii Anticorupție

2007 – 2004 Ofițer superior de urmărire penală, Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției

Domeniile de interes științific: drept penal, drept procesual penal

Participări la foruri științifice: Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare” (Chișinău, 09-10 noiembrie 2017); Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare” (Chișinău, 08-09 noiembrie 2018); Conferința științifică națională cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național” (Chișinău, 01-02 octombrie 2019); Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare” (Chișinău, 07-08 noiembrie 2019).

Lucrări științifice publicate: 12 publicații științifice, toate la tema tezei de doctorat

Cunoașterea limbilor străine

rusa – bine

engleza – bine

franceza – elementar

Date de contact

adresa de la locul de muncă: mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 73

telefon: + 373 69625785

e-mail: adrimum@yandex.ru